

DÜNYADA BİR İLK

2023-2024
GÜNCEL TÜİK
VERİLERİ

CANLI
DERS
Destekli

TÜM ADAYLAR İÇİN

KPSS

COĞRAFYA

SORU BANKASI

Yasin Yağlı

KOZMİKODA
Serisi

AKADEMİ
DENİZİ

soru
pro

JENERİK

CANLI DERS DESTEKLİ KPSS COĞRAFYA SORU BANKASI

Yayın Koordinatörü
Selim IŞIK

Yazar
Yasin YAĞLI

ISBN
978-625-6389-21-2

BASKI

© COPYRIGHT AKADEMİ DENİZİ YAYINCILIK

Bu kitabın her türlü yayım hakkı Akademi Denizi Yayıncılık'a aittir. Bu kitabın baskısından 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası hükümleri gereğince kaynak gösterilerek bile olsa alıntı yapılamaz, herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, genel ağ ve diğer elektronik ortamlarda yayımlanamaz.

Saray Mah. Fatih Sultan
Mehmet Blv. No: 316
Kahramankazan / ANKARA

T.C. Kültür ve Turizm
Bakanlığı Sertifika No
52497

0552 518 06 06

akademideniziyayincilik@gmail.com

akademidenizi.com.tr

Değerli Kariyer Yolcusu,

ÖSYM tarafından düzenlenen Kamu Personel Seçme Sınavı'na (KPSS) hazırlanan adayların yaşamakta olduğu sorunlardan birisi de nitelikli soru çözememektir. Bu nedenle Akademi Denizi Yayıncılık olarak, KPSS adaylarının başucu kitabı olacağına inandığımız Kozmik Oda Serisi'ni hazırladık.

- ÖSYM, genel yetenek ve genel kültür alanlarında her yıl 30'u aşkın sınav düzenlemektedir. Bu sınavlar'ın büyük kısmı içerik, kapsam geçerliliği ve soru tarzlarıyla birbirlerine benzemektedir.
- Test tekniği uzmanlarımızca, bu sınavların soruları analiz edilerek kapsamlı bir soru yapısı ve soru içeriği çalışması yapılmıştır.
- ÖSYM tarafından yapılan tüm sınavlarda ortak bir soru havuzu oluşturularak birbirine yakın ya da benzer soruların değişik sınavlarda kullanıldığı görülmüştür.
- Kozmik Oda Serisi ile ÖSYM tarzındaki soruları önceden çözümlenerek hazırbulunmuşluk düzeyinizi geliştireceksiniz. Bununla birlikte çıkmış soru tarzı örnekleri üzerinden konu bilgilerinizi ve test tekniğinizi geliştireceksiniz.
- Kozmik Oda Serisi ile ÖSYM'nin soru yapılarına uygun bir hazırlık yapacaksınız.
- Kozmik Oda Serisi, 2023'te ÖSYM tarafından yapılan sınavların sorularının benzerleri ile zenginleştirildi.
- 2023 KPSS ile şunu bir kez daha gördük: ÖSYM, GYGK sorularında alışılmış sorularına her sene yeni kalıplar eklemektedir. Bu durum adayların farklı-rijinal soru tarzlarına yabancı olmamalarını gerektirmektedir. 2024 Kozmik Oda Serisi hazırlanırken bu durumu ölçüt olarak soru bankamızı sürpriz sorularla zenginleştirdik. Soruların ve çözümlerin hazırlanmasında güncel verileri dikkate aldık.
- Bu seride sizlere daha çok ve daha nitelikli soru sunmak için çözümleri basılı olarak vermek yerine dijital çözüm yöntemini tercih ettik. Çözümleri tek bir pdf dosyası olarak www.akademidenizi.com.tr adresinde sizlere sunduk. Kitabımızın her sayfasında bulunan karebarkodları okutarak bu dosyayı cep telefonu, tablet ya da bilgisayarınıza indirebilirsiniz.

AKADEMİ DENİZİ YAYINCILIK

Kozmik Oda Serisi

İÇİNDEKİLER

■ Türkiye'nin Coğrafi Konumu	5
■ Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri: İç Kuvvetler	27
■ Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri: Dış Kuvvetler	41
■ Türkiye'nin İklimi	81
■ Türkiye'nin Bitki Örtüsü	107
■ Türkiye'de Nüfus ve Göç	115
■ Türkiye'de Yerleşme	151
■ Türkiye'de Tarım	157
■ Türkiye'de Hayvancılık	187
■ Türkiye'de Ticaret	199
■ Türkiye'de Turizm	209
■ Türkiye'de Ulaşım	223
■ Türkiye'de Madenler ve Enerji Kaynakları	237
■ Türkiye'de Sanayi	255

ÇÖZÜM ALTERNATİFLERİ

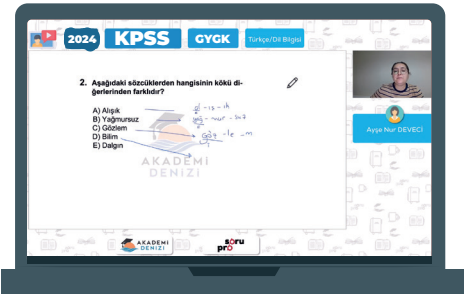
Alternatif 1

Alternatif 2

PDF çözümler için QR kodlardan birini okutunuz.
Ya da www.akademidenizi.com.tr adresini ziyaret ediniz.

KPSS CANLI DERSLER

Canlı Ders uygulaması, kitapta yer alan konuların canlı olarak anlatımına ulaşmanızı sağlar. Kitabın kapağında bulunan şifreyle sisteme giriş yapıp, Uzman Öğretmen / Yazar kadromuzdan, tamamen ücretsiz **Canlı Ders** imkanından faydalanabilirsiniz.

**soru
pro**
www.soru.pro

Kitaplarımız ve uzaktan eğitim sistemine ilişkin sorularınız için

0552 518 06 06

numaralı whatsapp destek hattımıza yazabilirsiniz.

Kozmik Oda Serisi

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU

1. Tablodaki verilere göre, Ankara ve İstanbul'un paralel ve meridyen dereceleri farklıdır. Buna göre, her iki kentte;

- yerel saat,
- çizgisel hız,
- ekvatora olan uzaklık,
- güneş ışınlarının geliş açısı
- 21 Aralık'taki gündüz süresi,

gibi özellikler farklı olacaktır. Ancak 21 Mart tarihinde Türkiye'nin her yerinde gece ve gündüz süresi eşit olur.

(Cevap A)

2. Son 30 yılda yakın çevremizde meydana gelen (Sovyetler Birliği'nin dağılması, Avrupa'da yeni siyasal oluşumlar, Balkanlar ve Orta Doğu'daki önemli gelişmeler, Orta Asya ve Kafkas ülkelerinin bağımsızlığı, hızlı küreselleşme süreci vb.) siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeler Türkiye'nin jeopolitik konumunda önemli değişikliklere yol açmıştır. Ancak Rusya ve ABD arasındaki Soğuk Savaş Dönemi'nin başlaması çevremizdeki son 30 yılda değil daha önce yaşanan II. Dünya Savaşı sonrasındaki yıllara dayanır.

(Cevap E)

3. Dünya'nın eksenini etrafındaki dönüşüne bağlı olarak iki türlü hız ortaya çıkar;

- Dünya'nın günlük hareketi esnasında birim zamanda aldığı yola çizgisel (dönüş) hız denir. Çizgisel hız Ekvator'dan kutuplara doğru azalır. Buna göre en fazla Antalya'dadır.
- Dünya'nın günlük hareketi esnasında birim zamanda oluşturduğu açıya da açısal hız denir. Dünya 24 saatte 360° döndüğünden üzerindeki tüm noktaların açısal hızları eşittir.

(Cevap B)

4. Güneş ışınlarının dik açılarla geldiği yerlerde sıcaklık ortalaması yüksek, dar açılarla geldiği yerlerde ise düşük olur. Sıcaklığın düşmesine bağlı olarak deniz suyu sıcaklığı ve tuz oranı düşer.

Yer çekimi dünyanın şekline bağlı olarak ekvator dan kutuplara gidildikçe artar. Türkiye'de sıcaklık farkı deniz kıyılarında yer alan kesimlerde nemin fazla olmasına bağlı olarak az, iç kesimlerde nemin azalmasına bağlı olarak fazladır.

(Cevap B)

5. Türkiye'nin kuzeyinden güneyine doğru gidildikçe; çizgisel hız artar, yer çekimi, gece-gündüz süresi arasındaki fark azalır ve gölge boyu kısalmır. Ancak güneş ışınlarının geliş açısı kuzeyden güneye doğru gidildikçe artar.

NOT

Güneş ışınlarının geliş açısı küçüldükçe gölge boyları uzar. Güneş ışınlarının 90° açı ile geldiği yerde öğle vakti gölge oluşmaz. Gölge boyu en kısa olan cisim güneş ışınlarını en dik açı ile alandır.

(Cevap C)

6. **Özel Konum:** Dünya üzerindeki bir ülkenin yer şekillerine, okyanuslara, denizlere, boğazlara, madenlere ve diğer ülkelere göre konumuna denir. Türkiye'de dağların güney yamaçlarının kuzey yamaçlarına göre daha sıcak olması matematik (mutlak) konum ile ilgilidir.

(Cevap D)

TEST - 1

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU

7. Türkiye Kuzey Yarım Küre'de ve ılıman iklim kuşağında (Mutlak konum) yer alır. Bu duruma bağlı olarak bazı dönemlerde Ekvator'dan gelen sıcak hava ve kutuplardan gelen soğuk havanın etkisinde kalır. Yükselti, engebe, denizellik ve dağların uzanış doğrultusu bu durum üzerinde etkili değildir.

(Cevap D)

8. İki meridyen arası mesafe Ekvator'da 111 km'dir. Kutuplarda ise meridyenler birleşirler. Türkiye'de iki meridyen arası mesafe 85-86 km'dir. Türkiye Kuzey Yarım Küre'de yer aldığından aynı meridyen üzerinde yer alan noktalardan kutuplara daha yakın olanı Başlangıç Meridyenine de daha yakındır. II. nokta kutuplara l'den daha yakın olduğundan Başlangıç Meridyenine daha yakındır.

(Cevap E)

9. Ekvatora yakın kutuplara uzak yerlerde buzul yer şekilleri sadece yüksek dağların zirvelerine yakın yerlerde görülür. Türkiye ise orta kuşaktaki konumundan dolayı buzul yer şekilleri azdır.

(Cevap D)

10. Türkiye dağlık ve engebeli arazi özelliklerine sahiptir. Bu duruma bağlı olarak, yol yapım maliyetleri fazla, kar yağışı gün sayısı fazla, iklim çeşitliliği fazladır. Bu özellikler göreceli (özel) konumun sonuçlarıdır.

(Cevap C)

11. Habur sınır kapısı Irak ile geçişi sağlar. Yayladağı, Akçakale, Öncüpınar, Cilvegözü ise Suriye iledir.

(Cevap C)

12. Yer şekillerinin engebe ve yükseltisi ile iklim ve doğal bitki örtüsü özellikleri zaten özel konum sonuçlarıdır. Meridyen derecesi ile ilgili değildir. Bir yerin meridyen derecesi yalnızca o yerin başlangıç meridyeni (Londra) ile olan yerel saat farkını verir.

(Cevap D)

13. Türkiye'nin Kuzey Yarım Küre'de yer almasına bağlı olarak;

- İki meridyen arası mesafe kuzeye gidildikçe kısalır.
- Paralellerin boyları kuzeye gidildikçe kısalır.
- Aynı boylam üzerinde yer alan noktalardan Ekvator'a yakın olanı Başlangıç Meridyenine daha uzaktır.

İzmit Londra'ya göre daha doğudadır. Ülkemiz Doğu Yarım Küre'de yer aldığından Başlangıç Meridyeni (Londra)'nin doğusundadır. Bu yüzden saati daha ileridir.

(Cevap E)

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU

1. Türkiye'de güneyden–kuzeye doğru gidildikçe güneş ışınlarının geliş açısı daralır. Güneş ışınlarının aldıkları yol uzar ve güneşten gelen enerji miktarı azalır. K merkezi enlem itibarıyla L merkezinden daha kuzeyde yer aldığından daha fazla enerji değil, daha az enerji alır.

- 21 Haziran tarihinde Türkiye'de kuzeye doğru gidildikçe gündüz süresi uzar.
- Yıl boyunca her iki kentte de gölge yönü kuzeyi gösterir. Çünkü ülkemiz Yengeç Dönencesi'nin kuzeyinde ve Kuzey Yarım Küre'de yer alır, dolayısıyla yıl boyunca gölge yönü kuzeyi gösterir.
- 23 Eylül tarihinde aynı boylam üzerinde yer alan noktalarda güneş aynı anda doğar, aynı anda batar.
- Aynı boylam üzerinde yer aldıkları için ulusal saatle yerel saat farkı aynıdır.

(Cevap A)

- 2.
- Türkiye'de turizm gelirlerinde I. olan Marmara'dır.
  - Deniz sularındaki sıcaklık ve buharlaşma şartlarına bağlı olarak da en fazla tuzluluk oranı Akdeniz kıyılarındadır.
  - En küçük yüz ölçüme sahip olan Güneydoğu Anadolu'dur.
  - Türkiye'de en fazla tahıl üretimi İç Anadolu'ya aittir.

Ancak Türkiye'de doğu – batı doğrultusunda en geniş alan kaplayan ve en fazla meridyen farkına sahip olan bölge Karadeniz'dir.

(Cevap B)

3. Aşağıdaki şekilde gösterildiği gibi dünya kendi eksenini etrafında batıdan doğuya doğru döner. Bu nedenle doğudaki noktalar Güneşin karşısından daha önce geçer ve yerel saatleri daha ileri olur.

Sorudaki I. şekilde gösterilen Sinop kentinde tam öğlen vakti yaşanmaktadır. II. şekildeki kent merkezinde ise öğleden sonra yaşanmaktadır. Buna göre II. kentin yerel saati daha ileridir ve daha doğuda yer almaktadır. Bu nedenle seçeneklerde verilen (Sinop'tan daha doğuda yer alan kent) Van kenti doğru yanıt olur.

(Cevap B)

4. Türkiye'de 21 Mart – 23 Eylül tarihleri arasında güneyden kuzeye doğru gidildikçe gündüz süresi uzar, gece süresi ise kısalmır. 21 Haziran tarihi 21 Mart – 23 Eylül tarihleri arasında yer alır. Bu duruma bağlı olarak 21 Haziran tarihinde güneyden kuzeye gidildikçe gündüz süresi uzar, gece süresi kısalmır. I. seçenekte verilen nokta en kuzeyde yer aldığından 21 Haziran tarihinde gündüz süresi en uzundur.

(Cevap A)

5. Enlem; Güneş ışınlarının geliş açısı, sıcaklık dağılışı, iklim ve toprak tipleri, bitki türleri, tarım ürünleri ve denizlerin tuzluluk oranları gibi özellikleri etkiler. Boylam ise yerel saat ve mutlak konumu etkiler. Buna göre, sahip olduğu yer altı kaynakları ile arazilerin eğimi ve yükseltisi enlem ve boylam ile ilgili olmayan özel konum sonuçlarıdır.

(Cevap C)

TEST - 2

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU

6. Türkiye'de 21 Haziran tarihinde güneyden kuzeye doğru gidildikçe gündüz süresi uzar. Verilen merkezlerin enlem değerleri yani Ekvator'a uzaklıkları farklı olduğundan, gündüz süreleri de farklılık gösterir.

(Cevap B)

7. Dünya 21 Haziran'daki konumdayken Türkiye'ye Güneş ışınları daha dik açıyla gelir ve gölge boyu (II. grafik sütunu) en kısa olur. 21 Mart ve 23 Eylül tarihlerinde Güneş ışınları Türkiye'ye eşit açıyla gelir, bahar mevsimleri yaşanır ve gölge boyu eşit olur (I ve III. grafik sütunu). 21 Aralık tarihinde ise güneş ışınları Türkiye'ye yıl içindeki en eğik açıyla gelir, kış mevsimi yaşanır ve yıl içindeki en uzun gölge boyu oluşur (IV. grafik sütunu).

(Cevap A)

8. Enlemleri farklı olan yerlerde;

- gece-gündüz süreleri farklıdır.
- çizgisel hız farklıdır.
- yer çekimi farklıdır.
- Ekvator'a olan uzaklık farklıdır.
- güneş ışınlarının geliş açısı farklıdır.

Ulusal (Ortak) saat: Ülke içinden geçen bir meridyenin yerel saatinin ülkenin bütününde ya da bir bölümünde kullanılmasına denir. Ancak bu durum, enlem değil, boylama bağlıdır. Ayrıca yer şekilleri, yükselti ve yağış tutarları Ekvator'a olan uzaklık ile ilgili değildir.

NOT

Yerin kendi eksenini çevresindeki dönüşü oldukça hızlıdır. Bu hız, Ekvator'dan kutuplara doğru azalır ve kutup noktalarında sıfır olur. Örneğin, ekvatordaki hız saatte yaklaşık 1670 km iken 60° paralelinde bu hız 833 km'ye düşer. Dünya'nın kendi eksenini etrafındaki dönüş hızı kutuplara gidildikçe azaldığı için enlemleri farklı olan yerlerin çizgisel hızları da farklıdır.

(Cevap C)

9. Türkiye'de kış mevsimi 21 Aralık tarihinde başlar Bu tarihte Türkiye'de;

- En uzun gece yaşanır.
- En uzun gölge boyları görülür.
- Güneş ışınları en dar açıyla gelir.

(Cevap D)

10. Karadeniz'e katılan akarsu sayısı daha fazladır. Ayrıca Karadeniz ülkemizin kuzeyinde yer aldığı için enlem etkisiyle deniz suyu sıcaklığı daha düşüktür. Bu da buharlaşmanın ve dolayısıyla tuzluluk oranının daha az olmasına neden olur.

(Cevap A)

11. Mesafenin en geniş olduğu ülkede hava yolu ulaşımı tercih edilmektedir. Buna göre, en geniş paralel aralığına sahip olan ülke B seçeneğindeki ülkedir. Bu ülkenin kuzeyi ile güneyi arasında 40 tane paralel farkı bulunmaktadır.

NOT

Hava yolu ulaşımı diğer ulaşım sektörlerine göre geç başlayan ancak son derece hızla gelişen bir sektördür. En pahalı taşımacılık hava yolu ile yapılır. Avrupa'nın önemli havalimanları kıtanın batı kesiminde yoğunlaşmıştır. Avrupa havalimanları, Amerika, Uzak Doğu ve Orta Doğu'ya giden uçakların uğrak yeridir. Dünya yolcu trafiğinin ve yük trafiğinin 1/3'ü bu kıtada yapılır.

PUAN KÜPÜ

Dünyada hava ulaşımının en yaygın ve gelişmiş olduğu ülke ABD'dir. Kuzey Amerika'da 11.000'den fazla havaalanı vardır. Hava ulaşımında dünya trafiğinin 1/3'ü ABD sınırları içinde gerçekleşir. Türkiye'nin İstanbul 3. havalimanının açılmasıyla birlikte Avrupa hava yolu trafiğinin buraya kayması, stratejik önemini (jeopolitik konum) arttıracaktır.

(Cevap B)

12. Soruda açıklanan durumlar Türkiye'nin özellikle kuzey yarım kürede ve dönenceler dışında yer alması ile ilgilidir. Türkiye'nin üç tarafının denizlerle çevrili olması ile yer şekillerinde yükselti ve engebenin fazla olması Türkiye'nin göreceli konumunun bir sonucudur.

(Cevap B)

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU

1. Kesinlikle farklı olan özellik yalnız I'dır. Çünkü yerel saat boylama göre değişir. Kesinlikle benzer olan özellik ise yalnız III'tür. Çünkü gece-gündüz süreleri enleme göre değişir. X, Y, Z noktalarının tarım ürünleri ve yıllık sıcaklık yağış ortalamaları benzer de olabilir farklı da olabilir. Özel konumları bilinmediğinden bu konuda kesin yorum yapılamaz.

(Cevap A)

2. Ekvator'un güneyinden ve Başlangıç Meridyeninin batısından Türkiye'ye yaklaşabilmek için kuzeydoğu yönünde gidilmelidir.

(Cevap E)

3. Yalnızca ekinokslarda (21 Mart - 23 Eylül) aynı boylam üzerindeki noktalarda güneş aynı anda doğar aynı anda batar.

(Cevap B)

4. Yalnızca C seçeneğinde verilen durum, özel konumun yani karasallık denizellik şartlarının bir sonucudur. Diğerleri Türkiye'nin matematik konumunun (enlemin) bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

(Cevap C)

5. Kavram haritasında ikinci basamakta, Türkiye'nin insan kaynaklı göreceli (özel) konum özelliği belirtilmiştir. Türkiye'nin iklimi, jeopolitik oluşumu, yer şekilleri vb. özellikleri doğa ile ilgilidir. Ancak nüfus artışı hızının yüksek olmasına bağlı olarak genç ve dinamik bir nüfusa sahip olması; insan ile ilgili göreceli konum özelliğidir.

(Cevap E)

6. A, B, C ve D şıklarında verilenler Türkiye'nin Kuzey Yarımküre'de olduğunu gösterir. E şıkta verilen bilgi; Türkiye'nin dönenceler dışında yer aldığını gösterir. Hem kuzey hem güney yarımkürede, dönenceler dışına güneş ışınları dik açıyla gelmez. Bu durumun kuzey yarımkürede olmak ile bir ilgisi yoktur.

(Cevap E)

TEST - 3

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU

7. Türkiye'de enlem etkisine bağlı olarak kuzeyden – güneye doğru giden bir kişi;
- deniz suyunun tuzluluğunun arttığını,
  - çizgisel hızın arttığını,
  - sıcaklığın arttığını,
  - karın yerde kalma süresinin kısaltıldığını,
  - gölge boyunun kısaltıldığını gözlemler.

(Cevap D)

8. 21 Haziran'da Türkiye'de kuzeye doğru gidildikçe gündüz süresi uzar, gece süresi kısalır. A - B kentleri, D - C kentlerine göre kuzeyde olduğu için yaşanan gündüz süresi daha uzundur. 23 Eylül ve 21 Mart tarihlerinde dünyanın her yerinde gece-gündüz süreleri birbirine eşittir. Her yerde güneş doğduktan 12 saat sonra batar. B ve C kentleri, A ve D kentlerine göre daha doğuda yer aldığı için yerel saati daha ileridir. Çizgisel hız Ekvator'dan kutuplara doğru azalır. Bunun için A ve B kentlerinin çizgisel hızı, D ve C kentlerinin çizgisel hızından daha azdır. 21 Aralık'ta Türkiye'de kuzeye doğru gidildikçe gece süresi uzar, gündüz süresi kısalır. A ve B kentleri, D ve C kentlerine göre daha kuzeyde yer aldığı için gece süresi daha uzundur.

(Cevap C)

9. Erzurum ve Kütahya'nın yerel saatlerinin farklı olmasının sebebi, boylamlarının farklı olmasıdır. Aynı boylam üzerinde yer alsalardı yerel saatleri aynı olurdu. B, C özel konum ile ilgili iken E şıkkı aynı enlem üzerindeki noktaların özelliğidir.

(Cevap D)

10. Matematik konunun Türkiye iklimi üzerindeki önemli etkileri şunlardır:
- Güneş ışınları hiçbir zaman dik açıyla gelmez.
  - Yazlar genel olarak sıcak ve kurak geçer.
  - Soğuk ve sıcak iklim kuşakları arasında geçiş özelliği gösterir.
  - Kış mevsiminde sıcak ve soğuk hava kütlelerinin karşılaşmasıyla oluşan cephe yağışları görülür.
  - Akdeniz iklimi özellikleri görülür.
  - Dört mevsim özellikleri yaşanır.

NOT

Türkiye, orta kuşakta ve genel olarak Akdeniz iklim bölgesinde olmasına karşın, her yerde benzer iklim koşulları etkili değildir. Ülkemizin dağlık ve ortalama yükseltinin fazla olması, karasallık ve denizellik, yerel rüzgârlar, dağların uzanış doğrultusu vb. her yerde benzer iklim koşullarının yaşanmasını engeller. Bu durum sonucunda, kısa mesafelerde bile büyük iklim farklılıkları ortaya çıkar. Bu da özel konum ile açıklanır.

(Cevap D)

11. Gece-gündüz süreleri arasındaki fark enleme bağlı olarak kuzeye gidildikçe artarken Ekvator'a yaklaşıp azalır. Hatay, Türkiye'nin güneyinde ve Ekvator'a yakın olduğu için fark az iken Sinop kuzeyde yer aldığı için fark fazladır.

(Cevap A)

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU

1. Rize'nin sıcaklığının, Muğla'nın sıcaklığından az olması; enlem ile ilgili olduğu için matematik konumla açıklanır. Gece-gündüz arasındaki süre farkı Ekvator'a yakın yerlerde az olduğu için matematik konumla ilgilidir. Deprem ise jeolojik yapı ile ilgilidir. Yerel saat boylam ile ilgili olduğu için matematik konumla açıklanır. Yağış miktarı; dağların uzanışı, rüzgâr ve yükselti ile ilgilidir. Bu özellikler ise özel konumun sonucudur.

(Cevap B)

2. Yerel saat farkının fazla olabilmesi için aralarındaki boylam farkının fazla olması gerekir. Çanakkale ile Iğdır arasındaki boylam farkı diğerlerinden daha fazla olduğu için bu iki kent arasındaki yerel saat farkı daha fazladır. Bu tür soruları çözebilmek için şıklarında verilen illerin harita üzerinde nerede yer aldığını bilmek gerekir. Birbirine en uzak illerde yerel saat farkı en fazla iken birbirine en yakın illerde yerel saat farkı en azdır.

(Cevap B)

3. • **Matematik Konum:** Dünya üzerindeki herhangi bir yerin Ekvator'a ve Başlangıç Meridyenine göre yerinin belirtilmesine denir. Matematik konumu belirleyebilmek için paralel (enlem) ve meridyenlerden (boylam) yararlanır.

• **Özel Konum:** Herhangi bir yerin; kıtalara, okyanuslara, denizlere, boğazlara uzaklığı; yükseltisi ve yer şekilleri gibi özellikleri o yerin özel konumunu belirler. Doğudan batıya gidildikçe yükseltinin azalması özel konumun sonucudur.

(Cevap C)

4. Fırat-Dicle ırmakları arasında kalan bölgeye "Mezopotamya" adı verilir. Bu bölgenin verimli tarım arazilerine ve su kaynaklarına bağlı olarak, geçmişte çeşitli uygarlıklar kurulmuştur. Bu durum üzerinde yer altı kaynaklarının bir etkisi yoktur. Bu yöre, günümüzde petrol bakımından zengin olsa da, bu durumun ilk çağ uygarlıkları ile ilgisi olamaz.

(Cevap E)

5. Güneş ışınlarının dik açıyla geldiği tropikal kuşakta ve yıl boyunca eğik açıyla geldiği kutup kuşağında dört mevsim belirgin olarak yaşanmaz. Türkiye'de dört mevsimin belirgin olarak yaşanması orta kuşakta bulunmasının sonucudur. Diğerleri ise özel konum ile ilgilidir.

(Cevap A)

6. Ankara'dan yola çıkarak;

- Yerel saatin daha geri olması için batı yönünde,
- çizgisel hızın daha az olması için kuzey yönünde yol alınmalıdır.

Doğru cevap her ikisinde bileşkesi olan II nolu (kuzeybatı) ok yönüdür.

(Cevap B)

7.

Bu kentlerin şekildeki gibi 40° enlemi üzerinde yer aldığını varsayalım. Aynı enlem üzerindeki noktaların:

- çizgisel hız,
- güneş ışınlarının geliş açısı,
- yer çekimi,
- ekvator'a olan uzaklık,
- gece-gündüz süre farkı gibi özellikleri aynıdır.

(Cevap C)

TEST - 4

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU

8. Türkiye'de 45° Doğu meridyenin (İğdir) saati (ileri saat) ortak saat olarak kullanılır. Bu nedenle yaz mevsiminde batıdaki illerin, yerel saati ile ulusal saati arasındaki fark fazladır.

İzmir verilen kentler içerisindeki en batıda olduğu için fark en fazladır.

(Cevap D)

9. Türkiye'nin coğrafi koordinatları dikkate alındığında:

- Türkiye, güneş ışınlarını hiçbir zaman dik açıyla alamaz.
- Türkiye'ye güneş ışınları sürekli güneyden geldiğinden dağların güney yamaçlarında güneşlenme süresi daha uzundur ve daha fazla güneş ışını alır, ifadeleri doğrudur.

II ve IV. öncülde verilen ifadeler doğrudur fakat bu özellikler Türkiye'nin bulunduğu coğrafi koordinatlarla ilgili değildir. Oysa ki soru kökünde yalnızca coğrafi koordinatların ortaya çıkardığı özellikler sorulmuştur.

(Cevap B)

10. 21 Aralık tarihinde kuzeye doğru gündüz süresi kısaldır. Kayseri'ye göre daha kuzeyde yer alan Sinop'ta gündüz süresi daha kısa olur.

(Cevap B)

11. Topoğrafya haritaları yer şekillerini gösterir. Yükselti, eğim değerlerine ve denizlerin derinlik şartlarına bu haritalar yardımıyla ulaşılabilir. Ancak il sınırlarını gösteren, idari haritalardır.

(Cevap A)

12. Bu merkezin Ankara'dan 3330 km daha uzakta olması, Ankara ile aralarında 30° paralel farkı bulunduğu anlamına gelir. Dolayısıyla bu yerin paralel derecesi ya 70° kuzeyde ya da 10° Kuzey Paraleli olmalıdır. Fakat yerel saati Ankara ile aynı olacağından 33° Doğu Meridyeni üzerinde olmalıdır.

(Cevap D)

13. Yaz saati uygulamasında III. saat dilimi; 45° Doğu Meridyeni'nin yerel saati Türkiye'de ortak saat olarak kullanılır. Buna göre, 45° Doğu Meridyeni üzerinde yer alan İğdir'ın yerel saati yıl boyunca Türkiye'nin ortak saatine daha yakın olacaktır.

(Cevap C)

14. İstanbul ile İğdir arasında sorudaki verilere göre 15° meridyen farkı yani 1 saat zaman farkı vardır. Doğu'da Güneş daha erken doğar ve daha erken batar. Buna göre İğdir'da Güneş akşam İstanbul'dan 1 saat daha önce yani 17.20'de batacaktır.

(Cevap A)

15. Türkiye Nato'ya üye olduktan sonra ilk kez 1953 yılında, bu antlaşma çerçevesinde Kore Savaşı'na katılmıştır. Bu tarihten sonra da Afganistan, Bosna-Hersek, Kosova, Aden Körfezi gibi dünyanın çeşitli yerlerindeki Nato operasyonlarına destek vermektedir.

(Cevap B)

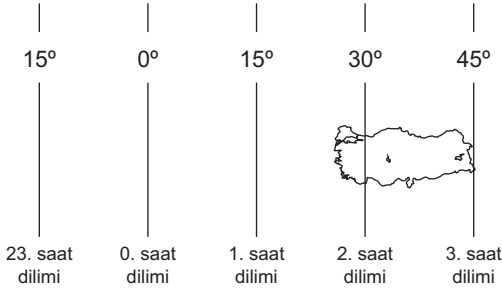

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU

1. Sorudaki açıklamaya göre İstanbul 29° Doğu, İğdir ise 44° Doğu meridyeni üzerinde yer almaktadır. Buna göre İğdir ile İstanbul arasında 1 saatlik zaman farkı bulunur ($44^\circ - 29^\circ = 15^\circ$ meridyen, 15 meridyen $\times 4' = 1$ saat). Bu sonuca meridyenler arası zaman farkının 4' olduğu bilgisinden yararlanılarak ulaşırlar. Ayrıca dünya kendi eksenini etrafında batıdan doğuya doğru döner. Buna göre doğudaki noktalar Güneş'in karşısından daha önce geçer. Bu bilgi doğuda sabah vaktinin daha önce yaşanacağı ve Güneş'in daha erken doğacağı sonucuna ulaşmamızı sağlar.

(Cevap E)

2.

Yukarıdaki şekilde saat dilimleri gösterilmiştir. Buna göre, Türkiye üzerinden 2. ve 3. saat dilimleri geçer. Ancak 2016 yılından itibaren ülkemizde sürekli olarak yaz saati, yani 3. saat dilimi (45° Doğu) kullanılmaktadır. Buna göre, yerel saati ile ortak saat arasındaki farkın en az olduğu merkez buraya en yakın olan I merkezdir.

NOT

Doğusuyla batısı arasında meridyen farkı fazla olan ülkeler, birden fazla saat diliminin ayarını kullanmaktadır. Kanada, ABD, Brezilya, Avustralya ve Rusya Federasyonu gibi. Oysa ki Türkiye'de aynı anda tek ortak saat dilimi kullanılır.

(Cevap A)

3. Türkiye'nin yer şekillerinin çeşitli olması karasallık – denizellik şartları vb. özellikler iklim çeşitliliğini artırmıştır. Ancak toprak türlerinde ve bitki örtüsünde çeşitliliğin fazla olması bu durumun nedenleri değil daha çok sonuçlarıdır.

(Cevap D)

4. Sorudaki açıklamada Türkiye'nin Kuzey yarımkürede, Başlangıç Meridyeni'nin doğusunda (Doğu yarımkürede) olduğu bilgisi verilmiştir. Buna göre; Ekvator'a göre Türkiye'den farklı yarımkürede olması gereken ülke Güney yarımkürede olmalıdır. Başlangıç Meridyeni'ne göre Türkiye'den farklı yarımkürede olması gereken ülke aynı zamanda Batı yarımkürede olmalıdır. Bu şartları taşıyan ülkenin tablodaki enlem ve boylam derecelerine dikkat edildiğinde yalnızca Şili olduğu sonucuna ulaşırlar.

(Cevap B)

5. 21 Mart tarihinde bir gündüz süresi tam 12 saattir. Buna göre soruda verilen I. konumda yerel saat 9 iken II. konumda yerel saat 12'dir. Buna göre I. ve II. konumlar arasında 3 saatlik yerel saat farkı vardır.

Dünya kendi eksenini etrafında 24 saat süren tam bir tur dönüşünü yaparken 360°'lik açı tamamlar. Buna göre dünya 1 saatte 15°'lik açı yaparak döner. Sorudaki şekilde verilen konumlar arasında ise 3 saatlik fark bulunduğundan dünya 45° açı yaparak kendi etrafında dönmelidir.

(Cevap C)

6. Türkiye'de yaz mevsiminde 45° Doğu meridyeni (İğdir) üzerinden geçen meridyenin yerel saati ortak saat olarak kabul edilir (3. saat dilimi) 8 Eylül 2016 tarihinde Türkiye'de yaz saati uygulamasının her yıl, yıl boyunca uygulanmasına karar verilmiştir. Oysa ki Ankara 33° Doğu meridyeni üzerinde yer alır. Bu yüzden ortak saat ayar boylamı üzerinde değildir. Sonuç olarak da Ankara'nın yerel saati ile Türkiye'nin ortak saati yıl boyunca farklı olacaktır.

(Cevap C)

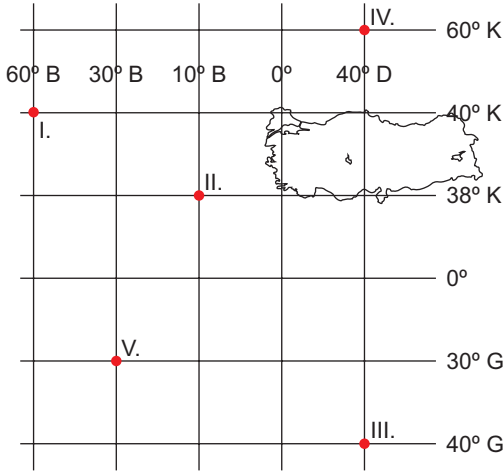
TEST - 5

TÜRKİYE'NİN COĞRAFI KONUMU

7. Güneş ışınları öğlen vakti ülkemize güneyden ulaşır. Bu saatte gölge yönü tam olarak kuzeyi gösterir. Öğleden sonraki saatlerde ise güneş ışınları ülkemize batıdan ulaşacak ve gölge kuzeydoğu yönüne doğru düşecektir. Güneş tam batmak üzereyken güneş ışınları ise daha batıdan ulaşacak ve gölge yönü tam olarak doğuyu gösterecektir. Buna göre, gölgenin kuzeydoğu yönünü göstermesi için öğleden sonra saatleri yaşanmalıdır.

(Cevap E)

8.

Yukarıdaki koordinat sisteminde, sorudaki tabloda verilen tüm hava limanlarının ve Türkiye'nin yeri gösterilmiştir. Buna göre, doğrusal bir rota ile en kısa yolu izleyen; III. ve IV. havalimanları arasında yol alan uçaklar Türkiye'nin üzerinden geçmeli ve Türkiye hava sahasını kullanmalıdır.

(Cevap C)

9. Türkiye'ye ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinde güneş ışınları eşit açıyla gelir. Ancak ilkbahar mevsiminde kıştan çıkıldığı için sıcaklıklar düşüktür. Sonbahar mevsiminde ise yazdan çıkıldığı için sıcaklıklar daha yüksek seyredir. Bu durum ısı birikimiyle ilgilidir.

(Cevap B)

10. Güneşin doğuşundan, akşam batışına kadar geçen süre; "gündüz süresi" demektir. Bu sürenin, dünyanın kendi etrafındaki dönüş süresinin (24 saat) yarısına eşit olması demek; gece-gündüz eşitliğinin yaşanması ve bir gündüz süresinin 12 saat olması demektir. Bu durum ise ancak bahar mevsimlerinde (21 Mart ve 23 Eylül) yaşanır. Yani Türkiye'de ve Kuzey yarımkürede yaz mevsiminin, dolayısıyla en uzun gündüz süresinin yaşandığı söylenemez. Ancak 21 Mart ve 23 Eylül tarihlerinde dünyanın her yerinde gece ve gündüz süreleri eşittir.

(Cevap C)

11. Türkiye seçeneklerde verilenler arasında yalnızca Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'na üyedir. Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, üye ülkelerin kalkınmalarına katkıda bulunmak, bölge içerisindeki ticari engelleri kaldırmak ve bölge içi ticareti geliştirmek amacıyla kurulmuştur. 1985 yılında kurulan teşkilatın merkezi Tahran'dır. Kurucu ülkeler, Türkiye, İran ve Pakistan'dır. Diğer üye ülkeler ise Afganistan, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan'dır.

(Cevap A)

12. İki kent arasında 36' zaman farkı olduğuna göre 9° meridyen farkı bulunmaktadır.

$$(36' / 4' = 9^\circ \text{ meridyen})$$

Meridyen dereceleri Türkiye'nin doğusuna doğru arttığından Siirt'in meridyen değeri 42° olarak bulunur.

$$(33^\circ + 9^\circ = 42^\circ)$$

(Cevap C)

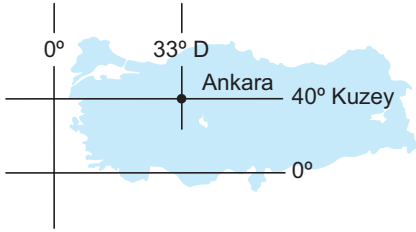

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU

1. 21 Aralık tarihinde ülkemize güneş ışınları yıl içinde gelebileceği en eğik açıyla gelir. Bu yüzden kış mevsiminin başlangıcı kabul edilir. Ancak bu tarihte ve yılın diğer tüm günlerinde ülkemizin güneyine güneş ışınları enlem etkisine bağlı olarak daha dik açıyla gelecektir. Dolayısıyla en güneyde yer alan IV. alan-daki cisimlerin gölge boyu 21 Aralık'ta ve yıl boyunca diğerlerinden daha kısa olacaktır.

(Cevap D)

2. Sorudaki açıklamada Ankara'nın 33° Doğu meridyeni ve 40° Kuzey paraleli üzerinde yer aldığı bilgisi verilmiştir. Bu bilgi koordinat sistemi üzerinde yerleştirilirse;

şekildeki gibi olur. Buna göre D seçeneğindeki koordinat sisteminde Ankara doğru yerde gösterilmiştir.

(Cevap D)

3. Fiziki haritalarda kullanılan renklerin yükselti basamaklarını gösterdiği sorudaki açıklamada belirtilmiştir. Kahverengi renk ise yükseltinin fazla olduğu yerleri göstermektedir. Seçeneklerde verilen ovalardan Yüksekova'nın yükseltisi daha fazladır. Bu yüzden kahverengi renk ile boyanır. Ancak Çarşamba, Erzene ve Çukurova deniz seviyesinde olduğu için yeşil; Konya Ovası ise orta yükseltide olduğu için sarı renkte gösterilecektir.

(Cevap A)

4. Türkiye'de batıdan doğuya doğru gidildikçe yükselti artışına bağlı olarak;

- Sıcaklık ortalamaları azalır.
- Karın yerde kalma süresi artar.
- Tarım ürünlerinin olgunlaşma süresi artar.
- Yıllık sıcaklık farkı artar.
- Don olayının görüldüğü gün sayısı artar.

Ancak Türkiye'de gece-gündüz süre farkı güneyden kuzeye doğru artar. Ayrıca bu durumun yükselti ile bir ilgisi yoktur.

(Cevap A)

5. Türkiye Ortadoğu, Hazar ve Kafkasya bölgelerinin petrol – doğal gazının Avrupa ülkelerine ulaştırılmasında büyük önem taşır. Bu enerji kaynaklarının taşınmasında en güvenli koridorlar Türkiye üzerinden geçer. Türkiye'de her geçen yıl ulaşım imkanları ve çeşitliliği giderek gelişmektedir. Türkiye aynı zamanda NATO'nun merkezinde yer alan bir ülke olmuş ve önemli görevler üstlenmiştir. Aynı zamanda AB'ye tam üyelik sürecindedir. Bütün bu açıklamalar Türkiye'nin jeopolitik önemini artıran coğrafi konum şartlarıdır. Ancak Türkiye'nin nüfusu giderek artması normal bir süreçtir. Eğer "nüfus artış hızının yüksek olması" gibi bir ifade olsaydı farklı değerlendirilebilirdi. Ancak burada, sadece nüfus artışından bahsedilmiştir.

(Cevap B)

6. Türkiye mutlak konumunun sonucu olarak bir orta kuşak ülkesidir. Bu yüzden dört mevsim belirgin olarak yaşanır. Bu durum aynı zamanda yıllık sıcaklık farklarının da belirgin olduğu anlamına gelir.

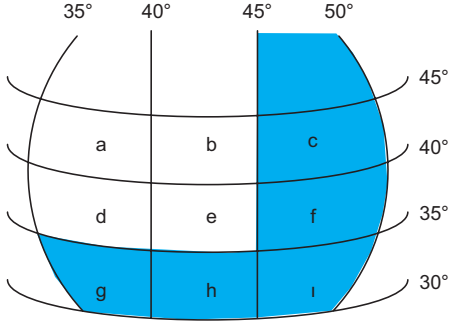
(Cevap A)

TEST - 6

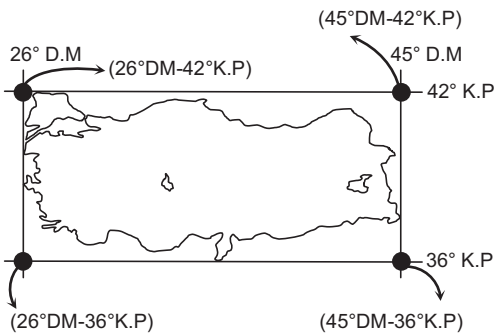
TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU

7. Türkiye'nin en doğusundan 45° Doğu meridyeni geçer. Buna göre 45° - 50° Doğu meridyenleri arasında (c, f, i) Türkiye'nin toprakları yoktur. Ayrıca Türkiye'nin en güneyinden 36° Kuzey paraleli geçer. Buna göre 30° - 35° Kuzey paralelleri (g, h, i) arasında da Türkiye'nin toprakları bulunmaz. Buna göre, koordinat sistemi üzerinde Türkiye'ye ait araziler yalnızca a, b, d ve e aralıklarında bulunur.

(Cevap A)

8. Aşağıda Türkiye'nin sınırlarından teğet geçen bir dikdörtgenin köşe noktalarının koordinatları gösterilmiştir.

Buna göre, 45°DM ile 40°KP'nin bu dikdörtgenin köşelerinde yer aldığı söylenemez.

(Cevap D)

9. **Lejant**, haritalarda kullanılan işaretlerin ne anlama geldiğini gösterir. Bu iki haritanın lejantlarının farklı olması; kullanılan işaretlerin farklı olduğunu ve dolayısıyla haritaların farklı amaçlara hizmet ettiğini gösterir. Coğrafi koordinatlar bütün Türkiye haritalarında aynıdır, değişmez. Ayrıca ölçek – küçültme oranı ve ayrıntıları gösterme gücü aynı anlama gelen konulardır.

NOT

Haritanın ölçeği, arazideki uzunlukların ne kadar küçültüldüğünü gösterir. Ölçek, haritanın önemli öğelerindedir. Çünkü kullanılan ölçeğe göre haritanın ayrıntıyı gösterme gücü değişir. Örneğin büyük ölçekli haritalarda küçültme oranı az, ayrıntı fazladır.

(Cevap C)

10. Türkiye Ekvator'un kuzeyinde; Kuzey yarımkürede, Avustralya Ekvator'un güneyinde; Güney yarımkürede yer alır. Yarımküreler arasında aynı anda farklı mevsimler yaşanır. Buna göre Ocak ayında Türkiye'de kış mevsimi yaşanırken aynı anda Avustralya'da yaz mevsimi yaşanır. Bu durum Türkiye ve Avustralya'nın farklı yarımkürelerde yer aldığını yani; Ekvator'a göre konumlarının farklı olduğunu gösterir.

(Cevap E)

11. Tarım ürünlerinin olgunlaşması sıcaklık ile ilgilidir. II. taralı alan Akdeniz iklim bölgesinde yer alır. Akdeniz ikliminin etkili olduğu yerlerde sıcaklık ortalamaları yıl boyunca yüksek olur. Bu nedenle II. taralı alanda tarım ürünleri daha kısa sürede olgunlaşır.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de tarım ürünleri en erken Akdeniz Bölgesi'nde olgunlaşır.

(Cevap B)

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU

1. Mersin'in yıllık ortalama sıcaklığının İzmir'den yüksek olmasının nedeni enlemdir. Aksaray'ın yıllık ortalama sıcaklığının İzmir'den düşük olmasının nedenleri yükselti ve karasallıktır. Kars'ın sıcaklık ortalamasının Sinop'tan düşük olmasının nedeni enlem olamaz. Çünkü enleme göre Kars, Ekvator'a daha yakındır ve daha sıcak olması gerekir. Aksaray'ın sıcaklık ortalamasının Kars'tan yüksek olmasının nedenleri enlem ve yükseltidir. Mersin'in sıcaklık ortalamasının Aksaray'dan yüksek olmasının nedeni, enlem ve denizelliklerdir.

(Cevap C)

2. Türkiye eski çağlardaki İpek Yolu, Baharat Yolu, Kral Yolu gibi ticaret yollarının üzerinde yer alır.

(Cevap C)

3. 21 Aralık tarihinde Kuzey Yarım Küre'de kış, Güney Yarım Küre'de yaz mevsimi yaşanır. Bu yüzden Güney Yarım Küre'de gündüz süresi daha uzun olur. Muğla ise daha güney enleminde olduğundan İzmir'e göre daha kısa gece yaşar.

(Cevap B)

4. Sinop'taki gündüz süresi 21 Mart – 23 Eylül arasındaki dönemde Antalya'dan uzundur. Fakat soruda 10 gün boyunca gündüz süresinin her gün biraz kısaldığı belirtilmiştir. Türkiye'de gündüzler 21 Haziran'dan sonra kısalmaktadır. O hâlde bu 21 Haziran ile 21 Aralık tarihleri arasındaki bir dönem olmalıdır.

NOT

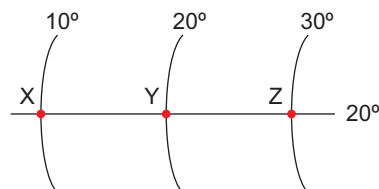
Türkiye'de 21 Haziran – 21 Aralık tarihleri arasında gündüzler kısalmır, geceler uzar. Türkiye'de 21 Aralık – 21 Haziran tarihleri arasında gündüzler uzar, geceler kısalmır.

(Cevap B)

5. Soru metninde sıcaklık dağılımında etkili olan iki faktör belirtilmiştir. Bunlar; denizellik-karasallık ve yükselti faktörleridir. Bu bakımdan A, C, D ve E şıklarında karşılaştırılan merkezler arasındaki sıcaklık farkı denizellik, karasallık ve yükselti faktörleriyle açıklanabilir. Fakat II ve III merkezler arasındaki sıcaklık farkının nedeni enlemdir.

(Cevap B)

6. Gölgenin en kısa olduğu vakit, aynı boylam üzerindeki noktaların ortak özelliğidir. (Yerel Saat) X, Y ve Z kentlerinin enlemleri aynı olmasına rağmen boylamları farklıdır. Bu nedenle bu noktalarda öğle vakti farklı saatlerde yaşanır.

(Cevap D)

7. Doğuda güneş daima daha önce doğar ve daha önce batar. Ankara'ya göre güneşin batış saati daha ileri olan il daha batıda yer almalıdır. Edirne seçenekler arasında en batıda olan ildir.

(Cevap E)

8. Haritada verilen üç şehir görüldüğü "gibi" aynı enlem üzerinde yer almaktadır. Buna bağlı olarak Ekvator'a uzaklıkları, Güneş ışınlarının düşme açısı ve gece-gündüz süreleri benzerdir. Üç şehir de deniz kenarında olduğu için mevsimler arası sıcaklık farkı da benzerdir. Fakat yıllık yağış tutarı Rize ve Zonguldak'ta fazlayken Samsun'da daha azdır.

(Cevap C)

9. Enlem, sıcaklığı ve dolayısıyla diğer özellikleri etkilerken yer altı kaynaklarının dünyadaki dağılışı ile bir ilgisi olamaz.

(Cevap C)

10. Jeopolitik konum; bir ülkenin sahip olduğu coğrafi özellikler ile milletlerarası politikada oynadığı roldür. Türkiye jeopolitik açıdan; önemli boğazlara sahip olması, zengin enerji kaynaklarına sahip bölgelere yakın olması, transit yollar üzerinde yer alması vb. özellikleri ile önemli bir konuma sahiptir. Ancak bu durum üzerinde Türkiye'nin en batısı - doğusu arasında 76' zaman farkının olmasının bir önemi yoktur.

(Cevap B)

11. Türkiye ve Azerbaycan'ın işbirliğiyle ortaya çıkan bu dev proje, Avrupa'nın ve Türkiye'nin doğalgaz ihtiyacını karşılamayı amaçlamaktadır. TANAP, Azeri doğalgazını Türkiye üzerinden Avrupa'ya ulaştırmaktadır.

(Cevap A)

12. Hatay, Türkiye'nin en güneyinde yer alır. Hatay'da Akdeniz iklimi görülür.

(Cevap B)

13. Aynı boylam (meridyen) üzerindeki noktaların özellikleri:

- Yerel saati aynıdır.
- Öğlen vakti aynıdır.
- Gölgenin en kısa olduğu an aynıdır.
- Güneşin doğuş - batış saati aynıdır. (Sadece 21 Mart ve 23 Eylül'de)

Aynı enlem üzerindeki noktaların özellikleri;

- Çizgisel hız aynıdır.
- Gece-gündüz süreleri aynıdır.
- Gece-gündüz süre farkı aynıdır.
- Yer çekimi aynıdır.
- Yaşanılan mevsim aynıdır.
- Ekvator'a olan uzaklık aynıdır.
- İklim kuşağı aynıdır.
- Güneş ışınlarının geliş açısı aynıdır.

(Cevap C)

TÜRKİYE'NİN COĞRAFI KONUMU

1. Sıcaklığın enleme göre artması demek, güneye yani Ekvator'a doğru gidildikçe olan sıcaklık artışı demektir. Buna uygun olan yalnızca II numaralı ok yönünde gidildikçe sıcaklığın artmasıdır.

NOT

Dünya'nın şekliinden dolayı Ekvator'dan kutuplara gidildikçe güneş ışınlarının yere düşme açısı küçülmekte, ışınların atmosferde aldığı yol uzamaktadır. Buna bağlı olarak sıcaklık Ekvator'dan kutuplara gidildikçe azalır. Fakat bu azalma düzenli bir biçimde gerçekleşmez. Örneğin; Erzurum'un Ocak ayı sıcaklık ortalamasının Rize'den düşük olması

(Cevap B)

2. Türkiye'de Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe gece gündüz süre farkı artar. İki merkez arası gece gündüz süre farkı birbirine yakın enlemlerde azalır. Merkezler birbirinden uzaklaştıkça artar. Seçeneklerde verilen Zonguldak ve Rize de birbirine en yakın enlemlerde olduklarından gece gündüz süre farkı en azdır.

(Cevap A)

3. Türkiye'de tarım ürünlerinin hasat dönemi batıdan doğuya gidildikçe ve güneyden kuzeye gidildikçe sıcaklık ortalamalarının düşmesine bağlı olarak uzar. Türkiye'de hasat dönemi Akdeniz Bölgesi'nde sıcaklık ortalamalarının yüksek olmasına bağlı olarak erken, Doğu Anadolu Bölgesi'nde ise sıcaklık ortalamalarının düşük olmasına bağlı olarak geç başlar. Bu şekilde batıdan doğuya gidildikçe hasat döneminin uzaması sıcaklık ortalamalarının düşmesi ile ilgilidir.

NOT

Sıcaklık yerden yükseğe doğru çıktıkça her 200 metrede 1 °C düşer. Türkiye'de yükselti batıdan doğuya doğru gidildikçe artar. Bu duruma bağlı olarak sıcaklık batıdan doğuya doğru gidildikçe düşer.

(Cevap A)

4. Londra, Başlangıç Meridyeni (0°) üzerinde yer alır. Türkiye'de ise 45° Doğu Meridyeni ortak saat ayar boylamı olarak kullanılmaktadır. Buna göre, Londra ile Türkiye arasında 3 saatlik bir zaman farkı olacaktır. Buna göre Türkiye'nin daha batısında yer aldığı için daha geride olan Londra'da yerel saat 21:00 ve tarih 31 Aralık olacaktır.

(Cevap D)

5. Türkiye 26°-45° Doğu meridyenleri ile 36°-42° Kuzey paralelleri arasında yer alır. Bu duruma bağlı olarak Türkiye'de güneyden kuzeye doğru gidildikçe,

- Çizgisel hız azalır.
- Gece-gündüz süre farkı artar.
- Sıcaklık ortalamaları düşer.
- İki meridyen arası kuş uçuşu mesafe azalır.
- Gurup ve tan süresi uzar.
- Gölge boyu uzar.
- Denizlerin sıcaklık ve tuzluluğu azalır.
- Güneş ışınlarının gelme açısı düşer.

Kırşehir'de kış sıcaklık ortalamalarının Trabzon'dan düşük olmasında denizellik-karasallık durumu yani "özel konum" etkili olmuştur. Kırşehir karasal iklimin, Trabzon ise denizel iklimin etki alanına girer. Karasal iklimin etkili olduğu yerlerde kışlar soğuk ve kar yağışlı, denizel iklimin etkili olduğu alanlarda ise ılık ve yağışlı geçer.

(Cevap E)

6. Gece-gündüz süreleri arasındaki farkın az veya çok olmasını etkileyen temel faktör enlemdir. Bilindiği üzere Türkiye'de güneyden kuzeye doğru gidildikçe gece-gündüz arasındaki süre farkı artar. Bu bilgiler ışığında IV numaralı merkezin, en güneyde yer alması sebebiyle gece-gündüz arası süre farkı en azdır.

(Cevap D)

TEST - 8

TÜRKİYE'NİN COĞRAFI KONUMU

7. Dünya kendi etrafında batıdan doğuya doğru döndüğü için doğudaki merkezler batıdakilere oranla daha önce Güneş'in karşısına gelir ve yerel saatler daha ileri olur. Bu yüzden doğuda Güneş daha önce doğar ve daha önce batar.

NOT

Kutup noktalarından geçtiği kabul edilen doğruya "eksen" denir. Dünya, kendi eksenini etrafında batıdan doğuya doğru döner. Bu nedenle doğudaki yerler günü daha önce yaşar.

(Cevap E)

8. Boylamdan (yerel saat farkı) kaynaklanan ve enlemden (güneş ışığı, sıcaklık gibi) kaynaklanan özellikler Türkiye'nin matematik konumuyla ilgilidir. Fakat Türkiye'nin gerçek alanıyla iz düşüm alanı arasındaki farkın fazla olması yer şekillerinin engebeli olmasıyla ilgilidir.

NOT

Gerçek alan ile iz düşüm alan arasındaki fark en fazla Doğu Anadolu Bölgesi'ndedir.

(Cevap C)

9. Türkiye haritasında gösterilen illerden, sırasıyla;
- Güneş'in en erken doğduğu; en doğuda yer alan Iğdır,
  - yıl içinde gölge boyunun en kısa olduğu; en güneyde yer alan Hatay,
  - Haziran ayında gündüz süresinin en uzun olduğu; en kuzeyde yer alan Sinop'tur.

(Cevap A)

10. Jeopolitik konum; bir yerin siyasi, ekonomik, kültürel ve askerî yönden önemini ifade eder. Türkiye'nin Afrika, Avrupa ve Asya kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı yerde yer alması jeopolitik açıdan öneminin artmasını sağlamıştır.

(Cevap D)

11. Açıklamada geçen örgüt D-8'dir. D-8'in amacı kalkınma yolundaki ülkelerin dünya ekonomisi içindeki konumlarını iyileştirmek, ticari ilişkileri çeşitlendirmek ve halkların yaşam seviyesini yükseltmektir.

(Cevap A)

12. 21 Haziran tarihinde ülkemizde yaz mevsimi başlangıcıdır. Bu tarihte en uzun gündüz süresi yaşanır. Ayrıca güneyden kuzeye doğru gidildikçe gündüz süresi uzar (Kuzey Kutup Dairesi'nde 24 saat gündüz yaşanır). Güneş'e göre belirlenen saate yerel saat denir. Yerel saat, genellikle ibadet vakitlerinin düzenlenmesinde (namaz, iftar, sahur vakitleri vb.) kullanılmaktadır. Dünya batıdan doğuya doğru döndüğü için doğuda yerel saat ileride, batıda ise geridedir. Dolayısıyla 21 Haziran tarihinde hem yerel saatin daha ileri olduğunu hem de gündüz süresinin uzadığını gözlemleyebilmek için ülkemizde kuzeydoğu yönünde yol alınmalıdır.

(Cevap C)

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU

1. Türkiye'de güneyden kuzeye doğru gidildikçe, Başlangıç Meridyeni'ne olan uzaklık, çizgisel hız azalırken, tan ve grup süresi ise artmaktadır. Türkiye'de yerel saat, batıdan doğuya doğru gidildikçe dünyanın dönüş yönüne bağlı olarak daha ileri olur. Çizgisel hız Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe azalır. Verilen merkezlerden Sinop Ekvator'a en uzak, Hatay ise Ekvator'a en yakın ildir. Bu duruma bağlı olarak da çizgisel hız Hatay'da en fazla, Sinop'ta ise en azdır.

(Cevap D)

2. Ekvator üzerinde ve çevresinde yer alan kesimlerinde yıl boyunca sadece yaz mevsimi, kutuplara yakın yerlerde sadece kış mevsimi, Orta Kuşak'ta ise dört mevsim belirgin olarak yaşanır. Güneş ışınları sadece $23^{\circ} 27'$ enlemleri arasına dik açılarla düşer. Türkiye Orta Kuşak'ta yer aldığından güneş ışınları yıl içinde farklı açılarla gelir. Buna bağlı olarak da bir yılda dört mevsim belirgin olarak yaşanır.

(Cevap E)

3. Türkiye üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımada özelliğine sahiptir. Denizellik etkisinin belirgin olduğu yerlerde nem miktarı fazla olduğundan ısınma ve soğuma az olmaktadır. Denizellik etkisinden uzak yerlerde ise nem miktarı az olduğundan ısınma ve soğuma fazla olmaktadır. Bu durum Karadeniz kıyılarındaki yer alan bazı kesimlerin kış aylarında daha güneyde yer alan bazı kesimlerden daha sıcak olmasına neden olmaktadır. Örneğin Rize'de kış sıcaklık ortalamaları daha güneyinde yer alan Gümüşhane, Bayburt, Erzurum gibi illerden daha yüksektir. Denizellik - karasallık durumuna bağlı olarak Türkiye'de sıcaklık ortalamaları güneyden kuzeye doğru düzenli bir şekilde azalmaz.

(Cevap C)

4. Sıcaklığın dağılışı üzerinde sadece enlem etkisi belirleyici olmadığından Türkiye'de ve Dünya'da aynı enlem üzerinde yer alan noktalarda sıcaklık ortalamaları farklılık gösterir. Türkiye'de batıdan doğuya gidildikçe yükseltinin etkisi ile sıcaklık düşer. Bu durum aynı enlem üzerinde yer alan noktalarda sıcaklığın farklı olmasına neden olmuştur.

(Cevap E)

5. Türkiye'nin iklim özelliklerinin belirlenmesinde hem özel konum hem de matematik konum etkilidir. Yerel saat, gece-gündüz süresi ve çizgisel hızda matematik konum; yarımada olmasında ise özel konum etkilidir.

(Cevap D)

6. Şekilde verilen X'de öğle, Z'de öğle öncesi, Y'de ise öğle sonrası yaşanmaktadır. Haritada verilen I'de en batıda olduğundan öğle öncesi, II'de öğle, III'te ise en doğuda olduğundan öğle sonrası yaşanır. Bu durumda X ortada (II), Y en doğuda (III), Z ise en batıda (I) yer alır.

(Cevap C)

7. İki meridyen yayı arası kuş uçuşu mesafe Ekvator'da 111 km'dir. Bu mesafe Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe kısalır. Türkiye'de bu mesafe 85-86 km arası değişir. Aynı boylam üzerindeki herhangi bir noktada, iki meridyen arası mesafe ne kadar kısa olursa Başlangıç Meridyeni'ne o kadar yakın olur. Türkiye'de herhangi bir meridyen yayı üzerinde güneyden kuzeye doğru gidildikçe Başlangıç Meridyeni'ne olan uzaklık azalır. Bu yüzden en kuzeyde yer alan I. nokta Başlangıç Meridyeni'ne daha yakındır.

(Cevap A)

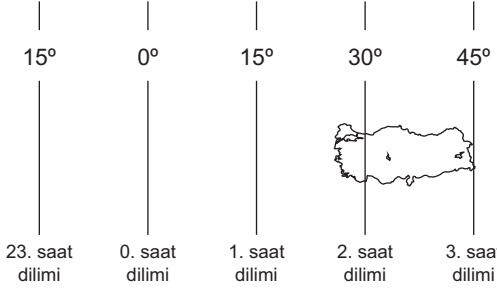
8. Kuzey Yarım Küre'de gündüz süresi Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe 21 Mart ile 23 Eylül tarihleri arasında uzar, 23 Eylül ile 21 Mart tarihleri arasında ise kısalır. 21 Haziran tarihi ise 21 Mart ile 23 Eylül tarihleri arasında yer alır. Bu tarihte Türkiye'nin güneyinden-kuzeyine doğru gidildikçe gündüz süresi uzar. Seçeneklerde verilen Sinop'ta 21 Haziran tarihinde gündüz süresi en uzun, Antalya'da ise en kısadır.

(Cevap B)

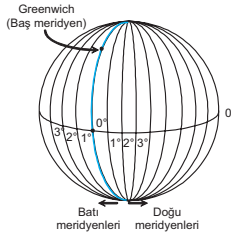
9. Türkiye'nin $36^\circ - 42^\circ$ kuzey paralellerinin arasında olması Kuzey Yarım Küre'de; $26^\circ - 45^\circ$ doğu meridyenlerinin arasında olması Doğu Yarım Küre'de yer aldığını kanıtlar. Ardışık iki meridyen yayı arasındaki zaman farkı $4'$ dir.

Buna göre Türkiye'nin en doğusu – batısı arasındaki zaman farkı; $(45^\circ - 26^\circ = 19$ meridyen, $19 \times 4' = 76')$ $76'$ dir. Buna göre doğuda güneş en batıya göre $76'$ önce doğacaktır. Ardışık iki paralel dairesi kuş uçuşu uzaklık ise 111 km dir.

Buna göre Türkiye'nin en kuzeyi – güneyi arasındaki kuş uçuşu uzaklık; $(42^\circ - 36^\circ = 6^\circ, 6^\circ \times 111 \text{ km} = 666 \text{ km})$ 666 km dir.

Yukarıdaki şekilde saat dilimleri gösterilmiştir. Bu şekle göre Türkiye 2. ve 3. saat dilimlerinde yer alır. Yandaki şekilde gösterildiği gibi meridyenler arası mesafe kutuplara doğru gidildikçe daralır.

Bu yüzden ardışık meridyen yayları arası uzaklık her yerde değişir. Buna göre meridyenlerden yararlanarak uzaklık hesaplaması yapılamaz.

(Cevap D)

10. Dünya'nın küresel şekli nedeniyle Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe paralel çemberlerinin boyları kısalır. Kutuplarda bulunan 90° paraleli nokta şeklindedir. Farklı paraleller üzerinden aynı anda ve aynı hızda hareket eden uçaklardan kutuplara daha yakın olan Dünya etrafındaki turunu en kısa sürede tamamlayacaktır. V. noktadan hareket eden uçak Ekvator'a en yakındır. Bu nedenle Dünya etrafındaki turunu en son tamamlar. Çünkü yolu daha uzundur.

(Cevap E)

11. Türkiye'nin en uzun sınırı Suriye, en kısa sınırı Nahcivan iledir. Yunanistan ve Bulgaristan'ın AB'ne üyeliği vardır. İran'ın nüfusu yaklaşık 83, Türkiye'nin 82 milyondur. Bulgaristan, Yunanistan, Gürcistan ve Ermenistan'ın KEİ'ne üyeliği vardır. Türkiye'nin bütün komşu ülkeleri ile kara yolu bağlantısı vardır.

(Cevap E)

12. Türkiye'nin en yakınında bulunan alan B seçeneğindeki alanıdır. A, D ve E'deki alanlar Güney Yarım Kürede; C'deki alan ise Kuzey Kutbu civarındadır. Dolayısıyla Türkiye'nin çok uzağındadırlar.

(Cevap B)

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU

1. 21 Mart ve 23 Eylül tarihlerinde Dünya'nın her yerinde gece-gündüz süresi eşit olur. 21 Haziran'da Türkiye'de en uzun gündüz en kısa gece, 21 Aralık tarihinde ise en uzun gece en kısa gündüz yaşanır.

(Cevap A)

2. Dünya, kendi eksenini etrafındaki tam bir tur dönüşünü 24 saatte tamamlar. Bu süreye "bir gün" denir. Bir yerde Güneş'in doğuşuyla birlikte sabah başlar. Işınlara en büyük açıyla düştüğü zaman, o yerin öğle vaktidir. Öğleden sonra güneş ışınlarının yere düşme açısı küçülür ve Güneş'in ufuk çizgisinin altında kaybolmasıyla akşam vakti yaşanır. Aynı zamanda Dünya'nın bu hareketi sırasında batıdan doğuya doğru dönmesiyle doğudaki yerlerde yerel saat daha ileridir. Buna göre yerel saat farklarının oluşması dünyanın kendi eksenini etrafındaki (günlük) hareketinin, diğerleri ise Güneş'in etrafındaki (yıllık) hareketin sonuçlarıdır.

(Cevap D)

3. Ağrı → İran,
Şırnak → Irak - Suriye,
Van → İran,
Kars → Ermenistan,
İğdir → Azerbaycan, İran, Ermenistan sınırlarına sahiptir.

(Cevap B)

4.

30°D	45°D
— 15 m —	— 1 saat —
İzmit 12:00	İğdir 13:00

Yukarıdaki şekle göre, İzmit'te gölge boyunun en kısa olduğu anda (Saat 12:00) İğdir'da saat 13:00'dür. Ancak Türkiye'de, İğdir'in yerel saatine göre ortak saat belirlendiğine göre İzmit'te bulunan bir kişinin kolundaki saat (ortak saat) 13:00'ı gösterecektir.

(Cevap C)

5. Aynı meridyen üzerinde bulunan kentler, öğlen vakti güneşin karşısına aynı anda gelirler. Buna göre, söz konusu kentlerin yerel saatleri aynı olur. İzmit, Kütahya ve Denizli illeri de aynı meridyen üzerinde yer aldıklarından yalnızca yerel saatlerinin aynı olduğu söylenebilir.

(Cevap A)

6. Türkiye'de kuzeyden güneye doğru gidildikçe sıcaklığın artışı enlem; yani matematik konumun bir sonucudur. Çünkü güneye doğru gidildikçe Ekvator'a yaklaşılar.

(Cevap B)

7. Türkiye, 26 – 45° Doğu meridyenleri ile 36 – 42° Kuzey paralelleri arasındadır.

- Türkiye Orta Kuşaktadır. Dönencelerin dışındadır.
- Güneş ışınlarını hiçbir zaman dik açıyla almaz.
- Kuzeyden esen rüzgârlar sıcaklığı düşürür.
- Güneyden esen rüzgârlar sıcaklığı artırır.
- Çizgisel hız güneye doğru artar, yer çekimi kuzeye doğru artar. Bunların tamamı matematik konumla ilgilidir. Yani matematik konum, enlem – boylam sebebiyle oluşan etkilerdir.

Özel konum ise;

- Türkiye'nin Asya – Avrupa'yı birleştiren konumda olması,
- Süveyş Kanalı yoluyla Kızıldeniz üzerinden Hint Okyanusu'na bağlantısının olması,
- Aynı anda farklı iklim özelliklerinin olması (yer şekilleri – denizellik – karasallık),
- kıyı kesimlerinde sıcaklık farklarının az olmasıdır (denizellik).

(Cevap D)

8. Türkiye dönencelerin dışında yani orta kuşakta yer alır. Bu yüzden asla güneş ışınlarını dik açıyla almaz ve Türkiye'deki cisimlerin gölge boyu sıfır olmaz. Çünkü yalnızca tropikal kuşakta, güneş ışınları dik geldiği için cisimlerin gölge boyu sıfır olur. Ayrıca şekiller dikkatli incelendiğinde daha batıda Edirne'de öğlen, daha doğuda olan Kars'ta öğleden sonranın yaşandığı görülür. Bu anlamda Edirne'nin yerel saati daha geri, Kars'ın yerel saati ise daha ileridir.

(Cevap A)

9. Sinop Türkiye'nin en kuzeyinde yer alır. Bu duruma bağlı olarak Sinop'ta kış mevsiminde geceler en uzun, enlem boyları en kısa, gölge boyları en uzundur.

(Cevap E)

10. İki meridyen arası mesafe Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe azalır. Ekvator'da bu mesafe 111 km iken kutup noktalarında bu mesafe 0 m'dir. Türkiye üzerinden geçen 33. doğu meridyeni boyunca farklı noktalardan doğuya doğru 1000 km gidildiğinde, en kuzeyde yer alan ok yönünde en fazla, en güneyde yer alandan ise en az meridyen yayı geçilir.

(Cevap A)

11. 21 Haziran tarihinde Türkiye'de,
- Güneyden kuzeye gidildikçe gündüz süresi uzar, gece süresi kısalır.
  - Güneş ışınları en dik açıyla düşer.
  - Cisimlerin gölge boyu en kısa hâlini alır. Yaz mevsimi başlar.

Bu bilgilere göre, Antalya'da 21 Haziran'da gece süresi Sinop'tan uzundur.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'nin Kuzey Yarım Küre'de yer alan bir orta kuşak ülkesi olması ve Güneş ışınlarının yıl içinde geliş açısının değişmesi, ülkemiz iklimini etkileyen temel faktördür. Bu durum Türkiye'de dört mevsimin belirgin olarak yaşanmasını sağlamıştır. Yaz aylarında Güneş ışınları Türkiye'ye gelebileceği en dik açılarla gelir. Gündüz süresi uzun olduğu için güneşlenme süresi de uzundur. Bu nedenle tüm yurttaki hava sıcaklıkları artar. Kış aylarında ise tam tersi bir durum söz konusudur.

(Cevap C)

12. Bir yerin başlangıç meridyenine (Greenwich) ve Ekvator'a göre konumu o merkezin matematik konumunu verir. Enlemin ve boylamın etkilerini bilmek bize matematik konum sorularının çözümünde yardımcı olacaktır.

Karadeniz'de;

- Akarsu rejimlerinin düzenli olması,
- İç kesimlerle kıyı kesimler arasında yıllık sıcaklık farkının olması,
- Bitki örtüsünün çok zengin olması,
- Kıyı kesiminde nüfus yoğunluğunun fazla olması özel konumdan dolayıdır.

Yıl içerisinde gece-gündüz süreleri arasındaki farkın fazla olması ise matematik konumun sonucudur.

(Cevap D)

13. Aynı meridyen yayı üzerinde yer alan bütün noktalarda yerel saat, saat dilimi, Başlangıç Meridyeni ile olan yerel saat farkı gibi özellikler aynıdır. Antalya ve İzmit aynı meridyen yayı üzerinde yer alır. Güneş ışınlarının geliş açısı aynı paralel çemberi üzerinde yer alan bütün noktalara aynı açı ile gelir. Antalya ve İzmit farklı paralel çemberleri üzerinde yer alır. Bu nedenle güneş ışınlarını farklı açılarla alırlar.

PUAN KÜPÜ

Cisimlerin öğle vakti gölge boyu yıl boyunca değişir. Bu değişim Ekvator'dan kutuplara gidildikçe artar. Türkiye'de güneyden kuzeye gidildikçe artar. Ör; Hatay'da öğle vakti gölge boyu değişimi Sinop'takinden azdır.

(Cevap E)

14. Türkiye, 36°-42° kuzey paralelleri ile 26°-45° doğu meridyenleri arasında yer alır. Diğer bir ifadeyle ülkemiz; Ekvator'a göre Kuzey Yarım Küre'de, başlangıç meridyeni yani Greenwich'e göre de Doğu Yarım Küre'de yer alır. Buna göre, Türkiye'nin en kuzeydoğusundan güneybatıya doğru gidilirse hem Ekvator'a hem de başlangıç meridyenine yaklaşırlar.

(Cevap E)

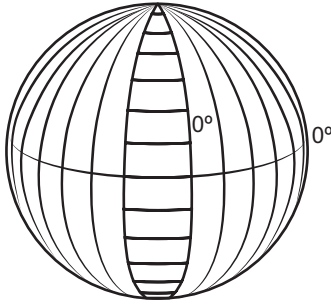
TÜRKİYE'NİN COĞRAFI KONUMU

- Bir merkezin hangi tarihlerde en yüksek sıcaklığa sahip olduğu,
  - Bakının hangi yamaçlarda olduğu,
  - Rüzgârların estikleri yönde sıcaklığı azaltması ya da artırması

o merkezin hangi yarım kürede yer aldığını ispatlar. Türkiye'de bu özelliklerin görülmesi Türkiye'nin Kuzey Yarım Küre'de ve orta kuşakta yer almasının sonucudur.

(Cevap D)

2.

Yukarıdaki şekilde gösterildiği gibi meridyenler arası uzaklık her yerde farklıdır. Bu yüzden meridyenlerden yararlanılarak uzaklık hesaplaması yapılamaz. Ancak meridyenler arası zaman farkı her yerde aynıdır ve değişmez. Bu yüzden haritada verilen kentlerin yerel saat farkına, yerel saati en ileri olan kent vb. bilgilere ulaşabiliriz. Ancak Ankara ve Sivas arası kuş uçuşu uzaklık, meridyenlerden yararlanarak hesaplanamaz.

(Cevap C)

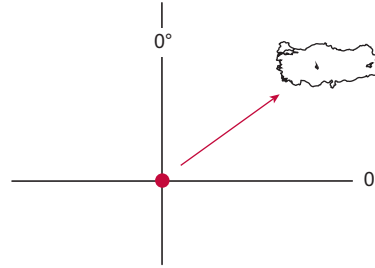
- Türkiye'de kuzeye gidildikçe;
  - Güneş ışınlarının geliş açısı daralır.
  - Sıcaklık azalır.
  - Gece-gündüz süre farkı artar.
  - Meridyenler arası mesafe azalır.
  - Gölge boyları uzar.
  - Çizgisel hız azalır.

(Cevap A)

- Meridyenler arası mesafe kutuplara doğru gidildikçe daralır. Bu yüzden ardışık meridyen yayları arası uzaklık her yerde aynı değildir. Ekvator'a doğru gidildikçe de bu mesafe genişler. Eğer Türkiye Ekvator'a daha yakın bir yerde olsaydı, doğusu – batısı arasındaki mesafe genişlerdi. Ancak meridyenler arası zaman farkı her yerde 4 dk olup değişmez. Bu yüzden yerel saat farkı da değişmezdi.

(Cevap B)

5.

Yukarıdaki koordinat sistemi üzerinde Türkiye'nin konumu dikkate alınır, Ekvator ve Başlangıç Meridyeni'nin kesiştiği nokta Türkiye'nin güneybatısındadır.

(Cevap B)

- Yerel saat farkı için boylam değerlerine bakılır. Tabloya göre en doğu ve en batıda yer alan; yani aralarındaki boylam farkı en fazla olan kentler Siirt ve Muğla'dır. Bu yüzden söz konusu iki kent arasındaki yerel saat farkı en fazla olur.

NOT

Yerel saat hesaplarında dikkat edilecek kurallar şunlardır:

- İki meridyen arası zaman farkı 4 dakikadır.
- Doğudaki yerlerde yerel saat daha ileridir.
- Aynı meridyen üzerinde bulunan bütün noktaların yerel saatleri aynıdır.

(Cevap C)

7. Dünya üzerinde gece-gündüz süresinin değişmesine neden olan temel faktör, eksen eğikliğidir (yer ekseri ile ekliptik düzlem arasındaki $23^{\circ} 27'$ lik açı). Eksen eğikliğinin sonuçları şunlardır:

- gece-gündüz sürelerinin uzayıp kısalması,
- güneş ışınlarının dönenceler arasına dik gelmesi,
- farklı yarım kürelerde farklı mevsimlerin yaşanması

(Cevap E)

8. Türkiye'nin orta kuşakta yer aldığını kanıtlayan özellikler:

- cephesel yağışların görülmesi,
- Akdeniz ikliminin görülmesi,
- batı rüzgârları dediğimiz sürekli rüzgârların etkisinde kalması,
- yıl içerisinde dört mevsimi belirgin olarak yaşamasıdır.

(Cevap B)

9. Bu sorunun açıklamasına geçmeden önce ülkemizin matematik konumunu bir hatırlayalım; Ülkemiz 26° - 45° Doğu meridyenleri, 36° - 42° Kuzey paralelleri arasında yer alır. Sahip olduğu bu enlem değeriyle Türkiye, orta kuşakta, Akdeniz iklim kuşağı dediğimiz alanda (ılıman iklim) yer alır.

(Cevap E)

10. Türkiye'de 21 Haziran tarihinde kuzeye doğru gidildikçe gündüz süresi uzar. Bu tarihte Türkiye'de en uzun gündüz Sinop'ta (İnceburun) yaşanır.

(Cevap D)

11. Gündüz süresinin uzunluğu enlem ile ilgilidir. Çünkü Türkiye'de güneyden kuzeye doğru gidildikçe enleme bağlı olarak gündüz süresi uzar.

A seçeneğinde yer alan doğal bitki örtüsünün çeşitli olması, Türkiye'de kısa mesafelerde iklim çeşitliliğinin fazla olmasının bir sonucudur. Türkiye'de batıdan doğuya doğru gidildikçe ortalama yükselti artar bu da iklimin çeşitlenmesine, dolayısıyla bitki örtüsünün çeşitlenmesine neden olmaktadır. Bu duruma neden olan temel faktör yükselti; yükselti ise özel konumun sonucudur.

Merkezlerin yıllık sıcaklık ortalamalarının farklı olmasına neden olan faktörler: Denizellik - karasallık ve yükselti kavramıyla ilgili olduğu için özel konumdur.

Tarımsal ürün çeşitliliğinin fazla olması iklim, yükselti ve sıcaklıklarının farklı olmasıyla ilgili olduğu için özel konumdur.

Yıllık yağış ortalamalarının farklı olması da özel konumla açıklanır.

(Cevap C)

12. Seçeneklerde verilen meridyenlerin tamamı Türkiye sınırlarının içinde kalır. Ancak paralel derecelerine dikkat edilirse yalnızca 38° Kuzey'in (36° - 42° Kuzey paralelleri arası) Türkiye sınırları içinde, diğerlerinin de Türkiye sınırlarının dışında olduğu anlaşılır.

(Cevap D)

13. 21 Mart ve 23 Eylül tarihlerinin en önemli özelliği dünya üzerindeki her yerde gece-gündüz eşitliğinin (12 saat gündüz 12 saat gece) yaşanmasıdır. Dolayısıyla gece-gündüz sürelerinin en uzun veya en kısa yaşanması gibi bir durum 21 Mart tarihinde söz konusu değildir.

(Cevap C)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: İÇ KUVVETLER

1. Yer kabuğundaki kırık hatlar; fay hattı demektir. Türkiye'de fay hatlarının dağılışı ile sıcak su kaynaklarının dağılışı birbirine paraleldir. Çünkü yerin derinliklerinden gelen sıcak su kaynakları ancak fay hatlarını takip ederek yeryüzüne ulaşır.

(Cevap C)

2. Seçeneklerde yer alan oluşumların sebepleri;
- Antalya'da falezlerin oluşması= Dalga aşındırması (Dış Kuvvet)
  - Büyük Çekmece Gölü = Dalga biriktirmesi (Dış Kuvvet)
  - Bafra Deltası = Akarsu biriktirmesi (Dış Kuvvet)
  - İztuzu Kumsalın oluşması = Dalga biriktirmesi (Dış Kuvvet)
  - Nemrut Kaldera'sının ve volkanik dağının oluşması = İç kuvvet (Volkanizma)

(Cevap A)

3. Türkiye'nin tamamı ilk jeolojik zamanlar içinde Tetis Denizi'nin altında yer almakta idi. Kuzeyde Avrasya, Güneyde Arap levhalarının kuzeyden ve güneyden sıkıştırmasıyla Tetis Denizi'nin dibindeki tortul tabakalar kıvrılmalarla su yüzeyine çıkmıştır. Bu duruma bağlı olarak Toros Dağlarının yüksek kesimlerinde denizel fosillere rastlanır.

(Cevap A)

4. Jeotermal kaynaklar fay hatları boyunca görülen (kaplıca, ılıca); yani sıcak su kaynaklarından elde edilen enerji olarak tanımlanabilir. Bu sıcak suların buharı;
- elektrik üretimi,
  - konutların ve seraların ısıtılması,
  - turizm amaçlı kullanılmaktadır.

Gayzerler, belli aralıklarla sıcak su püskürmelerine neden olan kaynaklardır. Bu şekilde oluşan kaynak türü Türkiye'de görülmemektedir. Çünkü bu kaynak türünün oluşabilmesi için aktif volkanizma faaliyetleri gereklidir.

(Cevap D)

5. Haritada taralı olarak verilen yer Tuz Gölü ve çevresidir. Tuz Gölü ve çevresi deprem tehlikesinin en az olduğu yerlerden biridir.

Türkiye'de deprem riski az olan yerler:

- Konya, Karaman çevresi,
- Taşeli Platosu ve çevresi,
- Mardin – Midyat çevresi,
- Ergene Havzası'dır.

(Cevap B)

6. Sıcak su kaynaklarının olması, kırıklı yapının yaygın olması, deprem riskinin fazla olması ve akarsuların denge profiline ulaşmamış olması Türkiye'nin genç bir ülke olduğunun göstergesidir. Karstik arazinin görülmesi ise genç bir ülke olması ile ilgili değildir. Arazi yapısı ile ilgilidir.

(Cevap C)

7. Haritada boyalı olarak verilen alan, Kıyı Ege Bölümü'dür. Kıyı Ege Bölümü'nün özellikleri:

- I. derece deprem bölgesidir.
- Jeotermal enerji potansiyelli fazladır.
- Denizel iklim iç kısımlara kadar sokulabilmektedir.
- Doğal liman fazladır.
- Koy ve körfez sayısı fazladır.
- Kıta sahanlığı geniştir.

Dağların denize paralel uzandığı Karadeniz ve Akdeniz bölgelerinde; kıta sahanlığı dar, koy ve körfez sayısı azdır.

(Cevap D)

TEST - 1

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: İÇ KUVVETLER

8. Türkiye'nin termal su kaynakları bakımından zengin olması yer yapısıyla; yeni aktif fay hatlarının ve genç volkanik arazilerin bulunmasıyla ilgilidir.

NOT

Türkiye fay hatlarının yoğun olduğu bir ülkedir. Anadolu'nun III. jeolojik zamanda genel hatlarıyla oluşan genç bir ülke olması bu durum üzerinde etkilidir. Batı Anadolu'da genel olarak kırık sistemlerini takip eden iri ufaklı pek çok fay hattı vardır. Gediz Ovası da bu alanlardan biridir.

(Cevap D)

9. Kaplıca ve şifalı sular, sıcak su kaynaklarıdır. Sıcak su kaynaklarının dağılışı ise Türkiye'deki fay hatlarının dağılışına paraleldir. Bu durum yer şekilleri ile değil, yer yapısı ile açıklanır.

(Cevap A)

10. Türkiye'de alçak yerlerde bulunan ovalar epirojenez faaliyetleri sonucunda toptan yükselmiştir. Bu yüzden Türkiye'deki yüksek yerlerde plato adı verilen geniş düzlüklere oldukça sık rastlanır.

(Cevap E)

11. Orojenik hareketler sonucunda kıvrılmayan dirençli tabakalar kırılır. Kırıkların yükselen kısmı olan horstlar kırık dağları oluşturur. Batı Anadolu'da (Ege) yer alan ve denize dik olarak uzanan Yunt, Madra, Aydın Dağları ile Bozdağlar ülkemizdeki kırık dağlara örnektir.

(Cevap A)

12. Türkiye yer şekillerinin bugünkü görünümünü kazanmasında en fazla etkiye sahip olan kuvvetler, orojenez (dağ oluşumu) ve akarsulardır. Çünkü Türkiye'de en yaygın olan yer şekilleri bu kuvvetlerin sonucunda oluşmuştur. Örneğin; dağlar ile birlikte çeşitli ovalar, platolar, vadiler vb.

(Cevap B)

13. Türkiye'de kırık hatların en geniş alan kapladığı bölge Ege'dir. Bu yüzden Ege'de sıcak su kaynakları daha yaygındır.

(Cevap A)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: İÇ KUVVETLER

1. Aydın Dağları ve Yunt Dağı, Ege Bölgesi'nde yer alan horst dağlarıdır (Kırık dağ). Erciyes, Süphan ve Hasan Dağı volkanik oluşumludur.

(Cevap E)

2. Türkiye'nin tamamına yakını fay hatları üzerinde yer alır. Bu nedenle yerleşmeleri denize uzak yerlere taşımak depreme karşı alınacak önlemler arasında yer almaz. Fay hatlarının varlığına bağlı olarak, denize uzak olan yerlerde de deprem olasılığı yüksektir.

(Cevap C)

3. Türkiye'nin kuzeyinde ve güneyinde Alp orojenezi ile oluşan ve ortalama yükseltisi fazla olan Karadeniz ile Toros dağ sıraları uzanır. Ayrıca Türkiye IV. zaman başlarında epirojenik hareketlerin etkisine maruz kalarak toptan yükselmiştir. Bütün bu hareketlerin ortak sonucu olarak da Türkiye arazilerinin ortalama yükseltisi fazladır.

(Cevap B)

4. Aslında seçeneklerin tamamında dağ sıraları bulunmaktadır. Ama sorudaki sıralamaya dikkat edilirse;
- kırılma ile oluşan dağlar; Küre Dağları,
  - kırılma ile oluşan dağlar; Madra dağı,
  - volkanizma ile oluşan dağlar; Karacadağ'dır.

(Cevap B)

5.

Türkiye bir deprem ülkesidir. Deprem riski yüksek olan alanlar ülkemizde oldukça geniş alan kaplar. Ancak aktif fay hattı bulunmayan nadir yerlerden olan Taşeli Platosu'nda (III nolu yer) deprem olasılığının daha düşük olduğu söylenebilir.

(Cevap C)

6. Volkanizma sonucunda oluşan en önemli yer şekli volkan dağlarıdır. Ancak volkanik etkinlikler sonucunda yalnızca dağlar oluşmaz. Kaldera, maar ve kül konisi (volkanit) gibi çeşitli yer şekilleri de ülkemizde oluşmuştur. Volkanik bir dağ olan Doğu Anadolu'daki Nemrut Dağı, kalderası ve bu kaldera içindeki Nemrut Gölü'yle bilinmektedir. Konya'nın Karapınar ilçesi yakınlarında Meke Maarı, Meke Gölü'yle tanınmaktadır. Manisa'da (Kula) yaklaşık 20 bin yıl öncesinde gerçekleşen kül püskürmeleri sonucunda kül konileri oluşmuştur. Ancak Türkiye'nin Doğu ve İç Anadolu bölgelerinin dışında da volkanik dağları bulunur. Örneğin; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan Karacadağ volkanı gibi.

(Cevap E)

7. Ülkemizde III. Jeolojik zamanda oluşmaya başlayan ve IV. Jeolojik zamanda oluşumunu tamamlayan birçok volkan bulunmaktadır. Bunlar genelde İç ve Doğu Anadolu bölgelerinde toplanmışlar ve zamanında aynı kırık hatlar boyunca oluştuklarından aynı hizada sıralanmışlardır. Bu durumun ova, plato, vadi vb. yer şekillerinin uzanışı ile ilgisi yoktur.

(Cevap D)

TEST - 2

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: İÇ KUVVETLER

8. Yer kabuğu hareketleri, kara kütlelerinin toptan yükselmesi ve alçalmasına neden olur. Bu esnada tabakaların uzanışında bir bozulma olmaz. Yani kıvrımlı veya kırıklı yapıdaki dağ oluşumu (orojenez) gerçekleşmez. Bu durum arazilerin bir bütün olarak yükselmesi veya alçalması yani "epirojenez" denilen kuvvetin etkisiyle gerçekleşir.

(Cevap C)

9. Dış kuvvetler tarafından aşındırılan malzemeler; deniz, göl vb. su kütlelerinin tabanlarında birikerek binlerce metre kalınlığında tortul tabakalar oluşur. Biriken ve sertlik dereceleri birbirinden farklı olan tortul tabakalar, yan basınçlara uğrar. Buna bağlı olarak da kıvrım ve kırık dağları oluşur. Türkiye'nin Karadeniz ve Toros dağları da bu şekilde oluşmuştur. Ancak IV numaralı yerde bulunan dağlar Türkiye'nin sönmüş volkanlarındandır.

(Cevap D)

10. Peribacaları; volkanik (tüflü) arazide sel sularının aşındırması sonucunda oluşmuş yer şekilleridir. Oluşumunda hem iç kuvvet hem de dış kuvvetler birlikte rol almıştır. Oysa ki; Nemrut volkanı ve Gölcük depremi yalnızca iç kuvvet, Pamukkale travertenleri ise yalnızca dış kuvvet sonucunda gerçekleşmiştir.

(Cevap B)

11. Jeoloji "yer bilimi" demektir. Yer kabuğunun bileşimi, yapısı ve tarihi ile ilgilidir. Jeolojik yapı denildiğinde ise "yerin yapısı" anlaşılır. Volkanik dağların bulunması, fay hatları ve sıcak su kaynaklarının yaygın olması jeolojik yapı ile ilgilidir. Ancak akarsu rejimlerinin düzensiz olması daha çok iklim şartları ile ilgilidir.

(Cevap E)

12. Taş kömürü günümüzden yaklaşık olarak 294 milyon yıl önce yaşanan I. zamanda (Paleozoik) meydana gelmiştir. Bu yüzden diğerlerine göre en eski oluşumdur. Ayrıca İstanbul ve Çanakkale boğazları ile Karadeniz IV. zamanda; Karadeniz ve Toros sıradağları ile linyit kömürü yatakları III. zamanda oluşmuştur.

(Cevap B)

13. Toros Dağları'nın yüksek kesimlerinde denizel canlılara ait fosillerin bulunması ancak kıvrım hareketleri (orojenez) ile açıklanabilir. III. Jeolojik Zaman'daki Alp-Himalaya Kıvrım Dağ Sistemi'nin oluşumu sırasında, bu sistemin bir parçası olan Toros Dağları, denizel tabakaların kıvrılarak yükselmesi sonucunda ortaya çıkmıştır.

(Cevap D)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: İÇ KUVVETLER

1. Türkiye'de yer şekillerinde yükselti ve engebenin fazla olması erozyon şiddetini artırmıştır. Akarsuların ve göllerin üzerinde de yer şekilleri etkilidir. Ayrıca yer şekillerinin engebeli olduğu yerler ülkemizde seyrek nüfuslanmıştır. Ancak bir yöredeki kayaç yapısı yer şekillerini etkiler fakat yer şekillerinden etkilenmez. Yani kayaç yapısı yer şekli özelliğine göre oluşmaz. Bu durum jeolojik yapı ile ilgilidir.

(Cevap A)

2. Bir yörede deprem olasılığının yüksek veya düşük olması fay hatlarının varlığı ile yakından ilişkilidir. Ayrıca rüzgar erozyonu daha çok iklim şartlarının kurak ve bitki örtüsünün cılız olduğu yerlerde görülür. Akdeniz Bölgesi'nde karstik kayaçlar daha geniş alan kaplar. Bu yüzden bölgede sarkıt ve dikitlerin oluştuğu mağaralara daha sık rastlanır. Ayrıca karstik arazi geçirimli bir yapıya sahip olduğundan yüzey suları bakımından fakirdir. Buna göre kayaç yapısının daha çok bu tür özellikleri etkilediği söylenebilir.

(Cevap D)

3. Yeryüzünün ilk oluştuğu günden itibaren meydana gelen olayları bilim adamları "jeolojik devirler" adı verilen evrelere ayırmıştır.

Buna göre Yıldız Dağları I. zamanda meydana gelen yerkaşu hareketleri sırasında oluşan; ülkemizdeki en yaşlı arazilerdendir. Toros Dağları ise III. zamanda meydana gelen dağ oluşumu hareketlerine bağlı olarak ortaya çıkan Alp-Himalaya kıvrım dağ sisteminin Türkiye'nin Akdeniz Bölgesi'ndeki bir devamı niteliğindedir.

İstanbul ve Çanakkale boğazları ise günümüze en yakın devir olan IV. zamanda; Egeid adlı kara parçasının çökmesi ve deniz sularının ilerleyerek derin akarsu vadilerini işgal etmesi sonucunda oluşmuştur.

(Cevap A)

4. Fosil yakıtlar olarak bilinen; kömür, petrol ve doğal gaz gibi enerji kaynakları ölen canlıların kalıntılarının çok uzun bir süreçte, yer altında havasız bir ortamda kalması, basıncın da etkisiyle çürümesi ve kimyasal bir değişime uğraması sonucunda oluşurlar. Ancak volkanik arazilerde bu tür enerji kaynaklarına rastlanmaz. Çünkü volkanizma faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan kızgın lavlar tüm canlı kalıntıları yakarak yok eder. Bu yüzden volkanik kayaçların bünyesinde fosil de bulunmaz. Bu tür araziler demir, bakır, krom vb. madenler bakımından zengin olsalar da fosil yakıtlar bakımından fakirdirler.

(Cevap A)

5. Peri bacaları volkanik dağlara yakın yerlerde oluşmuştur. Hasandağ, Melendiz ve Erciyes gibi. Bu civardaki volkanlardan çıkan tüfler (küller) rüzgarlar ile şimdiki peribacalarının olduğu arazilere taşınmıştır. Rüzgârların enerjileri bittiğinde, bu yerlerde biriken tüfler üzerinde daha sonra sel yaşanmıştır. Sel suları yüzeyden akarak araziye aşındırmış ancak dirençli kayaçlar, oluşan yeni yer şekillerinin üzerinde adeta bir şapka görünümünde kalmıştır. Böylece peribacaları oluşmuştur. Bunun dışında kalan;

- traverten ve obruk; karstik olaylar,
- menderes; akarsu aşındırması,
- mantarkaya; rüzgar aşındırması sonucunda oluşmuştur.

(Cevap A)

6. I. Jeolojik Zaman'da (370-170 milyon yıl önce), masif adı verilen ilk kıta çekirdekleri oluşmuştur. Başka laşına uğrayarak dirençli ve sert kütleler hâline gelen bu masiflerin Türkiye'de görüldüğü başlıca araziler, Trakya'da Yıldız (Istranca) Dağı, Mardin-Derik Bölgesi ve Anamur-Alanya arasındadır. I Jeolojik Zaman'da oluşan taş kömürü yataklarına ise Türkiye'de özellikle Zonguldak ve çevresinde rastlanır. Masif araziler ve taş kömürü yataklarının varlığı Türkiye'nin genç oluşumlu olduğunu kanıtlamaz.

(Cevap D)

TEST - 3

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: İÇ KUVVETLER

7. Haritada verilen taralı alanlar Ege ve Karadeniz Bölgesi'nin kıyı kesimleridir. **Ege Bölgesi'nin kıyı kesimlerindeki yer şekilleri;**

- Dağlar denize dik uzanır.
- Kıyıda koy, körfez, ada, yarımada, liman, girinti, çıkıntı fazladır.
- Dağlar daha çok doğu - batı yönlü uzanır.
- Dağlar kırıklı bir yapıya sahiptir.
- Kıta sahanlığı geniştir.
- Akarsuların ağız kısımlarında delta ovaları oluşmuştur.
- Limanların art bölgesi geniştir.
- Enine kıyı tipi oluşmuştur.

gibi özelliklere sahiptir.

Karadeniz Bölgesi'nin kıyı kesimlerindeki yer şekilleri;

- Dağlar denize paralel uzanır.
- Kıyıda koy, körfez, ada, yarımada, girinti, çıkıntı, liman sayısı azdır.
- Dağlar daha çok doğu - batı yönlü uzanır.
- Dağlar kıvrımlı bir yapıya sahiptir.
- Kıta sahanlığı dardır.
- Boyuna kıyı tipi oluşmuştur.
- Falez çok fazladır.

gibi özelliklere sahiptir.

Buna göre, Ege ve Karadeniz Bölgesi'nde verilen taralı alanda yer şekilleri bakımından tek ortak özellik dağların daha çok doğu batı yönlü uzanmasıdır.

(Cevap C)

8. Türkiye arazisinin genç yapıda olması ülkemizde;

- Akarsu akış hızının ve aşındırmasının fazla olmasında,
- Yer şekillerinin engebeli ve yükseltinin fazla olmasında,
- Linyit yataklarının fazla olmasında,
- Kaplıca ve ılıcaların yaygın olmasında,
- Akarsu yatak eğimlerinin fazla olmasında,
- Jeotermal enerji üretiminin fazla olmasında etkili olmuştur.

(Cevap E)

9. Karadağ Volkanı İç Anadolu Bölgesi'nde yer alır.

(Cevap D)

10. Türkiye'de;

- Zonguldak taş kömürü yataklarının oluşması – Birinci Jeolojik zamanda,
- Kuzey Anadolu ve Toros Dağlarının oluşması – Üçüncü Jeolojik zamanda,
- Ege Denizi'nin oluşması – Dördüncü Jeolojik zamanda gerçekleşmiştir.

(Cevap C)

11. Yer kabuğunu meydana getiren levhaların hareket etmesi, kara kütlelerinin toptan alçalmasına ya da yükselmesine neden olur. Bu iç kuvvete "epirojeniz" denir. Bu kuvvet Anadolu'da III. ve IV. jeolojik zamanlarda Ege Denizi ve boğazların oluşmasında rol oynamıştır. Pamukkale travertenleri bir karstik süreçtir. Manisa'nın Kula ilçesinde ise 20 bin yıl kadar önce gerçekleşen kül püskürmeleri sonucunda volkanitler (kül konileri) oluşmuştur.

(Cevap C)

12. Çökme depremi, etki alanı en dar, hasar ve tahrip gücü en az olan deprem türüdür. Karstik aşındırma sonucunda oluşan mağaraların çökmesi sırasında meydana gelir. Ülkemizde Taşeli Platosu'nda (V nolu alan) karstik arazinin yaygın olmasına bağlı olarak bu tür depremlerin risk oluşturduğu söylenebilir.

(Cevap E)

13. Sorudaki açıklamada kırılma sonucunda meydana gelen dağ oluşumundan bahsedilmiştir. Bu tür oluşumlara örnek olarak Ege Bölgesi'nin kıyısındaki Yunt, Bozdağ, Aydın ve Menteşe Dağları gösterilebilir. Seçenekler arasındaki Ağrı Dağı; volkanik kökenli iken; Canik, Köroğlu ve Bolkar Dağları kıvrımlı yapıdadır.

(Cevap A)

14. Türkiye'de linyit, petrol ve tuz yatakları III. Jeolojik zamanda oluşmuştur, diğerlerinin tamamı IV. Jeolojik zamanda gerçekleşen olaylardır.

(Cevap B)

- Gediz Ovası BAF üzerinde,
- Sakarya ve Erzincan Ovaları KAF üzerinde,
- Amik Ovası DAF üzerinde yer alır.

Ancak İç Anadolu Ovası bu fay kuşaklarının dışındadır.

(Cevap A)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: İÇ KUVVETLER

1. • Ağrı Dağı; volkanizma (A)
• Kuzey Anadolu fay hattı; deprem (B)
• Karadeniz ve Toros dağları; Orojenez - dağ oluşumu (C)
• Kıyı Ege'deki horst-grabenler; Orojenez dağ oluşumu (E)

gibi iç kuvvetlerin etkisiyle ilgilidir. Ancak Akdeniz Bölgesi'ndeki karstik arazide oluşan mağaralar dış kuvvetlerin etkisiyle oluşmuştur.

(Cevap D)

2. Türkiye oldukça dağlık ve engebeli bir ülkedir. Dağların uzanışı ve yükseltilerinin fazla olması, ulaşım ve nüfusun dağılışı gibi birçok özelliği etkiler. Ancak matematik konunun bir sonucu olduğu için yerel saat ve gündüz süresi üzerinde dağların bir etkisi görülmez.

(Cevap C)

3. Kıyı Ege'de dağlar doğu-batı doğrultuda ve denize dik olarak uzanır. Buna bağlı olarak dağların arasındaki vadiler de doğu batı doğrultuda uzanır. Vadileri takip eden yollar en çok bu yönde uzanacak, kuzey-güney yönlü ulaşım zor olacaktır. Bu vadiler arasında kanalizasyon olan rüzgarlar da vadiler ile aynı yönde daha fazla esecektir. Ancak dağların yükseltisi, dağların uzanışıyla ilgisi olmayan başka bir özelliktir.

(Cevap E)

4. Senozoik'in Tersiyer Dönemi'nde (Üçüncü Jeolojik zaman) Türkiye'nin bulunduğu arazi büyük ölçüde kara haline gelmiştir. Bu dönemde yetişen gür bitkiler, birçok yerde günümüzdeki linyit yataklarını oluşturmuştur.

(Cevap D)

5. Sorudaki açıklamada iç kuvvetlerin oluşumundan bahsedilmiştir. Oysaki İç Anadolu'nun güneyi ve Akdeniz'deki mağara, obruk, düden vb. yer şekillerinin oluşumu karstik arazilerdeki yer altı ve yüzey sularının aşındırmasıyla oluşan yer şekilleridir. Dolayısıyla bu yer şekillerinin oluşumunda dış kuvvetler etkili olmuştur.

NOT

Türkiye'de başta Kuzey Anadolu Fay Hattı olmak üzere Batı Anadolu ve Doğu Akdeniz fay hatları uzanır. Bu fay hatları genel olarak kırım ve kırık sistemlerini takip eder. Doğu ve Batı Anadolu'da irili ufaklı pek çok fay hattı bulunur. Bu durumun en önemli nedeni, Arap Levhası'nın kuzeye doğru hareket etmesi ve Anadolu'yu sıkıştırmasıdır.

(Cevap E)

6. Jeolojik bakımdan yaşlı arazilerde, aktif fay hatları bulunmaz, deprem olasılığı düşük olur, sıcak su kaynaklarına rastlanmaz. Aynı zamanda bu tür araziler, akarsuların binlerce yıl devam eden aşındırma faaliyetleri sonucunda düze inmiş, yani denge profiline yaklaşmıştır. Uzun ve sürekli bu aşındırma faaliyetleri de ortalama yükseltiyi azaltmıştır. Türkiye'de bütün bu durumların tam tersi yaşanır. Buna göre Türkiye genç yapılı bir ülkedir.

(Cevap A)

7. Denize kıyısı olan yerlerin ortak özelliklerinden biri günlük ve yıllık sıcaklık farkının az olmasıdır. Bu alanlarda nem miktarı fazla olduğundan dolayı nemin ısıyı tutarak aşırı ısınma ve soğumayı önlemesi sıcaklık farkının az olmasına neden olmuştur.

(Cevap C)

TEST - 4

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: İÇ KUVVETLER

8. Van Gölü, bir lav set gölüdür. Nemrut Dağı'ndan inen lavların bir ırmağın önünü kapatmasıyla oluşmuştur. Peribacaları ise yanardağlardan çıkan küllerin (tuf) dış kuvvetler tarafından aşındırılmasıyla oluşmuştur. Meke Gölü de volkanik arazilerde oluşan bir maar gölüdür. Elazığ'daki bakır ve krom madenlerin oluşumunda da volkanizma rol oynar. Ancak volkanik arazilerde, kızgın lavların arasında yanarak yok olacağından kömür madeni oluşamaz.

(Cevap E)

9. Türkiye'nin güneyindeki en uç noktada Hatay yer alır. Hatay'da Amanos Dağları uzanır. Buradan Türkiye'nin en kuzeyindeki uç nokta olan Sinap'a doğru gidilince Tahtalı Dağları ve Küre Dağları üzerinden geçilir.

(Cevap A)

10. Türkiye bir deprem ülkesidir. Bu durumu ortaya çıkaran en önemli etken aktif fay hatlarının varlığına bağlı olarak Türkiye'nin genç yapılı bir ülke olmasıdır. Masif araziler ise jeolojik bakımdan yaşlı araziler olduklarından deprem olasılığı düşüktür.

(Cevap E)

11. Türkiye'de karstik arazinin yaygın olduğu bölge Akdeniz'dir.

Karstik arazi suda kolay eriyebilen kayaların (kalker + jips + kaya tuzu + kireç taşı) yaygın olduğu arazilerdir.

Toroslarda karstik araziler yaygın olarak görülürken Kuzey Anadolu Dağlarında bu araziler yaygın değildir.

(Cevap E)

12. Verilen dağların tamamı, III. Jeolojik Zamanda oluşmamıştır. Yıldız Dağları I. Jeolojik Zamanda oluşmuştur. Ayrıca hepsi orojenezle oluşmamıştır. Ağrı Dağı volkanik bir dağdır.

NOT

Yer kabuğu hareketleri sonucunda Tethys (tethis) Okyanusu tabanında biriken tortullar kıvrıldı ve Alp-Himalaya orojenezini gerçekleştirdi. Bu orojenik hareket, günümüzün en önemli kıvrım sistemi olan Alp-Himalaya kıvrım sistemini oluşturdu.

Kuzey Anadolu ve Toros Dağları bu kıvrım sisteminin bir parçasıdır. Bu orojenik harekete eşlik eden epirojenik hareketlerle birlikte Anadolu yükselmiş ve bir kara hâlini almıştır.

(Cevap D)

13. Ülkemizin en batısından başlayarak doğusuna dek uzanan Kuzey Anadolu Fay Hattı üzerinde, Düzce, Erzincan, Merzifon (Amasya) ve Erbaa (Tokat) ovaları bulunur. Bu fay hattı, Iğdır Ovası'nın güneyindeki Van Gölü üzerinden İran'a geçer. Dolayısıyla Korkuteli Ovası (Antalya) bu fay hattının dışında kalır.

(Cevap D)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: İÇ KUVVETLER

1. Türkiye topraklarının yarıdan fazlası (% 62,5) % 15'ten fazla eğime sahiptir. Buna göre Türkiye'nin engebeli bir ülke olduğu sonucu, ulaşılabilecek en doğru sonuçtur. Bu tablodaki verilere göre; dağların uzanışı, hangi bölgede eğimin fazla olduğu, sönmüş yanardağların varlığı, deprem olasılığının yüksek olduğu sonucuna ulaşılamaz.

(Cevap A)

2. Kırıklı hatların dağılışı ile;

- jeotermal kaynaklar
- kaplıca ve ılıcalar
- deprem bölgeleri (Tektonik Deprem)

arasında paralellik vardır.

Çöküntü depremleri ise karstik arazilerde görülür.

(Cevap C)

3. Haritada verilen I numaralı yer Ergene'dir. Ergene Bölümü düzdür. Ulaşımında boğaz ve geçitlere ihtiyaç duyulmaz. II numaralı yer ise Kıyı Ege'dir. Kıyı Ege'de dağlar denize dik uzanır, ulaşımında boğaz ve geçitlere ihtiyaç duyulmaz. III numaralı yer ve IV numaralı yerde ise denize paralel uzanan dağ sıraları bulunur. Bu dağ sıraları kıyı ile iç kesimler arasındaki ulaşımı güçleştirmiştir. Bu yerlerde ulaşım ancak geçitler ile sağlanır.

(Cevap D)

4. Orojenez esnasında arazideki tortul tabakalar kıvrılamayacak kadar sertse esnemez ve kırılır. Bu şekilde oluşan dağlara da "kırıklı dağlar" denir. Bu dağlar en fazla Ege Bölgesi'nde görülür. Kıvrımlı dağlar ise Akdeniz ve Karadeniz bölgelerinde görülür. Toroslar ve Kuzey Anadolu Dağları kıvrımlı dağlardır.

(Cevap A)

5. Heyelan set gölleri; bir akarsu vadisinin heyelan sonucunda kapanmasıyla oluşur. Bu tür göller heyelan olasılığının fazla olduğu Karadeniz Bölgesi'nde görülür. Sera, Tortum, Abant, Yedigöller bu bölgede yer alan heyelan set gölleridir.

(Cevap C)

6. Türkiye'de kırıklı yapı en fazla Ege Bölgesi'nde görülür. Ege Bölgesi'ndeki horstlar: Kaz Dağı, Madra Dağı, Yunt Dağı, Bozdağlar, Aydın ve Menteşe Dağlarıdır. Ege Bölgesi'ndeki grabenler: Bakırçay, Gediz, Küçük Menderes ve Büyük Menderes çöküntü ovalarıdır.

(Cevap E)

7. G – K arası çıkarılacak bir profilde G noktası deniz seviyesinden başlar, Toros dağlarını aşar ve İç Anadolu Bölgesi'nde düz ve sade bir araziden geçer, daha sonra kuzeye doğru Kuzey Anadolu Dağlarını geçerek tekrar deniz seviyesine ulaşır. Bu doğrultuda çıkarılacak profil A seçeneğinde yer alır.

(Cevap A)

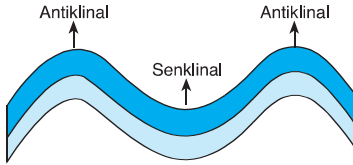
TEST - 5

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: İÇ KUVVETLER

8. Türkiye'de kısa mesafelerde iklim ve bitki örtüsünde değişiklikler görülür. Örneğin, Karadeniz Dağları'nın kuzey yamaçlarında yağışlı bir iklim ve gür orman örtüsü varken iç kesimlere geçildiğinde aniden karasal iklim ile karşılaşılır. Bu durumun ortaya çıkmasında etkili olan faktör yer şekilleridir.

(Cevap C)

9. Dağ oluşum hareketlerine "orojenez" denir. Okyanus veya deniz tabanlarında biriken büyük tortulların yan basınçların etkisiyle yükselerek deniz seviyesinin üzerine çıkmasıyla orojenik dağlar oluşur. Orojenez sırasında arazideki tortul tabakalar esnekse yan basınçların etkisiyle tabakalar kıvrılır. Bu şekilde oluşan dağlara kıvrımlı dağlar denir.

(Cevap B)

10. İç Anadolu Bölgesi'nde volkanizmayla oluşan dağlar; Karadağ, Karacadağ, Hasandağı, Melendiz Dağı ve Erciyes Dağı'dır.

(Cevap A)

11. Volkanik etkinlikler sonucunda yalnızca volkan dağları oluşmaz. Ülkemizde volkanizma sonucunda oluşan başka yer şekilleri de bulunur. Bunlardan biri de Meke Maarı'dır. Maar daha sonra bir göle dönüşmüş ve ortasında daha sonra oluşan kül konisi bu göle Dünya genelinde eşsiz bir özellik kazandırmıştır.

(Cevap E)

12. Açıklamada geçen sertleşmiş alanlarda "masif arazi" denir. Oysaki IV numaralı yer olan Erzurum Kars Platosu masif arazilerden biri değildir.

(Cevap D)

13. Van Gölü Nemrut Dağı volkanından çıkan lavların bir çukurun önünü kapatması ile oluşmuştur.

Van Gölü Türkiye'nin en büyük gölüdür. Gölün suları sodalıdır.

(Cevap C)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: İÇ KUVVETLER

1. Gerçek alan ile iz düşüm alan arasındaki farkın fazla olması yer şekillerinin engebeli olduğunu gösterir. I ve IV. bölgelerde yer şekilleri sade olduğundan gerçek alan izdüşüm alan arasındaki fark azdır. II ve III. bölgeler engebeli olduğundan fark fazladır.

(Cevap D)

2. Sorudaki açıklamaya göre, bu tür yer altı suları, yer kabuğundaki kırık (fay) hatlardan açığa çıkarlar. Türkiye'de aktif fay hatlarının en az görüldüğü yer Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir. Bu nedenle kaplıca ve ılıçalardan en az bu bölgede yararlanılır.

(Cevap A)

3. Yeryüzünde sıcak su kaynakları, fay hatları, deprem kuşakları ve volkanik alanların dağılışı birbirleriyle paraleldir. Bu nedenle I ve II. öncüllerdeki yargılara dayanarak Türkiye'nin sıcak sular açısından zengin olduğu söylenebilir.

(Cevap A)

4. Türkiye'de tektonik hareketlerin yani yer kabuğu hareketlerinin hâlâ devam ettiğini depremlerin yaşanması ve jeotermal kaynakların bulunması kanıtlamaktadır. Tektonik hareketler genç oluşumlu bölgelerde daha fazla görülürler. Genç oluşumlu bölgelerde;

- Fay hatları fazladır.
- Deprem riski yüksektir.
- Kaplıca ve ılıca fazladır.

(Cevap B)

5. V numaralı dağ Mardin'deki Karacadağ'dır ve sönmüş bir volkanik dağdır.

I numaralı dağın kuzey ve güney yamaçlarında yaşanan iklim farklı olduğundan bitki örtüleri de farklıdır.

III numaralı bölge Ege Bölgesi'dir. Ege Bölgesi'ndeki dağlar kırılmayla oluşmuştur.

IV numaralı dağda kalkerli araziden dolayı karstik şekiller yaygındır.

II numaralı dağ Uludağ'dır. Zirvesinde buzul gölleri-ne rastlanır.

(Cevap B)

6. Krater yanardağın ağız kısmındaki çukurdur. Kraterin zamanla suyla dolmasıyla da krater gölleri oluşur. Dolayısıyla krater göllerinin dağılışıyla volkanizmanın ilgisi vardır.

(Cevap A)

7. Ege Bölgesi Türkiye'de kırıklı yer yapısının en geniş alan kapladığı bölgedir. Bu yüzden söz konusu bölgede kaplıca ve sıcak su enerji kaynakları (jeotermal enerji) yaygındır.

NOT

Türkiye'de fay hatları, deprem olasılığı ve sıcak su kaynaklarının dağılışı birbirine paraleldir.

(Cevap B)

TEST - 6

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: İÇ KUVVETLER

8. Orojenez, "dağ oluşumu" demektir. Türkiye Alp orojenezine uğradığı için dağlık ve engebelik bir ülkedir. Ayrıca Türkiye epirojenez kuvveti ile toptan yükselmeye uğramıştır. Bu iki durum birlikte Türkiye'nin yüksek bir ülke olmasına neden olmuştur.

(Cevap C)

9. Sorudaki açıklamaya göre, Türkiye'de kıvrımlı, kırıklı yapıya sahip dağlar vardır. Bu durum jeolojik yapının çeşitli olduğu anlamına gelir. Ancak soruda verilen açıklamalardan ova ve platoların geniş alan kapladığı ve verimli tarım alanlarının fazla olduğu yargılarına ulaşamaz.

(Cevap D)

10. Akdeniz ve Karadeniz'de dağların kıyıya göre paralel uzanması ortak bir özelliktir. Bu durum aynı zamanda her iki kıyıda "boyuna kıyı tipleri" görülmesine neden olmuştur. Ancak Akdeniz'de tuzluluk oranı daha fazladır ve deniz turizmi faaliyetleri daha yaygındır.

(Cevap E)

11. I. Jeolojik Zaman'da (370-170 milyon yıl önce) "masif" adı verilen ilk kıta çekirdekleri oluşmuştur. Başkalaşıma uğrayarak dirençli ve sert kütleler haline gelen bu masiflerin Türkiye'de görüldüğü başlıca araziler;

- Yıldız Dağları Masifi
- Zonguldak Masifi
- Kastamonu-Devrekani Masifi (II nolu yer)
- Kırşehir Masifi (III nolu yer)
- Bitlis Masifi (V nolu yer)
- Mardin (Eşiği) Masifi
- Anamur Masifi
- Menteşe-Saruhan Masifi'dir. (I nolu yer)

(Cevap D)

12. Türkiye ortalama yükseltisi fazla (1132 m) olan engebeli bir ülkedir. Bu nedenle bazı bölgelerdeki tarım alanları makine kullanımına imkân vermeyecek kadar dar, parçalı ve dağınıktır.

(Cevap B)

13. Türkiye çevresindeki denizler için yapılan bilimsel çalışmalar, son 3000 yıl içinde kayda geçmiş en az 90 adet tsunami olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Tarihsel belgeler bu tsunamilerin Türkiye ve çevresinde ciddi hasar ve kayıplara neden olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak tsunami riskinin ülkemizin coğrafi özellikleri gözönüne alındığında diğer afet türlerine göre daha az olduğu söylenebilir.

(Cevap D)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: İÇ KUVVETLER

1. Ege'de dağ sıraları kıyıya dik olarak uzanır. Bu durum bölgenin;
- en uzun kıyılara sahip olması (girinti – çıkıntıdan dolayı),
  - denizelliğin geniş alanlarda etkili olması

özelliklerinin ortaya çıkmasında rol oynamıştır. Ancak bölgedeki yağış rejiminin düzensiz olması dağların uzanışı ile ilgili değildir. Bu durum Akdeniz ikliminin karakteristik özelliğidir. Aynı zamanda bölgenin termik elektrik üretiminde önde olması, dağların uzanışı ile değil, linyit kömürü yataklarının yaygın olması ile ilgilidir.

(Cevap B)

2. Kısaca yer kabuğu hareketleri olarak tanımlanabilecek olan tektonik hareketler oluşumları için gerekli enerjiyi manto katmanından alırlar. Oysa ki heyelan oluşumunda yer şekillerindeki engebe ve aşırı yağışlar etkili olur. Bu yüzden en çok Doğu Karadeniz Bölümü'nde heyelan oluşumu görülür. Ayrıca, 2015 yılında yaşanan Soma (Manisa) ilçesindeki maden ocağı göçmesi de yine yer kabuğu hareketleri ile ilgili değil, tamamen beşeri faaliyetlerin sonucunda oluşmuştur. Ancak;

- Türkiye'de en son 1441 yılında gerçekleştiği ile sürülen volkanik patlama,
- 1999 yılında yaşanan Gölcük depremi,
- 2011 yılında yaşanan Van depremi
- Şubat 2023'te meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler

gibi olaylar tamamen tektonik hareketlerin bir sonucudur.

(Cevap B)

3. Doğu Anadolu'nun yüksek ve engebeli olması akarsu vadilerinin derinleşmesine ve kısa mesafelerde sıcaklığın değişmesine yol açmıştır.

(Cevap C)

4. Madra Dağı bir volkanik dağ değildir. Kıyı Ege'de yer alan ve orojenez sonucunda oluşan kırıklı yapıdaki bir dağdır.

(Cevap C)

5. Verilen bölgeler I. Jeolojik Zaman'da oluşmuş masif kütlelerdir. Bu bölgeler yaşlı araziler oldukları için deprem olasılığı da düşüktür.

(Cevap D)

6. Soruda açıklanan olay orojenez yani dağ oluşumu hareketleridir. Dış kuvvetler tarafından aşındırılan malzemeler; deniz, göl vb. su kütlelerinin tabanlarında birikerek binlerce metre kalınlığında tortul tabakalar oluşur. Biriken ve sertlik dereceleri birbirinden farklı olan tortul tabakalar, levhaların yaklaşması sonucu yan basınçlara uğrar. Buna bağlı olarak kıvrım ve kırık dağları oluşur. Karadeniz ve Toros dağları da bu şekilde oluşmuştur. Ege Denizi ile İstanbul ve Çanakkale boğazları ise geniş yer kabuğu parçalarının yükselip alçalması olarak adlandırılan epirojenez olayı sonucunda oluşmuştur. Şöyle ki; önce Ege Denizi'nin bulunduğu yerde üzerinde göllerin yer aldığı Egeid karası bulunmaktaydı. Bu kara, fay hatları boyunca çökmeye başlamış, Akdeniz'in suları buraya dolarak Ege Denizi'ni oluşturmuştur. Buradaki sular önce bir akarsu vadisi olan Çanakkale Boğazı üzerinden Marmara çanağına dökülerek Marmara Denizi'ni oluşturmuş, daha sonra yine bir akarsu vadisi olan İstanbul Boğazı'ndan bir tatlı su gölü olan Karadeniz'e akmıştır. Böylece boğazlar ve Karadeniz oluşmuş, Türkiye arazisi bugünkü görünümünü almıştır. Ayrıca Pamukkale Travertenleri karstik birikimler, Bafra ve Çarşamba deltaı da akarsu biriktirmeleri sonucunda oluşmuşlardır. Bunlar da dış kuvvetler konusu kapsamında değerlendirilir.

(Cevap C)

7. Türkiye'deki volkanik dağlar İç ve Doğu Anadolu'da geniş yer kaplar.

- İç Anadolu'da; Karadağ, Karacadağ, Hasan, Melendiz ve Erciyes Volkanları,
- Doğu Anadolu'da; Nemrut, Süphan, Tendürek, Ağrı Volkanları
- Güney Doğu Anadolu'da; Karacadağ volkanı bulunur.

(Cevap C)

TEST - 7

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: İÇ KUVVETLER

8. KAF'ın uzunluğu yaklaşık 1200 kilometredir, genişliği ise 100 metre ile 10 kilometre arasında değişir. Dünyanın en aktif ve en önemli kırık hatları arasında yer alır. Türkiye'de çok sayıda can ve mal kaybına neden olan depremler bu fay kuşağında olmuştur. Ancak 2017 yılında Ege'de oluşan 6.3 büyüklüğünde ve İzmir'de vatandaşlara büyük panik yaşatan deprem Batı Anadolu Fay Hattına dahil edilir.

NOT

Doğu Anadolu Fay Hattı; Hatay, Osmaniye, Gaziantep, Kahramanmaraş, Adıyaman, Elazığ, Bingöl ve Muş'a kadar devam eder ve sonrasında Erzincan'dan itibaren Kuzey Anadolu Fay Hattı ile birleşir. Doğu Anadolu Fay Hattı üzerinde meydana gelen bazı depremler:
1988 – Adana - Ceyhan depremi,
2003 – Bingöl depremi,
2010 – Elazığ depremi,
2020 – Elazığ depremi,
2023 – Gaziantep - Kahramanmaraş depremleridir.

(Cevap E)

9. Türkiye'de dağlar oldukça geniş alan kaplar. Bu yüzden Türkiye yüksek ve engebeli bir ülkedir. Bu durum üzerinde dağ oluşumu hareketleri yani tektonik hareketler ve volkanizma etkili olmuştur.

(Cevap A)

10. Matematik konum özelliklerinden dolayı Türkiye'de buzulların etkili olduğu alanlar oldukça sınırlıdır. Geçmiş jeolojik dönemlerde yaşanan iklim değişimlerinden dolayı buzulların meydana getirdiği yeryüzü şekillerine 2000 metreden daha yüksek alanlarda rastlanır. Yani II numaralı alanda yer alan Uludağ'ın yüksek yerlerinde buzulların izlerine rastlanır. Ancak 2543 metre zirveye sahip olan Uludağ'da, halen aktif buzul bulunmaz. Bugünkü iklim şartlarına bağlı olarak kalıcı kar sınırı, ülkemizde 3000 metrenin üzerinde görülmektedir. Bu nedenle buzullara Kaçkarlar, Ağrı Dağı, Süphan Dağı, Buzul Dağı, Sat Dağı, Erciyes, Aladağlar ve Bolkar dağları üzerinde rastlanır.

(Cevap E)

11. Sorudaki şekilde gösterilen horst–graben oluşumudur. Bu yer yapısı orojenez yani dağ oluşumu hareketleri sonucunda meydana gelir. Yan basınçlara maruz kalan sert yapıdaki tortul kütleler kıvrılamaz ve kırılır. Böylece horst–graben sistemleri oluşur. Türkiye'de bu sistemlerin en güzel örneğine kıyı Ege Bölümü'nde rastlanır.

(Cevap A)

12. Ülkemizdeki dağlar oldukça geniş alan kaplar ve yükselteleri de fazladır. Kuzey ve güneyde sıradağlar halinde uzanırlar. Doğu Anadolu'da birbirlerine yaklaşarak yükselteleri artar. Ülkemizde sıradağlar şeklinde uzanan bu dağların büyük bir kısmı kıvrım dağlardır. Soruda ülkemizdeki dağlar, bulunduğu yere göre sınıflandırılmış ve bir örnekle eşleştirilmiştir. Ancak bunlardan biri olan Doğu Anadolu Dağları için, Tahtalı Dağları örnek verilemez. Çünkü bu dağlar Orta Toroslarda yer alır. Bu yüzden Güney Anadolu Dağları sınıfına dahil edilir.

(Cevap B)

13. I. Jeolojik Zaman'da oluşmuş sonraki zamanlarda başkalaşıma uğramış ve sertleşmiş kütlelere masif adı verilir. Yıldız Dağları masifi I. Jeolojik Zamanda oluşmuştur. Türkiye'de yer alan,

- Kuzey Anadolu Dağları
- Linyit ve bor yatakları
- Volkanik dağlar
- Petrol yatakları III. Jeolojik zamanda oluşmuştur.

(Cevap A)

14. Türkiye'de volkanik faaliyetler sonucu oluşan dağlar en fazla İç ve Doğu Anadolu'da bulunur.

İç Anadolu'da; Karadağ, Karacadağ, Hasandağı, Melendiz ve Erciyes,
Doğu Anadolu'da; Nemrut, Süphan, Tendürek ve Ağrı Volkanları vardır.

(Cevap E)

15. Zemin sıvılaşması; deprem sırasında yer şiddetle sarsılırken toprağın dayanıklılığını kaybederek katı yerine sıvı gibi davranması durumudur. Sıvılaşma binaların altında meydana geldiğinde toprak, yapıların temelini destekleme özelliğini kaybeder. Bu durumda binalar daha kolay yıkılır ve depremin neden olduğu kayıplar artar. Zemin sıvılaşması, alüvyal toprakları oluşturan kum tanelerinin birbirlerine ettikleri temasın deprem sırasında yok olması sonucunda meydana gelir. Buna göre alüvyal dolgu topraklardan oluşan Çukurova zemin sıvılaşması bakımından daha büyük risk taşır.

(Cevap A)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. Gece-gündüz sıcaklık değerlerine bakıldığında sıcaklık farkının en fazla olduğu yerlerde mekanik çözülme en fazladır. Sıcaklık farkının en fazla olduğu merkez IV'tür.

(Cevap D)

2. Türkiye'de kimyasal çözülmenin gerçekleşmesi için gerekli olan tüm şartlar (nem-yağış vb) Karadeniz Bölgesi'nde en fazla görülür.

(Cevap C)

3. Gösterilen doğrultuda Kapıdağı Yarımadası (Güney Marmara'da) bulunur. Ölüdeniz bu doğrultunun güneyinde Fethiye'de, Datça Yarımadası Muğla il sınırları içinde, İskenderun Körfezi Doğu Akdeniz'de Hatay ili sınırları içinde, Bafra delta ovaları ise Orta Karadeniz'de bulunur.

(Cevap D)

4. Buzullar daha çok kutup kuşağında etkili olur. Türkiye, matematik konumu itibarıyla orta kuşak ülkesidir. Bu yüzden ülkemizde buzul aşındırma ve biriktirme şekillerine fazla rastlanmaz.

NOT

Türkiye'de kalıcı kar sınırının üzerinde olan Ağrı, Kaçkar, Erciyes gibi dağların zirvesinde sirk ve takke buzulları görmek mümkündür. Ancak bu dağların daha alçak kesimlerinde ve günümüzde buzulların olmadığı dağlarımızda da buzulların oluşturduğu aşınım ve birikim şekillerine rastlanabilir. Bu durum geçmiş dönemlerdeki iklim değişiklikleri ile ilgilidir.

(Cevap A)

5. Türkiye'de ancak yüksek dağların zirvelerinde buzullara, dolayısıyla sirk göllerine rastlanır. Yıldız Dağları, Marmara Bölgesi'nde yer alır ve ortalama yükseltisi de azdır. Bu yüzden Yıldız Dağları'nda sirk göllerine rastlanmaz.

(Cevap B)

6. Akış hızları fazla olan akarsular derine doğru aşındırma yaparak çentik vadileri, akış hızları az olan akarsular ise yana doğru aşındırma yaparak tabanlı vadileri oluşturur. Çentik vadiler dar ve derin olduğundan baraj yapımına elverişli, tabanlı vadiler ise geniş olduğundan baraj yapımına elverişsizdir. Bu şekilde Türkiye'de akış gösteren akarsular vadi tipi ve hidroelektrik enerji potansiyeli bakımından farklılık gösterir. Debi; akarsuyun herhangi bir kesitinden saniyede geçen su miktarıdır. Debinin fazla ya da az olduğu akış hızından anlaşılır. Çünkü akarsuyun taşıdığı su miktarı fazla ise akış hızı az olsa bile debi fazla olur. Ayrıca Türkiye'deki akarsuların genelde debileri düşüktür. Akarsu rejimi ise akımda görülen yıl içerisindeki değişikliklerdir. Türkiye'deki akarsular da genelde düzensiz rejime sahiptir.

(Cevap C)

7. Akıntılar okyanuslara kıyısı olan ülkelere etkili olurlar. Türkiye'nin okyanuslara kıyısı bulunmaz. Bu nedenle ülkemizde akıntılar yer şekillerinin oluşumunda etkili değildir.

(Cevap E)

8. Bir gölün sularının tatlı, tuzlu, sodalı veya acı olması üzerinde gideğenin olup olmaması etkilidir. Bir gölün gideğeni varsa suları tatlı olur. Bu tür göller balıkçılığa elverişlidir. Van Gölü, Tuz Gölü ve Burdur göllerinin ise gideğeni yoktur ve balıkçılığa elverişli değildir.

(Cevap E)

TEST - 1

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

9. **Ayder Yaylası** Rize'dedir. Yaz aylarında sıcak kıyı kuşağının bunaltıcı havasından uzaklaşmak için ya da şenliklere yönelmek ve katılmak için yapılan faaliyetlere "yaylacılık" denir.

İshakpaşa Sarayı Ağrı'dadır ve dünyada kalorifer sisteminin uygulandığı ilk saraydır.

Efes Antik Kenti ve Harabeleri İzmir'dedir. Yani yanlış eşleştirilmiştir.

Nemrut Harabeleri Adıyaman'da yer alır. Dev heykellerin bulunduğu bu harabeler turistik değer açısından önemlidir.

Manavgat Şelalesi Antalya'dadır. Akarsuların belirli bir yüksekten düşmesiyle oluşan çağlayanlara "şelale" denir. Şelaleler etrafında turistik tesisler arttıkça değer kazanır ve turist çeker.

(Cevap C)

10. • Abant → Heyelan set gölü
• Hazar → Tektonik göl
• Sapanca → Tektonik göl
• Ulubat → Tektonik göl
• Büyükçekmece → Kıyı Set göllerine örnektir.

(Cevap D)

11. Kıta sahanlığı dar olan kıyıları derin, geniş olan kıyıları ise sığdır. III numaralı yerde Türkiye'nin en geniş deltası olan "Çukurova" bulunur. Bu yerde kıta sahanlığı daha geniştir. Zaten delta oluşabilmesi için gerekli olan şartlardan biri de kıta sahanlığının geniş, yani kıyının sığ olmasıdır.

(Cevap C)

12. Mutlak konum özelliklerinden dolayı Türkiye'de buzulların etkili olduğu alanlar oldukça sınırlıdır. Bugünkü iklim şartlarına bağlı olarak kalıcı kar sınırı, ülkemizde 3000 metrenin üzerinde görülmektedir. Bu nedenle buzullara ve buzulların oluşturduğu şekillerse Ağrı, Erciyes, Kaçkar, Buzul ve Torosların yüksek kesimlerinde rastlanır. Kaz Dağları bu alanlar arasında yer almaz.

(Cevap E)

13. Türkiye'deki tarım alanlarının en önemli sorunlarından biri de çok şiddetli bir erozyona maruz kalmalarıdır. Erozyon toprağın verimli olan üst kısmının akarsular, sel suları, rüzgârlar vb. dış kuvvetler tarafından taşınmasıdır. Bu yüzden her yıl binlerce dönüm tarım arazisi çoraklaşmakta yani verimini kaybetmektedir. Türkiye'de en az etkiye sahip olan dış kuvvet buzullar en fazla etkiye sahip olan dış kuvvet ise akarsulardır. Buna göre Türkiye'deki erozyon olayları üzerinde en fazla etkiye sahip olan dış kuvvetin akarsu – sel suları olduğu söylenebilir.

(Cevap D)

14. Marmara ve Ege Bölgesi'nde ki akarsuların yatak eğimi azdır. Yatak eğimi az olan akarsularda hidroelektrik enerji potansiyeli azdır, yatak eğimi az olan akarsularda akış hızı, derine aşındırma, taşıma gücü ve taşınan malzeme azdır.

(Cevap C)

15. Kalkerli alanlardaki erime çukurlarının dolması sonucunda karstik göller oluşur. Suğla, Kestel, Avlan, Elmalı, Söğüt ve Obruk gölleri bu şekilde oluşmuştur. Sivas ili Hafik ilçesinde yer alan Hafik Gölü de karstik (jips) göl özelliğindedir. Ancak Sapanca Gölü olumsuz bir göldür.

(Cevap B)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. Sorudaki açıklamaya göre, sınır aşan akarsular hakkında gelecekte çatışmalar yaşanacaktır. Türkiye'nin Fırat, Dicle, Aras-Kura ve Çoruh nehirleri başka ülkelerden denize dökülür. Meriç ve Asi nehirleri ise başka ülkelerden doğarak, Türkiye üzerinden denize dökülür. Ancak Kızılırmak tamamen Türkiye sınırları içindedir. Bu yüzden, Kızılırmak'a bağlı olarak, ülkeler arası su paylaşımından doğacak olan sorunlar yaşanacağı söylenemez.

(Cevap E)

2. Türkiye'nin iç bölgelerinde yer alan ovaların geneli tektonik hareketler sonucunda çukurlaşan senklinal ve graben gibi alanlarda alüvyonların birikmesi sonucunda meydana gelmiştir. Tektonik kökenli bu ovalar içerisinde en önemlileri;

- Güney Marmara'daki Karacabey ve Gemlik
- Karadeniz'deki Bolu ve Niksar
- Orta Anadolu'daki Çubuk ve Konya – Ereğli
- Güneydoğu Anadolu'daki Altınbaşak (Harran) ve Ceylanpınar
- Doğu Anadolu'daki Malatya, Bingöl, Muş, Erzincan, Iğdır ve Yüksekova'dır.

Silifke Ovası ise Akdeniz kıyısında Göksu Nehri'nin oluşturduğu bir delta ovasıdır.

(Cevap A)

3. Debileri yüksek, akış hızları ve enerji potansiyelleri fazla olan ülkemizde akarsuların büyük bölümü "akarsu turizmi" olarak tanımlanan rafting, kano ve nehir kayağı için çok elverişlidir. Akarsu turizmine yönelik ülkemizin sahip olduğu bu potansiyelin gelişmesi ve geniş kitlelere hitap edecek şekilde tanıtımının yapılması önem taşımaktadır.

Ülkemiz raftinge uygun olan akarsular;

- Çoruh Nehri
- Köprüçay
- Manavgat Çayı
- Dim Çayı
- Adana – Feke – Göksu Nehri
- Fırat Nehri'nin bir kısmı
- Zamanti Irmağı'dır.

(Cevap D)

4. Polye; En geniş karstik aşındırma şeklidir. İçlerinde tarım yapılan ovalardır. Türkiye'deki polye ovaları için; TAKKE kısaltması uygulanabilir. Şöyle ki; Tefenni, Acıpayam, Kestel, Korkuteli, Elmalı polye ovalarının baş harfleri bu kısaltmayı oluşturur. Ancak diğer seçeneklerde yer alan; Sakarya, Niksar (Tokat), Erzurum, Elbistan (Kahramanmaraş) tektonik ovalardır.

(Cevap D)

5. Türkiye'de kurak ve yarı kurak bölgelerde, özellikle ilkbahar yağışları sonrasında oluşan dönemlik akarsular ve sellenmeler bazı yer şekillerini oluşturur. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Nevşehir – Ürgüp – Göreme çevresinde, eğimli yamaçlarda kırgıbayırlara sıkça rastlanır. Doğal bitki örtüsünün cılız olduğu, Nevşehir çevresindeki volkanik arazide sel sularının farklı dirençlikteki tabakaları aşındırması sonucunda peribacaları meydana gelmiştir.

(Cevap C)

6. D ile gösterilen Kaş (Antalya) çevresinde kıyıya paralel uzanan ada ve yarımadalar buraya dalmaçya kıyı özelliği kazandırmıştır. Akdeniz ve Karadeniz kıyıları, genel olarak boyuna kıyı tipine ait özelliklere sahiptir. Girinti ve çıkıntılarının az olduğu bu kıyılarda dalgaların aşındırıcı faaliyetleriyle oluşan falezlere çok sık rastlanır. Ancak girinti ve çıkıntının oldukça fazla olduğu Ege kıyıları (C ile gösterilen); genellikle enine kıyı tipine ait özellik gösterdiğinden pek çok ada, yarımada, koy ve körfeze sahiptir. Kıta sahanlığının çok geniş olduğu bu sığ kıyılarda falezlere de rastlanmaz.

(Cevap C)

TEST - 2

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

7. Dağların doruklarında buzulların hareketleriyle ortaya çıkan çukurlarda oluşan göllere "sirk gölleri" denir. Türkiye'de 2200 m'den yüksek olan dağlarda son buzul dönemindeki buzullaşma görülmüştür. Bu tip göllere Türkiye'nin; Kaçkar, Zigana, Bolkar, Munzur, Erciyes, Ağrı, Aladağlar ve Orta Toroslar dağlarında rastlanır.

Kaçkar dağları, Türkiye'nin kuzeydoğu ucunda, Artvin ili sınırları içinde yer alır. Borçka ve Şavşat ilçelerini birbirinden ayıran bu dağ sıraları Gürcistan sınırına kadar uzanır. En yüksek yeri 3.428 m olan Kaçkar Dağları'nda buzul ve buzul göllerine rastlanır.

Ancak Kıyı Ege Bölümü'nde yer alan Bozdağlar'ın yükseltisi az olduğu için bu tür oluşumlara rastlanmaz.

(Cevap C)

8. Ilıman karasal (step) ikliminin etkili olduğu Türkiye'nin iç bölgelerdeki platolarda yağış miktarı az olduğu için toprak yıkanması da yetersizdir. Bu yüzden topraklardaki tuz ve kireç oranı da yüksek olur.

(Cevap A)

9. Konya Havzası'ndaki sulak alanlar ve göller;
- Samsam Gölü: Hafif tuzlu
  - Kulu Gölü: Hafif tuzlu
  - Ereğli Sazlığı: Tatlı su – sazlık
  - Eşmekaya Sazlığı: Tatlı su ve tuzlusuz gölleri – sazlık (Kurudu)
  - Beyşehir Gölü: Tatlısu gölü
  - Suğla Gölü: Tatlısu gölü
  - Hotamış Sazlığı: Tatlısu, küçük tuz gölü (kurudu)
  - Bolluk Gölü: Tuz gölü – tuzlalar
  - Tersakan Gölü: Tuz gölü – tuzlalar
  - Tuz gölü: Tuz gölü
  - Meke Gölü: Volkanik oluşumlu

Sultan Sazlığı, İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan Kayseri il sınırları içindeki, Develi, Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerinin oluşturduğu üçgen içerisinde bulunmaktadır.

(Cevap B)

10. Türkiye'de bitkilerin yayılış alanları III. ve IV. jeolojik zamanlar içerisindeki iklim değişikliklerinden etkilenmiştir. Bu iklim değişiklikleri, günümüzde asıl yayılış alanı dışında bazı bitkilerin görülmesini sağlamıştır. Relikt (kalıntı) bitkileri adı verilen bu bitkilere örnek olarak; Karadeniz'in geniş yapraklı ormanlarının en önemli üyesi olan kayın ağacının, Toros Dağlarının kuytu ve nemli yamaçlarında relik bir ağaç olarak yetişmesi gösterilebilir. Buna göre, Toros Dağları'nın IV. Jeolojik Zaman başlarında daha yağışlı ve ılıman bir iklime sahip olduğu söylenebilir. Ancak toprak örtüsü doğrudan bir bitkinin yetişmesini etkilemez.

(Cevap E)

11. Açıklamada geçen kurak iklim şartları Konya Ovası-Tuz Gölü çevresi (II nolu yer) ve Şanlıurfa çevresinde (IV nolu yer) görülür. Bu yüzden sorudaki toprak türü de bu bölgelerde yaygındır.

(Cevap E)

12. Türkiye'de halen aktif buzullara ve oluşturdukları yer şekillerine ancak çok yüksek alanlarda rastlanır. Türkiye kıyılarında güncel buzullara veya geçmiş jeolojik dönemlerden kalma buzul izlerine rastlanmaz. Çünkü Türkiye orta kuşakta yer alır. Hiç bir dönem Türkiye'de buzullar deniz seviyesine kadar inememiştir. Bu da Türkiye'nin orta kuşakta yer alması yani enlem dereceleri ile ilgilidir.

(Cevap A)

13. Türkiye'de kireç taşı, alçı taşı gibi kolay eriyen kayaların en fazla bulunduğu bölge Akdeniz'dir. Teke Platosu Akdeniz Bölgesi'nde yer alır. Platoda kolay aşınan malzemelerin yaygın olmasına bağlı olarak kanyon vadiler fazladır.

(Cevap A)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. Suyla çözünen karstik kayaların yaygın olarak bulunduğu Güney Ege ile Batı ve Orta Akdeniz'de karstik şekiller görülür. En büyük karstik şekillerden biri olan polye (karstik ova) bu alanlarda yaygındır. Muğla, Kestel, Elmalı gibi ovalarımız birer polyedir.

Akarsuların denize döküldükleri yerlerde güçlü akıntı bulunmuyorsa ve kıyı sığ ise, kıyı ovaları yani deltalardan meydana gelir. Ülkemizde başlıca delta ovaları;

- Karadeniz kıyısında oluşan; Çarşamba, Bafra ve Sakarya,
- Marmara kıyısında oluşan; Susurluk,
- Ege kıyısında oluşan; Bakırçay, Gediz, Küçük ve Büyük Menderes,
- Akdeniz kıyısında oluşan; Çukurova ve Silifke'dir.

(Cevap A)

2. Türkiye'de kalıcı kar sınırının üzerinde olan Ağrı, Kaçkar, Erciyes gibi dağlarımızın zirvelerinde sirk ve taktik buzulları görmek mümkündür. Ayrıca bu dağların daha alçak kesimlerinde ve günümüzde buzulların olmadığı dağlarımızda, buzulların oluşturduğu aşınım ve birikim şekilleri görülebilir. Örneğin; ülkemizde özellikle Kaçkar, Bolkar, Ağrı, Erciyes ve Buzul Dağları gibi dağlarda sirk, buzul vadisi, moren depoları gibi buzul aşınım ve birikim şekilleri görülmektedir. Ancak ortalama yükseltisi az olan Yıldız Dağları'nda hem buzul türleri hem de buzulların oluşturduğu yer şekillerine rastlanmaz.

(Cevap E)

3. Marmara Denizi'ne dökülen akarsuların tamamı Türkiye sınırları içinde doğar. Yer şekillerine bağlı olarak, bu denize dökülen akarsuların boyları kısa, havzaları dardır. İçlerinde en önemli olan akarsu ise Susurluk (Simav)'tur. Marmara'ya dökülen diğer akarsular ise Gönen ve Biga çaylarıdır.

(Cevap A)

4. Polye, çözünen kayaların çözünmesiyle meydana gelen ve yüksek dağlar arasında bulunan geniş düzlüklendir. Bilinen diğer bir ismi ise karstik ovadır. Dolin ve uvala gibi çukurların birleşmesi ile genişlikleri 20 – 30 km'ye kadar ulaşabilen polye ovalarına en çok Batı Toroslarda rastlanır.

(Cevap C)

5. Çiğ afetinde aşırı kar yağışının görüldüğü sert karasal bir iklimle birlikte yer şekillerindeki eğim ve yükseltinin de fazla olması gerekir.

Buna göre haritada numaralandırılan; I – Ergene Bölümü, V – Orta Fırat Bölümü, III – Konya Bölümü ve IV – Orta Kızılırmak Bölümü, yer şekilleri sade olduğu için çığ riski taşımaz. Erzurum Kars ve Doğu Karadeniz Bölümleri arasında yer alan II nolu yerde ise hem iklim hem de yer şekilleri bakımından çığ riski yüksektir.

(Cevap B)

6. Haritada işaretlenen Karadeniz kıyı kesimlerinde aktif fay hattı geniş alan kaplamadığı için deprem ve tsunami riski düşüktür. Doğal bitki örtüsünün gür olmasına bağlı olarak erozyon, nem oranının fazla olmasına bağlı olarak da orman yangınları riski de azdır. Buna göre, haritada taralı olan alanlarda heyelan olaylarının daha sık görüldüğü söylenebilir.

(Cevap D)

TEST - 3

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

7. Ülkemizde genellikle; karasal iklim şartlarının yaşanması doğal bitki örtüsünün tahrip edilmesi ve arazilerin engebeli olması erozyon şiddetini artırır. Buna göre Türkiye'de etki alanı en geniş alan afet türlerinden olan erozyon yüzünden, Türkiye genelindeki tarım alanları hızla çoraklaşmakta ve verimsizleşmektedir.

(Cevap C)

8. Sorudaki açıklamalarda geçen topraklardan;
- çayırlar altında ve karasal iklim koşullarında oluşan; çernezyom (V nolu),
  - Kalker ana kaya üzerinde oluşan kırmızı renkli; terra rossa (II nolu),
  - yıkanmanın fazla olduğu; kahverengi orman (IV nolu),
  - bol miktarda tuz bulunduran ve verimsiz olan (III nolu) halomorfik topraklardır.

Ancak bu açıklamalar arasında I nolu alan da (Çukur ova) bulunan alüvyon topraklara değinilmemiştir.

(Cevap A)

9. Türkiye'de yer alan tüm platoluk alanlarda buzulların bulunduğu söylenemez. Örneğin Çatalca – Kocaeli platosu gibi kar yağışlarının bile fazla etmediği platolar bulunur. Ayrıca buzulların bulunduğu yüksek dağlar genelde ülkenin kuzeydoğusu ve doğusundadır. Buna göre halen aktif buzulların dağların yüksek kesimlerinde ve özellikle 2000 m'nin üzerindeki yerlerde görüldüğü söylenebilir.

(Cevap B)

10. Yüksekova, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Hakkari Bölümü'nde, Türkiye'nin en güneydoğu köşesinde bulunur. Yükseltisi 2000 metreye yakın olan bu ova diğerlerine göre en güneyde yer alır.

Tercan Ovası Erzincan'dadır. Pasinler Ovası ise Doğu Anadolu Bölgesi'nin Erzurum – Kars Bölümü'nde yer alan tektonik bir ovadır.

(Cevap A)

11. Haritada numaralandırılan kıyı hatlarından Doğu Karadeniz (III nolu kıyı hattı) kıyıları çok derindir. Dağlar kıyıya çok yakın ve paralel bir şekilde uzanır. Açıklamada geçen kumsal oluşumu için kıyının sığ olması gerekir.

(Cevap C)

12. Peri bacası ve delta ovasının oluşumunda akarsu, falezlerin oluşumunda dalga, mantar kayanın oluşumunda ise rüzgarlar etkilidir. Depremlerin oluşumunda orojenez, epirojenez ve volkanik hareketler etkilidir.

(Cevap C)

- 13.
- I. açıklamada geçen ova, tektonik oluşumlu ovadır; Niksar,
  - II. açıklamada geçen ova, delta ovasıdır; Çarşamba,
  - III. açıklamada geçen ova, karstik ovadır; Elmalı.

(Cevap A)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. Cennet ve Cehennem Obrukları, Silifke – Narlıkuyu yakınlarında bulunan, doğal yollarla oluşmuş, tarihi ve turistik ilgi çeken keskin köşeli derin çukurlardır. Bu iki büyük çukur yer altı mağara sistemlerinin üst kısımlarının çökmesiyle oluşmuştur. Aralarında 80 metre mesafe bulunan bu iki çöküntü alanı Kültür ve Turizm Bakanlığınca müze kapsamında olup ziyaretçilere açıktır.

(Cevap A)

2. Son zamanlarda Türkiye'nin önemli tarım alanları yerleşme ve sanayi faaliyetlerinin işgaline uğramıştır. Bu durum üzerinde endüstriyel bitkilerin tarımının yaygın olması önemli bir etkidir. Ancak soruda geçen yerlerde deprem riski az değildir. Ayrıca dolgu (alüvyal) toprak ile kaplı olan bu ovalar depreme dayanıklılık açısından son derece zayıftır.

(Cevap C)

3. Erzurum – Kars – Ardahan lav platolarıdır. Aynı zamanda Kayseri Ovası, Erciyes Volkanı'ndan çıkan lavların oluşturduğu düzlüktür.

Ancak, Akdeniz Bölgesi'nin Antalya Bölümü'nde yer alan Teke ve Taşeli platolarında volkanik araziden çok karstik arazi geniş alan kaplar.

(Cevap B)

4. Kanyon vadi; kalkerli kayalar içinde, akarsuyun derine aşındırmasıyla oluşur. Güçlü ırmakların açtığı bu derin vadilerin kenarları çok sarp, boğaz vadi yamaçları şeklinde ortaya çıkar. Aynı zamanda kayaların kenarlarının aşınmaya karşı gösterdikleri dirence bağlı olarak çeşitli şekiller alır.

Türkiye'de geniş ve kalın karstik araziye bağlı olarak bu tür vadilere en fazla Akdeniz Bölgesi'nde rastlanır. Buna göre, Taşeli Platosu'nu parçalayan Gökso Irmağının daha çok kanyon vadi içinde aktığı söylenebilir.

(Cevap A)

5. Sorudaki açıklamada ırmak adalarının akarsularını eğiminin, dolayısıyla akış hızının azaldığı yerlerde olduğu belirtilmiştir. Buna göre, Ergene ve Kıy Ege Bölümü'ndeki akarsuların eğimin azalmasına bağlı olarak ırmak adası oluşturma ihtimali daha yüksektir.

(Cevap B)

6. Kayaçların ayrışmasında en önemli faktör iklim koşullarıdır. Günlük sıcaklık farkının fazla olduğu yerlerde gündüz genişleyen kayaçlar, gece olup hava soğuduğunda daralır. Bu genişleme – daralma hareketi yıllarca devam eder. Bu esnada oluşan çatlamalara dolan yağmur suları gece olduğunda donup çatlağı daha da genişletir ve sonunda kayaç parçalanır. Bu ufalanma süreci kayaç en ufak yapı taşına yani minerallerine ayrılana kadar devam eder. İklim özellikleri dikkate alındığında Doğu Karadeniz kıyı kesiminde (II nolu yer) denizel iklim şartlarına bağlı olarak sıcaklık farklı daha azdır. Dolayısıyla burada fiziksel ufalama daha az şiddetle yaşanacaktır.

(Cevap B)

7. Kıyı Ege'nin sığ olması ve akarsuların bol alüvyon getirmesine bağlı olarak delta ovaları oldukça hızlı genişlemiş, koy ve körfezlerin hızlı bir şekilde dolmasına neden olarak limanlar için tehlike oluşturmuştur. Bu yüzden şimdiki yerin daha güneyinde bulunan Gediz Nehri'nin İzmir Körfezi'ni doldurmaması için nehir daha kuzeyde olan günümüzdeki yatağına kaydırılmıştır.

(Cevap A)

TEST - 4

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

8. Türkiye'deki dağların uzanışı ile fay hatlarının uzanışı birbirlerine paralel olarak doğu-batı yönlüdür. Karacadağ volkanı da iki bölgedeki volkanların ortak adıdır. Haymana, Cihanbeyli, Obruk, Bozok ve Uzunyayla platoları İç Anadolu Bölgesi'nde yer alır. Ancak yüksek dağlardaki sirk ve moren depoları rüzgarların değil buzulların oluşturduğu yer şekilleridir.

(Cevap C)

9. Derinliğin fazla olduğu kıyılarda koyu mavi renk kullanılır. Dağların kıyıya yakın ve paralel olarak uzandığı kıyılar daha derindir. Oysa ki Ege kıyılarında dağlar kıyıya daha dik uzanır. Bu yüzden Türkiye'nin en sığ kıyıları(Kıta sahanlığı en geniş) olan Ege kıyılarında daha çok açık mavi renk kullanılır.

(Cevap C)

10. Dış kuvvetler; akarsu, rüzgar, buzul, dalga ve akıntı gibi enerjisini Güneş'ten alan kuvvetlerdir. Yüksek yerleri aşındırıp, çukur yerleri doldurarak yeryüzünü düzleştirmek için uğraş verirler. Bu güçlerin Türkiye'de dağ oluşumunda rol aldığı söylenemez. Türkiye'deki sıradağların oluşumunda orojenez etkili olmuştur.

(Cevap B)

11. Dalga aşındırmasının yoğun olduğu kıyılarda falez (yalıyar) adı verilen diklik veya uçurumlar meydana gelir. Bu tür oluşumlara Doğu Karadeniz kıyılarında sıkça rastlanır.

(Cevap C)

12. Fırat ve Dicle Basra Körfezi'ne, Çoruh Karadeniz'e dökülmektedir. Asi Nehri ise ülkemiz sınırları dışından kaynağını alır ve ülkemizden Akdeniz'e dökülür. Aras Nehri ise ülkemiz sınırları dışına çıkarak Hazar Denizi (Gölü)'ne dökülür.

(Cevap D)

13. Volkanik alanlarda akarsu, sel suları ve rüzgarların aşındırmasıyla baca görünümlü yer şekilleri oluşur. Bu yer şekilleri tüflerin aşınmasıyla oluşur. Ülkemizde Ürgüp, Göreme, Avanos, Nevşehir gibi yerlerde yaygın olarak görülür.

(Cevap E)

14. Asi Nehri, Lübnan'daki Bekaa Vadisi'nin doğu kısmından doğar ve Türkiye Hatay ilinden Akdeniz'e dökülür. Bu yüzden soruda geçen, kaynağını Anadolu'nun iç kısımlarından alan akarsulara örnek olarak gösterilemez.

(Cevap E)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. – Türkiye'deki akarsular yatak eğimlerine bağlı olarak dar ve derin vadiler içinde akar. Bu durum aynı zamanda hidroelektrik potansiyellerinin fazla olmasına neden olur.
- Türkiye'de yükselti ve engebenin fazla olduğu yerlerde çığ düşmesi ve heyelan olasılığı yüksektir.
- Türkiye'nin engebeli bir ülke olmasına bağlı olarak gerçek ve izdüşüm (kuş uçuşu) alan farkı fazladır.

Yukarıda verilen açıklamaların ortaya çıkmasındaki en temel etken yer şekillerindeki yükselti ve engebelerdir.

(Cevap A)

2. Sorudaki açıklamada akarsuların akış hızının yüksek olduğu yerlerde toprak örtüsünün ince olacağından bahsedilmiştir. Buna göre; Batı Karadeniz'de (I nolu alan), Doğu Anadolu'da (V nolu alan) ve Taşeli Platosu'nda (III nolu alan) toprak örtüsü ince olur. Ancak akarsuların biriktirme yaptığı Gediz Ovası (II nolu alan) ve Çukurova'da (IV nolu alan) toprak örtüsünün kalın olacağından bahsedilebilir.

(Cevap C)

3. Van Gölü, Türkiye'nin en büyük gölüdür. Bu gölün oluşumunda, tektonik bir çukurun Nemrut Dağı'ndan inen lavlar ile kapatıldığı ve meydana gelen bu lav setlerinin gerisinde Van Gölü'nün oluştuğu iddia edilir. Buna göre Van Gölü'nün oluşumunda tektonik hareketlerinin ve volkanizmanın etkili olduğu; bu yüzden Van Gölü'nün karma oluşumlu bir göl olduğu söylenebilir.

(Cevap B)

4. Derine aşındırma gücü fazla olan bir akarsuyun akış hızı fazladır. Yatağı boyunca eğim kırıklarının bulunması da şelaleler yaparak aktığı anlamına gelir. Bu tür akarsular ulaşım elverişli değildir. Şelale oluşturan akarsuların açtıkları çukurlara "dev kazanı" denir. Ayrıca bu tür akarsuların hidroelektrik potansiyelleri fazla olur ve denge profilinden de uzak oldukları söylenebilir. Ancak bir akarsuyun menderes çizebilmesi için eğiminin az, akış hızının düşük olması gerekir. Buna göre soruda açıklanan akarsuyun menderesler çizerek aktığı söylenemez.

(Cevap C)

5. Erciyes Dağı'nın oluşumunda volkanizma olayları etkilidir. Volkanizma da iç kuvvettir. Aynı zamanda İstanbul Boğazı da bir tür iç kuvvet olan epirojenez olayı sonrasında oluşmuştur. Şöyle ki; epirojenez yani kara parçasının çökmesi ve deniz ilerlemesi olayı sonrasında kıyadaki bir akarsu vadisi deniz suları tarafından işgal edilmiş ve İstanbul Boğazı oluşmuştur. Ancak;
  - karstik biriktirme şekli olan; Pamukkale travertenleri,
  - sel sularının aşındırma şekli olan; peribacaları,
  - karstik aşındırma şekli olan; Cennet ve Cehennem obrukları

diş kuvvetlerin etkisi ile oluşan yer şekilleridir.

(Cevap E)

6. Gösterilen doğrultuda Gediz Nehri'nin denize döküldüğü alan yoktur. Gediz Nehri İzmir Körfezi'nin kuzeyinden denize dökülür. Verilen diğer akarsular ise gösterilen alanda bulunur.

(Cevap E)

TEST - 5

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

7. Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında kıta sahanlığı dar-
dır. Bu kıyılar çok derindir. Güçlü dalga ve akıntılar
etkilidir. Antalya, Sinop, Zonguldak, Mersin vb. kent-
lerin kıyılarında dalgalar daha çok aşındırma yapar.
Buna göre, kıta sahanlığının geniş olduğu Ege kıyı-
larında bulunan Balıkesir ve Aydın kentlerinde ise
dalga ve akıntılarının daha çok biriktirme faaliyetleri
sonucunda kıyıyı şekillendirdiği söylenebilir.

(Cevap C)

8. Türkiye'de; yer şekillerinde yükselti ve engebe şart-
larının fazla olması, bitki örtüsünün aşırı derecede
tahrip edilmesi gibi nedenlerle çok şiddetli bir eroz-
yon yaşanır. Ülkemiz akarsularının bol alüvyon taşı-
ması bu duruma bir kanıttır. Aynı zamanda bu durum
barajların ömrünü kısaltır. Buna göre erozyonu ön-
lemek ve dolayısıyla barajların ömrünü uzatmak için
ağaçlandırma yapılmalıdır. Baraj göllerinin çevresin-
de ağaçlandırma çalışmalarına büyük önem vermek
gerekir. Aslında seçeneklerde verilen diğer uygula-
malar da erozyonu önlemeye yöneliktir. Ancak bun-
ların içinde en etkili olan ağaçlandırmadır.

(Cevap A)

9. Haritada işaretli olan,
– I numaralı yer; Güney Marmara'dır. Burada İznik,
Ulubat ve Manyas gölleri bulunur.
– II numaralı yer; Tuz Gölü çevresidir. Burada Tuz
Gölü'nün dışında Akşehir ve Eber gölleri de var-
dır.
– III numaralı yer; Erzurum – Kars yöresidir. Bu yö-
rede Çıldır Gölü bulunur.
– IV numaralı yer; Göller Yöresi'dir. Burada Bey-
şehir, Eğirdir, Acıgöl ve Burdur gölleri vardır.
– V numaralı yer; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir.
Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer şekillerinin sa-
de olması ve kurak iklim şartlarından dolayı hiç do-
ğal göl bulunmaz. Ancak baraj gölleri vardır.

(Cevap E)

10. Bir akarsudan ulaşımda yararlanabilmek için;
– rejiminin düzenli olması,
– denge profiline yakın olması (eğim az),
– debisinin yüksek olması (bol su taşımalı) gere-
kir.

Kaynak kısmı ile ağız kısmı arasındaki yükselti far-
kının fazla olması akarsularımızın denge profilinden
uzak olduğu anlamına gelir. Aynı zamanda ülkemiz
akarsuları eğimleri fazla, rejimleri düzensiz ve debi-
leri düşük olduğu için ulaşıma elverişli değildir. An-
cak ülkemiz akarsularının açık havzalı olması yani
bir denize dökülmesi ulaşımda yararlanılmasına en-
gel olan bir özellik değildir.

(Cevap B)

11. Obruk ve diğer karstik yer şekillerinin gelişiminin et-
kin olduğu yerler haritadaki II ve III nolu alanlardır.
Ancak II nolu alanda Taşeli Platosu bulunur. Soruda
geçen Obruk Platosu ise Tuz Gölü'nün güneyinde
yer alan II nolu alandır.

(Cevap C)

12. Fırat Nehri, Türkiye sınırlarının dışına çıkarak Irak'a
gider. Daha sonra Dicle Nehri ile birleşerek, Basra
Körfezi'ne dökülür.

(Cevap B)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. Türkiye'deki akarsular, sel suları, rüzgarlar vb. dış kuvvetler tarafından bir yılda taşınan toprak miktarı Avustralya, Avrupa ve Afrika kıtalarından fazladır. Bu durum, Türkiye'de çok şiddetli bir erozyon yaşandığının kanıtıdır. Türkiye'de erozyon şiddetini artıran etkenlerin başında ise ülkemiz yer şekillerinde yükselti ve engebenin fazla olması gelir. Türkiye'nin tabloda verilen yerlerden daha farklı olan ve erozyon şiddetini artıran bu özelliğidir.

(Cevap C)

2. Türkiye'de sel ve taşkın olayları her geçen yıl etkisini artırarak yaşanmaktadır. Bu durum üzerinde artan nüfusa bağlı olarak kontrolsüzce gelişen yerleşim alanları önemli bir etkidir. Şöyle ki; yerleşim alanlarının genişlemesiyle akarsu drenaj (yayılm) ağı bozulmuş, toprak yüzeyinin geçirgenliği azalmış ve kuru dere yatakları yerleşime açılmıştır. Meraların ve orman alanlarının tahrip edilmesi de doğal dengeyi bozan, yanlış arazi kullanımına diğer bir örnektir. Ancak Türkiye'de baraj çevrelerinin ağaçlandırılması, sel ve taşkınları artıran değil, tam tersi azalmasına yönelik olan bir uygulamadır.

(Cevap A)

3. Türkiye'de başlıca göllerin toplandığı dört bölge vardır. Bunlar;

- 1) Güney Marmara (İznik, Ulubat, Manyas gölleri)
- 2) Göller Yöresi (Beyşehir, Eğirdir, Acıgöl, Burdur gölleri)
- 3) Van Gölü çevresi (Van Gölü, Erçek, Çıldır, Nazik, Haçlı gölleri)
- 4) Tuz Gölü çevresi (Tuz Gölü, Akşehir, Eber gölleri) dir.

Yıldız Dağları, Marmara'nın kuzeybatısında yer alır ve Karadeniz'e paralel olarak uzanır. Bu dağların bulunduğu bölümün, Türkiye'de göllerin toplandığı alanların arasında olduğu söylenemez.

(Cevap C)

4. Türkiye'nin yer şekillerinden;

- Peribacaları; volkanik (tüflü) arazide sel sularının aşındırmasıyla oluşan yer şekilleridir.
- Kapıdağ Yarımadası; kıyıdaki bir adanın, dalgaların biriktirdiği malzemeler ile karaya bağlanması sonucunda oluşmuştur.
- Toros Dağları; dağ oluşumu hareketleri sırasında tortul kütlelerin kıvrılarak yükselmesi sonucunda oluşan dağ sıralarıdır.
- Cennet – Cehennem Obrukları; karstik arazilerde, yeraltı sularının aşındırması sonucunda oluşan mağaraların çökmesiyle meydana gelen derin kuyulardır.

Ancak Türkiye'de hiçbir zaman buzullar deniz kıyısına kadar inememiştir. Zaten Kıyı Ege'de dağların yüksek kısımlarında bile buzullara rastlanmaz. Bu yüzden Ege kıyılarında girinti – çıkıntıların buzul vadilerin deniz altında kalması sonucunda oluştuğu söylenemez.

(Cevap B)

5. Akarsuların meydana getirdiği en önemli biriktirme şekillerinden biri de deltalarıdır. Oluşumunda kıyı akıntıları ve dalgaların da etkili olduğu deltalar, akarsuların döküldüğü yerlerde, taşınan malzemenin birikmesi sonucunda meydana gelirler. Seyhan ve Ceyhan (V nolu) nehirleri Türkiye'nin en büyük deltası olan Çukurova'nın oluşmasını sağlamıştır.

(Cevap E)

6. Kalkerli arazide bulunan tuz, kireç, alçı gibi malzemeler erir ve yeraltında boşluklar ortaya çıkar. Bu boşlukların tavanlarının çökmesi ile yer göçmesi afeti oluşur. Ülkemizde kalkerli arazi en fazla Akdeniz Bölgesi'nde yer alır. Bu durum Taşeli Platosu'nda yer göçmesi olaylarının fazla olmasında etkili olmuştur.

(Cevap A)

TEST - 6

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

7. Türkiye akarsuları düzensiz rejimlidir. Düzensiz rejimli akarsuların taşıdıkları su miktarları yıl içerisinde fazla artıp azalır. Taşıdıkları su miktarı artınca taşınan malzemenin büyüklüğü de artar. Bu şekilde debi değıştikçe taşınan ve delta ovalarında biriktirilen malzemenin boyutları değışir.

(Cevap C)

8. Türkiye'de heyelan olaylarının en fazla yaşandığı bölüm Doğu Karadeniz'dir. Bu duruma;

- toprak çeşidi (killi),
- eğim ve engebenin fazla olması,
- kar erimeleri,
- yağışın fazla olması,
- beşeri faaliyetler etkili olmuştur.

(Cevap D)

9. Selinti suların oluşturduğu yer şekilleri peribacaları ve kırgıbayırlardır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Nevşehir – Ürgüp – Göreme çevresindeki eğimli yamaçlarda kırgıbayırlara sıkça rastlanır. Bu bölgelerin doğal bitki örtüleri de cılızdır. Ancak delta ovaları oluşabilmesi için güçlü bir akarsu olmalı ve bol alüvyon getirmelidir. Boğaz vadiler de güçlü akarsuların dağların arasında oluşturduğu derin vadilerdir.

(Cevap B)

10. Türkiye'deki akarsuların genelde rejimleri düzensizdir. Ancak bu durum delta oluşumuna engel değildir. Karadeniz kıyısında yıl boyunca güçlü dalga ve akıntıların etkili olması, akarsularla gelen malzemenin deniz derinliğinin de fazla olmasının etkisiyle deniz içlerine taşınmasına neden olmuştur. Bu duruma bağlı olarak bu bölümlerde delta oluşumu gerçekleşmektedir.

(Cevap E)

11. Açıklamada geçen, Akdeniz iklim bölgesinde ve kalıkerli arazilerde oluşan terra rossa topraklara Teke Platosu'nda (III nolu alan) rastlanır.

(Cevap C)

12. Türkiye'de yer şekilleri dağlık ve engebeldir. Bu duruma bağlı olarak:

- Akarsular ularıma elverişli değildir.
- Akarsuların enerji potansiyeli, aşındırması, taşıdığı malzeme, yatak eğimi, akış hızı fazladır.
- Su sporlarına elverişlidir.

(Cevap A)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. Ova ve platolar düz alanlardır. Yani eğimleri azdır. Ancak Türkiye'de farklı yükseltide bulunurlar. Aslında ovalar için alüvyal toprak örtüsünün bulunması genelmesi yapılabilir. Ancak platoları da işin içine katarsak durum değişir. Buna göre, ova ve platoların; eğimlerinin az olmasıyla birlikte, genelde tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yapılmasını ortak özellik olarak belirleyebiliriz.

(Cevap D)

2. Renklendirme yöntemi ile çizilen haritalarda yer şekilleri buldukları yükseltiye göre çeşitli renklerle çizilir. Örneğin 2000 metrenin üzerindeki her yer koyu kahverengi ile gösterilir. Renklendirme yöntemiyle çizilen Türkiye fiziki haritasında Doğu Anadolu'nun kahverengi, Marmara'nın yeşil ile gösterilmesinde yükselti etkilidir.

(Cevap D)

3. Verilen noktalar arasında dağlar denize yakın ve paralel uzanır. Bu nedenle falezler yaygın olarak görülür. Göksu nehrinin denize döküldüğü yerde Silifke delta ovası oluşmuştur. 1. noktanın kıyıları dalmaçya tipidir. Dalmaçya tipi kıyılarda çok sayıda ada görülür. Verilen noktalar arasında volkanik dağ bulunmaz.

(Cevap E)

4. Delta ovası akarsuyun denizi doldurmasıdır. Buna göre, delta ovası oluşabilmesi için,

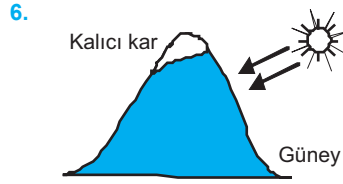
- akarsuyun bol alüvyon getirmesi (B),
- kıyıda gel-git akıntılarının etkili olmaması (A),
- kıyının sığ olması gereklidir (D).

Ancak, delta ovası oluşturması için akarsuyun düzenli rejime sahip olması gibi bir şart yoktur. Nitekim Türkiye'de çok sayıda geniş ve verimli delta ovası varken, bu ovaları oluşturan akarsuların rejimleri düzensizdir.

(Cevap E)

5. Sanayi ve nüfusun yoğun olduğu yerlerde akarsular da kirlenme fazla olur. Sakarya havzası içerisinde Ankara, Eskişehir gibi sanayi ve nüfusun yoğun olduğu merkezler yer alır. Bu durum Sakarya Nehri sularına sanayi ve evsel atıkların karışarak kirlenmesine neden olmuştur.

(Cevap C)

Yukarıdaki şekilde Türkiye'deki bir dağın güney yamacına düşen güneş ışınları gösterilmiştir. Buna göre dağın güney yamacındaki karlar daha erken erir. Bu duruma "bakı etkisi" denir. Bakı etkisi ortalama yükselti değil Türkiye'nin Kuzey Yarım Küre'de yer almasıyla ilgilidir.

(Cevap B)

7. Sorudaki açıklamada Balıkesir ve Erzurum ovalarının aynı enlem üzerinde bulunduğu belirtilmiştir. Buna göre, ovaların güneş ışığını alma açıları aynıdır. Ancak yükselti ortalamalarının farklı olması; tarımsal ürün çeşitliliğinin, yıllık ortalama sıcaklıkların, kar örtüsünün farklı olduğu anlamına gelir.

(Cevap D)

8. Sorudaki açıklamada, Bartın'daki son yıllarda artan sel ve taşkın olaylarında insanların hatalı arazi kullanımından bahsedilmiştir. Ancak soru kökünde ise Bartın'ın fiziki coğrafya özelliklerinden hangisinin bu durum üzerindeki etkisinin yanlış açıklandığı istenmektedir.

Buna göre, toprak özelliklerinin yağış ile gelen suyu zemine sızdırması sel olayının etkisini azaltır. Oysaki son yıllarda Türkiye'deki bütün şehir merkezlerinde hızla artan plansız kentleşme faaliyetleri sonucunda toprak yüzeyi beton, asfalt vb. ile kaplanmış, yüzey sularının yer altına sızması azalmış ve sel ve taşkın gibi afetlerin yaşanma sıklığı artmıştır.

(Cevap D)

TEST - 7

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

9. Fiziki haritalarda kullanılan renkler, yalnızca ortalama yükselti basamaklarını gösterir. Buna göre, Türkiye'de yeşil rengin dağılışı, yükseltinin 500 m'nin altında olduğu yerlerin dağılışına uygundur.

(Cevap B)

10. Sorudaki açıklamada göl yüzeyinin genişliğini etkileyen faktörlerden bahsedilmiştir. Buna göre, suları daha az derin olan Tuz Gölü, havzasındaki buharlaşmayla birlikte yazın kuruyacak duruma gelir. Ancak kış ve ilkbahar mevsiminde tekrar su toplar ve genişler. Buna göre, yaz-kış mevsimleri arasında yüz ölçümü en çok değişen Tuz Gölü'dür.

(Cevap B)

11. Türkiye'de ortalama yükseltisi fazla ve deniz etkisine kapalı bir ova hakkında karasal iklim şartlarının etkili olduğu söylenebilir. Buna göre söz konusu yerde;

- yağış miktarı azdır,
- kar yağışı - don olayları görülür,
- kış ılıklığı isteyen ürünler yetiştirilemez,
- hava çabuk ısınır ve çabuk soğur, yorumları doğru olur.

Ancak bulutlu gün sayısının fazla olması denizel iklim şartlarının bir özelliğidir.

(Cevap D)

12. Türkiye'de denizden uzak, iç bölgelerdeki step bitki örtüsü altında kahverengi ve kestane renkli bozkır toprakları oluşur.

(Cevap E)

13. Kalkerli arazinin yaygın olduğu yerlerde görülen kaynak tipi karstik kaynaktır. Karstik kaynaklarda kireç gibi eriyen malzemeler çok fazladır. Ülkemizde en fazla Akdeniz Bölgesi'nde görülür.

(Cevap C)

14. Dalga ve akıntıların taşıdığı malzemeyi bir körfezin önünde biriktirmesi ile kıyı set gölleri (Lagün) oluşur. Türkiye'de bu şekilde oluşan göller;

- Durusu (Terkos),
- Büyükçekmece Gölü,
- Küçükçekmece Gölü'dür.

(Cevap A)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. Fiziki harita renk basamaklarına dayalı olarak yapılır. Yükseltiyeye göre renkler değişiklik gösterir. Yükseltinin en az olduğu yerler yeşil ve tonlarıyla; yükseltinin fazla olduğu yerler ise kahverengi ve tonlarıyla gösterilir. Yükselti arttıkça kahverengi tonları koyulaşır.

(Cevap E)

2. Taralı alanlarda verilen ovalar akarsuyun taşıdığı malzemeyi deniz kıyısında biriktirmesi ile oluşan alüvyal topraklı ovalardır. Alüvyal topraklar içerisinde mineral çeşidi ve miktarı fazla olduğundan dünyanın en verimli topraklarıdır. Yılda birden fazla ürün alınabilmesi için sıcaklık koşulları yıl boyunca yüksek olmalıdır. Çarşamba Ovasında sıcaklık değerleri kış aylarında düşüp, yaz aylarında fazla yükselmediğinden yılda iki ürün alınmaz.

(Cevap E)

3. Suluova Karadeniz Bölgesi'nde yer alır. Bu ova Orta Karadeniz Bölümünde yer alan Amasya ili sınırları içerisinde yer alır.

(Cevap A)

4. Türkiye'de en eski jeolojik devirlerde, bazı akarsuların biriktirme yapması, eğimlerinin az olduğu anlamına gelir. Ancak ülkemiz arazisi son jeolojik dönemde, iç kuvvetlerin etkisiyle toptan yükselmeye uğramıştır. Buna bağlı olarak akarsuların; eğimleri ve akış hızları artmış, denge profilinden uzaklaşmıştır. Türkiye'nin okyanuslara kıyısı bulunmaz. Bu yüzden Türkiye kıyılarında gel-git olayına rastlanmaz. Gel-git olayı etkili olmadığı için de Türkiye'deki akarsuların ağız kesimlerinde halıçlere rastlanmaz.

(Cevap C)

5. Ankara'dan yola çıkan uçağın Antalya'ya en kısa yoldan ulaşabilmesi için sürekli güneye doğru yol alması gerekir. Buna göre, uçağın rotası üzerinde, Ankara'nın güneyinde yer alan; Cihanbeyli Platosu, Tuz Gölü, Beyşehir Gölü ve Korkuteli Ovası yer alır. Türkiye'nin kuzeybatı köşesinde yer alan Yıldız Dağları bu uçağın rotası üzerinde yer almaz.

(Cevap B)

6. Soruda verilen Bafra-Çarşamba, Gediz ve Çukurova ovaları birer delta ovalarıdır. Delta ovaları, akarsuyun denize döküldüğü yerde taşıdığı alüvyonları biriktirmesiyle oluşur. Buna göre söz konusu ovalarda taşınmış toprak türü olan alüvyon bulunur.

NOT

Bol alüvyon taşıyan akarsuların denize döküldükleri yerlerde güçlü akıntı olayları görülüyorsa kıyı ovaları yani deltalar meydana gelir. Türkiye'de başlıca delta ovaları Karadeniz kıyısında oluşan Çarşamba, Bafra ve Sakarya, Marmara Denizi kıyısında oluşan Susurluk, Ege Denizi kıyısında oluşan Bakırçay, Gediz, Küçük ve Büyük Menderes ile Akdeniz kıyısında oluşan Silifke ve Çukurova deltalarıdır. Bütün delta ovalarının ortak özelliği olarak alüvyon topraklardan oluştuğu söylenebilir.

(Cevap A)

7. Türkiye'deki karstik araziler üzerinde aşındırma - biriktirme faaliyetleri sonucunda meydana gelen; Pamukkale travertenleri, Karain-İnsuyu mağaraları, Cennet-Cehennem obrukları ve Damlatış sarkıt-dikitleri gibi yer şekilleri turistik önem taşımaktadır. Ancak volkanik (tüflü) araziler üzerinde meydana gelen yer şekilleri olan Peribacaları bu sınıflamada yer almaz.

(Cevap A)

TEST - 8

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

8. İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan platolarda hayvancılık faaliyetleri yaygındır. İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan volkanik platoların toprakları verimlidir. Platolar farklı yükseltide yer alır. Örneğin; Çatalca Kocaeli 200 m, Erzurum platosunun ise 1500 m'den fazladır. Akdeniz Bölgesi'nde yer alan platolarda karstik şekiller yaygındır. Kıyı bölgelerinden sadece Akdeniz'de platolar geniş alan kaplar. Diğer kıyı bölgelerimizde platolar fazla geniş yer kaplamaz.

(Cevap B)

9. Deprem, yer kabuğundaki kırık hatlar (fay hatları) boyunca olur. Yani yer şekilleri değil, yer yapısı ile ilgilidir. Sel ve taşkınlar ise akarsu boylarında olur. Heyelan ve çığ olayları için yer şekillerinin engebeli olması gerekir.

(Cevap C)

10. Türkiye'nin yüksek kesimlerinde sıcaklığın düşük olmasına bağlı olarak kış aylarında kar yağışı görülür. Yağın karlar yükseltinin fazla olmasına bağlı olarak uzun süre erimeden yerde kalır. Buna bağlı olarak ülkemizde kış turizmi gelişmiştir. Yükseltinin fazla olduğu Erzurum-Kars Yöresi'nde yaz yağışlarına bağlı olarak gür çayırlar oluşur. Bunun sonucunda Erzurum-Kars Yöresi'nde büyükbaş hayvancılık gelişmiştir. Yükseltinin fazla olduğu yerler yazın serin olduğundan yaylacılık faaliyetleri gelişmiştir. Dağların yamaçlarına daha fazla yağış düşer. Buna bağlı olarak gür bitki örtüsü ve orman işletmeciliği gelişmiştir. Madencilik faaliyeti jeolojik yapı ile ilgilidir.

(Cevap D)

11. Türkiye'de debisi en yüksek olan akarsu Fırat'tır. Fırat Nehri kaynağını Doğu Anadolu Bölgesi'nden alarak Basra Körfezi'nde denize dökülür. Fırat Nehri açık havzalıdır.

(Cevap D)

12. Haritadaki III numaralı yer, aslında karstik bir plato olan Taşeli Platosu'dur. Burada karstik bir kayaç türü olan kalkere oldukça sık olarak rastlanır.

(Cevap C)

13. Açıklamada Anadolu'dan doğan ve kuzey-güneydeki sıradağları aşan akarsulardan bahsedilmiştir. Oysa ki Marmara Bölgesi'ndeki Ergene Nehri bu akarsulardan biri değildir.

(Cevap A)

14. Sorudaki açıklamaya göre, yağışın az ve buharlaşmanın fazla olduğu bölgelerdeki toprakta tuz ve kireç birikimi oluşmaktadır.

(Cevap C)

15. Yıldız dağlarında ortalama yükselti az olduğundan buzul ve buzul yer şekillerine rastlanmaz.

(Cevap B)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. Dağların denize göre uzanışı; Kıyı tipini, Hakim rüzgar (en çok esen) yönünü Denizelliğin etki alanını ve iç kesimlere olan ulaşımı etkiler. Ancak yağış rejimi üzerinde başka faktörlerin de etkisi vardır. Bu duruma örnek olarak Kıyı Ege ve Kıyı Akdeniz'de dağların kıyıya göre konumlarının farklı olmasına rağmen yağış rejimlerinin benzer olması gösterilebilir.

(Cevap E)

2. Türkiye'de baraj gölleri; sulama, enerji elde etme, kullanma suyu elde etme, taşkınları önleme gibi amaçlarla yapılır. Türkiye'de etkili olan rüzgâr erozyonunu önlemek için ağaçlandırma, nöbetleşe ekim yapma, meraları koruma altına alma, ormanları koruma gibi çalışmalar yapılır. Rüzgâr erozyonunu önlemek amacıyla baraj gölü yapılmaz.

(Cevap C)

3. Büyük Çekmece Gölü, Küçük Çekmece Gölü ve Terkos Gölü kıyı set gölüdür. İznik Gölü ise tektonik oluşumlu bir göldür.

(Cevap D)

4. Ülkemizde hidroelektrik enerji potansiyelin en fazla olduğu bölge Doğu Anadolu'dur. Nedeni ise akarsularının;

- yatak eğimlerinin fazla olması,
- vadilerinin baraj yapımına elverişli olması,
- bölgenin yükseltilsinin fazla olmasıdır.

Seçeneklerde verilen akarsulardan Fırat, ülkemizin en büyük hidroelektrik santrallerinin (Atatürk, Keban) üzerinde bulunduğu ve hidroelektrik enerji üretiminin en fazla yapıldığı akarsudur. Meriç, Gediz, Susurluk ve Ergene akarsularının yatak eğimleri az, vadi yapıları hidroelektrik santral yapımına fazla elverişli değildir. Bu nedenle bu akarsuların hidroelektrik enerji potansiyeli azdır.

(Cevap A)

5. Türkiye yeryüzü şekilleri bakımından çeşitlilik gösterir. Bu duruma bağlı olarak ülkemizde,

- Yıllık yağış miktarı bölgeler arası farklılık gösterir.
- Batıdan doğuya gidildikçe yükseltinin artmasına bağlı olarak tarım ürünlerinin yetiştirme süreleri uzar.
- Yer şekillerindeki çeşitliliğe bağlı olarak iklim çeşitliliği gösterir. Bu durum, bölgeler arası;
  - Bitki örtüsünde,
  - Tarım ürünlerinde,
  - Sıcaklık, yağış, nemliliğin dağılışında farklılıkların görülmesine neden olur.

Güneyden kuzeye doğru gidildikçe sıcaklıkların düşmesinde enlem etkilidir.

(Cevap C)

6. Türkiye'de oluşumlarına göre topraklar;

1) Yerli topraklar: Bulunduğu yerde oluşan topraktır.

- Doğu Karadeniz'de kahverengi orman, Batı Karadeniz'de podzol topraklar,
- Akdeniz'de terra-rossa, İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da kestane ve kahverengi step toprakları buna örnektir.

2) Taşınmış topraklar: Bunlar yüksek yerlerden akarsular ve sel sularıyla taşınan parçaların, alçak yerlerde birikmesiyle meydana gelir. Çevresine göre çukurda bulunan veya düz yerlerde oluşan bu topraklar alüvyal toprak ismini alır. Bu topraklar kil, kum ve çakıl gibi alüvyonlardan oluşur. Genellikle vadi ve ova tabanlarında deltalar ve birikinti konilerinde görülürler.

Ülkemizde Çukurova, Çarşamba, Bafra verimli delta (alüvyal) ovalardır. I. numaralı yer Kızılırmak'ın oluşturduğu Bafra'dır. II numaralı yer ise Gediz Irmağı'nın biriktirdiği alüvyal topraklarla kaplı bir ovadır.

(Cevap A)

TEST - 9

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

7. Haritada taralı alanlarla gösterilen merkezler incelendiğinde; Marmara Bölgesi'ndeki Ergene, İç Anadolu Bölgesi'nde Tuz Gölü ve çevresi, Güneydoğu Anadolu Şanlıurfa, ortalama yükseltinin az olduğu alanları oluşturur. Dolayısıyla bu merkezlerde toprak erozyonunu önlemek için taraça yapmak yerine yapılması gereken en önemli işlem ağaçlandırmadır.

(Cevap B)

8. Türkiye'de heyelan olaylarının en fazla görüldüğü bölüm Doğu Karadeniz'dir. Bu bölümde;

- yıllık yağış miktarın fazla olması,
- arazinin eğimli olması,
- toprağın killi olması,

heyelana neden olan faktörlerdir.

Türkiye'de karın yerde kalma süresinin en uzun olduğu bölge kış sıcaklık ortalamasının en düşük olduğu Doğu Anadolu Bölgesi'dir.

Bu durumlara bağlı kara yolu ulaşımının aksamasına, sırasıyla Rize ve Ardahan kentleri örnek olarak verilebilir.

(Cevap E)

9. Kayaların farklı aşınma özelliklerine bağlı olarak oluşan vadi kanyon vadidir. Göksu, Manavgat, Aksu, Köprü, Hasankeyf ülkemizde yer alan kanyon vadileridir.

(Cevap B)

10. Haritada verilen alanlar incelendiğinde İç Anadolu Bölgesi'ndeki Tuz Gölü ve çevresinde arazi düz ve sade olduğundan burada eğimin fazla olmasına bağlı olarak oluşan erozyona daha az rastlandığı söylenebilir.

(Cevap C)

- 11.
- Bafa (Çamiçi) – Alüvyal set gölü
  - Köyceğiz – Alüvyal set gölü
  - Tortum – Heyelan set gölü
  - K. Çekmece – Kıyı set gölü
  - Tuz Gölü – Tektonik göldür.

(Cevap A)

12. Haritadaki V numaralı yerde Türkiye'de ortalama yükseltisi en fazla olan platolardan biri yer alır (Kars Platosu). Zaten Türkiye'de batıdan doğuya doğru yükselti artacağından en doğuda olan V numaralı yer, en yüksek yerdir.

(Cevap E)

13. Sorudaki açıklamada geçen kurak iklim şartları seçenekler arasında Şanlıurfa çevresinde görülür. Bu yüzden Halomorfik topraklara da en çok Şanlıurfa çevresinde rastlanır.

(Cevap C)

14. Fırat Nehri'nin hidroelektrik potansiyeli yüksektir. Bu yüzden üzerinden Keban, Karakaya ve Atatürk barajları gibi büyük barajlar inşa edilmiştir. Aynı zamanda Türkiye'de en yüksek akım değerine sahip olan Fırat Nehri, sınırlamız dışına çıkarak Basra Körfezi'ne dökülür.

(Cevap D)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. Ovaların yükseltilerinin farklı olması ovalarda yaşanan iklim koşullarının değişmesine neden olmuştur. Bu nedenle tarım ürününü çeşitliliği, kar yağışlı gün sayısı, ürünlerin hasat zamanı, sulamaya duyulan gereksinim ovoidan ovaya değişmektedir. Ama ovaların tamamı düz olduğundan makine kullanımına bütün ovalar elverişlidir.

(Cevap E)

2. Ülkemizde tarım topraklarının miras yoluyla parçalanması, kırsal kesimde yaşanan hızlı nüfus artışının bir sonucudur. Ancak erozyon olayının tarım alanlarında verim kaybına yol açmasının yakın bir gelecekte Türkiye'de, diğer seçeneklerde verilen olumsuz durumlara yol açması beklenmektedir.

(Cevap C)

3. Ülkemizde arazinin dağlık ve engebeli olduğu alanlarda gerçek uzaklık ile kuş uçuşu uzaklık arasındaki fark fazladır. Bu bilgiden hareketle Trabzon'dan Erzurum'a doğru gidildiğinde eğim ve yükseltiye bağlı olarak bu fark artacaktır.

(Cevap D)

4. Yerel saat boylamlarla ilgili bir kavram olduğundan Türkiye'nin doğusu - batısı arasındaki yerel saat farkının sebebi boylam farkından kaynaklanır. Bu durumun yükseltiyle bir bağlantısı yoktur.

(Cevap A)

5. Verilen merkezlerde gerçek alan – iz düşüm arasında farkın aynı olmamasının sebebi yer şekillerindeki eğim ve engebinin farklı olmasıdır.

(Cevap E)

6. Kurak ve yarı kurak iklim bölgelerinde bitki örtüsünün de seyrek olması sonucu sahanaklarla oluşan seller, yamaçlarda yarıntılar meydana getirir. Bu yarıntılardan oluşan topoğrafyaya kırgıbayır (badlands) denir. Kırgıbayırların bir türü olan peribacaları, volkanik küllerden oluşan bölgelerdeki hafif eğimli yamaçlarda yine sel sularının aşındırmasıyla oluşarak sütun biçiminde yükselir. Buna göre her iki yer şeklinin de oluşumunda sel suları yani dönemlik akarsuların etkili olduğu söylenebilir.

(Cevap A)

7. Karadeniz ve Akdeniz bölgelerinde dağlar denize paralel uzanır. Bunun sonucunda, her iki bölgede;

- Koy, körfez sayısı azdır.
- Boyuna kıyı tipi görülür.
- Kıyı ile iç kesimler arasında iklim farklılığı olur, ayrıca yağış miktarında farklılıklar oluşur.
- Yol yapım maliyetleri artar ve ulaşım geçitlerle sağlanır.

(Cevap A)

8. Çiğ: Bitki örtüsü seyrek olan engebeli, dağlık ve eğimli fazla olduğu arazilerde, vadi yamaçlarında tabakalar hâlinde birikmiş olan kar kütesinin iç ve dış kuvvetlerin etkisi ile başlayan bir ilk hareket sonucu (tekileme) yamaçtan aşağıya doğru hızla kayması olarak tanımlanabilir.

Çiğ olaylarının ülkenin doğusunda daha çok olması;

- arazinin yüksek eğimli olması,
- kar yağışının fazla olması dolayısıyla kar kütesinin fazla olmasına bağlıdır.

Dolayısıyla II, III öncüllerin doğru olduğunu ve ülkenin doğusunda bundan dolayı çiğ meydana geldiğini görürüz.

(Cevap C)

9. Derin ve yatak eğimi fazla olan vadiler içerisinde akan akarsuların taşkın yapma olasılığı, vadisindeki derinliği ve yatak eğimi az olan akarsulara göre daha azdır. Meriç Irmağı'nın akış gösterdiği vadinin derinliği ve eğimi diğer seçeneklerde verilen akarsularından azdır. Bu nedenle, Meriç Irmağı'nın akış gösterdiği sahada taşkın yapma olasılığı diğerlerinden daha fazladır.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de meydana gelen sel ve taşkın afetlerinin sıklık ve şiddetinde arazinin hatalı kullanımının rolü büyüktür. Özellikle akarsu yataklarının su akışını engelleyecek şekilde kullanılması büyük tehlike oluşturmaktadır. Sel ve taşkın riski olan yerlerin yerleşimine açılması, yerleşim birimlerindeki kuru dere yataklarının doldurularak yol hâline getirilmesi, yatak içerisine çöp ve moloz dökülmesi ile akarsu ve dere yataklarının daraltılması, sel ve taşkın felaketlerinde ön plana çıkan sebeplerdir. Ayrıca Meriç Nehri'nin her yıl taşkın yapmasının en önemli nedeni Bulgaristan'ın baraj kapaklarını kontrolsüzce açmasıdır.

(Cevap B)

10. Dağlık ve engebeli olan bölgeler tarımda makine kullanımına elverişli değildir.

(Cevap E)

11. Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Erzurum'da ortalama yükselti yaklaşık 2000 metre iken Karadeniz Bölgesi'nin kıyı kesiminde yer alan Sinop'ta yaklaşık 0 metredir. İki kent arası yükselti farkı yaklaşık 2000 metredir.

(Cevap E)

12. Açıklamada geçen toprak türü, kahverengi orman topraklarıdır. Bu toprak örtüsüne özellikle Kuzey Anadolu (Karadeniz) Dağları'nın denize (kuzeye) bakan yamaçlarında ve Marmara Denizi çevresindeki dağlık alanlarda; yaprak döken ağaçların oluşturduğu orman örtüsü altında rastlanır.

(Cevap A)

13. Ardahan platosu volkanik olaylar sonucu oluşmuştur. Platoda yaz yağışlarına bağlı olarak yaygın görülen çayırlar büyükbaş hayvancılığın gelişmesinde etkili olmuştur.

(Cevap E)

14. Erzurum-Kars Platosu'nda yaz yağışlarına bağlı olarak yeşeren çayır örtüsü üzerinde mera hayvancılığı şeklinde büyükbaş hayvan türleri yetiştirilir.

(Cevap B)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. Türkiye üç tarafı denizlerle çevrili olduğundan bir yarımada ülkesidir.

Karadeniz ve Akdeniz bölgelerinde, yani kuzey ve güney bölgelerinde dağlar denize paralel uzanır. Bunun için bu bölgelerde;

- Doğal liman azdır. Oysa dağların denize dik uzandığı Ege'de doğal liman fazladır.
- Karstik arazi Akdeniz Bölgesi'nde yaygındır.
- Ege Bölgesinde akarsuların yatak eğimi az olduğundan akarsuların akış hızı azdır.
- Ege Bölgesinde dağlar denize dik uzandığından kıta sahası geniş, Akdeniz ve Karadeniz'de dağlar denize paralel uzandığından kıta sahası dardır.

Oysa kar yağışlı gün sayısı bütün kıyı bölgelerinde azdır. Sebebi de denizelliklidir.

(Cevap E)

2. Sorudaki haritada verilen;

- I. Gediz Nehri; Ege Denizi'ne,
- II. Sakarya Nehri; Karadeniz'e,
- III. Kızılırmak Nehri; Karadeniz'e,
- IV. Aras Nehri; Hazar Gölü'ne,
- V. Fırat Nehri; Basra Körfezi'ne dökülmektedir.

Soruda kapalı havzaya sahip olan nehir sorulmaktadır. Kapalı havzaya sahip olan Aras Nehri Hazar Gölü'ne dökülmektedir.

(Cevap D)

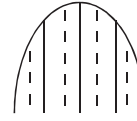
3. Bozcaada Marmara Denizi'nde bulunan adalardan biri değildir. Ege Denizi'nin kuzeydoğusunda yer alır ve Çanakkale'nin ilçelerinden biridir.

(Cevap B)

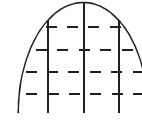
4. GAP'tan önce, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Fırat ve Dicle gibi iki büyük akarsuya sahip olmasına rağmen, bu akarsulardan sulama amaçlı tam olarak yararlanılamamaktaydı. Çünkü bu akarsular dar ve derin vadiler içinde akmaktadırlar.

(Cevap B)

5. Toprakların eğime dik sürülmesi erozyonu azaltır. Eğime paralel sürülmesi erozyonu artırır.

erozyonu artırır
(eğime paralel)

erozyonu azaltır
(eğime dik)

eğime göre toprakların sürülmesi

(Cevap D)

6. Marmara Denizi kıyılarında birçok kıyı tipi ile dalgaların oluşturduğu yeryüzü şekillerini görmek mümkündür. İstanbul ve Çanakkale boğazları denizin altında kalmış eski akarsu vadileri olduğundan ria kıyı tipine, Büyükçekmece ve Küçükçekmece lagünlerinin bulunduğu kıyıları da limanlı kıyılara örnektir. Marmara Denizi'nin güneyinde bulunan Kapıdağ Yarımadası ise Türkiye'nin en belirgin tombolo örnekleri arasında yer almaktadır. Ancak Marmara ve diğer kıyılarımızda; buzul vadilerinin yükselen deniz sularının altında kalması sonucu oluşan fiyortlara rastlanmaz.

(Cevap A)

7. Şekil I'de verilen kıyı tipi enine kıyı tipidir. Ülkemizde Ege Bölgesi'nde görülür.

- Kıyıda girinti - çıkıntı fazla, delta oluşumu kolaydır.
- Kıyı ile iç kesimler arası ulaşım kolaydır.

Şekil - II'de verilen kıyı tipi boyuna kıyıdır. Ülkemizde Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında görülür.

- Kıyı ile iç kesimler arasında ulaşım zor ve geçitlerle sağlanır.
- Kıyıda falez (yalıyar) fazla, kıta sahanlığı (şelf) dardır.

(Cevap E)

8. Bir yerde delta ovası oluşabilmesi için;

- akarsuların bol miktarda alüvyon taşınması,
- kıyı derinliğinin az olması,
- kıyıda güçlü dalga ve akıntıların olmaması,
- kıyıda gel - git etkisinin olmaması,
- kıta sahanlığının (şelf alanı) geniş olması gerekir.

(Cevap E)

TEST - 11

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

9. Türkiye'de yükseltinin batıdan doğuya doğru artması ile;
- Sıcaklık azalır.
  - Sıcaklık farkı artar.
  - Fiziksel ufalanma artar.
  - Tarım ürünlerindeki çeşitlilik azalır.
  - Kar yağışı ve don olayı artar.
  - Karın yerde kalma süresi artar.
  - Tarım ürünlerinin olgunlaşma süresi uzar.

Sıcaklık farkı: Nem miktarı ile ilgilidir. Doğuya doğru gidildikçe nem miktarı azalır. Böylece sıcaklık farkı artar.

(Cevap A)

10. Karstik göller Akdeniz Bölgesi'nde yaygındır. Göller yöresinde; Salda, Suğla, Batı Toroslar'da; Elmalı, Kestel, Avlan ve Kızören gölleri birer karstik göldür. Akyatan Gölü Çukurova Deltası içinde yer alan bir kıyı set gölüdür. Kıyı set gölleri, dalgaların biriktirdiği kumların bir koy veya körfezin önünü kapatmasıyla oluşur. Büyük ve Küçük Çekmece ve Durusu (Terkos) Gölü bu şekilde oluşmuştur.

(Cevap D)

11. Ülkemizdeki akarsuların rejimleri düzensizdir. Sadece Doğu Karadeniz'deki bazı küçük akarsular her mevsim bol miktarda su taşır.

(Cevap C)

12. Haritada verilen platolarımız;
- Taşeli Platosu: (I) Karstik bir yapıya sahiptir.
- Uzunyayla Platosu: (III) İç Anadolu Bölgesi'nde yer alır.
- Çatalca – Kocaeli Platosu: (IV) En alçak platomuzdur. Sanayi gelişmiş ve nüfusu fazladır.
- Yazılıkaya Platosu: (V) Ege Bölgesi'nde yer alır.
- Erzurum – Kars Platosu: (II)
- En yüksek ve en büyük platomuzdur.
  - Yaz kuraklığı görülmez.
  - Büyükbaş hayvancılık yapılıdır.
  - Volkanizmaya bağlı olarak oluşmuştur.

(Cevap B)

13. Eğer bir akarsu denize dökülüyorsa açık havzalıdır. Aras ve Kura ırmakları ise Hazar Gölü'ne döküldüklerinden kapalı havzaya sahiptirler.

(Cevap E)

14. Nevşehir ve çevresinde bitki örtüsünün cılız olması, taneli yapının fazla olması gibi nedenlerle rüzgarlar çok fazla etkilidir. Peri bacalarının oluşumunda rüzgarlar ve akarsu etkilidir.

(Cevap B)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. X beldesi Antalya Körfezi'nde, Y beldesi ise Çukurova'da yer alır. Çukurova bir delta ovasıdır. Deltalar sığ kıyılarda oluşur. Bu yüzden X beldesi kıyıların derin, Y beldesi kıyıların sığ olduğu söylenebilir.

(Cevap A)

2. Nadas yöntemi yağışın az olduğu yerlerde uygulanan tarım yöntemidir. Yağışın az olduğu yerlerde heyelan görülmez. Heyelanın oluşması için toprağın suya doyması gerekir. Bu nedenle nöbetleşe ekim heyelanı önleyici tedbirler arasında yer almaz.

(Cevap E)

3. Türkiye topraklarından doğup başka ülkelerde denizlere dökülen akarsularımız; Fırat, Dicle, Aras, Kura ve Çoruh'tur.

(Cevap C)

4. Alüvyonlarla örtülü olma, pamuk tarımının yapılması, sulama koşullarının gelişmesi, makine kullanımının yaygın olması, Gediz, Çukurova, Büyük Menderes ve Bakırçay ovaları için ortak özellik olarak sayılabilir. Fakat Bafra Ovası Karadeniz Bölgesi'ndedir. Burada pamuk tarımı yapılamamaktadır.

(Cevap A)

5. Göller yöresinde bulunan Beyşehir Gölü doğal oluşumdur. İnsanların yaptığı baraj gölleri sınıfına dâhil edilemez.

(Cevap E)

6. Ülke topraklarının %62,5'inin, eğim değerlerinin %15'ten fazla olması Türkiye'nin engebeli bir ülke olduğunu gösterir. Engebenin fazla olduğu yerlerde akarsu akış hızı fazladır.

(Cevap A)

7. Gerçek alan: Bir yerin yer şekilleriyle beraber kapladığı alandır. İz düşüm alan: Bir yerin deniz seviyesine indirgenmiş alanıdır. Gerçek alan ile iz düşüm alan arasındaki fark yer şekillerinin engebeli olduğu alanlarda fazla, yer şekillerinin sade görünümlü olduğu alanlarda ise azdır. Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer şekilleri dağlık ve engebeli, Marmara Bölgesi'nde ise sade görünümlüdür. Bu duruma bağlı olarak Doğu Anadolu Bölgesi'nde gerçek alan ile iz düşüm alan arasındaki fark fazla, Marmara Bölgesi'nde ise azdır.

(Cevap A)

8. Bafra, Çarşamba, Gediz, Bakırçay, Büyük Menderes, Küçük Menderes, Silifke ve Çukurova Türkiye'nin başlıca kıyı ovalarıdır. Bu ovalar önemli yerleşim yeri olmaları, makinalı tarıma elverişli olmaları, topraklarının alüvyal ve verimli olması bakımından benzer özelliklere sahiptirler. Türkiye'nin kıyı ovalarında ekonomik değeri düşük olması nedeni ile şeker pancarı tarımı pek tercih edilmez.

(Cevap D)

9. Bugünkü iklim şartlarına bağlı olarak kalıcı kar sınırı, ülkemizde 3000 metrenin üzerinde görülmektedir. Bu nedenle buzullara ve bunların oluşturduğu şekillere; Kaçkarlar, Ağrı Dağı, Süphan Dağı, Buzul Dağı, Sat Dağı, Erciyes, Aladağlar ve Bolkar dağları üzerinde rastlanır. Ancak Menteşe Dağlarında aktif buzullar bulunmaz.

(Cevap E)

10. Akarsu yatağındaki şelaleler çentik vadilerde oluşur. Çentik vadilerde akış gösteren akarsuların akış hızları, yatak eğimleri, aşındırma güçleri ve enerji potansiyelleri fazladır. Akarsuyun menderesler çizerek akış gösterdiği vadiler ise tabanlı vadilerdir. Tabanlı vadilerde yatak eğimi, aşındırma ve enerji potansiyeli azdır. Verilen şekilleri oluşturan akarsuların rejimleri aynı olabilir.

(Cevap D)

11. Seyhan ve Ceyhan Nehirlerinin denize döküldüğü yerde oluşan delta ovası Çukurova'dır. Çukurova Türkiye'nin en büyük ve en verimli delta ovasıdır.

(Cevap C)

12. Türkiye'de gel git genliği az olduğundan haliçli kıyı tipi görülmez. Haliçli kıyı tipi gel git genliğinin fazla olduğu okyanus kıyılarında yer alan Almanya, Norveç gibi ülkelerde görülür.

(Cevap E)

13. Verilen öncüllerde rüzgar ile ilgili bilgi verilmemiştir.

- Plato,
- Dalga,
- Boğaz vadi,
- Polye

kavramları sorudaki açıklamalarda tanımlanmıştır.

(Cevap C)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. Küçükçekmece Gölü bir körfezin kıyı setleri ile kapanmasıyla oluşmuştur. Şekilde de bu oluşum tarif edilmiştir. Aynı zamanda Türkiye'de Terkos Gölü de benzer oluşuma sahiptir.

(Cevap E)

2. Dalga biriktirmesi sonucu oluşan tombololar ülkemizde, Marmara Bölgesi'ndeki Kapıdağ ve Karadeniz Bölgesi'ndeki Sinop'ta görülür.

(Cevap B)

3. Topraklar kendi içinde üç gruba ayrılır:
- Zonal (Yerli) topraklar
  - Azonal (Taşınmış) topraklar
  - İntrazonal topraklar

Azonal (Taşınmış) topraklar adından da anlaşılacağı üzere dış kuvvetler tarafından farklı iklim bölgelerinden taşındığından bu topraklarda iklimden ve ana kayadan bahsedilemez. Alüvyon topraklar akarsular tarafından taşınmış azonal topraklardır.

(Cevap B)

4. Bir gölün içme veya tarımda sulama amaçlı kullanılabilmesi için sularının tatlı olması gerekir. Bir gölün sularının tatlı olması ise bir gideğenin (Göl ayağı) olması koşuluna bağlıdır. Beyşehir Gölü, fazla sularını yer altı ve yer üstü gideğenleriyle dışarıya akıtılabildiği için içme ve sulamada kullanılır.

(Cevap A)

5. Ülkemizin üç tarafının denizlerle çevrili olması, Türkiye'de hidroelektrik enerjisinin yüksek olmasında etkili değildir. Türkiye'de akarsuların hidroelektrik potansiyelinin yüksek olmasının nedeni yükseltinin fazla olmasıdır.

(Cevap A)

6. Falez dağların kıyıya yakın ve paralel uzandığı yerlerde görülen dik yamaçlı, yüksek kıyılardır. Ege kıyılarında dik yamaçların az olması nedeniyle falezlere az rastlanır.

(Cevap D)

7. Türkiye ortalama yükseltinin (1132 m) ve engebenin fazla olduğu bir ülkedir. Yer şekillerinin engebeli olması, yükseltinin fazla olması ve dağların uzanış yönünden dolayı Türkiye'de ulaşım maliyetleri yüksektir.

(Cevap D)

8. Türkiye'de akarsuların kirlilik oranını genellikle bulunduğu bölgelerin sanayisi belirler yani sanayinin geliştiği yerlerde akarsuların kirlilik oranı fazladır.
- Ergene, Marmara Bölgesi'ndedir ve kirlilik fazladır
  - Büyük Menderes, Ege Bölgesi'ndedir ve kirlilik fazladır.
  - Sakarya, Marmara Bölgesi'nin Çatalca - Kocaeli bölümünden geçer ve yine kirlilik fazladır.
  - Gediz, Ege Bölgesi'ndedir ve kirlilik fazladır.
  - Oysa Çoruh, Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü'ndedir ve kirlilik azdır. Çünkü bu bölümde sanayi faaliyetleri yoğun değildir.

(Cevap D)

9. Peribacaları volkanik arazilerde sel sularının aşındırmasıyla oluşan yer şekilleridir. Rüzgârlar peribacalarının oluşumunda dolaylı etkiye sahiptir. Ancak yer altı sularının peribacalarının oluşumuyla bir ilgisi yoktur.

(Cevap B)

10. Doğu Anadolu'daki dağlardan doğan Çoruh'un büyük bir kısmı, Türkiye sınırlarındadır. Çoruh, Gürcistan sınırlarından Karadeniz'e dökülmektedir. Kaynağını Doğu Anadolu'daki dağlardan alan Aras ve Kura nehirleri, Azerbaycan'da birleşerek Hazar Gölü'ne dökülmektedir. Ülkemizdeki akarsulardan bir kısmı da kaynağını başka ülkelerden alarak sınırlarımızdan denizlere dökülür. Bulgaristan'dan doğarak, Türkiye ve Yunanistan sınırını çizerek Ege denizine dökülen Meriç ile Lübnan dağlarından doğup Akdeniz'e dökülen Asi, bu tür akarsulardandır.

(Cevap E)

11. Çevresine göre yüksekte olan ve akarsular tarafından yarılmış geniş düzlüklere "plato" denir. Oluşum yönüyle üçe ayrılırlar:

- Karstik platolar
- Tabaka düzlüğü platoları
- Volkanik platolar

Volkanik platolar Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde daha geniş alan kaplar. (Erzurum – Kars Platosu)

(Cevap D)

12. Türkiye'de karasal iklim şartları, eğimli arazi ve cılız bitki örtüsüne bağlı olarak çok şiddetli erozyon olayları yaşanır. Erozyon toprağın süpürülüp taşınmasıdır. Bu yüzden akarsularımız çamurlu akar. Barajlarımız da çamurla doldukları için kısa ömürlü olur.

(Cevap B)

13. Ülkemizde Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında boyuna tipi görülür. Boyuna kıyının görüldüğü yerlerde:

- Dağlar kıyıya paralel uzanır.
- Liman, körfez, yarımada azdır.
- Yol yapım maliyetleri fazladır.
- Ulaşım geçitlerden sağlanır.
- Yamaç yağışları görülür.
- Kıyı ile iç kesimler arası iklim farklılığı belirgindir.

(Cevap D)

14. Ege'de dağlar kıyıya dik uzanır. Bunun sonucunda bölgede;

- Kıyıda girinti çıkıntı fazladır.
- Koy ve körfez fazladır.
- Kıyı ile iç kesimler arasında ulaşım kolaydır.
- Doğal liman fazladır.
- Felez (yalıyar) azdır.
- Kıta sahanlığı (şelf) geniştir.
- Delta oluşumu kolaydır.
- Denizel iklim içerilere kadar sokulur

(Cevap C)

15. Heyelan; yağışların ve eğimin fazla olduğu yerlerde görülür. Ereğli'de yağış ve eğim azdır. Bu nedenle Ereğli'de heyelan olayları görülmez.

(Cevap D)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında dağlar denize paralel olarak uzandığı için boyuna kıyı tipi, Ege'de ise denize dik olarak uzandığı için enine kıyı tipi oluşmuştur.

(Cevap B)

2. I Antalya'yı Göller Yöresi'ne Çubuk Geçidi
II Silifke'yi İç Anadolu'ya Sertavul Geçidi
III Çukurova'yı İç Anadolu'ya Gülek Geçidi bağlar.

(Cevap D)

3. Akarsuyun yüksek kesimlerden aşındırdığı malzemeyi deniz kıyısında biriktirmesi ile oluşan yer şekli delta ovasıdır.

(Cevap D)

4. I nolu alan Kıyı Ege'de yer alır. Bu alanda kırıklı dağ sistemleri olan horstlar bulunur. II nolu alan Taşeli Platosu'dur ve karstik şekiller görülür. Ancak Batı Karadeniz'de yer alan III nolu alanda iklim ve doğal bitki örtüsüne bağlı olarak rüzgarların oluşturduğu yer şekillerine rastlanmaz.

(Cevap C)

5. Ovaların yükseltilerinin farklı olması kar yağışlı gün sayısını, sulamaya duyulan ihtiyacı ve ürün çeşitliliğini etkiler. Ama ovanın yükseltisi makine kullanımını etkilemez çünkü hangi yükseltide olursa olsun ovalar düz alanlar olduğundan makine kullanımına elverişlidir.

(Cevap B)

6. Konya Havzası'nda gerçekleştirilen yanlış uygulamalar ciddi bir su sıkıntısını gündeme getirmiştir. Özellikle tarımsal sulama amacıyla yapılan ve sürdürülebilir olmayan su yöntemi uygulamaları havzadaki sulak alanları belirgin biçimde etkilemiştir. Türkiye'nin en büyük tatlı su gölü olan Beyşehir Gölü'nde aşırı su çekilmesi nedeniyle tehdit altındadır. Ancak diğerleri gibi henüz tamamen kurumamıştır.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'deki bazı göllerin (Ulubat, Manyas gölleri gibi) suları tatlıdır. Bunun en önemli nedeni, bu göllerimizin açık havzaya sahip olmasıdır. Bir akarsu vasıtasıyla fazla sularını dışarıya gönderen göllerin suları tatlıdır. Kapalı havzalar içerisinde yer alan ve sularını dışarıya göndermeyen göllerin suları ise sodyum klorürlü (Tuz Gölü gibi), sodalı (Van Gölü gibi), sodyum sülfatlı (Burdur-Acıgöl gibi) olabilir. Kapalı havzalarda yer alan göl sularının farklı kimyasal yapıya sahip olmasının nedeni, buldukları bölgenin jeolojik yapısıyla doğrudan ilişkilidir.

(Cevap E)

TEST - 14

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

7. Manyas ve İznik gölleri; Güney Marmara grubuna Eğirdir ve Beyşehir gölleri ise Göller Yöresi gruplarına dâhil edilebilir. Ancak Trabzon'da yer alan Sera Gölü, soruda verilen göl gruplarından hiçbirine dâhil edilemez.

(Cevap C)

8. Yeşilırmak Nehri, Çarşamba Ovası'ndan Karadeniz'e dökülür. Bu proje Yeşilırmak Havzası'nı kapsadığından Çarşamba Ovası'nı yakından ilgilendirecektir. Aynı zamanda, diğer seçeneklerdeki ovalar bu havzada yer almadığından, Yeşilırmak Havzası gelişim projesine dâhil edilemezler.

(Cevap A)

9. İzmit, Gemlik, Bandırma ve Erdek körfezleri Marmara Denizi içinde yer alır. Fakat Saros Körfezi Marmara Bölgesi'nde yer alır. Ancak Ege Denizi kıyısında bulunur.

(Cevap C)

10. L noktasında enine kıyı tipi görülür. K, M noktasında boyuna kıyı tipi görülür.

Verilen noktalar deniz kıyısında olduklarından yükselti ortalamaları aynıdır. Türkiye'nin tamamında aynı ulusal saat kullanılır. Türkiye; 3. saat dilimini yani 45° (İğdır) doğu boylamını ulusal saat olarak kullanır.

Dolayısıyla K, L, M noktaları için ulusal saat ortaktır. K noktasında ormanlar geniş yer kaplar. L, M noktalarında ise maki geniş yer tutar.

(Cevap C)

11. Meriç Nehri Türkiye ile Yunanistan arasındaki sınırı oluşturur. Nehir yatağının eğimi az olduğundan yıl içinde çok fazla taşkın görülür.

(Cevap B)

12. Küçük Çekmece Gölü dalgaların taşıdığı malzeme-yi körfezin önünde biriktirmesiyle oluşmuştur.

Van Gölü → Volkanik set

Manyas → Tektonik

İznik → Tektonik

Beyşehir → Tektonik + Karstik

(Cevap D)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. Dağınık yerleşmelerin bulunduğu yerlerde yer şekilleri engebeli, toplu yerleşmelerin bulunduğu yerlerde ise genelde sade görünümlüdür. I. yerleşmede yer şekilleri engebelidir. Bu nedenle I. yerleşmede tarıma elverişli düzlük az, tarımda makineleşme gelişmemiş, yol yapım maliyeti fazla, akarsu aşındırması derine doğrudur. II. yerleşmede durum tam tersidir. Engebeli arazinin fazla olduğu yerlerde gerçek alan ile indirgenmiş alan arasında fark fazladır.

(Cevap D)

2. Çiğ afeti riski; mevsiminin sert geçtiği, kar yağışlarının fazla olduğu iklim şartlarında ve yer şekillerinde yükselti ve engebenin fazla olduğu dağlık alanlarda daha fazladır. Haritada gösterilen Hakkari Yöresi'nde (V nolu alan) çiğ riskinin fazla olduğu söylenebilir.

(Cevap E)

3. Marmara Gölü, Ege Bölgesi'nde yer alır.

(Cevap A)

4. Ülkemizde erozyonun şiddetli bir şekilde görülmesinde;

- sağanak yağışlar,
- eğim ve engebenin fazla olması,
- bitki örtüsünün tahrip edilmesi,
- tarım topraklarının yanlış kullanımı,
- kar erimeleri,
- hayvan otlatma

gibi faktörler etkilidir.

Yamaçlarda taraçalama faaliyetlerinin yapılması erozyonu azaltmak amaçlı yapılan çalışmalardandır.

(Cevap C)

2. Yıldız Dağları ve Mentеше Dağları'nın yükseltisi az olduğundan zirve noktalarına yakın yerde buzul ve buzul şekillerine rastlanmaz. Ülkemizin kapladığı alan bakımından en büyük buzulu Buzul dağı üzerinde yer alır. Kaçkar Dağları üzerinde buzul ve buzul yer şekilleri, Bey Dağları üzerinde ise buzul yer şekillerine rastlanır.

(Cevap D)

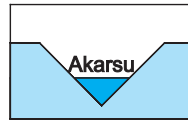
6. Ülkemizde toprak çeşitliliğinin fazla olmasında iklim ve ana kaya doğrudan, diğer faktörler ise dolaylı olarak etkide bulunmuştur. Ülkemizde iklim çeşitliliğinin fazla olmasında ise coğrafi konum (Matematik ve Özel konum) önemli bir etkiye sahiptir.

(Cevap E)

7. Asimetrik vadi oluşumunda bir yamaç çok aşınırken diğeri az aşınır.

Kanyon vadi oluşumunda aşınmaya karşı farklı dirençte kayalar bulunur.

Çentik vadi oluşumunda eğim çok fazladır.

Alüvyon tabanlı vadiler eğimin az olduğu yerlerde görülür. Bu yüzden tabanlı vadiler içinde akan akarsular menderesler çizer.

(Cevap E)

TEST - 15

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

8. Soruda açıklanan olay erozyondur. Erozyonun bitki örtüsünün cılız olduğu kurak arazilerde daha fazla etkili olduğu da soruda açıklanmıştır. Oysaki Batı Karadeniz Bölümü'nde yer alan Bolu'da hem iklim daha yağışlı, hem de bitki örtüsü daha gürdür. Bu yüzden erozyon olayı Bolu'da daha az etkilidir.

(Cevap A)

8. Akarsuların rejimlerinin düzensiz olması demek, yıl içinde seviye değişikliğinin belirgin olması demektir. Açık havzaya sahip olmaları ise denize ulaşabildikleri anlamına gelir. Ancak bu durumların akarsu boylarının kısa olmasıyla ilgisi yoktur. Türkiye'nin üç tarafı denizlerle çevrili olduğu için akarsular hemen kıyıya ulaşmakta ve bu yüzden boyları da kısa kalmaktadır.

(Cevap A)

10. Ülkemiz akarsularının yatak eğimi fazla olduğu için akış hızı fazladır. Dar bir yatak içerisinde akan akarsulardan hidroelektrik enerji üretiminde yararlanılır. Ülkemizin büyük bir çoğunluğunda yaz kuraklığı etkili olduğu için akarsulardan tarımda sulama, içme ve kullanma suyu sağlamada yararlanılır.

Akarsularımız denge profiline ulaşmadıkları için ulaşımında yararlanılmaz. Kültür balıkçılığı ise genel olarak denizlere kurulmuş tesislerde yapılır. Türkiye'deki akarsuların yatak eğimlerinin fazla olması da kültür balıkçılığını olumsuz etkiler.

(Cevap B)

11. Akarsu kolları ile birlikte denize dökülmeden kuruyorsa ya da bir göle dökülüyorsa buna "kapalı havza" denir.

Aras ve Kura nehirleri, kaynağını Türkiye'den alıp Hazar Gölü'ne dökülen kapalı havzalı akarsularımızdır.

Kızılırmak Karadeniz'e dökülür.

Seyhan Akdeniz'e dökülür.

Göksu Akdeniz'e dökülür.

Susurluk Marmara Denizi'ne dökülür.

NOT

Türkiye'nin akarsuları Karadeniz, Akdeniz, Ege, Marmara ve Basra Körfezi olmak üzere beş açık havza ve Van Gölü, Orta Anadolu ve Hazar Gölü olmak üzere üç kapalı havza içerisinde yer almaktadır.

(Cevap D)

12. Türkiye'nin en uzun akarsuyu Kızılırmaktır. Kızılırmak Nehri düzensiz rejimlidir.

(Cevap E)

13. Doğu Karadeniz'de dağlar denize paralel uzanır. Bu duruma bağlı olarak kıyıda derinlik fazladır. Kıyıya yakın yerlerde derinliğin fazla olmasına bağlı olarak dalga aşındırması çok fazladır.

(Cevap E)

14. Türkiye'de yer şekilleri ve kayalar çeşitli olduğundan akarsular bölgelere göre farklı aşındırma ve biriktirme faaliyetleri gösterir. Bu duruma bağlı olarak akarsuların oluşturduğu yer şekilleri çok çeşitlidir.

(Cevap B)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. Türkiye'nin oluşumunda en fazla etkili olan iç kuvvetler orojenez ve epirojenezdir. Türkiye'nin şekillenmesinde ise en fazla etkili olan dış kuvvet akarsudur.

(Cevap D)

2. Heyelan ülkemizde en fazla Karadeniz Bölgesi'nde görülür. Heyelan olayı sonrasında bir ırmağın önünün kapanmasıyla da heyelan set gölleri oluşur. Ülkemizde bu tür göllere Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Abant Gölü (Bolu) örnek verilebilir.

(Cevap B)

3. Heyelan, toprağın altındaki ana kayaç ile birlikte kütlece ve aniden kayarak hareket etmesidir. Sorudaki açıklamaya göre de heyelan oluşabilmesi için yağışın bol olmasıyla birlikte arazinin dağlık ve engebeli olması gerekir. Marmara Bölgesi'nde yer alan Ergene düz ve karasal bir iklime sahiptir. Bu yüzden Ergene'de heyelan olaylarının görülmesi beklenmez.

(Cevap C)

4. Soruda yapılan açıklamaya göre akarsuların dar ve derin vadiler oluşturabilmesi için yatak eğimlerinin fazla, dolayısıyla akış hızlarının ve aşındırma güçlerinin fazla olması gerekir. Oysaki Marmara'da yer şekilleri sade ve ortalama yükselti de az olduğundan akarsuların akış hızları düşüktür. Bu yüzden seçenekler arasında yalnızca Marmara'daki akarsuların dar ve derin vadiler oluşturması beklenemez.

NOT

Türkiye'de görülen en önemli akarsu aşınım şekli vadilerdir. Eğimin fazla olduğu dağ yamaçlarında akarsular hızla akar. Aşındırmanın kuvvetli olduğu bu alanlarda dar ve derin vadiler meydana gelir. Doğu Karadeniz Dağları'nın Karadeniz'e bakan yamaçlarında akan dereler çoğunlukla bu tür vadilerde akmaktadır.

(Cevap A)

5. Meraların ıslah edilmesi erozyonu artıran bir etken değil erozyona karşı alınan bir tedbirdir.

(Cevap E)

6. Türkiye'de en fazla yağış kış ve ilkbahar aylarında düşer, yazlar ise genelde kurak ve sıcak geçer. Hindistan'da ise kışlar kurak, yazlar ise sıcak ve bol yağışlı geçer. Bu durumun sonucu olarak Türkiye'de akarsular daha çok kış ve ilkbaharda, Hindistan'da ise yaz aylarında daha fazla su taşırlar.

(Cevap B)

7. Manyas Gölü oluşum itibarıyla tektonik göldür.

Bafa → Alüvyal Set Gölü

Mogan → Alüvyal Set Gölü

Köyceğiz → Alüvyal Set Gölü

Terkos → Kıyı Set Gölü

(Cevap A)

8. Kırğıbayır, sel sularının yamaçlarda açtığı küçük yarıntılardır. Bunların turistik bir önem taşıdığı söylenemez.

(Cevap B)

9. Delta, akarsuların denize döküldüğü yerde biriktirme yapmasıyla oluşan ovalardır. Delta oluşabilmesi için kıyıda güçlü akıntıların olmaması, derinliğin az olması ve gel-git olayının etkili olmaması gereklidir.

(Cevap C)

10. Erozyon toprağın dış kuvvetler tarafından süpürülmesidir. Reliyef (arazide eğim ve engebe) şartları, yağış rejimi, nadas uygulaması ve bitki örtüsünün tahrip edilmesi bir bölgedeki erozyon olayını etkileyen faktörlerdir. Barajların yapılmasının erozyonu artırma gibi bir etkisi yoktur.

(Cevap A)

11. Şekilde gösterilen vadi tipi alüvyon tabanlı vadedir. Bu tür vadiler içinde akarsular şekildeki gibi menderesler çizerek akar. Bu tür vadilerin oluşması için gerekli olan en temel şart ise eğimin az olmasıdır. Haritada belirtilen yerlerden eğimi az olan ise Kıyı Ege'dir. (I. nolu alan)

(Cevap A)

12. Ülkemizdeki akarsulardan;

- akış hızları fazla,
- denge profiline ulaşmamış,
- rejimlerinin düzensiz,
- boylarının kısa olması,

sebebiyle ulaşım açısından yararlanılamaz.

Marmara Bölgesi'nde Ergene Bölümü'nde akış gösteren Meriç Nehri'nden tarımda sulama amaçlı yararlanılmaktadır. Ancak ulaşım ülkemizin diğer akarsularında olduğu gibi Meriç Nehri'nde de yapılmaz.

(Cevap E)

13. Akdeniz'de kış mevsiminde düşen yağış şekli genelde yağmurdur. Bu yüzden akım yükselir. Doğu Anadolu'da ise yağışlar genelde kar şeklinde olup akımı yükseltmez. Bu durum üzerinde yağış şekli etkilidir.

(Cevap A)

14. Toroslar üzerinde Çubuk, Sertavul, Gülek ve Belen geçitleri yer alır.

(Cevap D)

15. Bu öğrenci grubu Batı Karadeniz kıyı kesimi boyunca gezi yapacaktır. Kızılırmak ve Yeşilirmak Orta Karadeniz'de; Çoruh Doğu Karadeniz'de; Susurluk Güney Marmara'da denize dökülür. Batı Karadeniz'de denize dökülen akarsular ise, doğudan batıya doğru sırasıyla; Bartın, Filyos ve Sakarya'dır.

(Cevap A)

16. Rüzgar kurak ve yarı kurak alanlarda bitki örtüsünün cılız olduğu yerlerde etkili olur. İç Anadolu Bölgesi'nde yağış az olduğundan rüzgarlar yer şekillerinin oluşumunda etkilidir.

(Cevap D)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. Doğal setleşmeyle volkanik set gölleri, heyelan set gölleri ve kıyı set gölleri oluşur. Sera, Tortum, Abant ve Yedigöller heyelan set gölleridir.

(Cevap D)

2. Türkiye'de rüzgâr erozyonu; fiziksel (mekanik) çözülmenin yaygın olduğu İç Anadolu Bölgesi'nde özellikle Tuz Gölü ve çevresinde yoğun olarak görülmektedir. Harita incelendiğinde III. numaralı merkez (İç Anadolu Bölgesi'nde Tuz Gölü ve civarı) rüzgâr erozyonunun yoğun olarak yaşanmasına bağlı olarak çoraklaşmakta bu da tarımsal verimi hızla düşürmektedir.

(Cevap C)

3. Türkiye'de akarsuların bir kısmının dönemsel olarak kuruması yağış rejiminin düzensiz olmasıyla açıklanabilir.

Türkiye'de farklı iklim özellikleri görüldüğünden akarsular farklı rejimlere sahiptirler.

Türkiye'de arazinin çeşitlilik göstermesine bağlı olarak bazı akarsular fay kaynaklarından, bazı akarsular yer altı sularından beslenebilir.

Türkiye'de akarsuların aşındırma gücü fazladır çünkü akış hızları fazladır. Ama Türkiye'de akarsuların tamamı dağların uzanışına paralel akış göstermez. Örneğin; Karadeniz Bölgesi'nde dağlar Batı – Doğu doğrultusunda uzanırken akarsular kuzey – güney doğrultusunda akar.

PUAN KÜPÜ

Yükselti ve eğimin fazla olduğu yerlerde akarsu enerji potansiyeli fazla, yükselti ve eğimin az olduğu yerlerde ise azdır. Türkiye'de akarsu hidroelektrik enerji potansiyelinin en fazla olduğu bölge Doğu Anadolu, en az olduğu bölge ise Marmara'dır.

(Cevap B)

4. Bir akarsudan sulama amaçlı yararlanabilmek için akarsuyun düz, sade bir coğrafi yapıda ve sakin bir akış göstermesi gerekir. Şıklardaki akarsuları inceleyelim: Çoruh, Doğu Karadeniz'de eğimli ve yüksek bir arazide hızlı akış gösterdiğinden sulamada çok yararlanılamaz. Gediz Kıyı Ege, Kızılırmak Orta Karadeniz, Dicle Güneydoğu Anadolu, Büyük Menderes Ege'de ve düz bir arazide akış gösterdiğinden sulama amaçlı yararlanılabilir.

(Cevap A)

5. Türkiye'de yüzey şekillerinin engebeli oluşu özel konumun bir sonucudur. Türkiye'nin genç oluşumlu bir ülke olması, yani yakın bir jeolojik zaman dediğimiz III – IV. jeolojik zamanda oluşması ortalama yükseltilerin fazla, yüzey şekillerinin engebeli olmasının nedenidir.

Türkiye'de kısa mesafelerde iklim çeşitliliğinin görülmesi, yer şekillerinin çeşitliliği yani özel konumunun sonucudur. İki nokta arasında gerçek uzunluk ile kuş uçuşu arasında farkın fazla olması o ülkede yüzey şekillerinin engebeli olduğunun bir kanıtıdır. Türkiye'de kara yolu – demir yolu maliyetinin yüksek olması yükselti – engebelenin fazla olmasının bir sonucudur.

Türkiye'nin yer şekillerinin dağlık ve engebeli olması akarsuların akış hızının yüksek olmasına neden olmuştur.

Türkiye'deki dağların güney yamaçlarının güneş ışınlarını daha dik açıyla alması matematik konumun bir sonucudur.

(Cevap E)

6. Türkiye'de en az yağış kavramı → İç Anadolu Bölgesi'ni,

Türkiye'de şiddetli buharlaşma kavramı → Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni,

Türkiye'de yükselti kavramı → Doğu Anadolu Bölgesi'ni,

Türkiye'de dağınık yerleşme → Karadeniz Bölgesi'ni ifade eden anahtar kelimelerdir. Rize ve Zonguldak Karadeniz Bölgesinde yer alır.

(Cevap B)

7. Sorudaki açıklamaya göre, yağışların bol olduğu yer haritada aranmalıdır. Haritada belirtilen alanlardan en fazla yağış alan yer ve buna bağlı olarak açıklamada geçen sürecin en belirgin olduğu yer (V nolu) Batı Karadeniz kıyılarıdır.

(Cevap E)

8. Akdeniz Bölgesi'nde yer alan Taşeli Platosu'nda kırmızı topraklar (Terra – Rossa) bulunması ana kayanın içerisinde bulunan demir bileşiklerinin su ile tepkimeye girerek oksitlenmesi (paslanması) sonucu oluşurken İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan Ürgüp çevresinde arazinin volkanik yapıda olması buralarda tüflü topraklar bulunmasına neden olur. Dolayısıyla her iki yerde ana kayanın yapısı belirleyici rol oynamaktadır

(Cevap A)

9. Akarsuların hangi bölgede yer aldığını bilmek sorunun doğru yanıtını bulmakta kolaylık sağlar. Meriç, Bulgaristan'dan doğar Marmara Bölgesi'nde Ergene Bölümü'nü geçerek sularını Ege Denizi'ne döker. Bakırçay, Gediz, Büyük Menderes Ege Bölgesi'nde akış gösterdiklerinden sularını Ege Denizi'ne döker.

(Cevap B)

10. Bir akarsu farklı iki iklim bölgelerini geçerse bu akarsulara "Karma Rejimli" akarsular denir. Örneğin; Kızılırmak İç Anadolu Bölgesi'nde Sivas'ta (Kızıldag) kar suları ile beslenirken Orta Karadeniz'de denize dökülürken yağmur sularıyla beslenir.

(Cevap A)

11. Bugünkü Ege Denizi'nin olduğu yerde Egeid adlı kara parçası vardı. Son jeolojik dönemde bu kara parçasının çökmesiyle birlikte Ege Denizi ve adaları oluştu. Akdeniz'de Antalya Bölümü'nde daha çok falezler, Adana Bölümü'nde ise Çukurova - Silifke gibi delta ovaları oluşmuştur. Karadeniz Dağları kıyıya paralel uzandığı için boyuna kıyı tipi oluşmuştur. Ancak Türkiye'nin okyanuslara kıyısı yoktur. Bu yüzden gelgit olayı Marmara kıyılarının şekillenmesinde etkili değildir.

(Cevap E)

12. Türkiye bir orta kuşak ülkesidir. Bu yüzden ülkemizde en az etkiye sahip olan dış kuvvet buzullardır. Buna bağlı olarak da Türkiye'de buzul aşındırma ve biriktirme şekillerine fazla rastlanmaz.

(Cevap A)

13. Ülkemizin en büyük ve elektrik üretiminde ilk sırada yer alan baraj gölü Atatürk Baraj Gölü'dür.

(Cevap E)

14. Akarsuların taşıdığı alüvyonların kıyıda birikmesi sonucunda Türkiye'de geniş ve verimli birçok delta ovası oluşmuştur.

Ülkemizdeki başlıca delta ovaları;

- Karadeniz kıyısında oluşan; Sakarya, Bafra ve Çarşamba
- Marmara kıyısında oluşan; Susurluk
- Ege kıyısında oluşan; Bakırçay, Gediz, Küçük ve Büyük Menderes
- Akdeniz kıyısında oluşan; Silifke ve Çukurova'dır.

Ancak Gemlik ovası Tektonik kökenli (yer kabuğu hareketleri) sonucunda oluşan bir ovadır.

(Cevap D)

15. Akdeniz Bölgesi'nde (Burdur) yer alan Tefenni Ovası bir polyedir. Karstik arazilerin aşınması sonucunda oluşmuştur.

(Cevap E)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. Teke ve Taşeli yer altı ve yer üstü suları bakımından zengin bir bölgedir. Bu durumu doğuran temel faktör, bölgedeki karstik arazilerin yaygın olmasıdır. Karstik arazi; suda kolay eriyebilen kayalar dediğimiz kalker, jips, kaya tuzu ve kireç taşının yaygın olduğu araziler için kullanılır. Arazinin suda kolay erimesi yer altı sularının yaygın olmasına neden olmuştur.

(Cevap B)

2. Ülkemizde birden fazla denize kıyısı olan bölge Marmara'dır. Diğer verilen özellikler tüm kıyı bölgelerinin ortak özelliğidir.

(Cevap A)

3. Bu sorudaki anahtar kelime yükseltisinin az olması kavramıdır. Renklendirme yöntemiyle çizilmiş haritalarda Marmara yeşil renk ile gösterilmektedir. Yeşil renk bize ortalama yükseltinin 0 – 500 metre arasındaki değiştiğini gösterir. Marmara, Türkiye'de ortalama yükseltinin en az olduğu bölgedir. Bu bölgede yeryüzü şekilleri olumsuz bir engel olarak karşımıza çıkmaz.

NOT

Renklendirme yöntemlerinde yer şekilleri yükseklik basamaklarına göre renklendirilerek gösterilir. Buna göre renklere bakarak bir yerin ova, plato veya yamaç olduğunu değil yalnızca o yerin yüksekliğini yorumlarız.

(Cevap E)

4. Suluç – Ceylanpınar Güneydoğu Anadolu'da yer alır. Silifke – Amik ovaları Akdeniz'de yer alır.

(Cevap C)

5. Bir bölgede maden yataklarının türü ve çeşitliliği yer şekilleriyle değil, jeolojik yapıyla ilgilidir. Doğu Karadeniz'de zengin bakır yataklarının olması jeolojik yapıyla ilgilidir.

(Cevap C)

6. Ege'de dağlar denize dik uzanır. Bu nedenle bölgede kıyı ile iç kesimler arası;

- Ulaşım gelişmiştir.
- İklim, bitki örtüsü ve tarım ürünleri benzerdir.
- Ulaşım maliyetleri azdır.

(Cevap A)

7. Türkiye'de tarımda sulamaya en az ihtiyaç duyulan bölge her mevsimi yağışlı olduğu için Karadeniz kıyılarıdır. Karadeniz Bölgesi'nin kıyı kesimlerinde en fazla yağış sonbaharda görülür. Türkiye'de nadase ayrılan toprakların en az olduğu bölge Karadeniz Bölgesi'dir. Yağış, nem oranının yüksek olması nedeniyle Türkiye'de orman varlığının en zengin olduğu bölgedir. (% 25) Karadeniz Bölgesi'nde dağların denize paralel uzanması sonucu, boyuna kıyı tipi görüldüğünden koy, körfez ve liman sayısı azdır.

(Cevap C)

8. Marmara'daki akarsuların akış hızının yavaş olmasında en önemli faktör yükseltinin ve yatak eğimlerinin az olmasıdır.

(Cevap D)

TEST - 18

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

9. Enine kıyı tipinde kıyı ile iç kesimler arası ulaşım kolay olur. Kıta sahanlığı geniştir. Koy ve körfez fazladır. Ancak falezlere rastlanmaz. Falezler uçurum şeklindeki yüksek yamaçlı kıyılardır.

(Cevap D)

10. Karadeniz'in kıyı kesiminde dalga ve akıntıların aşındırma yapması sonucu falezler oluşmuştur. Batı Karadeniz Bölümü'nün kıyı kesimlerinde zengin taş kömürü yatakları yer alır. Bölgenin kıyıları boyunca orojenik (kıvrılma) hareketler sonucu oluşan dağ sıralarına rastlanır. Fakat karstik şekillere rastlanmaz.

(Cevap D)

11. Ülkemizde heyelan olayları yıllık yağış miktarının ve eğimin fazla olduğu yerlerde özellikle Doğu Karadeniz'de yoğun olarak görülür. Seçeneklerde Artvin (Hopa) – Trabzon (Akçaabat) arasında heyelan yoğun olarak görülür.

(Cevap E)

12. Akarsular taşıdıkları bu alüvyonları barajlarda biriktirirler. Bu yüzden Türkiye'deki barajların ömürleri çok kısadır. Kısa sürede alüvyonlar ile dolarak bataklık alanlara dönüşürler. Su hacimleri, derinlikleri ve enerji üretimindeki verimlilikleri azalır. Ancak soruda açıklanan durumların Türkiye'nin barajlarında balık türlerini artırdığı değil tam tersine azalttığı söylenebilir.

(Cevap E)

13. Çığ, heyelan ve erozyon afetleri, yer şekillerindeki eğim ve engebenin fazla olmasına bağlı olarak yaşanma riski daha çok olan doğal afet türleridir. Örneğin çığ en çok Doğu Anadolu'da, heyelan ise en çok Karadeniz'de iklim ve yer şekillerine bağlı olarak yaşanır. Aynı zamanda eğim ve engebe akarsuların akış hızını ve dolayısıyla erozyonun şiddetini artırır.

(Cevap E)

14. Platoluk arazilerin iklim çeşitliliğini artırdığı söylenebilir. Zaten Orta Anadolu, bölümleri arasında iklim farkının en az olduğu bölgelerdendir.

(Cevap B)

15. Yer şekillerinin engebeli ve doğal bitki örtüsünün seyrek olması erozyon olaylarının şiddetini artıran etkenlerdir.

(Cevap B)

16. Meriç; Yunanistan ile Türkiye sınırının büyük çoğunluğunu oluşturan, Bulgaristan'da doğarak Türkiye'ye giren ve Edirne üzerinden Ege Denizi'ne dökülen bir akarsudur.

(Cevap A)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. Akdeniz'deki Taşeli Platosu'nda bulunan kırmızı topraklar (terra-rossa) bölgedeki karstik kayaların ufalanması sonucunda oluşur. Yine Nevşehir yakınlarındaki Ürgüp – Göreme Yöresi'ndeki volkanik (tüflü) araziye bağlı olarak tüflü topraklar bulunur. Bu her iki toprak türü de yerli topraklardır. Yani buraya başka yerden taşınmamış, tamamen arazi şartlarına bağlı olarak oluşmuşlardır. Buna göre, Taşeli Platosu ve Ürgüp – Göreme Yöresi'nde ana kaya yapısının farklı olduğu söylenebilir. Bunun dışında kalan;
- eğim şartları,
  - yeraltı su seviyesi,
  - ortalama yükselti,
  - doğal bitki örtüsü
- özellikleri yalnızca toprak türüne bakılarak belirlenebilecek özellik değildir.

(Cevap C)

2. Seçenekleri incelediğimizde A, B, C, D'de verilenler Güneydoğu Anadolu'nun anahtar kelimeleridir. Türkiye'de karstik şekiller ve karstik arazi denildiği zaman aklımıza gelen ilk bölge Akdeniz'dir.

(Cevap E)

3. Bir bölgedeki dağların uzanış doğrultusu kara ve demir yolları güzergâhını ve akarsuların geçtikleri yerleri etkiler. Bir merkezdeki buzulların varlığı ortalama yükseltinin fazlalığıyla açıklanır.

(Cevap E)

4. Doğu Anadolu'da yükselti ve eğim fazladır. Bu nedenle bölge akarsularının yatakları dar ve derindir. Taşkın olayı akarsuyun yatağından taşmasıdır. Ülkemizde en fazla Marmara ve İç Anadolu Bölgesi'nde görülür.

(Cevap A)

5. Karadeniz'de denize paralel uzanan yüksek dağ sıraları deniz etkisinin iç kesimlere ilerlemesine engel olmuş, bu yüzden denizelliğin etki alanı daralmıştır. Ayrıca bu dağ sıraları kıyı ile iç kesimler arası ulaşımı güçleştirmiştir. Bu da kentlerin gelişmesine engel olmuştur. Batı Karadeniz Bölümü, Türkiye'de taş kömürü üretiminde 1. sırada gelir. Ancak bu durumun bölgedeki dağların uzanışı ile ilgisi yoktur.

(Cevap C)

6. Seyfe Gölü, Kırşehir'in 35 kilometre kadar doğusunda bulunan tektonik oluşumlu bir göldür. Seçeneklerde verilen Seyfe Gölü'nün dışındaki tüm göller Van Gölü çevresinde yer alır.

(Cevap B)

7. Bir yerin yerleşim merkezi olabilmesi için sahip olması gereken bazı özellikler vardır. İnsanoğlu ilk yerleşmeleri kurarken bu yerleşmelerin sahip olduğu çekiç unsurları dikkate almıştır. Bunlar;

- toprakların verimli olması,
- iklim koşullarının elverişli olması,
- coğrafi konumların elverişli olması,
- su kaynaklarının zengin olmasıdır.

Bir yerde kayaç türlerin çeşitli olması yerleşim merkezlerinin oluşmasında etkili olan bir faktör değildir.

(Cevap B)

8. Türkiye'de Akdeniz'de en geniş alan kaplayan karstik arazi, kalker türü kayalardan oluşur. Bu tür kayalar yeraltı ve yerüstü suları tarafından kolaylıkla aşındırılabilen; aşınmaya karşı dirençsiz olan kayalardır. Bölgede çok sayıda bulunan mağaralarda görülen sarkıt – dikt ve sütun gibi yer şekilleri karstik biriktirmelerle oluşmuştur. Aynı zamanda kalkerli kayaların ufalanması ile terra-rossa toprakları oluşur. Bu tür araziler geçirimli oldukları için yeraltı su potansiyeli bakımından da zengindir. Ancak; bölgede seracılığın yaygın olması ve doğal bitki örtüsünün maki olması yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçen Akdeniz iklim şartlarının bir sonucudur.

(Cevap B)

TEST - 19

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

9. Ülkemizde dağların denize göre konumu kıyıyı farklı şekillendirdiğinden farklı kıyı özellikleri görülebilmektedir. Karadeniz ve Akdeniz kıyılarında dağların denize paralel uzanması sonucu kıyıda çok fazla koy, körfez ve liman oluşmazken, Ege kıyılarında dağların denize dik uzanması enine kıyı tipinin oluşmasına, koy, körfez ve liman sayısının fazla olmasına neden olmuştur.

(Cevap C)

10. Denizli ili sınırlarında bulunan Acıgöl, kapalı bir havzaya sahiptir. Dışarıya akıntısı yoktur. Bu yüzden balıkçılığa uygun değildir, ancak Türkiye'nin tek, doğal sodyum potansiyeline sahiptir. Gideğenleri bulunmayan ve derinliği ortalama bir buçuk metre olan gölün önemli bir kısmı yaz döneminde kurumaktadır.

(Cevap A)

11. Marmara'da yer şekillerinin düz olması tarımda makine kullanımını ve ekili-dikili alanların oranını artırmıştır. Akarsuların yatak eğimi az ve yol yapımı da kolaydır. Göl sayısının fazla olması ise yer şekillerinin düz olmasıyla ilgili değildir

(Cevap B)

12. Doğu Anadolu'nun ortalama yükseltisi 2000 m'den fazladır. Bu nedenle bölümde sıcaklık ortalaması düşüktür. Erzurum-Kars Bölümü'nde yazlar yağışlı ve serin, kışlar çok soğuk ve uzun olduğundan tarım ürünleri hasat edilemeden çoğunlukla üzerlerine kar yağar. Bu nedenle bölüm tarıma elverişli değildir. Bu durum bölümde tarıma alternatif olarak büyükbaş hayvancılık faaliyetinin gelişmesine neden olmuştur.

(Cevap C)

13. Ege'de dağlar kıyıya dik olarak uzanırken, Akdeniz'de kıyıya paralel olarak uzanır. Bu yüzden;

- kıta sahanlığı,
- yağış miktarı,
- ulaşım faaliyetleri gibi özellikler her iki bölge arasında farklıdır.

(Cevap B)

14. Karadeniz'de dağ sıraları oldukça fazla yükseltiye sahiptir. Kıyıya çok yakın ve paralel olarak uzanırlar. Bu durum, bölgenin birçok özelliğinin ortaya çıkmasında temel etken olarak rol oynamıştır. Örneğin;

- Doğal liman sayısının az olması
- Kuzey – güney doğrultulu ulaşımın zor olması
- Kıyı ile iç kesimler arasında iklim ve bitki örtüsü farkının belirgin olması
- Kıyı kesimlerde tarım alanlarının dar olmasına bağlı olarak tarımsal nüfus yoğunluğunun fazla olması

(Cevap A)

15. Soruda geçen araştırma grubunun, belirtilen güzergahlar boyunca yaptığı gezilerinin sonundaki;

- İzmit Körfezi'nin sanayi atıkları yüzünden kirletildiği,
- Ege kıyılarındaki koy – körfez sayısının fazla olduğu
- Güneybatı Ege kıyılarında balık üretme çiftliklerinin kurulduğu
- Akdeniz kıyılarındaki deniz suyu sıcaklığı ve tuzluluk oranının fazla olduğu

değerlendirmeleri doğrudur. Ancak Güney Marmara'da batıya doğru gidildikçe nüfus ve yerleşmelerin artması yanlış bir değerlendirme olur. Çünkü Güney Marmara'nın batısında yer alan (Çanakale) Gelibolu ve Biga yarımadalarında nüfus daha doğuya (Bursa) oranla daha seyrek.

(Cevap A)

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

1. Haymana, Bozok, Cihanbeyli ve Obruk platoları İç Anadolu Bölgesi'nde, Taşeli platosu ise Akdeniz Bölgesi'nde yer alır.

(Cevap E)

2. Türkiye'nin en az yağış alan ovası Konya'dır. Buna bağlı olarak yörede denize ulaşmadan, buharlaşmadan dolayı kuruyarak kaybolan veya bir gölde sona eren (kapalı havza) akarsular bulunmaktadır. Oysaki seçenekler arasında yer alan; Karstik oluşumları, deprem olasılığı ve sönmüş volkanlar yer yapısı ile ilgili, arazinin düz ve sade olması da yer şekillerinin genel görünümü ile ilgilidir.

(Cevap A)

3. Haritada İç Anadolu ve Doğu Anadolu'nun bir kısmı verilmiştir. Verilen taralı alanda karasal iklim özellikleri görülür. Karasal iklim özelliklerinin yaşandığı yerlerde;

- sıcaklık farkı yüksek
- fiziksel ufalanma fazla
- sıcaklık ortalamaları düşük
- bitki örtüsü bozkırdır

Verilen taralı alanda yer şekilleri sade görünümlüdür. Bu nedenle heyelan olayları çok nadir görülür.

(Cevap E)

4. Doğu Anadolu'nun ortalama yükseltinin fazla olması sebebiyle akarsuların;

- hidroelektrik potansiyeli yüksek,
- aşındırma gücü fazla,
- akış hızı fazla,
- rejimleri düzensizdir.

Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki akarsular yükselti, eğim ve engebenin fazla olmasına bağlı olarak geniş tabandan değil, dar bir yatak içerisinde akış gösterirler. Yine bu bölgede akış hızının fazla olmasına bağlı olarak akarsular ulaşma elverişli değildirler.

(Cevap C)

5. Her ikisi de Ege'de yer almalarına rağmen Manisa ve Denizli kentlerinin denize kıyısı bulunmaz.

(Cevap C)

6. Türkiye GAP nedeniyle tarımda kullanılan su miktarını artırmıştır. Bu nedenle Suriye ve Irak, Dicle ve Fırat nehirlerinden gelen su miktarının azaldığını iddia etmişlerdir. Bu durum ülkeler arası sorunlara neden olmuştur.

(Cevap E)

7. Doğu Karadeniz, Teke Platosu ve Antalya-Mersin arası (Taşeli Platosu) kıyılarının hemen gerisinde yüksek dağ sıraları kıyıya yakın ve paralel uzanır. Bu yerler dik ve yüksek yamaçlı ayrıca derin kıyılara sahiptir. Dolayısıyla dalga ve akıntıların biriktirmesine elverişli değildir. Ayrıca İstanbul ve Çanakkale boğazlarında güçlü akıntılar da biriktirmeye izin vermez. Buna göre, alçak ve basık kıyıların yaygın olduğu ve dalgaların en fazla biriktirme yaptığı kıyıların Ege kıyıları oldu söylenebilir.

(Cevap D)

8. Vertisoller; killi, kireçli, marnlı depolara bağlı olarak meydana gelmektedir. Ergene Havzası, Bursa ile Karacabey arası, Muş Ovası ve Konya Havzası'nın bazı kesimleri bu toprakların görüldüğü başlıca alanlardır. Yaz kuraklığı döneminde bu topraklarda 5-10 cm genişliğinde, 100 cm'yi bulan derinlikte çatlaklar oluşur. Bu çatlaklara dolan topraklar, yağışlı dönemde bünyesine fazla miktarda su alarak şişer ve yüzeye doğru yükselir. Dönen topraklar da denen vertisollere Trakya'da "kara kepir" denir.

(Cevap A)

9. Akarsular tarafından derin yarılmış düzlüklerden oluşan platolar, Türkiye'de geniş yer kaplar. Seçeneklerde bunlardan bazıları verilmiştir. Çatalca ve Kocaeli platolarının yüksekliği 200-300 metredir. Teke ve Taşeli platoları, ülkemizin güneyindeki başlıca plato alanlarıdır. Güneydoğu'da yer alan Şanlıurfa ve Gaziantep platolarının yüksekliği 600 ile 800 metre arasında değişir. Platolarımızın yüksekliği genel olarak batıdan doğuya gidildikçe artmaktadır. İç Batı Anadolu'da yer alan Bayat (Yazılıkaya) Platosu'nun yüksekliği 800-1000 metre civarındadır. İç Anadolu'da yer alan Obruk, Cihanbeyli, Haymana ve Bozok platolarının yüksekliği 1000-1200 metredir.

Ülkemizin en yüksek platoları Erzurum-Kars platolarıdır. Bu platoların yüksekliği yer yer 2000 metreyi bulmaktadır. Lav düzlüklerinin akarsular tarafından aşındırılmasıyla oluşmuştur.

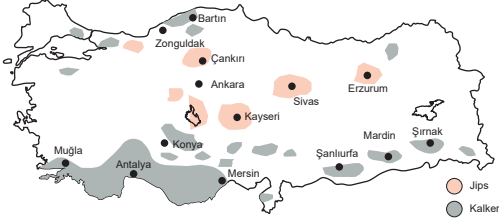
(Cevap B)

TEST - 20

TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ: DIŞ KUVVETLER

10.

Türkiye'de karst topoğrafyasına ait şekillerin en yaygın görüldüğü yerler Orta ve Batı Toroslardır. Özellikle Teke Yarımadası, Göller Bölgesi ve Taşeli Platosu'nda çeşitli karstik şekillere ait en güzel örnekler bulunmaktadır. Bunlar kalker adı verilen karstik kayalar üzerinde oluşmuştur. Bunun yanında diğer bölgelerde de karstik şekillere rastlanır. Konya, Sivas, Çankırı ve Kayseri çevrelerinde de karstik şekiller yaygındır. Ancak Toroslar ve Konya çevrelerindeki karstik şekiller kalker üzerinde oluşurken Sivas, Çankırı ve Kayseri çevrelerinde jips üzerinde oluşmuştur.

(Cevap B)

11. Terra-rossalar kireç taşının çözülmesiyle oluşur. Toprak içerisindeki demirin oksitlenmesine bağlı olarak renkleri kırmızıdır. Akdeniz Bölgesi'nde yaygın olarak görülür.

(Cevap C)

- 12.
- Acıgöl; Denizli ili sınırlarında bulunur ve Türkiye'nin tek doğal sodyum potansiyeline sahiptir. Soruda verilen diğer göllerden;
  - Beyşehir Gölü: Ülkemizin ikinci büyük doğal gölü ve en büyük tatlı su gölüdür. Tektonik bir çanakta yer almaktadır. Bu gölün yer altı ve yer üstü gideğenleri bulunduğu tuzluluk oranı düşüktür.
  - Güney Marmara'da birer tektonik çanakta yer alan Kuş (Manyas) ve Uluabat göllerinin Marmara Denizi'ne akıntıları bulunur. Bu yüzden tuz oranları azdır. Bu göller, dünyaca tanınan kuş barınma alanlarındandır.
  - Güney Marmara'daki tektonik çanaklardan birinde bulunan ve Marmara'nın en büyük gölü olan İznik Gölü de fazla sularını bir gideğenle Marmara Denizi'ne boşaltmaktadır. Bu yüzden suları tatlıdır.

(Cevap A)

- 13.
- Lagün; kıyı set gölüdür. Bir koy veya körfezin önlerinin dalgaların biriktirdiği malzemeler ile kapanmasıyla oluşur. Bu oluşuma Marmara Denizi'nin kuzeyindeki Büyük ve Küçük Çekmece gölleri örnek olarak gösterilebilir.
  - Tombolo; kıyıda bir adanın dalgaların biriktirdiği malzemeler ile karaya bağlanmasıdır. Bu tür oluşuma ise Marmara Denizi'nin güneyindeki Kapıdağ Yarımadası örnek olarak gösterilebilir.
  - Ria kıyıları; kıyıda derin bir boğaz vadinin deniz suları altında kalmasıdır. İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazı bu şekilde oluşmuş ria kıyılarıdır.
  - Körfez; denizin kara içlerine sokulmuş halidir. Marmara kıyılarında İzmit, Bandırma, Erdek gibi körfezler bulunur.

Ancak Marmara'da ve ülkemizin tüm kıyılarında halçilere rastlanmaz. Haliç; gel-git olayı sonrasında denizin akarsu vadilerinin içlerine doğru ilerlemesidir. Türkiye'nin okyanuslara kıyısı bulunmadığından gel-git olayı etkili olmaz ve halçilere rastlanmaz.

(Cevap D)

14. Türkiye'de kütle hareketleri özellikle de heyelanlar; çoğunlukla arazi yapısı ve yağış koşullarına bağlı olarak Kuzey Anadolu'da özellikle de Trabzon, Rize, Artvin, Erzurum ve Kastamonu gibi illerde görülmektedir. Bu bölgelerde kar erimeleri sonucu toprağın suya doygun hâle gelmesi ve arazinin beşerî müdahalelerle (yol yapımı, maden arama vb.) bozulması heyelan riskini daha da artırmaktadır.

(Cevap D)

TÜRKİYE'NİN İKLİMİ

1. Türkiye'de nadas alanları, yıllık yağış miktarının az olduğu ve buharlaşmanın yoğun olarak yaşandığı İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde geniş yer kaplar.

(Cevap D)

2. Boylam → Yerel saat
Enlem → Sıcaklık
üzerinde etkiye sahiptir.
Ülkemizde yağışın coğrafi dağılışı üzerinde;
– yer şekilleri (yükselti, dağların uzanışı, bakı),
– denize uzaklık,
etkilidir.

(Cevap D)

3. Ülkemizde aynı anda değişik mevsim özelliklerinin görülmesinde, yer şekillerinin çeşitlilik göstermesine bağlı olarak sıcaklık koşullarının değişmesi etkilidir.

(Cevap C)

4. Yamaç (orografik) yağışları, nemli havanın özellikle sıradağların yamaçları boyunca yükselerek soğuması ile oluşur. Ülkemizde Karadeniz Bölgesi'nde (özellikle Doğu Karadeniz'de) dağların denize paralel uzanması sonucu orografik (yamaç) yağışlar fazla görülür.

(Cevap B)

5. Soruda Akdeniz'den başlayıp deniz kıyısı boyunca Ege'ye oradan Güney Marmara'ya ulaşılmıştır. Buna göre bu kıyılarda güneyden – kuzeye doğru gidildikçe sıcaklık değişimi enlem faktörüne bağlıdır.

(Cevap A)

6. Ülkemizde enlem itibarıyla güneyden esen rüzgârlar sıcaklığı artırıcı bir etkiye sahiptirler. Aynı zamanda bu rüzgârlar Akdeniz üzerinden geçerken aldıkları nem ile kışın ıltıcı bir etkiye sebep olmaktadır.

(Cevap D)

7. Atmosfer içerisindeki nem, bir yerin aşırı ısınmasını ve aşırı soğumasını engellediğinden nemli bölgelerde günlük sıcaklık farkı azdır.

Verilen merkezlerin; yağış dağılımları yıl içerisinde benzerlik göstermez. Antalya en fazla yağışı kış döneminde alırken Rize en fazla yağışı sonbaharda alır. Verilen merkezlerin buharlaşma miktarı aynı olmaz. Çünkü Antalya enlem itibarıyla daha güneyde yer aldığından sıcaklığın fazla olmasından dolayı Rize'ye göre buharlaşma miktarı fazladır.

Antalya'da güneşli gün sayısı daha fazladır. Çünkü Rize'ye göre bulutluluk oranı daha azdır.

Akdeniz ikliminin görüldüğü Antalya'da yazlar yağışlı değil, kurak geçer. Oysa Karadeniz ikliminin görüldüğü Rize'de her mevsim yağışlıdır.

(Cevap A)

8. Türkiye'de mikroklima olarak adlandırdığımız merkezler, bulunduğu coğrafi bölgelerin iklimlerini en az yansıtır. Türkiye'deki mikroklima alanları hatırlayalım:

- Rize (Turuncgil)
- Iğdır (Pamuk)
- Anamur (Muz)

(Cevap C)

9. Verilen merkezlerin özelliklerini inceleyelim:

I ve II numaralı merkezler Karadeniz'de yer alır. Bu merkezler her mevsim yağışlı olduğundan yaz kuraklığı görülmez.

III numaralı merkez Tuz Gölü ve çevresidir. Türkiye'de en az yağış alan yer burasıdır. Bu yüzden tarımda sulamaya ihtiyaç fazladır.

IV numaralı merkez Akdeniz Bölgesi'nde yer alır. Burada yaz kuraklığı yoğun olarak yaşandığından tarımda sulamaya gereksinim fazladır.

(Cevap E)

10. Soruda verilen harita incelendiğinde güneşlenme süresinin Türkiye'nin en güneyinden kuzeyine doğru azaldığı görülür. Ayrıca Doğu Karadeniz Bölümü'nde güneşlenme süresinin de aynı enlemdaki Batı Karadeniz Bölümü ve Marmara Bölgesi'nden daha az olduğu görülür. Zaten soruda verilen I ve II. yorum cümlelerinde de bu durumlar açıklanmıştır. Buna göre, I. yorumun ortaya çıkmasının nedeni enlemdir. II. yorum ise Doğu Karadeniz Bölümü'nde nem oranının fazla olmasına dayalıdır. Çünkü bu bölümde bulutluluk oranı güneşlenmeyi azaltmıştır.

(Cevap B)

11. Soruda verilen I. iklim grafiğinde kışları soğuk – yazları sıcak ve kurak olup en fazla yağış da ilkbahar mevsimindedir. Buna göre I. grafik step iklimine aittir (Ankara).

II. iklim grafiğinde ise yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçer. Buna göre II. grafikte Akdeniz iklimine aittir (İzmir).

(Cevap C)

12. Ülkemizde sıcaklık; genel olarak güneyden kuzeye; enlem yani güneş ışığının geliş açısına bağlı olarak azalır. Ancak bu durum düzenli olarak gerçekleşmez. Yükselti, karasallık, denizellik gibi göreceli konuma bağlı faktörlerin etkisiyle güneyden kuzeye gidildikçe düzenli olarak Türkiye'de sıcaklıklar azalmaz.

(Cevap E)

13. Ülkemizde nem oranı, kıyı bölgelerimizde fazlayken iç kesimlere gidildikçe azalır. Nem oranının en fazla olduğu yer Karadeniz kıyıları iken en az olduğu yer ise Güneydoğu Anadolu'dur. Buna bağlı olarak yağışlar genellikle kıyı bölgelerde fazla, iç kesimlerde ise azdır. Rize, Trabzon, Zonguldak, Menteşe Yöresi (Muğla) ve Antalya yağışın en fazla olduğu; İç Anadolu'nun geneli özellikle Tuz Gölü'nün güneyi (Konya / Karapınar), Çoruh Vadisi (Yusufeli ve Tortum), Iğdır, Elazığ, Malatya ve Güneydoğu Anadolu'nun güneyi yağışın en az olduğu yerlerdir.

(Cevap E)

TÜRKİYE'NİN İKLİMİ

1. Keban Barajı, Elazığ'daki iklimde bazı değişmelere neden olmuştur. Yöre ikliminde, baraj yapımından sonra özellikle kış aylarında bir ılıman etki hissedilmiştir. Benzer bir değişime, diğer kentlerde yüz ölçümü geniş baraj inşa edilmediği için rastlanmaz.

(Cevap B)

2. Türkiye'de tropikal kuşakta etkili olan Ekvatorral iklim ve savan iklimi görülmez. Kutupaltı bölgelerin iklimi olan Tundra iklimi de Türkiye'de etkili değildir. Genel olarak Orta Kuşakta etkili olan (30° – 40°) Akdeniz iklim kuşağında bulunan Türkiye'de özel konum şartlarına bağlı olarak iklim çeşitliliği de yaşanır. Örneğin Doğu Karadeniz Bölümü'nün iklimi ılıman okyanusal iklim şartlarına çok benzer.

(Cevap C)

3. Bir meteoroloji istasyonunda, yaz ve kış sıcaklıkları arasındaki farkın az olduğu kaydedilmiştir. Buna göre, söz konusu istasyonun bulunduğu yerde nem oranı fazla, yani denizellik etkisi belirgindir. Çünkü nem oranının fazla olması, yıllık sıcaklık farkını azaltır.

(Cevap A)

4. Karadeniz dağlarının kuzeye bakan yamaçları denize dönüktür. Bol yağış alır. Nemlilik oranı daha yüksektir. Bulutlu gün sayısı da fazladır. Bu yüzden yaz ve kış mevsimleri arasındaki yıllık sıcaklık farkı az olur. Ancak iç kesimlere geçildiğinde nemlilik oranı çok kısa mesafe içinde aniden azalır ve iklim karasallaşır. Yıllık sıcaklık farkı artar. Doğal bitki örtüsü de seyrekleşip cılızlaşır.

(Cevap C)

5. Sorudaki açıklamaya göre; yıllık sıcaklık farkı ne kadar fazla ise karasallık da o kadar şiddetlidir. Buna göre haritada işaretlenen yerlerden Erzurum – Kars'ta (V nolu yer) yaz ve kış sıcaklıkları arasındaki farkın fazla olmasına bağlı olarak karasallık şiddeti fazladır.

(Cevap E)

6. Türkiye bulunduğu matematik konumu itibarıyla polar ve tropikal hava kütlelerinin etkisi altındadır. Polar (kutbi) hava kütlelerinin ise daha çok kış mevsiminde (Ocak – Şubat) Türkiye üzerinde etkili olma olasılığı yüksektir.

(Cevap A)

7. Marmara Bölgesi'nde özellikle kış ve ilkbahar aylarında sis olayları daha çok görülürken Karadeniz Bölgesi'nde ise her mevsim görülür. Türkiye sis olaylarının en az görüldüğü bölgeler ise Akdeniz ve Ege kıyılarıdır. Bu kıyılardaki sisli gün sayısı birkaç günün geçmez.

(Cevap C)

8. Türkiye'de, karasallık ve denizellik şartları güneş ışığının geliş açısını etkilemez.

Güneş ışığının geliş açısını;

- enlem (dünyanın şekli),
- mevsimler (ksen eğikliği),
- günlük hareket (günün saatleri),
- bakı ve eğim

gibi faktörler etkiler.

(Cevap A)

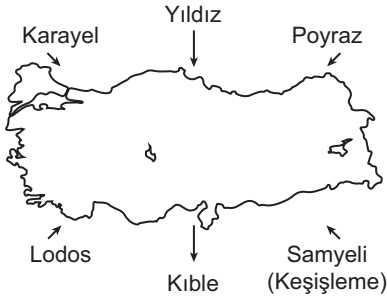
TEST - 2

TÜRKİYE'NİN İKLİMİ

9. Ülkemizde doğal dengenin bozulmasına bağlı olarak sel ve taşkın olayları giderek artmaktadır. Sel düzensiz kentleşme ve alt yapı yetersizliği gibi nedenlerle giderek artmaktadır.

(Cevap E)

10. Ülkemizde etkili olan yerel rüzgârlar;

(Cevap C)

11. Karadeniz Bölgesi'nde yıllık ortalama güneşlenme süresi 1950–1960 saattir.

Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ise yıllık güneşlenme süresi 3250 saattir.

Karadeniz Bölgesi'nde güneşlenme süresinin az olmasında şunlar etkilidir:

- Yağışlı gün sayısının fazla olması
- Bağıl nem oranının yıl boyunca yüksek olması
- Bulutluluk oranının fazla olması

(Cevap A)

12. Orta Anadolu'da özellikle ilkbahar mevsiminde sıcaklığın artmasına paralel olarak yükselim (konveksiyonel) yağışlar görülür. Genellikle öğleden sonra başlayan, kısa süren ve sağanak ile dolu şeklinde gerçekleşen bu yağışlara halk arasında "kırkikindi" adı verilir. Kısa süreli bu sağanak yağışlar, Erzurum – Kars – Ardahan yörelerinde yükselti artmasına bağlı olarak yaz mevsimine kaymıştır.

(Cevap A)

13. Erzurum ve Ardahan'da özellikle kış mevsiminde sıcaklıklar çok daha fazla düşüktür. Şanlıurfa'da ise yaz mevsimindeki sıcaklık ortalaması daha yüksektir. Ayrıca Bursa'nın yağış miktarı grafikten daha fazladır. Buna göre sorudaki grafik Kırşehir'in iklimini yansıtmaktadır.

(Cevap A)

14. Haritada gösterilen I numaralı yerde Batı Karadeniz Dağları yer alır. Bu dağların denize dönük olan kuzey yamaçları bol yağış alır ve gür doğal bitki örtüsüne sahiptir. Güney Marmara'da yer alan II numaralı yerde ise meyve – sebze tarımı yaygın olarak yapılır. Kıyı Ege'de yer alan III numaralı yerde dağların denize dik olarak uzanışı denizelliğin etki alanını genişletmiştir. Antalya Bölümü'nde yer alan IV numaralı yerde karstik arazi yaygındır. V numaralı yerde ise yüksek yaz sıcaklıkları buharlaşmanın şiddetli olmasına neden olmuştur.

(Cevap C)

TÜRKİYE'NİN İKLİMİ

1. Akdeniz, ülkemizin güneyinde yer alır. Ekvator'a daha yakındır. Bu yüzden güneş ışınlarını ülkemizin kuzey kesimlerine göre daha dik açıyla alır. Buna "enlem etkisi" denir. Enlem etkisine bağlı olarak Akdeniz'de;

- Güneyden esen rüzgârlar sıcaklığı artırır.
- Ocak ayı sıcaklık ortalaması Karadeniz'den fazladır.
- Deniz suyu tuzluluk oranı Marmara'dan fazladır.

Ayrıca bölgenin yağış miktarı Ege'den fazladır. Ancak bu durum üzerinde enlem değil, dağ sıralarının Ege'de kıyıya dik olarak uzanırken, Akdeniz'de paralel uzanması etkilidir.

(Cevap B)

2. Bir yerde, büyük baraj göllerinin inşa edilmesi, o yerin iklim şartlarında değişikliklere neden olabilir. Bu durum üzerinde, baraj gölü yüzeyinden buharlaşmaya bağlı olarak atmosferdeki nem oranının artması etkilidir. Aynı zamanda bu şartların oluşabilmesi için, şehrin yakınlarına inşa edilen baraj gölünün çok büyük olması ve buharlaşma yüzeyinin çok geniş olması gerekir. Buna göre, Adıyaman yakınlarında, Fırat Nehri üzerine inşa edilen Atatürk baraj gölüne bağlı olarak soruda açıklanan durumun yaşandığı söylenebilir.

(Cevap C)

3. Ülkemizin güneyine güneş ışınları daha dik açıyla ulaşır. Buna göre, güneyden kuzeye doğru; daha eğik açıyla ulaşan güneş ışınlarına bağlı olarak sıcaklık ortalamaları azalır.

Haritada verilen kentlerden;

- (A) İzmir – İstanbul
- (B) Adana – Samsun
- (D) Adana – İzmir
- (E) Adana – İstanbul kentleri arasındaki sıcaklık farkları bu açıklamaya uygundur. Ancak C seçeneğindeki Mardin – Samsun arasındaki ilişki bu duruma ters düşer. Çünkü Mardin kenti daha güneyde olmasına rağmen daha kuzeydeki Samsun'dan düşük sıcaklığa sahiptir. Oysa ki sorudaki açıklamaya göre güneydeki kent, kuzeydeki kentten daha sıcak olmalıdır.

(Cevap C)

4. Türkiye'nin birçok yerinde halen geri kalmış tarım ve hayvancılık yöntemleri uygulandığı için üretim miktarı büyük ölçüde iklim şartlarına bağlıdır. Yağışların bol olduğu yıllarda tarım ve hayvancılıktan elde edilen ürün miktarı artar. Aynı zamanda yağışların bol olmasına bağlı olarak artan barajlardaki doluluk miktarı hidroelektrik enerji üretim miktarının da artmasına neden olur. Ancak orman alanlarının artması yalnızca bir yıldaki yağışların artmasıyla mümkün olabilecek bir durum değildir. Aksine ormanlar ülkemizde her yıl tahribata uğradığından yüzölçümleri de azalmaktadır.

(Cevap B)

5. Türkiye'nin tüm kıyı kesimlerinde ortak olan özellik yalnızca, kış ılıklıdır. Çünkü tüm kıyı kesimlerinde denizellik şartlarına bağlı olarak artan nem oranı kış mevsiminin ılık geçmesine neden olur. Buna karşılık Karadeniz kıyıları ile Akdeniz ikliminin etkili olduğu (Akdeniz – Ege – Güney Marmara) kıyılarda güneşli gün sayısı, bulutluluk oranı ve yağışların mevsimlere göre dağılışı farklıdır. Örneğin Karadeniz'de güneşli gün sayısı az, bulutluluk oranı fazla iken Akdeniz'de bu durumun tam tersi yaşanır.

(Cevap A)

6. Sibiryaya Termik Yüksek Basınç Merkezinin ülkemiz üzerinde etkili olduğu dönemlerde, kış mevsimi oldukça sert geçer. Bu basınç merkezi kuzeyden ülkemizi etkiler. Sıcaklıkların düşmesine neden olur. Kar yağışı, don olayları, kırağı, aşırı soğuk ve ayazlara neden olur. Ancak bu dönemlerde konveksiyonel yağışların arttığı söylenemez. Çünkü konveksiyonel yağış oluşabilmesi için öncelikle zeminin ısınması gerekir. Bu tür yağışlar ülkemiz iç kesimlerinde ve daha çok ilkbahar mevsiminde görülür.

(Cevap E)

7. Adana kıyılarında, Türkiye'nin en geniş delta ovası olan "Çukurova" yer alır. Bu duruma bağlı olarak ortaya çıkan kıyı kesimdeki yer şekillerinin sadeliği yağış miktarını azaltmıştır. Buna karşılık Antalya'da kıyının hemen gerisinde yükselen Toros Dağları yağış miktarının bu bölümde daha fazla olmasına neden olur. Bu durumun bir benzeri olarak; Yıldız Dağları, Batı ve Doğu Karadeniz bölümlerinde de yağış miktarı fazladır. Ancak Orta Karadeniz kıyı kesiminde yer alan Bafra ve Çarşamba delta ovaları, Adana'da olduğu gibi yağış miktarının azalmasına neden olur.

(Cevap B)

8. Akdeniz kıyılarında yaz mevsimi sıcak ve kurak geçer. Bu durum orman yangını riskini artırmıştır. Aynı zamanda yaz sıcaklıklarına bağlı olarak artan buharlaşma şartları akarsuların akım miktarını azaltır. Akdeniz kıyı kesiminde turizm sezonunun uzun sürmesi ve güneşli gün sayısının fazla olması da yine yaz sıcaklıklarına bağlıdır. Ancak bölgede karstik şekillerin yaygın olması, karstik arazilerden oluşan bölgenin yer yapısı ile ilgilidir. Bu durumun ortaya çıkmasında yaz sıcaklığı ve kuraklığı etkili değildir.

(Cevap A)

9. Ankara'dan yola çıkan araştırma grubu, eğer yıllık sıcaklık farkının daha az ve yağış rejiminin daha düzenli olduğunu gözlemliyorsa kesinlikle Karadeniz kıyı kesimlerinde yer alan bir yöreye ulaşmıştır.

Haritada işaretli olan yerlerden I numaralı yöre Batı Karadeniz kıyı kesiminde yer alır. Aynı zamanda II nolu yer (Ergene), III nolu yer (Kıyı Ege), IV nolu yer (Akdeniz kıyı kesimi) ve V nolu yer (Güneydoğu Anadolu Bölgesi) düzenli yağış rejimine sahip değildir.

(Cevap A)

10. Sorudaki açıklamaya göre, insanlar tarafından sıcaklık değerlerinin daha yüksek olarak hissedilmesi ve bunaltıcı durumların yaşanması, nem oranının yüksek olduğu yerlerde yaşanır. Haritada işaretlenen kıyı kesimlerde yer alan (I, II, IV ve V nolu) yörelerde bunaltıcı sıcaklıklar yaşanır. Ancak iç kesimlerde yer alan III nolu yerde nem oranı daha azdır. Bu yüzden III nolu yerde, aynı sıcaklık değerinin daha az bunaltıcı etki oluşturacağı söylenebilir.

(Cevap C)

11. Sorudaki açıklamaya göre;

I nolu yerde; iklim çok sıcak ve bunaltıcıdır. Yaz mevsimi ise kurak geçmektedir. Bu yer Antalya veya Aydın olabilir.

II nolu yerde ise; yağış rejimi düzenlidir. Hava hep kapalı ve yağışlıdır. Yaz mevsimi ise serin geçmektedir. Buna göre kesinlikle Karadeniz kıyı kesiminde yer alan Giresun veya Trabzon olabilir.

Bu iki farklı kentlerin yalnızca C seçeneğinde doğru olarak eşleştirildiği söylenebilir.

(Cevap C)

12. Bulutluluk oranının fazla olduğu yerlerde yıllık ve günlük sıcaklık farklarının az olduğu sorudaki açıklamada verilmiştir. Bulutluluk oranının fazla olması ise bu yerde nem oranının yüksek olduğu ve deniz kıyısında bulunduğu anlamına gelir. Haritada işaretlenen yerlerden yalnızca I numaralı alan deniz kıyısında (Batı Karadeniz) diğerleri ise iç kesimlerde yer almaktadır. Dolayısıyla yalnızca I numaralı yerlerde sıcaklık farkları daha azdır.

(Cevap A)

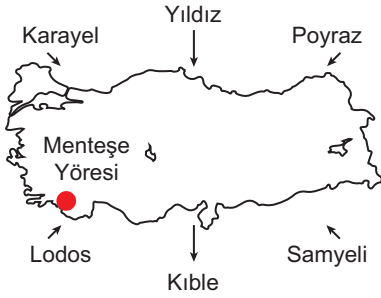
13. Açıklamada geçen bozkır örtüsüne antropojen step adı verilir. Türkiye'deki bozkır alanlar genelde bu şekilde oluşmuştur. Ormanların tahrip edilmesi sonucunda oluşan bu bozkır alanlarında yer yer ormanlara da rastlanır.

(Cevap B)

TÜRKİYE'NİN İKLİMİ

1.

Yukarıdaki Türkiye haritasında Menteşe Yöresi'nin bulunduğu yer ile ülkemizde etkili olan yerel rüzgârların esiş yönleri gösterilmiştir. Menteşe Yöresi, Ege'nin en fazla yağış alan yeridir. Bu yöredeki Menteşe Dağları'nın, bölümün diğer dağ sıralarına göre denize daha paralel uzandığı söylenebilir. Ayrıca bu dağlar, haritada gösterilen lodos rüzgârlarını karşılar. Lodos rüzgârları denizin nemli ve ılık havasını taşıyarak bu yörede bol yağışa neden olur.

(Cevap A)

2. Yağış rejimi; bir yöreye yıl içinde düşen yağışın aylara göre oransal dağılımını ifade eder. Eğer yıl boyunca her ay bol ve düzenli yağış görülüyorsa yağış rejimi düzenli; yağışlar yalnızca bazı dönemlerde görülüyorsa rejim düzensiz olur. Soruda yağış rejimi düzenli olan merkez istenmektedir. Buna göre yıl içindeki aylar arasında yağış miktarı farkının az olması o merkezin yağış rejiminin düzenli olduğu anlamına gelir. Sonuç olarak en az yağış farkı olan II. merkezde yağış rejiminin düzenli olduğu söylenebilir.

(Cevap B)

3. Türkiye'de sıcaklık dağılışı üzerindeki enlemin etkisi, Türkiye'nin matematik konumunun sonucudur. Buna göre enlem etkisine bağlı olarak güneye inildikçe, (III, IV ve V nolu oklar boyunca) sıcaklık artışı matematik konum etkisiyle açıklanır. Ancak I ve II nolu oklar boyunca sıcaklık artışı, enlemin etkisine ters düşen bir durumdur. Bu duruma ise, karasallık – denizellik vb. özel konum şartları neden olur.

(Cevap A)

4. Seçeneklerde verilen yoğunlaşma ürünlerinden yalnızca kırağı oluşabilmesi için zemindeki sıcaklık ortalamasının 0°C 'nin altına düşmesi gerekir. Kırağı; sabaha karşı soğuyan zemindeki cisimler üzerinde buz kristalleri şeklinde oluşan yoğunlaşma ürünüdür. Türkiye'nin kıyı kesimleri boyunca sıcaklık ortalamasının 0°C 'nin altına düşmesi pek görülmez. Bu yüzden kıyı kesimlerde kırağı oluşumunun daha az görüldüğü söylenebilir.

PUAN KÜPÜ

Zemine temas hâlinde olan havanın yoğunlaşması sonucunda çiy, kırağı ve kırç şeklinde yağışlar meydana gelir. Sıcaklık 0°C 'un üzerindeyse yoğunlaşma su damlacıkları şeklinde olur, buna "çiy" denir. Kırağı ve kırç oluşumu sıcaklığın 0°C 'un altında olduğu zamanlarda gerçekleşir. Kırağı oluştuğu zaman yeryüzü kar yağmış gibi buz kristalleri şeklinde kaplanır. Kırç ise ağaç dalları, teller ve demir yüzeyler gibi çok soğumuş yerlere su buharının değererek buz kristalleri şeklinde yoğunlaşmasıyla oluşur.

(Cevap C)

5. Kuzeye doğru izoterm eğrilerinin sıcaklık değerleri azaldığına göre Sinop'un 13° - 14°C arasında olduğu söylenebilir. Bunun dışında kalan yerlerden; Trabzon; 13° - 14°C arası İzmir; 17° - 18°C arası olduğu haritadan açık bir şekilde anlaşılır. Ancak yine haritadaki değerler incelense Antalya'nın 18° - 19°C arasında olduğu, sıcaklıkların şehir merkezinde 20°C 'ye çıkmadığı görülür.

(Cevap E)

6. Yer şekillerinin uzanışı, rüzgârlara yön veren etkenlerin başında gelir. Rüzgârlar yer şekillerinin uzanışına göre yön kazanır. Örneğin kuzey-güney yönlü uzanan bir boğaz vadinin içinde rüzgâr en çok bu yönden eser. Buna göre, yer şekillerinin rüzgârlara yön kazandırabilmesi için arazideki engebe şartlarının fazla olması gerekir. Oysa ki Konya Ovası düzdür. Rüzgârlara yön verecek belirgin bir yer şekli uzanışı bulunmaz.

(Cevap A)

7. Föhn rüzgârları, dağ yamaçları boyunca alçaldıkça ısınır. Bu özellik sorudaki açıklamada verilmiştir. Buna göre başlangıçtaki sıcaklıkları eşit olan hava kütlelerinden daha yükseklerden daha aşağılara doğru inen; yani yükselti farkı fazla olan rüzgârlar daha çok ısınacaktır. Seçeneklerde verilen yerlerden en fazla yükseltiye sahip olan yer şekilleri ise, Doğu Karadeniz Bölümü'nde bulunur. Bu bölümdeki yüksek dağlardan aşağılara doğru inen rüzgârlar belirgin bir föhn etkisi kazanır.

(Cevap B)

8. Türkiye'de sıcaklık dağılışı üzerinde enlemin etkisi, kısaca güneyden kuzeye doğru sıcaklığın azalmasıdır. Ancak Sivas'ın daha güneyde olmasına rağmen, Samsun'dan düşük sıcaklığa sahip olması ve yaklaşık aynı enlemlerde olmalarına rağmen Antalya ve Şanlıurfa'nın farklı sıcaklıklara sahip olması, enlem ile açıklanamaz. Bu durumları ortaya çıkaran karasal, denizellik, yükselti vb. özel konum şartlarıdır. Aynı zamanda yağış miktarının dağılışı da enlem değil; yükselti, yer şekilleri, denizellik vb. özel konum şartları ile açıklanır.

Buna göre, kuzey enlemlerden geldiği için Karayel, Yıldız ve Poyraz gibi yerel rüzgârların sıcaklık ortalamalarını düşürmesi, enlemin sıcaklık üzerindeki etkisine uygun bir örnek olur.

(Cevap E)

9. – Antropojen bozkır, Türkiye'de iç kesimlerdeki ormanların tahrip edilmesinden sonra oluşan doğal bitki örtüsüdür. (Y)
- Psödomaki; Karadeniz Bölgesi'ndeki orman örtüsünün tahrip edilmesinden sonra oluşan kısa boylu çalılardır. (X)
- Maki; Akdeniz Bölgesi'ndeki kızılçam ormanlarının tahrip edilmesiyle oluşan kısa boylu ağaç ve çalılıklardır. (Z)

(Cevap C)

10. Atmosferi oluşturan gazlar, yer çekiminin etkisiyle atmosferin en alt katmanında toplanmıştır. Bu yüzden yerden yükseldikçe atmosferde basınç ve yoğunluk değerleri azalır. Ayrıca yeryüzü doğrudan güneşten gelen değil, yerden yansıyan enerjiyle ısınır. Bu yüzden yükseldikçe sıcaklık değerleri de azalır.

Buna göre ülkemizdeki bir meteoroloji istasyonundan gökyüzüne salınan gözlem balonu; basınç, sıcaklık ve yoğunluk değerlerinin tamamının azaldığı kaydeder.

(Cevap B)

11. Kışın denizler üzerinden esen rüzgârlar ıltıcı etki yapar. Denizler geç ısınır ve geç soğur. Kışın karalar üzerinde nem oranının az olmasına bağlı olarak düşük sıcaklıklar görülür. Ayrıca karalar üzerinde yıllık ve günlük sıcaklık farkı fazla iken; denize kıyısı olan yörelerde bu fark az olur.

Yukarıdaki açıklamaların ortaya çıkması nem oranı ile ilgilidir. Ancak;

- cephe yağışlarının yalnızca orta kuşak ülkelerinde görülmesi (matematik konum)
- sis yoğunluğunun sabah saatlerinde daha fazla olması (sıcaklık)
- dağ yamaçları boyunca yükselen hava kütlelerinin yağış bırakması (yükselti)

nem oranı ile ilgili değildir.

(Cevap B)

12. Türkiye'nin jeolojik geçmişi ve jeomorfolojik (yer şekilleri) yapısı, sadece ülkemizde görülen bazı bitkilerin yetişmesini sağlamıştır. Buldukları alanın iklim ve topoğrafya şartlarına uyum sağlayan ve doğal ortamında yalnızca Türkiye'de görülen birçok endemik bitki türümüz vardır.

(Cevap B)

TÜRKİYE'NİN İKLİMİ

1. Grafikte verilen Akdeniz iklimidir. Akdeniz iklimine Türkiye'de Ege ve Akdeniz kıyılarında rastlanır. Ancak İç Batı Anadolu'da yükselti artışına bağlı olarak Akdeniz iklimi yerini karasal bir iklime bırakmıştır.

(Cevap A)

2. Türkiye'de iklim çeşitliliği en fazla olan bölge Marmara'dır. Bu yüzden her üç iklim tipine de bu bölge sınırları içinde rastlanılır.

Genel olarak,

- Yıldız Dağları Bölümü'nde: Karadeniz iklimi,
- Ergene Bölümü'nde: Karasal iklim,
- Güney Marmara Bölümü'nde: Akdeniz iklimi görülür.

(Cevap B)

3. Verilen kentleri incelediğimizde I. kentin sıcaklık ortalaması 0° altına düşerken II. kentte yıl boyunca sıcaklık ortalamasının 0° altına düşmemesinin nedeni denizellik karasalıktır.

(Cevap A)

4. Gölçük enlem olarak diğer yerleşmelere göre daha kuzeyde yer aldığından burada turunçgil tarımı yapmak zordur.

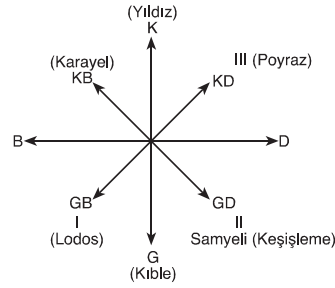

PUAN KÜPÜ

Turunçgil, Türkiye'de Akdeniz (%86) ve Ege Bölgesi'nin kıyı kesimlerinde yapılır. Bunun dışında Güney Marmara ve Rize çevresinde dar bir alanda yetişme ortamı bulmuştur.

(Cevap C)

5. Ülkemizde etkili olan yerel rüzgârlar;

(Cevap B)

6. Dünya üzerinde küresel ısınmaya bağlı olarak iklim değişikliklerinin yaşanması ile birlikte bitki türlerinin yok olması, şiddetli kuraklıklara bağlı göçler ve salgın hastalıklar beklenmektedir. Küresel ısınmaya bağlı olarak buzulların hızla erimesi deniz seviyesinin alçalmasına değil, yükselmesine neden olur.

(Cevap A)

7. Trakya Yarımadası'nda iklimin çeşitlilik göstermesi özel konumuyla ilgilidir.

NOT

Trakya Yarımadası'nın;
 - Yıldız Dağları kıyılarında; Karadeniz iklimi,
 - Ergene Ovası'nda; Karasal iklim,
 - Gelibolu kıyılarında; Akdeniz iklimi görülür.

(Cevap B)

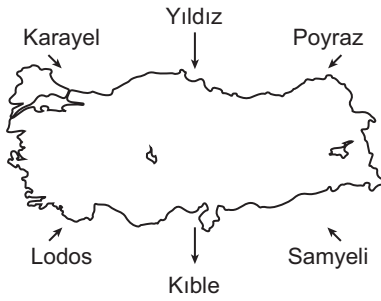

8. Grafik incelendiğinde;
- En sıcak ay ağustos olduğu için Kuzey Yarım Küre’de olduğu bilgisine ulaşılır.
  - En yağışlı mevsim sonbahar, en az yağışlı mevsim ilkbahardır.
  - Ayların yağış toplam miktarı 2000 mm’nin üzerindedir.
  - En sıcak ay ağustos, en soğuk ay ocaktır. (Denizel bir iklimdir.)

Ancak kış sıcaklığı 0 °C altında olmadığı için bölgede kar örtüsünün kış mevsimi boyunca yerde kalması söz konusu değildir.

(Cevap B)

9. Türkiye Kuzey Yarım Küre’de yer aldığı için kuzeyden gelen rüzgârlar sıcaklığı düşürürken güneyden esenler sıcaklığı yükseltir.

Buna göre; Karayel - Yıldız - Poyraz sıcaklığı düşürürken Lodos - Kible – Samyeli sıcaklığı yükseltir.

PUAN KÜPÜ

Türkiye’deki rüzgârların sıcaklık üzerindeki etkisi enlemin etkisine uygundur.

(Cevap B)

10. Karadeniz ikliminin etkili olduğu alanlarda;
- Dört mevsim yağışlı geçer.
  - Yağış en fazla sonbahar aylarında düşer.
  - Yıllık sıcaklık farkı azdır.
  - En yüksek sıcaklıklar yaz aylarında görülür.
  - Yağışlar genelde yağmur şeklindedir.
  - Yaz mevsimi süresi kısadır.
  - En az yağış ilkbahar mevsiminde düşer.
  - Bulutlu gün sayısı fazladır.
  - Bağıl nem oranı yüksektir.
  - Güneş enerjisinden yararlanma süresi kısadır.
  - Karlı ve donlu gün sayısı azdır.
  - Kış mevsimi ılık ve yağışlıdır.

(Cevap D)

11. Türkiye’nin Orta Kuşak’ta yer alması, yer şekilleri ve yükselti özelliklerinin bölgeler arasında farklılık göstermesinden dolayı iklim çeşitliliği fazladır. İklim çeşitliliğinin fazla olmasına bağlı olarak bölgeler arasında;
- bitki örtüsünde,
  - yetiştirilen tarım ürünlerinde,
  - deniz turizmi süresinde,
  - mesken tiplerinde,
  - hayvancılık faaliyetlerinde farklılık görülür.

(Cevap A)

12. Mikroklima, çevresinden farklı bir iklime sahiptir. Örneğin, Iğdır Ovası mikroklimadır. Bu tür alanlara ülkemizde rastlanması yer şekillerinde engebe ve yükseltinin fazla olmasıyla yakından ilgilidir. Çünkü bu durum bölge genelinden farklı iklim şartları oluşturur.

(Cevap C)

13. Ülkemizde kuraklığın yaşandığı dönemlerde;
- Tarımsal üretim azalır.
  - Et ve süt üretimi azalır.
  - Kullanma ve içme suyu sıkıntısı yaşanır.
  - Salgın hastalıklar artar.
  - Enerji üretimi azalır.

(Cevap E)

14. Kızılçamın dünyadaki en geniş yayılış alanı Türkiye’dedir. Akdeniz ve Ege’de geniş alanlar kaplayan bu bitki endemik bir tür değildir.

(Cevap E)

TÜRKİYE'NİN İKLİMİ

1. Lodos rüzgârları, ülkemizde güneybatıdan eser. Buna göre, Lodos rüzgârlarının Türkiye'yi etkilediği zaman karşılıklarına çıkacak olan ilk yer şekli Menteşe Dağları'dır. Deniz üzerinden geldiği için nem yüklü olan bu rüzgârlar, ilk önce Menteşe Dağları'nın denize bakan yamaçlarına bol yağış bırakırlar.

(Cevap B)

2. Dökülen yapraklar toprağa karışarak bitkilere besin kaynağı olur. Bu şekilde dökülen yapraklar canlı hayatın devamlılığını sağlar. Bitkiler fotosentez yaparak karbon ve oksijen döngülerinin devamlılığını sağlar.

(Cevap E)

3. Türkiye'de en yüksek sıcaklıklar güneş ışınlarının en dik açılarla geldiği haziranda değil ışınların daha eğik açılarla geldiği temmuz ayında görülür. Kuzey Yarım Küre'de ilkbahar ve sonbahar mevsiminde güneş ışınlarının geliş açısı aynı olmasına rağmen sonbahar sıcaklık ortalamaları daha yüksektir. Gün içerisinde en yüksek sıcaklıklar güneş ışınlarının en dik açılarla geldiği saat 12.00 değil saat 12.00'den sonraki saatlerdir. Bu durumların nedeni ısı birikimidir. Ancak soruda güneşin ısıtma etkisinin en fazla olduğu an; yani güneş ışınlarının en dik açıyla geldiği öğlen vakti sorulmuştur. Türkiye'de 45° Doğu boylamı, ulusal saat olarak kullanılır.

Bu duruma bağlı olarak güneşin ısıtma etkisinin en fazla olacağı boylam 45° Doğu boylamına 6 boylam farkı (24 dakika) olan 39° Doğu boylamı olur. (45° Doğu boylamında yerel saat 12.24 iken 39° doğu boylamında yerel saat 12.00'dir.)

(Cevap E)

4. Jeotermal (sıcak su) enerji, rüzgâr enerjisi, güneş enerjisi gibi enerji kaynaklarının kullanımının artması hava kirliliğini azaltır. Fosil yakıtlar; kömür, linyit gibi enerji kaynaklarıdır. Bu kaynakların kullanıldığı alanlar hava kirliliğinin en fazla olduğu alanlardır. Bu yakıtların kullanımının artırılması hava kirliliğini artırır.

(Cevap A)

5. Sorudaki açıklamada canlı türlerinin çeşitliliği anlamına gelen biyoçeşitliliğin, doğal çevrenin bozulmadığı ve iklim şartlarının da elverişli olduğu (Rize, Mersin, Muğla ve Sinop illeri) yerlerde fazla olduğu bildirilmektedir. Ancak İzmit Türkiye'de sanayileşmiş bir kent merkezidir. Bu yüzden biyoçeşitliliği daha azdır.

(Cevap C)

6. Türkiye kış mevsiminde İzlanda dinamik alçak basıncı ve Sibiryâ termik yüksek basıncının etkisi altına girer. Eğer İzlanda basıncı etkili olursa kışlar ılık ve yağışlı geçer. Buna karşılık Sibiryâ basıncı etkili olursa kışlar soğuk ve sert geçer.

(Cevap B)

7. Türkiye bir orta kuşak ülkesidir. Bu yüzden yıllık sıcaklık farkının fazla olduğu iklim şartlarına ülkemizde rastlanabilir. Ayrıca Türkiye Kuzey yarımkürede yer aldığından en yüksek sıcaklıkların Temmuz ve Ağustos aylarında yaşanması gerekir. Çünkü bu dönemde ülkemizde yaz mevsimi yaşanır. Ancak Türkiye'de yıl boyunca sıcaklık ortalamasının 20°C ve üzerinde olduğu iklim şartlarına rastlanmaz. Bu tür iklimler tropikal kuşakta yaşanır.

(Cevap C)

8. Orta kuşakta yer alan ülkemiz geneli, Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Ancak Türkiye'de karasallık-denizellik, yükselti vb. özel konum şartlarına bağlı olarak farklı iklim tipleri ortaya çıkmıştır. Buna göre Türkiye'de buzul aşındırma ve biriktirme şekillerine rastlanılması yalnızca ortalama yükseltinin fazla olmasıyla açıklanabilir.

(Cevap B)

9. Sibirya, Türkiye'nin kuzeydoğusunda yer alır. Buna göre, kış mevsiminde Sibirya üzerinden ülkemize sokulan soğuk hava kütlelerinin, Türkiye'nin kuzeydoğusundan esen poyraz rüzgârlarının esiş yönüne paralel oldukları söylenebilir.

(Cevap C)

10. I. grup Akdeniz kıyılarına II. grup ise Hakkâri yöresine ulaşmıştır. Bu yüzden ulaştıkları yerde yükseltinin daha az olduğunu ortaklaşa söyleyemezler. Bu iki grup farklı iklim bölgelerine ulaşmışlardır. Bu yüzden sıcaklıkların, bitki örtülerinin aynı olduğu söyleyemez. Ortak olan tek bir özellik; Ekvator'a yaklaşılması ve enlem derecelerinin küçülmesidir.

(Cevap C)

11. Bir bölgede çığ olayının yaşanabilmesi için arazinin dağlık ve eğimli olması bir de kar yağışının çok olması gerekir. II – III – IV ve V bölgeler bu iki özellik açısından elverişlidir.

I numaralı bölgede eğim ve yükselti fazla olmadığından çığ ihtimali daha azdır.

Ülkemizde çığ olayları en fazla Doğu Anadolu Bölgesi'nde görülür.

(Cevap A)

13. Ekvator'dan kutuplara doğru, enlemin etkisine bağlı olarak sıcaklıklar azalır. Ancak bu durum düzenli bir şekilde gerçekleşmez. Çünkü sıcaklık dağılımında; denizellik - karasallık, yükselti vb. özel konum şartları da etkilidir. Örneğin;

- Kışın Çanakkale'nin Sivas'tan sıcak olması (Karasallık - denizellik)
- En soğuk yerin Erzurum-Kars olması (karasallık - yükselti)
- Ankara'nın Ocak ayında Samsun'dan düşük sıcaklıkta olması (karasallık - yükselti)
- İç Anadolu'da kar yağışlı gün sayısının Ege'den fazla olması (yükselti)

Ancak; Trabzon'da deniz suyunun Mersin'den soğuk olması, sıcaklık ile enlem arasındaki ilişkiye uygundur ve soruda geçen temel düşünceyle ilgisi yoktur.

(Cevap D)

13. Sert karasal iklimde kışlar aşırı soğuk ve kar yağışlı geçer. Yağış en fazla yaz aylarında düşer. Doğal bitki örtüsü gür çayırlardır. Ülkemizde bu iklim tipi Erzurum-Kars Bölümü'nde görülür.

(Cevap D)

TÜRKİYE'NİN İKLİMİ

1. Türkiye'de fazla yağış alan yerler: Doğu ve Batı Karadeniz kıyıları (I) Hakkâri Dağlık Yöresi (III) Yıldız Dağları Bölümü (V) Toroslar ve Menteşe Yöresi (IV) dir.

Türkiye'de az yağış alan yerler: Denizin nemli etkisine kapalı olmasından dolayı, Tuz Gölü ve çevresi, Konya, Malatya, Iğdır (II) ve Çoruh – Kelkit Havzası gibi yerlerdir.

Ayrıca, Ergene Havzası ve Güneydoğu Anadolu'nun güneyi en az yağış alan yerler arasında bulunur.

(Cevap B)

2. Karadeniz'de dağların denize paralel uzanmasının sonucu olarak kıyıda,

- Doğal limanlar azdır.
- Yıllık yağış miktarı fazladır.
- Tarım alanları sınırlıdır.
- Kıyıda nüfus yoğunluğu fazladır.
- Kıta sahanlığı dardır.
- Kıyının girintisi çıkıntısı azdır.
- Kıyıda koy, körfez, yarımada azdır.
- Falez oluşumu yaygındır.

Bölgede kıyı balıkçılığının yaygın olması deniz suyunun elverişliliğiyle ilgilidir. Ayrıca bu durum balıkçılığın geri kalmış yöntemler ile yapıldığını kanıtlar. Çünkü gelişmiş ülkelerde açık deniz balıkçılığı yapılmaz.

(Cevap E)

3. Şeker pancarı, şeker üretiminin yanı sıra melas ve küspe üretimiyle hayvancılık açısından da önemli bir yere sahiptir. Kuru ve yaş olarak hayvanların tüketimine sunulan ve şeker sanayisi yan ürünü olan pancar posası, enerjisi yüksek bir üründür. Süt ve besi sığırları için yaygın olarak kullanılan, sindirim derecesi yüksek ve ucuz bir yemdir. Hayvan yetiştiricileri arasında küspe olarak bilinir.

(Cevap B)

4. Türkiye'de nüfus - yerleşme, tarım ürünleri ve doğal bitki örtüsü iklimine göre şekillenir. Ancak yer altında bulunan pek çok maden ve enerji kaynaklarının yer-yüzündeki iklim şartlarıyla bir ilgisi olmaz.

(Cevap B)

5. Haritada taralı olarak verilen yer Doğu Karadeniz Bölümü'dür. Burada görülen yağış tipi dağların kıyıya paralel uzanmasından dolayı yamaç (orografik) yağışlardır. Cephe yağışları daha çok Akdeniz ikliminin etkili olduğu yerlerde görülür.

NOT

Cephesel yağışlar, kış mevsiminde Akdeniz iklim kuşağında görülür. Karadeniz'de dağlar kıyıyı çizgisine paralel uzandığı için orografik (yamaç) yağışlar etkili olmaktadır. Orta Anadolu'da özellikle Tuz Gölü ve çevresinde ilkbahar mevsiminde sıcaklığın artmasına paralel olarak konveksiyonel (yükselim) yağışlar görülür. Genellikle öğleden sonra başlayan, kısa süren ve sağanak ile dolu şekilde gerçekleşen bu yağışlara halk arasında kırkikindiler adı verilir. Kısa süreli ve sağanak şeklinde olan bu yağışlar, başta sel olmak üzere birçok olumsuz duruma neden olabilmektedir.

(Cevap C)

6. Bir yerde etkili olan iklim şartlarının en güçlü kanıtı o yerdeki doğal bitki örtüsüdür.

(Cevap D)

7. Bölgelerin genişlikleriyle Türkiye'de etkili olan iklim tipleri arasında bir ilişki olmaz. Bir yerin iklimi o yerin; yükseltisi, yer şekilleri, denize göre konumu vb. özelliklerine göre şekillenir.

(Cevap D)

8. İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan Konya, denize uzak olup etrafı yüksek dağ sıraları ile çevrilidir. Bu yüzden yıllık toplam yağış miktarı 1000 mm'nin çok altındadır. (325 mm)

(Cevap E)

9. Tropikal ve kutup kuşağında güneş ışınlarının geliş açısı fazla değişmediğinden mevsimler belirgin değildir. Türkiye, ılıman iklim kuşağında yer aldığından ülke genelinde bir yıl içinde değişik mevsim özellikleri yaşanır.

(Cevap A)

10. Bu kentler aynı enlem üzerinde bulduklarından matematik konumları benzerdir. Üçü de karasaldır. Ancak ortalama yükseltileri farklı olduğu için karla örtülü gün sayıları farklıdır.

(Cevap B)

11. Yaz aylarında Türkiye'nin güneyindeki kara parçaları üzerinde sıcak ve kuru hava kütleleri oluşur. Bu hava kütleleri Türkiye'de sıcaklığı artırıp kurutucu etki de bulunurlar. Türkiye'de yaz ayları ise genel olarak kurak geçtiği için akarsuların akımı azalır.

NOT

Yaz aylarında, Arap Yarımadası'nın aşırı ısınması sonucu, termik kökenli Basra alçak basıncının etki alanı genişler ve Türkiye'de sıcak ve kurak bir yaz mevsimi yaşanır.

(Cevap E)

12. Orta Karadeniz Bölümü'nde dağların yükseltisi azalmış ve Kızılırmak ile Yeşilirmak'ın açtığı vadilerle parçalanmıştır. Bu yüzden Orta Karadeniz'de kıyı ile iç kesimler arasındaki iklim ve bitki örtüsü farkı Karadeniz'in diğer bölümlerine oranla daha azdır.

(Cevap B)

13. Yüzey şekilleri: Dağlar yüzey şekillerini oluşturan ve birtakım farklılara sebep olan önemli bir etkidir. Akdeniz ikliminin Ege kıyılarından iç kısımlara rahat bir şekilde yayılma sahası bulması dağların denize dik uzanmasıyla, yine Karadeniz ve Akdeniz bölgelerinde kıyı ile iç kesimler arasında birçok farkın meydana gelmesi, dağların denize paralel uzanmasıyla alakalıdır.

Enlem: İklimi, bitki örtüsünü, sıcaklık dağılışını, tuzluluk oranını, gece – gündüz zaman farkını, kalıcı kar üst sınırını, toprak çeşidini, akarsu rejimini, hayvanların dağılışını etkiler. Türkiye, 36 – 42° kuzey enlemleri arasındadır. Dolayısıyla güneyden kuzeye doğru enlem etkisiyle denizin tuzluluk oranı azalır, gece –gündüz zaman farkı artar. Akdeniz iklimi güneyden kuzeye doğru bozulmaya uğrar. En güzel örneği de Marmara Bölgesi'nde Antalya ve İzmir'e göre kış sıcaklıklarının düşmesidir.

(Cevap A)

14. Akdeniz ikliminin tipik özelliklerinin görüldüğü Akdeniz, Ege ve Güney Marmara kıyı kesimi boyunca yetiştirilmekte olan zeytin ağaçları psödomaki türleri arasında yer almaz.

(Cevap E)

TÜRKİYE'NİN İKLİMİ

1. • 1. alanda yazlar kurak geçer. Karasal iklim görülür. Kışlar soğuktur. En fazla yağış kış mevsiminde düşer, yazlar ise kavurucu sıcaklık etkisindedir.
- 2. alanda her mevsim yağışlı, yazları serin, kışları ılık geçen Karadeniz iklimi etkilidir. Orta Karadeniz'de yer şekillerine bağlı olarak deniz etkisi iç kesimlerine ulaşır. Batı ve Doğu Karadeniz'de ise iç kesimler karasallaşır, yağış azalır.
- 4. alanda karasal iklim etkilidir. Etrafının dağlarla çevrili olması yazların sıcak ve kurak, kışların soğuk ve kar yağışlı olmasına sebep olmuştur. İç Anadolu Bölgesi'nin kış sıcaklık ortalaması 1-2 °C, yaz sıcaklık ortalaması 22-23 °C, yıllık sıcaklık ortalaması 10-12 °C'dir.
- 5. alanda kış sıcaklıkları 0°C'nin üzerindedir.
- 3. alanda karasal iklim etkilidir, kışların soğuk olduğu, don olaylarının çok görüldüğü yerdir.

(Cevap C)

2. Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımada olmasına rağmen dağların kıyıya paralel uzanması, deniz etkisinin iç kesimlere ilerlemesine izin vermemiş ve karasal iklimin daha geniş alanlarda görülmesine neden olmuştur.

(Cevap B)

3. Türkiye'de doğal bitki örtüsünün çeşitlilik göstermesinde toprak türlerinin etkisi; yükselti, yağış rejimi, coğrafi konum, bakı faktörlerine göre daha azdır.

(Cevap C)

4. Sinop'ta kıyı balıkçılığının yapılması, iklimden çok arazinin dağlık ve engebeli olması ile birlikte, tarım alanlarının kısıtlı olmasının, insanları alternatif bir uğraş olan kıyı balıkçılığına yöneltmesiyle açıklanır. Rize'de kivi yetiştirilmesi ılıman bir iklime sahip olmasıyla, Çukurova'da yıl içinde birden fazla ürün alınması yaz mevsiminin uzun sürmesiyle, Karadeniz Bölgesi'nde deniz turizmi süresinin kısa olması, güneşli gün sayısının az olması ve her mevsim yağışlı olmasıyla açıklanır, yine Alanya'da ve Anamur'da muz yetiştirilmesi kışların ılık geçmesi, yani Akdeniz ikliminin görülmesiyle açıklanır

(Cevap A)

5. A seçeneğinde kuzey – güney bir sıcaklık değişiminden, dolayısıyla enlem yani matematik konum etkisinden bahsedilebilir. İzmir – Van ve Iğdır Ovası'ndan Ağrı Dağı'na çıktıkça sıcaklığın düşmesi yükselti yani özel konumun bir sonucudur.

Matematik – özel konum sorularında kuzey – güney yönlü ilişkileri enlem yani matematik konumla açıklarken batı – doğu doğrultusundaki ilişkileri yükselti yani özel konumlu açıklamak mümkündür.

(Cevap E)

6. Güneşten gelen ışınları etkileyen temel faktör enlemdir. Türkiye'de güneş ışınlarının geliş açısı güneyden kuzeye doğru gidildikçe daralır. Ülkemizin güneyinde tarım ürünlerinin olgunlaşma süresi daha kısadır.

(Cevap C)

7. Dünya üzerinde küresel ısınmaya, iklim değişikliklerine neden olan temel faktör; atmosfer içerisinde yer alan sera gazlarının azalması değil, tam tersi artmasıdır.

(Cevap B)

8. İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde karasal iklimin görülmesine bağlı olarak kış sıcaklık ortalamalarının 0 °C altına düşmesi sebebiyle kar yağışı ve don olayları görülür. Yıllık ortalama sıcaklık ve yaz kuraklığının şiddeti Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde daha yüksektir. Bu iki bölgede en fazla yağış kış ve ilkbahar dönemlerinde görülür. Yaz mevsiminde ise en az yağış görülür.

(Cevap B)

9. Türkiye'de yaz mevsiminde Doğu Anadolu Bölgesi özellikle Erzurum-Kars Bölümü'nde görülen konveksiyonel (yükselim) yağışları, bu bölgede yaz kuraklığının görülmemesine neden olmaktadır.

(Cevap D)

10. Sivas, İç Anadolu Bölgesi'nde ortalama yükseltinin en fazla olduğu bölümdedir. Verilen merkezler içerisinde don olaylarının en fazla görüldüğü alandır.

(Cevap D)

11. Küresel ısınmayı ve iklim değişikliklerini önlemek amacıyla imzalanan Kyoto Protokolü'nde tükenebilir (fosil) yakıtların (petrol, linyit, taş kömürü) atmosfere bol miktarda karbondioksit ve sera gazı saldığından dolayı bunların yerine ülkelerin alternatif enerji kaynaklarına (rüzgâr, güneş, jeotermal) yönelmesi hedeflenmektedir.

(Cevap C)

12. Küresel ısınma sonucunda dünya üzerinde;
- ısınmaya bağlı olarak buzulların erimesi,
  - iklim özelliklerinin değişmesi,
  - buzulların erimesi sonucu bazı ülkelerde su seviyesinin yükselmesi ve kıyı kesimlerde toprak kayıplarının görülmesi,
  - iklim özelliklerinin değişmesine bağlı olarak bitki ve hayvan türlerinin azalması beklenmektedir.

Fakat E seçeneğindeki sera gazlarının atmosferdeki oranının artması sonuç değil, bütün bunların sebebidir.

(Cevap E)

13. Giresun ve Antalya'nın yıllık ortalama yağış tutarı birbirine yakın olmasına karşın, Giresun her mevsimi yağışlı iken, Antalya'da yağışın yazın azalması tarımda sulamaya duyulan ihtiyacı artırır.

(Cevap B)

14. Seracılık ve zeytin-zeytin yağı üretimi ülkemizde kışların ılık, yazların sıcak geçtiği Akdeniz ve Kıyı Ege'de yaygındır. Oysa ki bu grafik Akdeniz ve Kıyı Ege'deki bir ile ait değildir. Buna göre, söz konusu ilde karasal iklim şartlarına bağlı olarak tarla tarımı ve küçükbaş hayvancılığın yapıldığı söylenebilir.

(Cevap B)

TÜRKİYE'NİN İKLİMİ

1. Karadeniz ve Akdeniz kıyı kesimlerinde dağlar denize paralel olarak uzanır. Bu durum deniz etkisinin söz konusu bölgelerde iç kesimlere girmesine izin vermez ve kıyı ile iç kesimler arasında kısa mesafede büyük iklim – bitki örtüsü farkı görülür. Oysa ki Kıyı Ege’de dağlar denize dik olarak uzanır. Buna bağlı olarak kıyıdaki denizelliğin etki alanı iç kesimlere doğru ilerler. Bu yüzden kıyı ile iç kesimler arasında iklim – bitki örtüsü farkını gözlemleyebilmek için Kıyı Ege’de daha fazla yol almak gerekir.

PUAN KÜPÜ

Türkiye’de dağ sıralarının uzanış doğrultusu, yağış miktarını etkileyen en önemli faktördür. Genel hatlarıyla doğu–batı doğrultusunda uzanan dağlar, Karadeniz ve Akdeniz Bölgelerinde kıyı çizgisine paralel, Ege Bölgesi’nde ise kıyı çizgisine diktir. Bu nedenle Ege Bölgesi’nin kıyı kesimleriyle iç kesimleri arasındaki yıllık toplam yağış miktarları çok büyük bir farklılık göstermez. Kuzey Anadolu ve Toros Dağlarının denize bakan yamaçlarında orografik nedenlerle yağış miktarı fazladır. Ancak bu dağların iç kesimlerine bakan yamaçlarında yağış miktarı aniden azalır, iklim karasallaşır.

(Cevap C)

2. Akdeniz kıyı kesiminde yaz sıcaklık ortalaması Karadeniz kıyı kesiminden yüksektir. Bu durum Akdeniz kıyı kesiminde buharlaşmanın daha şiddetli ve dolayısıyla deniz suyu tuzluluk oranının daha yüksek olmasını sağlamıştır. Her iki kıyı kesiminin doğal bitki örtüsü de birbirinden farklıdır.

Akdeniz kıyı kesiminde daha çok makilere, Karadeniz kıyı kesiminde ise geniş yapraklı ağaçlardan oluşan ormanlara rastlanır. Ancak her iki kesimde de dağlar kıyıya göre paralel olarak uzanır. Buna göre her iki kıyıların yalnızca dağların uzanışı bakımından birbirine daha çok benzedikleri söylenebilir.

(Cevap E)

3. Rüzgâr gülü grafiği, ait olduğu yerin rüzgâr esme sıklığını gösterir. Bu grafiğin üzerinde, uzun olan yönde rüzgârların daha çok estiği söylenebilir. X şehrinin rüzgâr gülü grafiğinde Kuzeydoğu ve Güneybatı yönlerin uzun olduğu ve en çok rüzgârların bu yönden estiği bilgisi verilmiştir. Buna göre sanayi tesisleri bu iki yönde inşa edilmemelidir. Çünkü bu yönlerden daha çok sıklıkta esen rüzgârlar sanayi tesislerinin kirli havasını daha çok taşıyacaktır.

(Cevap D)

4. Göller Yöresi’nde (Burdur – Isparta) iklim yükseltiden dolayı karasallaşmıştır. Bu yöreden Antalya kıyı kesiminde yer alan Korkuteli Ovası’na doğru gidildikçe yükselti azalır ve denize yaklaşıldığı için nem oranı artar. Ancak havanın çabuk ısınıp –soğuması nem oranının azlığı ile ilgilidir. Bu durumun Göller Yöresi’nden, Korkuteli Ovası’na doğru geçildiğinde gerçekleşmesi beklenemez. Bununla birlikte Korkuteli’ne doğru yaklaşıldıkça sıcaklık, nem oranı ve dolayısıyla bitki örtüsünün değişeceği söylenebilir.

(Cevap A)

5. Bir yörenin aylık sıcaklık ortalamalarını gösteren grafik o yörenin ait olduğu yarımküre hakkında bilgi verir. Şöyle ki, Türkiye’nin Ocak – Şubat aylarında kış, Temmuz – Ağustos aylarında yaz yaşamaları Kuzey yarımkürede olması ile ilgilidir. Çünkü Güney yarımkürede, bu dönemlerde tam tersi mevsimler yaşanır. Ayrıca grafikteki değerler aylık ortalamalar olduğu için; sıcaklık, yağış vb. şartların yıl içindeki değişimini açıklar. Ancak aylık ortalamalar, gün sayısını ve remeyeceğinden, bulutlu gün sayısı bilgilerine bu grafiğin incelenmesi sonucunda ulaşılabileceği söylenebilir.

(Cevap B)

6. Türkiye’de kurak geçen bir yıl sonunda;
- göl seviyeleri,
  - tarımsal üretim,
  - yeraltı su seviyeleri
  - akarsu debileri gibi özellikler doğrudan yağışla orantılı olduğu için azalır. Aslında topraklardaki tuz oranı da yağışla ilgilidir. Ancak bu özellik yağışlar azaldığında artan bir durumdur. Çünkü yağışların azalması yıkanmayı da azaltacak ve topraklardaki tuz oranını artıracaktır.

(Cevap E)

7. Kış mevsiminde özellikle yüksek basınç koşullarının etkili olduğu dönemlerde, kalabalık şehirlerdeki havanın kirlilik oranı artar. Bu durum üzerinde, yüksek basınç koşullarında havanın yoğunluğunun artması ve alçalıcı hava hareketlerinin görülmesi etkindir.

Ancak yüksek basınç alanlarının etkili olduğu dönemlerde Türkiye’de sağanak yağışların görüldüğü söylenebilir. Bununla birlikte rüzgârların hız ve şiddetinin artması için yalnızca yüksek basıncın değil, alçak basınç şartlarının da görülmesi ve basınç farkının fazla olması gereklidir.

(Cevap D)

8. – Ankara'da Ocak ayı, Haziran ayından soğuk geçer. Bu durum yaşanan mevsim şartları ile ilgilidir.
- İzmir'de deniz suyunun daha kuzeydeki Sinop kıyılarından yüksek olması,
- İstanbul'da Ocak ayı sıcaklık ortalamasının daha güneydeki Antalya'dan düşük olması,
- Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde güneyden esen rüzgârların sıcaklığı azaltması

durumları enlem etkisi ile açıklanır. Ancak Trabzon kenti, gerisindeki yüksek dağ sıralarının varlığına bağlı olarak, Samsun'dan daha fazla yağış alır. Bu durum yer şekilleri ile ilgilidir.

(Cevap D)

9. Sorudaki metinde geçen yerde sert karasal iklim şartları yaşanmaktadır. Aslında Yozgat, Uşak ve Edirne kentlerinde de karasal iklim özellikleri görülür. Ancak bu yerlerde ılıman karasal iklim etkilidir.

Çanakkale'de Akdeniz ikliminin karakteristik özellikleri görülür. Sorudaki metinde geçen iklim özellikleri Çanakkale'de gözlenmez.

Bayburt'un ortalama yükseltisi fazladır. Ayrıca Karadeniz Bölgesi'nde yer almasına rağmen yüksek dağ sıralarından dolayı deniz etkisine kapalıdır.

Buna göre metinde geçen yer Bayburt'tur.

NOT

Türkiye'de kıyılardan iç kesimlere doğru nem oranı azalır ve karasalılık artar. Kıyıların sıcaklık değerleri iç kesimlerden fazladır. Ayrıca kıyılarda sıcaklık, enlem etkisine bağlı olarak güneyden kuzeye doğru gidildikçe azalır. İç kesimlerde sıcaklık ortalamaları ise yükselti değerlerine bağlı olarak batıdan doğuya doğru gidildikçe genel olarak azalır. Yıllık ortalama sıcaklıkların en yüksek olduğu yerler Akdeniz ve Güney Ege kıyıları ile Güneydoğu Anadolu'dur. Bu alanlarda yıllık ortalama sıcaklık değeri 16°C'un üzerindedir. Erzurum – Kars Bölümü 4°C'un altındaki sıcaklık ortalaması ile yıllık ortalama sıcaklığın en düşük olduğu yerdir. Bayburt ili aslında Doğu Karadeniz Bölümü'nde yer almasına rağmen yükseltiden dolayı karasal iklim yaşar.

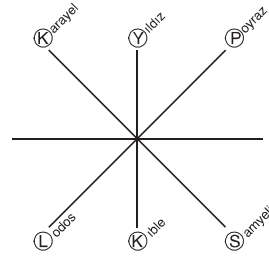
(Cevap B)

10. Verilen iklim özellikleri Akdeniz iklimine ait özelliklerdir. Akdeniz ikliminin görüldüğü yerlerde,
- Kışlar ılık ve yağışlıdır.
- Yazlar kurak ve sıcaktır.
- Sıcaklık farkı düşüktür.
- Ortalama sıcaklık yüksektir.
- En fazla yağış kışın, en az yağış yazın düşer.

Adana Bölümü'nde Akdeniz iklimi hâkimdir. Seçeneklerde verilen diğer bölümlerden Erzurum-Kars, Ergene ve Yukarı Kızılırmak Bölümü'nde karasal, Doğu Karadeniz Bölümü'nde ise Karadeniz iklim özellikleri etkilidir.

(Cevap A)

11. Türkiye Kuzey Yarım Küre'de ve Orta Kuşak'ta yer alır. Bu duruma bağlı olarak Türkiye'ye kuzeyden esen rüzgârlar soğuk karakterli (Karayel, yıldız, poyraz) güneyden esen rüzgârlar ise sıcak karakterlidir. (Samyeli, kible, lodos). Türkiye'de etkili olan rüzgârlar için aşağıda gösterilen şifreleme yöntemi kullanılır.

(Cevap D)

12. Sorudaki açıklamada Marmara'nın güneyi (Balıkesir), Ege'nin doğusu (Manisa – Denizli) ve Akdeniz'in kuzeybatısında (Denizli) orta kuvvette don olayı beklediği belirtilmiştir. Oysa ki Akdeniz'in doğu kıyı kesimleri ile ilgili bir açıklama yapılmamıştır. Buna göre Mersin ve Adana'da yaşayan çiftçilerin bu habere göre bir tedbir almaları gerektiği söylenemez.

(Cevap E)

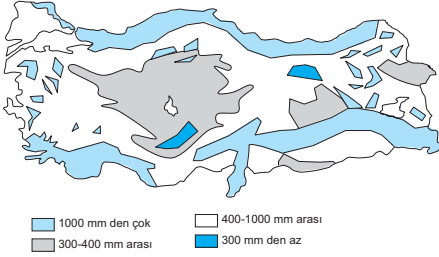

TÜRKİYE'NİN İKLİMİ

1. Enlem, karasallık ve samyeli rüzgârlarının etkisiyle temmuz ayında en yüksek sıcaklık değerleri Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ölçülür. Temmuz ayında ki bu sıcaklıklara bağlı olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde şiddetli buharlaşma görülür. Şiddetli buharlaşmanın etkisiyle en kurak bölgemiz de burasıdır. Haritada V. numaralı alan Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alır.

(Cevap E)

2. Ülkemizde kıyılardan iç kesimlere doğru gidildikçe yağış miktarı azalır. Yağışlar özellikle dağların denize bakan yamaçlarına düşer. Buna karşılık iç kesimlere bakan yamaçlar daha az yağış alır. Ülkemizde mikroklima alanları fazla olduğundan yağış dağılışında da kısa mesafelerde önemli farklılıklar görülebilmektedir.

Türkiye'de yağışın dağılışı

Ülkemizin yağış dağılışı haritasını göz önüne aldığımızda, yağış dağılışının yer şekilleri ile büyük bir uyum içinde olduğunu görürüz. Örnek, İç Anadolu Bölgesi ve Iğdır Ovası'nın etrafı dağlarla çevrilidir. Bu nedenle bu alanlar çevrelerine göre daha az yağış almaktadırlar. Ayrıca bu duruma bağlı olarak İç Anadolu Bölgesi coğrafi bölgeler arasında en az yağış alan bölgedir. En kurak bölge ise buharlaşmanın fazla olması nedeni ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir. Ancak Güneydoğu Anadolu Türkiye'nin en az yağış alan bölgesi değildir.

(Cevap D)

3. Rize ilinde Karadeniz iklim özellikleri hâkimdir. Karadeniz iklim özelliklerinin etkili olduğu alanlarda yıl içerisinde en fazla yağış sonbahar aylarında görülür.

(Cevap A)

4. Türkiye'nin indirgenmiş yıllık sıcaklık haritasından;
II. indirgenmiş en yüksek ve en düşük sıcaklıklar arasındaki fark,
IV. kıyıların gerçek yıllık ortalama sıcaklıkları ile ilgili bilgiler elde edilebilir. Fakat yükselti farkı gibi konular hakkında bu haritadan herhangi bir bilgi elde edilemez.
İndirgenmiş sıcaklık dağılışında yükseltinin etkisi yok sayılmıştır. Kıyılarda ise gerçek sıcaklık ile indirgenmiş sıcaklık aynıdır.

PUAN KÜPÜ

İndirgenmiş yıllık ortalama sıcaklık haritalarında sıcaklık değerleri belirlenirken yükselti ve yer şekilleri dikkate alınmaz. Sıcaklık değerleri deniz seviyesine (0 metre) göre belirlenir.

(Cevap D)

5. Türkiye'de rüzgârlar iklimin kurak ve yarı kurak olduğu bölgelerde (C) bitki örtüsünün cılız olduğu (A) ve toprağın ince taneli olduğu alanlarda (E) daha çok etkilidir. Bu yerlerde genelde yer şekilleri sadedir. Ancak çeşitli toprak türleri bulunmaz.

(Cevap B)

6. Her ikisi de Karadeniz Bölgesi'nde yer almasına rağmen Trabzon ve Gümüşhane illeri arasında çok fazla sıcaklık farkı bulunur. Trabzon, Karadeniz kıyı kesiminde yer alır. Her mevsimi yağışlı, yazları serin ve kışları ılık geçen bir iklime sahiptir. Karadeniz'e paralel uzanan dağ sıraları deniz etkisinin iç kesimlere geçmesine engel olur. Bu yüzden Karadeniz Bölgesi'nin iç kesiminde yer alan Gümüşhane'de iklim sert karasal olur. Bu yüzden Gümüşhane ve Trabzon illeri arasındaki mesafe kısa olmasına rağmen sıcaklık farkı çok fazladır. Diğer seçeneklerde yer alan kentlerin ise yıllık sıcaklık ortalamaları birbirlerine yakın olur.

(Cevap C)

7. Kara yel ve poyraz soğuk rüzgârlardır, sıcaklığı düşürür. Lodos ise daha çok Akdeniz üzerinden eser. Soruda tanımlanan rüzgârlara ise “föhn rüzgârları” denir.

NOT

Föhn rüzgârları bazen ürünlerin erken olgunlaşmasına neden olmaktadır. Bazen de kurutucu etkisinden dolayı tarım ürünlerine zarar vermekte ayrıca karları kısa sürede eriterek sel oluşturmaktadır. Ülkemizde Akdeniz üzerinden gelip Torosları aşarak İç Anadolu'ya doğru alçalan bu rüzgârlar bazen ürünlere zarar verdiğinden “Bakırsattıran” olarak adlandırılır. Kışın Kuzey Anadolu dağlarını aşarak Karadeniz kıyısına inen bu rüzgârlar, kıyıda sıcaklığı artırır.

(Cevap C)

8. Kara ve deniz meltemleri, kara ve denizlerin gün içinde farklı ısınma ve soğuma özelliklerine bağlı olarak; günlük basınç farkından dolayı oluşan yerel rüzgârlardır.

(Cevap C)

9. Rüzgârlar kaynaklandıkları enleme göre sıcaklık dağılışı üzerinde etkilidir. Kuzeyden esen rüzgârlar sıcaklığı düşürürken güneyden esen rüzgârlar sıcaklığı artırır. Bu da enlemin etkisine örnektir.

(Cevap D)

10. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin yaz mevsimindeki sıcaklık ortalaması çok yüksektir. Bu da buharlaşmanın şiddetli olmasına ve kuraklığın artmasına neden olur.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'nin en az yağış alan bölgesi İç Anadolu fakat en kurak bölgesi Güneydoğu Anadolu'dur.

(Cevap A)

11. Yıl içinde en fazla yağışını Antalya; kış mevsiminde, Ankara; ilkbahar, Trabzon; sonbahar ve Kars; yaz mevsiminde alır.

(Cevap D)

12. Doğu Anadolu Bölgesi ülkemizin ortalama yükseltisi en fazla olan bölgesidir (2000 m). Bu duruma bağlı olarak bölgede gerçek sıcaklık ile indirgenmiş sıcaklık arasındaki fark fazladır. II. taralı alan Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alır.

(Cevap B)

13. Yeryüzünün belirli bir bölgesinde yaşayan ve başka sahalarda rastlanmayan bitki türlerine “endemik bitki” denir. Köyceğiz Gölü çevresinde yetişen sığıla (günlük) ağacı da endemik bir türdür. Bu yüzden Türkiye'de yayılış alanları çok dardır.

(Cevap B)

TÜRKİYE'NİN İKLİMİ

1. Türkiye, Kuzey Yarım Küre'de yer alır. Bu yüzden kuzeyden esen rüzgârlar kutuplardan eseceğinden sıcaklığı düşürür, güneyden esen rüzgârlar ise Ekvator'dan eseceğinden sıcaklığı yükseltir.

(Cevap E)

2. Şanlıurfa yaz mevsiminde Basra Alçak Basıncı'nın etkisi altına girer. Samyeli rüzgarları daha sıcak ve kavurucu olarak eser. Şanlıurfa, Mersin'e göre karasal olup nem oranı düşüktür. Bu özellikleri nedeniyle yazın Türkiye'nin en sıcak yeridir. Ancak bu durum üzerinde yükseltinin etkisi yoktur.

(Cevap A)

3. Dünya üzerinde karbondioksit salınımının artmasına bağlı olarak hava sıcaklığının artması kutuplarda buzulların erimesine neden olur. Ancak yerin iç ısısından kaynaklandığı için deprem ve volkanizmanın küresel ısınmayla ilgisi yoktur.

(Cevap E)

4. Erzurum'da yaz aylarında sıcaklığın artmasına bağlı olarak konveksiyonel yağışlar görülür. Şanlıurfa'da şiddetli buharlaşmaya bağlı olarak tarımda sulama ihtiyacı artar. Antalya'da yaz mevsiminde turizme bağlı olarak turist sayısı artar. Adana'da hayvancılığa bağlı olarak yaylacılık yapılır. Ankara'da kırç ve kırağı yaz mevsiminde değil, kış aylarında sıcaklığın sıfır derecenin altına düştüğü zamanlarda görülür.

(Cevap E)

5. Sorudaki açıklamaya göre, yıllık sıcaklık farkı ne kadar fazla ise karasallık da o kadar şiddetlidir. Buna göre haritada işaretlenen yerlerden Ergene'de (I nolu yer) yaz ve kış sıcaklıkları arasındaki farkın az olmasına bağlı olarak karasallık şiddeti azdır.

(Cevap A)

6. Haritada numaralandırılan I, II ve III nolu yerler Karadeniz kıyılarında, V nolu yer ise Akdeniz kıyılarındadır. Bu yerlerde nem oranı fazladır. Doğal ormanlara rastlanır. Ancak İç Anadolu Bölgesi'nde oluşan bir orman alanının sorudaki açıklamaya göre insan etkisiyle oluşma olasılığı daha yüksektir.

(Cevap D)

7. Türkiye'de batıdan doğuya doğru gidildikçe yükselti artışına bağlı olarak sıcaklıklar düşer. Bu yüzden, seçenekler arasında en fazla yükseltiye sahip olan ve kışları en soğuk geçen il Sivas'tır.

(Cevap C)

8. Sibiryaya yüksek basıncı kış mevsiminde etkili olur. Etkili olduğunda kışlar aşırı soğuk ve kar yağışlı geçer.

(Cevap D)

9. Türkiye'de kalıcı karlar ortalama yükseltinin 2500 m'yi aşığı dağların yüksek zirvelerinde görülür. Küre Dağları Batı Karadeniz'de ortalama yükseltinin 2000 m olduğu bir merkez olması sebebiyle Küre Dağlarında kalıcı karlara rastlanmaz.

(Cevap A)

10. Yükseltisi fazla olan Afyonkarahisar kenti daha karasaldır. Bu yüzden kışları daha sert geçer. Oysa ki kentler aynı enlem üzerinde yer aldıklarından güneş ışınlarının geliş açısı da aynıdır.

(Cevap C)

11. Isınan havanın yerden yükselmesiyle oluşan yağış yükselim yağışıdır. Ülkemizde yükselim yağışları en fazla İç Anadolu'da görülür.

(Cevap A)

12. Muğla, İzmir ve Aydın'ın Ege Denizi'ne kıyısı vardır. Manisa'nın Ege Denizi'ne kıyı olmamasına rağmen dağların kıyıya dik konumundan dolayı denizel iklim yaşar. Bu illerde maki bitki örtüsü görülür. Ancak iç kesimlerde kalan Kütahya'da yükselti artışına bağlı olarak karasallaşan iklim şartlarında maki görülmez.

(Cevap E)

13. Türkiye'de batıdan doğuya doğru gidildikçe sıcaklığın yükselti etkisiyle azaldığı görülür. Enlem farkı ise güneyden kuzeye doğru sıcaklığın azalmasına neden olur.

(Cevap A)

14. Sorudaki açıklamada yamaç yağışları (orografik yağışlar) oluşumu açıklanmıştır. Bu yağış türü denize paralel olarak uzanan dağ sıralarının varlığına bağlı olarak en çok Doğu Karadeniz kıyılarında yaygındır.

(Cevap C)

15. Açıklamaya göre, bu tür yağışlar dağların denize bakan yamaçlarında görülür. Seçeneklerde verilenler arasında yalnızca Küre Dağları'nın (Batı Karadeniz) dağlarının kuzey yamaçları denize dönüktür.

(Cevap C)

TÜRKİYE'NİN İKLİMİ

1. Menteşe Yöresi'nde temmuz ayında sıcaklığın yükselmesine bağlı olarak orman yangınları, bunaltıcı sıcaklara bağlı olarak sağlık sorunları, serinlemek amacıyla elektrik tüketimi ve deniz suyu sıcaklığında artış gözlenirken, bağıl nem oranı düşer. Bağıl nem yağışı ifade ettiğinden bir hava kütesinin yağış bırakabilmesi için sıcaklığın artması değil azalması gerekir. Çünkü bağıl nem sıcaklıkla ters orantılıdır.

(Cevap C)

2. Türkiye'de sıcaklık ortalamaları batıdan doğuya doğru gidildikçe, yükseltinin artmasına bağlı olarak azalır. Kıyı Ege'den, İç Batı Anadolu'ya gidildikçe yükselti artar. Bu duruma bağlı olarak bölümler arası sıcaklık ortalamaları farklılık gösterir.

(Cevap B)

3. Akdeniz'in kıyı kesimlerinde etkili olan iklim;
- yazları kurak ve sıcaktır,
  - güneşlenme süresi uzundur,
  - kışlar ılıktır,
  - yıllık ve günlük sıcaklık farkı azdır,
  - en fazla yağış kış aylarında en az yağış yaz aylarında düşer,
  - donlu ve karlı gün sayısı azdır,
  - karın yerde kalma süresi çok kısadır,
  - en sıcak ay temmuz, ağustos en soğuk ay ocak ve şubattır,
  - gibi özelliklere sahiptir.

Bölgenin kıyı kesimlerine en fazla yağış ilkbahar aylarında değil kış aylarında düşer.

(Cevap E)

4. Akdeniz'de kış sıcaklık ortalamalarının yüksek olmasına bağlı olarak muz yetiştiriciliği, seracılık, turuncgöl ve zeytin tarımı gelişmiştir. Bölgede karstik arazinin yaygın olması kışların ılık geçmesi ile değil yerin yapısı ile ilgilidir.

(Cevap C)

4. Bir yerin iklimi en iyi yansıtan iki faktör;
- tarım ürünleri,
  - bitki örtüsüdür.

Bu iki faktör o alanda hangi iklimin görüldüğü hakkında bize en iyi bilgileri verir.

(Cevap D)

6. Haritada taralı olarak gösterilen yer Akdeniz'in kıyı kesimleridir.
- Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı bir iklim görülür (I)
  - Terra rossa topraklar yaygındır. (III)
  - Türkiye'nin en büyük kıyı ovası: Çukurova buradadır. (IV)
  - Don olaylarına sıkça rastlanmaz (II)

(Don olaylarına Doğu Anadolu Bölgesi'nde sıkça rastlanır.)

– Kışın en yüksek sıcaklıklar burada görülür.

Yazın en yüksek sıcaklıklar Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görülür. (V)

(Cevap C)

7. Doğu Karadeniz'de toprak kaymalarının ve dağınık yerleşmenin fazla olmasında engebeli arazi, su kaynaklarının fazla olması ve kar erimeleri etkilidir. Yol yapım maliyetlerinin fazla olmasında, akarsu boylarının kısa ve yatak eğimlerinin fazla olmasında engebeli arazinin fazla olması etkilidir. Bölgede yağışın en fazla sonbahar mevsiminde düşmesinde Karadeniz iklim özellikleri etkilidir.

(Cevap E)

8. Seçeneklerde yer alan B, C, D, E maddeleri, İç Anadolu'da karasal iklimin hüküm sürmesi, aynı zamanda önemli bir faktör olan yıllık yağış miktarının çok az olmasının bir sonucudur.

(Cevap A)

9. Karadeniz ikliminin görüldüğü yerlerde nem oranı fazladır. Nem oranının fazla olduğu yerlerde bulutluluk oranı ve yağış fazla olur. Yağışlara bağlı olarak bitki örtüsü ormanlardan oluşur. Nem oranının fazla olduğu yerlerde yıllık ve günlük sıcaklık farkı düşüktür.

(Cevap C)

10. Orta Anadolu'da toplu yerleşmelerin görülmesi arazinin düz (sade) ve su kaynaklarının yetersiz olmasıyla ilgilidir.

(Cevap A)

11. Güneşlenme süresinin en az olduğu yer bulutluluğun, yağışın ve nemin fazla olmasından dolayı Doğu Karadeniz'dir. Güneşlenmenin en fazla olduğu yer ise bulutluluğun en az olduğu Güneydoğu Anadolu'dur.

(Cevap B)

12. "Bana iklimini söyle sana bitki örtüsünü söyleyeyim." Bu yoruma göre, bir yerde etkili olan iklim şartlarının en belirgin göstergesi o yerin doğal bitki örtüsüdür. Karadeniz ikliminin bitki örtüsü orman, Akdeniz ikliminin bitki örtüsü maki, karasal iklimin bitki örtüsü ise bozkırdır. Bozkır bitki örtüsünün yaygın olduğu yerlerde karasal iklim tipi görülür.

(Cevap D)

13. Konya, Orta Kızılırmak, Antalya, Kıyı Ege en az yağışlı yazın, Doğu Karadeniz ise en az yağışlı ilkbaharda alır.

(Cevap A)

14. Batı Karadeniz dağlarının kuzey yamaçları denize dönktür. Sorudaki açıklamaya göre orografik yağışlar yalnızca dağların denize dönük yamaçlarında görülür.

(Cevap A)

15. Akdeniz'in kıyı kesimlerinde dağlar denize paralel, Ege'nin kıyı kesimlerinde ise dik uzanır. Bu duruma bağlı olarak bölgeler arasında;

- Kıyı tipi
- Yıllık yağış miktarı
- Denizel iklimin iç kesimlerde görüldüğü alanın genişliği
- Limanların hinterlandının genişliği
- Liman, koy, körfez, ada ve yarımada sayısı
- Kıyılardaki girinti çıkıntı

gibi özellikler farklılık gösterir.

(Cevap D)

TÜRKİYE'NİN İKLİMİ

1. Antalya Bölümü daha dağlık ve engebeldir. Adana Bölümü daha düz olup tarım alanları, nüfus yoğunluğu, sanayinin gelişmişliği bakımından daha önde yer alır. Ancak her iki bölümde de Akdeniz iklimi etkili olup benzer tarım ürünleri yetiştirilir.

(Cevap D)

2. Akdeniz kıyılarında güneşli gün sayısının fazla olmasından dolayı deniz turizmi gelişmiştir. Ayrıca tarım ürünleri güneşli gün sayısından dolayı daha erken olgunlaşır. Bu yüzden tarım alanlarından bir yılda birden fazla ürün alınır.

(Cevap C)

3. Bir yerde etkili olan iklim tipinin en belirgin göstergesi o yerin doğal bitki örtüsüdür. Buna göre, Karadeniz ikliminin etkili olmasıyla birlikte, Karadeniz Bölgesi'ne geçildiğinin kanıtı, söz konusu yerde doğal bitki örtüsünün değişmesidir.

(Cevap B)

4. Soruda verilen kentler arasında en karasal olan kent Sivas'tır. Bu yüzden Sivas'ta ışıma yoluyla enerji kaybı daha fazla olur.

(Cevap D)

5. Doğu Karadeniz ve Orta Karadeniz'de yağış miktarının ve tarım alanlarının farklılık göstermesinde dağların yükseltisi etkili olmuştur. Kıyı tipinin boyuna olmasında dağların yükseltisi değil, kıyıya göre uzanış doğrultusu etkili olur.

(Cevap C)

6. Sıcaklık ve kuraklık ne kadar yüksek ise çıkan orman yangını sayısı o kadar fazla ve tahrip edilen ormanların kendini yenileme süresi o kadar uzun olur. Karadeniz Bölgesi'nde nemlilik oranı yüksek ve yağış fazla olduğundan tahrip edilen ormanlar kendini kısa sürede yeniler. Nemin ve yağışın fazla olduğu yerlerde doğal olarak çıkan orman yangını çok nadir olur.

(Cevap B)

7. Karadeniz'in kıyı kuşağının iklim ve bitki örtüsü ile ilgili özellikler:

- Her mevsim yağışlıdır.
- En yağışlı mevsim sonbahar, en az yağışlı mevsim ilkbahardır.
- Kar ve don olayları nadir görülür.
- Rize çevresi en çok yağış alır.
- Rize'de özel konumdan dolayı turuncgil, zeytin ve kivi yetiştirilir.
- Kışları ılık, yazları serindir.
- Orografik (yamaç) yağışları görülür.
- Bitki örtüsü ormandır.

(Cevap C)

8. Karadeniz'de batıdan doğuya doğru gidildikçe yükseltinin değişmesi kıyı kesimi boyunca yıllık yağış tutarının değişmesine neden olur. Şöyle ki: Karadeniz'in bölümleri içerisinde ortalama yükseltinin ve yağışın en az olduğu bölüm Orta Karadeniz'dir.

Batı Karadeniz'de yıllık yağış tutarı = 1000 – 1500 mm,

Orta Karadeniz'de = 700 – 800 mm,

Doğu Karadeniz'de = 1500 – 2500 mm arasında değişir.

(Cevap B)

9. Grafikte gösterilen iklimde; yaz mevsimi sıcak ve kurak, kış mevsimi ılık ve yağışlıdır. Yıl içinde en çok yağışı kış mevsiminde olup yağış rejimi düzensizdir. Buna göre grafikteki iklim Akdeniz iklimidir. Akdeniz ikliminin etki alanı; Gaziantep ve Kilis çevresinden başlar, Akdeniz ve Ege kıyıları boyunca devam eder. Ege kıyılarının iç kesimlerine kadar etkili olurken Akdeniz kıyılarında daha çok kıyı kesiminde etkilidir. Buna göre iç kesimlerde yer alan Kahramanmaraş'taki aylık ortalama yağış ve sıcaklık dağılışının bu grafikten çok daha farklı olduğu söylenebilir.

(Cevap E)

10. İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da yer şekilleri sade olduğu için;

- Bölge içi ulaşimleri kolaydır (B)
- Tarım alanları oranı fazladır (C)
- Gerçek ve izdüşüm alan farkları azdır (D)
- Bitki örtüsü bölge içinde fazla değişmez (E)

Ancak bu bölgelerin yer şekilleri engebeli olsa, (Doğu Anadolu gibi) yine de karasal iklim şartları egemen olacaktır. Çünkü bu iklimi İç ve Güneydoğu Anadolu'da ortaya çıkaran temel etken etrafının dağlarla çevrili olması, deniz etkisine kapalı ve uzak olmalarıdır.

(Cevap A)

11. Türkiye'de yıllık sıcaklık ortalaması genelde kuzeyden güneye (enlem) ve doğudan batıya doğru (denizellik – yükselti) doğru artar. Ancak sadece yıllık ortalama sıcaklık haritasından mevsimler arasındaki fark anlaşılabilir. Üstelik Türkiye'de kıyı ile iç kesimler arasındaki sıcaklık farkı kışın artarken yazın azalır.

(Cevap D)

12. İç Anadolu'da tarımsal faaliyetler daha çok iklime bağlı olarak yapılır. Örneğin bölgede yağış miktarının arttığı yıllarda tarımsal verim artar. Bölgede tarımsal alanlar yağış miktarının az olması nedeni ile nadasa bırakılır. Bu durum bölgede tarımdan elde edilen ürün miktarının düşmesine neden olur.

(Cevap C)

13. Belirli bir yerde kısa süreli meydana gelen hava olaylarına hava durumu denir. Gün içinde farklı saatlerde hava durumu ölçümleri yapılır. Yapılan hava durumu ölçümleri kayıt altına alınır ve bu kayıtlar saklanır. Elde edilen hava durumu ölçümlerinin uzun yıllar (en az 35-40 yıl) ortalaması alınır. Geniş alanlarda uzun yıllar boyunca etkili olan bu hava durumlarının ortalamasına iklim denir.

Buna göre iklim, hava olaylarının uzun yıllar ortalamasından oluştuğu için etki süresi daha uzundur. Sonuç olarak Türkiye'de en fazla yağış alan ve yağış rejimi en düzenli olan yer Rize'dir." açıklaması iklim diğerleri hava durumu kavramı ile ilgilidir.

(Cevap D)

14. Yeryüzü kazandığı enerjinin bir bölümünü atmosfere geri verir. Buna yer ışıması denir. Güneş ışınlarının yeryüzüne ulaşmadığı saatlerde (gece) bu yolla ısı kaybının en az olduğu il seçeneklerde verilenler arasında Denizli'dir. Sorudaki açıklamaya göre diğer illerde yükseltinin fazla olmasına bağlı olarak havanın yoğunluğu ve su buharı daha az olduğu için ışıma daha fazla olacaktır.

(Cevap D)

15. Seçenekler arasında verilen illerden Ordu ve Tokat arasında yüksek dağ sıraları bulunur. Bu durum kısa mesafe içinde iklim ve bitki örtüsü çeşitliliğine neden olur.

(Cevap C)

TÜRKİYE'NİN BİTKİ ÖRTÜSÜ

1. Ormanların dağılışını etkileyen temel faktörler; yağış ve nemdir. Türkiye'de yağış rejiminin düzenli, yıllık yağış miktarının fazla olduğu Karadeniz ikliminin görüldüğü yerlerde ormanlar geniş yer tutar. Haritada numaralandırılmış bölgeler incelendiğinde; II ve IV. merkezlerde Akdeniz iklimi görülmesine bağlı olarak makiler geniş yer tutarken III ve V. merkezlerde karasal iklime bağlı olarak bozkırlar geniş yer tutar. Haritada I. merkez Marmara Bölgesi'ndeki Yıldız Dağları Bölümü'dür. Karadeniz'e kıyısı olmasından dolayı burası orman varlığı yönünden daha zengindir.

(Cevap A)

2. Türkiye'de ormanların dağılışını etkileyen iki önemli faktör, yağış ve nemdir. Türkiye'de orman varlığı bakımından en zengin bölgemiz yıllık yağış miktarı ve atmosferindeki nemin fazlalığından dolayı Karadeniz Bölgesi'dir. Bu bakımdan Karadeniz'in kıyı kuşağında yer alan Zonguldak ve Giresun'da ormana dayalı endüstri gelişmiştir.

(Cevap D)

3. Türkiye'de iklimlerin özelliklerini hatırladığımızda Karadeniz iklimini tanımlarken her mevsim yağışlı olarak nitelendiririz. Dolayısıyla III numaralı yerde yıl içerisinde kurak dönemin olmayışından dolayı otlak verimi daha yüksektir.

(Cevap C)

4. Türkiye genelinde karasal iklim şartları etkilidir. Kış soğuklarına diğerlerine göre daha dayanıklı olan üzüm, Türkiye'nin tüm coğrafi bölgelerinde yetişebildiğinden yetiştirme alanı geniş olan bir üründür.

(Cevap A)

5. Garig veya diğer adı ile frigana makilerin tahrip edilmesiyle oluşan seyrek ve kısa boylu çalılardır. Psödomaki ise Karadeniz ormanlarının tahribi sonucunda ortaya çıkan çalılardır. Buna göre, açıklamada geçen doğal bitki örtüsü bozkır veya diğer adı ile step tir.

(Cevap C)

6. Makilere Türkiye'de Akdeniz ikliminin etkili olduğu; Akdeniz – Ege ve Güney Marmara kıyılarında rastlanır. İç bölgelerde kış sıcaklıklarının düşük olması makilerin yetişmesine izin vermez. Buna göre, haritada gösterilen ok yönünde gidilirse yalnızca maki türleri ile karşılaşılmaz.

(Cevap B)

7. Amanoslar (Güneydoğu Toroslar), Bolkar (Orta Toroslar) Kaz ve Bozdağlar'da (Kıyı Ege) kıyıdağ itibaren başlayan kestane, gürgen, kayın gibi geniş yapraklı ağaçlardan oluşan ormanlara rastlanmaz. Bu ormanlar, Doğu Karadeniz dağ sıralarından olan Kaçkarlara aittir. Ayrıca yükseldikçe sıcaklığın azalmasına bağlı olarak Kaçkarlarda sarıçam, göknar ve ladin gibi iğne yapraklı ağaçlar bulunur.

(Cevap D)

8. Türkiye ormanların kapladığı alan bakımından olmasa bile bitki türlerinin sayısı bakımından Dünya'nın en zengin ülkelerinden biridir. Bunun en tipik örneği Avrupa kıtası genelinden daha fazla bitki türüne sahip olmasıdır. Bu açıklamaya göre, Türkiye kendisinden daha geniş yüz ölçümüne sahip olan Asya kıtasından daha zengin bitki türüne sahiptir. Yalnızca bu açıklama dikkate alınırsa, yüz ölçümü Türkiye'nin bitki çeşitliliğinde etkili olmamıştır.

(Cevap E)

9. Verilen grafik Karadeniz iklimine aittir. Çünkü en fazla yağış sonbahardadır. Ayrıca yağışın yıl içinde mevsimlere göre dağılışı daha düzenlidir. Bundan dolayı doğal bitki örtüsü iğne ve geniş yapraklı ormanlardır. Mersin, defne, zakkum, kocayemiş Akdeniz ikliminin bitki örtüsü olan makilerdir.

(Cevap E)

10. Karadeniz dağlarının kuzeye bakan yamaçlarında, yağış rejimi daha düzenli, iklim ılıman, denizellik etkisi belirgin ve nem oranı yüksektir. Bu şartlara bağlı olarak da orman örtüsü daha sık ve gürdür. Ancak bu şartları ortaya çıkartan faktörler bakı etkisi değildir. Bakı etkisi "güneşe dönük olma" anlamına gelir. Türkiye'deki dağların da güneye bakan yamaçları güneşe dönük olduklarından bakı etkisindedir.

(Cevap D)

11. Türkiye'de yarı kurak iklim koşullarının yaşandığı Orta Anadolu'nun kuzeyi, Doğu Anadolu'nun geneli ve Trakya'nın iç kesimlerinde yer yer görülen ve doğal olarak yetişen ağaç toplulukları, bu bölgelerde doğal bitki örtüsünün yalnızca bozkır olmadığını gösterir. Yozgat Çamlığı bunun en tipik örneklerinden biridir. Bu alanlarda, tahrip edilen orman örtüsünün kendini yenilememesi nedeniyle ortaya çıkan ağaçlıklı bozkırlara "antropojen bozkır" denir.

(Cevap C)

12. Çanakkale, Yalova, Balıkesir ve Bursa illeri Güney Marmara Bölümünde yer alır. Bu illerde Akdeniz ikliminin karakteristik özellikleri ortaktır. Bu yüzden doğal bitki örtüleri de benzer olacaktır. Kıyı Ege'de yer alan İzmir'de de Akdeniz iklimi etkilidir. Oysa ki Eregene Bölümü'nde yer alan Edirne'de iklim daha karasal olacağından doğal bitki örtüsü de diğerlerinden farklı olarak bozkır olacaktır.

(Cevap C)

13. Psödomakiler (Yalancı makiler), Karadeniz kıyılarında görülen çalılardır. Bu çalılar ormanların yok edilmesiyle ortaya çıkar. Konya'nın doğal bitki örtüsü psödomaki değil; bozkırdır.

(Cevap B)

14. Ülkemizde ılıman karasal iklimin görüldüğü yerlerde, ilkbahar aylarında yeşerip yaz aylarında kuruyan bitki örtüsü bozkırdır. Bozkır bitki örtüsünün yaygın türleri; Üzerlik, geven, çoban yastığı, peygamber çiçeği, yavşan otu, çakır diken, sığır kuyruğu, kılıç otu, gelinciktir.

(Cevap B)

TÜRKİYE'NİN BİTKİ ÖRTÜSÜ

1. Kızılçam ormanlarının dünyadaki en geniş yayılım alanı Akdeniz Bölgesi'dir. Kıyı ile 800 – 1000 m'ye kadar olan sahada görülen iğne yapraklı ormanlardır. Sıcaklık isteği fazla olup, kuraklığa dayanıklıdır. Makiler, bu ağaçların tahrip edilmesiyle yani sonradan ortaya çıkmışlardır.

(Cevap A)

2. Sorudaki açıklamada garig doğal bitki örtüsünün makilerin tahrip edilmesinden sonra oluştuğundan bahsedilmiştir. Buna göre garig topluluğuna dahil edilen bitkilerin bulunduğu yerde daha önceden makilerin görülmesi gerekir. Makiler ise Akdeniz ikliminin doğal bitki örtüsüdür. Buna göre Akdeniz (IV nolu) ve Ege (II nolu) kıyı kesimlerinde makilere ve bunların tahrip edilmesinden sonra ortaya çıkan gariglere rastlanabilir.

(Cevap D)

3. Bir yerde etkili olan iklimin en güçlü kanıtı o yerin doğal bitki örtüsüdür. Buna göre, iki farklı yerin iklim şartlarının benzer olduğuna da en güçlü kanıt olarak söz konusu yerlerin doğal bitki örtülerinin benzer olması gösterilebilir. İç Batı Anadolu (Afyonkarahisar – Uşak – Kütahya) ve Yukarı Sakarya (Ankara – Eskişehir) bölümlerinin doğal bitki örtülerinin bozkır olması her iki bölümde karasal iklim şartlarının etkili olduğunu kanıtlar.

(Cevap B)

4. I ve III. seçeneklerde verilen bilgiler doğrudur. Türkiye'de dağların genellikle kıyıya paralel uzanmasına bağlı olarak iç kesimlerde yağış değerleri azalmış ve ılıman karasal (step) iklim koşulları etkili olmuştur. Bu duruma bağlı olarak yılanmanın az olması tuz ve kireç oranı yüksek olan kahverengi ve kestanerengli step topraklarının yaygın olarak görülmesine neden olmuştur. Kuzeydoğu Anadolu'da (Erzurum-Kars ve Ardahan platoları) iklimin karasallaşması ve yaz yağışlarının artmasına bağlı olarak uzun boylu çayırlara yaygın olarak rastlanır. Bu çayırlar altında ise mineral maddelerce ve humusça zengin çernezyom (kara topraklar) gelişir. Ancak, podzol topraklar Batı Karadeniz'de 1.000 metreden daha yüksek iğne yapraklı ormanlar altında rastlanır. Kepir ya da taş doğuran topraklar olarak bilinen vertisol topraklara ise Karadeniz kıyılarında değil de Ergene Havzası ve Muş Ovası'nın bazı kesimlerinde rastlanır.

(Cevap B)

5. Maki: Akdeniz ikliminin etkili olduğu yerlerde görülen, kısa boylu ağaçlardan oluşan doğal bitki örtüsüdür. Örneğin; zeytin, sakız, kocayemiş, zakkum, defne gibi türler maki doğal bitkisi grubuna dahil edilir.

Psödomaki: Karadeniz Bölgesi'nde ormanların tahrip edilmesinden sonra oluşan kısa boylu çalı ve ağaç türleridir.

Step: İlkbahar yağışlarıyla yeşeren, yazın sararıp kuruyan otlardan oluşan doğal bitki örtüsüdür.

Antropojen step: Daha önceki orman örtüsünün insanlar tarafından tahrip edilmesi sonucunda, sonradan oluşan step (bozkır) doğal bitki örtüsüdür.

Soruda açıklanan bitki türlerine yalnızca Türkiye'de rastlandığı, başka ülkelerde görülmediği belirtilmiştir. Bu tür bitkilere ise "endemik" bitkiler denir.

NOT

Türkiye'de 12.000'den fazla bitki türü görülür. Bunların da 1/3'ü endemiktir. Özellikle Toros'larda yer alan bitki ve çiçek türlerinin birçoğu endemiktir. Türkiye'nin en önemli endemik bitkilerinden biri de sığla ağacıdır. Yalnızca Köyceğiz Gölü ve çevresinde doğal olarak yetişen bu ağacın gövdesinden elde edilen yağ, kozmetik ve eczacılık sektöründe kullanılmaktadır. Dağca çevresinde yetişen Dağca hurması ile Ege'de Kazdağ'ında yetişen Kazdağ'ı göknarı Türkiye'nin diğer önemli endemik bitkileri arasındadır.

(Cevap A)

6. Bir yerde etkili olan iklim şartlarının en belirgin göstergesi o yerin doğal bitki örtüsüdür. Türkiye'de Akdeniz iklim tipinin hâkim olduğu yörelerde maki bitki örtüsü, Karadeniz iklim tipinin hâkim olduğu yörelerde orman, karasal iklimin hâkim olduğu alanlarda ise bozkır bitki örtüsü görülür. Bu da gösteriyor ki doğal bitki örtüsü iklime paralel olarak dağılış gösterir. Şanlıurfa'nın doğal bitki örtüsü bozkırdır. O hâlde Şanlıurfa'da hâkim iklim tipi karasal iklimdir.

(Cevap E)

7. Türkiye'nin batısından doğusuna doğru gidildikçe yükseltinin artmasına bağlı olarak sıcaklık ortalamaları düşer. Sıcaklık ortalamalarının düşük olduğu alanlarda tarım ürünleri geç hasat edilir, yüksek olduğu alanlarda ise erken hasat edilir. İzmir'de sıcaklık ortalamaları, yükseltiden dolayı Van'dan daha yüksektir. Bu duruma bağlı olarak İzmir'de tarım ürünleri daha erken hasat edilir.

(Cevap E)

8. İlkbahar mevsiminde sıcaklık ortalamalarının zaman zaman mevsim normallerinin altına düşmesi tarımsal üretime büyük zararlar verir. Ancak bu olayın Lodos rüzgârlarına bağlı olarak yaşanması beklenebilir. Çünkü Lodos, ülkemize güney batıdan esen sıcak yerel rüzgârdır. Aynı zamanda denizden gelen nemli rüzgârlarda sıcaklık üzerinde ılıtıcı bir etki yapar. Yoğun sislerin sıcaklıkların düşmesine neden olduğu söylenemez. Doğu kesimlerindeki yüksek kesimlere kar yağması da sıcaklıkların düşmesinin nedeni değil, sonucudur. Buna göre, ülkemizde sıcaklık ortalamalarının düşmesi, seçenekler arasında yalnızca kuzey sektörlü hava kütlelerinin etkili olmasıyla açıklanır. Çünkü rüzgârlar geldikleri yerin sıcaklık şartlarını, ulaştıkları yerlere taşırlar. Kuzey sektörlü rüzgârlar, soğuk bölgelerden gelir ve ülkemizde sıcaklık ortalamalarını düşürür.

(Cevap C)

9. Oluşumunda insan faaliyetlerinin etkisi olan olaylar doğal değil, beşeri faktörler olarak açıklanır. Buna göre, Türkiye ormanlarının imar ve iskan çalışmalarının sonucunda büyük ölçüde tahrip edilmesi doğal değil beşeri faktörlerin etkisine bir örnek olur. Oysaki Türkiye'deki bitki örtüsünü etkileyen, yükselti, nem oranı, eğim – engebe, yağış miktarı, toprak yapısı vb. etkenler doğal faktörler olarak kabul edilir.

(Cevap B)

10. Sorudaki açıklamada ormanın yenilenme süresi kavramı açıklanmıştır. Bu açıklamaya göre, bu sürenin kısa olması, ormanın tahrip edildikten sonra daha çabuk kendini yenilemesi anlamına gelir. Bunun için de yağış miktarının bol ve düzenli olması gerekir. Seçenekler arasında en fazla yağış alan yer ise Menteşe Yöresi'dir. Buna göre, Menteşe Yöresi'nde ormanların kendini daha kısa sürede yenilediği söylenebilir.

(Cevap E)

11. Bir yerde görülen doğal bitki örtüsü o yerin iklim şartlarının nedeni değil, daha çok sonucudur. Yani Türkiye'nin iklim şartları çeşitli olduğu için bitki örtüsü türleri çeşitlenmiştir. Ancak Türkiye'nin;

- üç tarafının denizlerle çevrili olması,
- farklı basınç merkezlerinin etkisinde kalması,
- yer şekillerinde yükselti ve engebenin değişmesi,
- dağların kıyıya göre konumlarının farklı olması

özellikleri ülkemizde iklim çeşitliliğinin fazla olmasına yol açan etkenlerdir.

(Cevap A)

12. Kızılcıam, Akdeniz ikliminin karakteristik ağaç türüdür. Sığla ağacı ve Datça hurması ise endemik türler olduğundan Türkiye'de nadir olarak görülürler. Meşe ise Türkiye'nin iklim şartlarına en iyi uyum sağlamış türdür. Türkiye'nin hemen her bölgesinde çalı ya da ağaç şeklinde görülürler. Çapı iki metreye kadar genişleyen boyları ise 30 metreye kadar çıkabilen türleri vardır.

(Cevap D)

13. Muğla ve çevresinde yaygın olarak görülen endemik bitki türü sığla ağacıdır.

(Cevap B)

TÜRKİYE'NİN BİTKİ ÖRTÜSÜ

1. Bakı dağ yamaçlarının güneş ışınlarına göre durumudur. Türkiye, Yengeç Dönencesi'nin kuzeyinde yer almasından dolayı bakı yönü daima güneydir. Bu nedenle, dağların güneye bakan yamaçları daha sıcak, yerleşme daha fazla, karla örtülü gün sayısı daha azdır. Karadeniz dağlarının güney yamaçlarında orman örtüsünün seyrek olmasında yağışların azlığı etkili olmuştur.

(Cevap A)

2. Türkiye'de orman örtüsü bakımından birinci sırada olan bölge Karadeniz, ikinci sırada olan bölge Akdeniz'dir. Haritada işaretlenen I. ve II. yerde Karadeniz, IV. ve V. yerde Akdeniz iklimi etkilidir. Ancak III. yer kuraklıktan dolayı orman örtüsü bakımından en fakir alandır.

(Cevap C)

3. Maki, Akdeniz ikliminin doğal bitki örtüsüdür. Alınan hatlardan yalnızca II ve IV nolu olanlar Akdeniz Bölgesi'nden geçmektedir. Ancak II nolu hat üzerinde yüksek dağ çayırları ve geniş - iğne yapraklı ormanlara rastlanma olasılığı IV. nolu hatta göre daha düşüktür. IV nolu hat Türkiye'de oldukça geniş bir alandan ve değişik iklim bölgelerinden geçer. Bu yüzden daha çok bitki türü ile karşılaşır.

(Cevap D)

4. Yağışın ve sıcaklık değerinin yüksek olduğu yerlerde orman, yağışın az olduğu yerlerde bozkır bitki örtüsü oluşur. Karadeniz Bölgesi'nde ormanların, İç Anadolu Bölgesi'nde bozkırların yaygın olmasında en etkili faktör yağıştır.

(Cevap B)

5. Türkiye'deki dağların güneye bakan yamaçları daha fazla güneş enerjisi alır. Buna "bakı etkisi" denir. Bu yüzden güney yamaçtaki tarım ürünleri daha erken olgunlaşır.

(Cevap C)

6. Bodur ağaç ve çalılardan oluşan, kış soğuşuna dayanıksız, yaz kuraklığına uygun bitkiler Akdeniz ikliminin özelliklerini yansıtan maki bitki türüdür. Antalya Yöresi makilerin bulunduğu Akdeniz iklim bölgesinde yer alır.

PUAN KÜPÜ

Antalya'da etkili olan Akdeniz ikliminin karakteristik bitki örtüsü olan makilerin yaygın olan türleri sandal, kocayemiş, keçi boynuzu, zakkum, defne, mersin, zeytin, sakız, menengiç, lavanta, kekik, akçakesme ve kermez meşesidir.

(Cevap B)

7. Turunçgil, aslında Akdeniz iklimine ait bir tarım ürünüdür. Karadeniz iklim şartlarının en belirgin şekilde yaşandığı Rize'de kış ılıklığına bağlı olarak turunçgil tarımı yapılır. Buna göre, Rize mikroklima alanıdır. Bu durumun bir benzeri Iğdır'da görülür. Doğu Anadolu'da yer alan Iğdır'da pamuk tarımı yapılır. Oysa ki bu bölge genelinde karasal iklim şartları yaşandığından Iğdır yöresi dışında pamuk yetiştirilmez.

(Cevap D)

8. Bir yerde etkili olan iklim şartlarının en belirgin göstergesi o yerin doğal bitki örtüsüdür. Karadeniz kıyı kesiminde orman, İç Anadolu'da ise bozkırların yaygın olması daha çok bölgelerin yağış rejimi ve yağış miktarının farklı olması ile ilgilidir.

(Cevap B)

9. Erozyon, toprağın üst kısmının akarsular, sel suları, rüzgârlar gibi kuvvetler tarafından süpürülüp taşınmasıdır. Erozyonu önlemek için ağaçlandırma yapılmalıdır. Ayrıca erozyon kurak yerlerde daha şiddetlidir. Barajların ömrü erozyon yüzünden kısalmaktadır. Çünkü taşınan topraklar barajları doldurur ve kullanılmaz hâle getirir. Bu yüzden özellikle kurak yerlerdeki barajların çevrelerini ağaçlandırmak gerekir.

(Cevap E)

10. Sıcaklık yerden yükseğe doğru çıktıkça her 200 metrede 1 °C azalır. Buna bağlı olarak bitki örtüsü de yükseğe doğru çıktıkça farklılaşır. Çukurova'dan İç Anadolu Bölgesi'ne gidildikçe yükselti farkı artacağından daha fazla bitki kuşağı görülür.

(Cevap C)

11. Türkiye'de iklim çeşitliliği fazla olduğundan doğal bitki örtüsü çeşitliliği de fazladır. Buna rağmen ülkemizde bulunmayan bazı bitki türleri de vardır. Türkiye orta kuşakta yer alır. Bu yüzden tropikal iklimlere ait olan savan ve kutup altı iklimlere ait olan tundra örtüsüne Türkiye'de rastlanmaz.

(Cevap B)

12. Güneydoğu Anadolu Bölgesi denizden uzaktır ve daha sıcaktır. Oysa Akdeniz Bölgesi aynı enlemde olmasına rağmen Güneydoğu Anadolu Bölgesi kadar sıcak değildir. Sebebi ise denizelliklidir. Güneyden esen sam yeli gibi çölden gelen ve kavurucu sıcaklık getiren rüzgârlar vardır. Yükseltinin az olması da etkilidir. Çünkü yükseltiyle sıcaklık ters orantılıdır. Yani yükseldikçe sıcaklık azalır.

Bitki örtüsünün bozkır olması sonuçtur. Yağış az ise ve kuraklık fazlaysa bitki örtüsü bozkır olur.

(Cevap C)

13. Akdeniz ikliminin hakim olduğu yerlerde makilerin tahrip edilmesiyle oluşan bitki örtüsü garigdir. Garig kuraklığa dayanıklıdır.

(Cevap B)

14. Sorudaki açıklamada maki bitki örtüsünün yetişme sınırının Akdeniz'den Marmara'ya doğru alçaldığı belirtilmektedir. Bu durumun nedeni enleme bağlı olarak sıcaklığın azalmasıdır.

(Cevap C)

TÜRKİYE'NİN BİTKİ ÖRTÜSÜ

1. Karadeniz kıyılarında;
  - nem oranının bölge içinde farklılık göstermesi; kısa mesafelerde bitkilerin değişmesi ve çeşitlenmesine,
  - yüzey şekillerinin engebeli olması; sıcaklık koşullarının farklılaşmasına bağlı olarak bir dağ yamacı boyunca bitkilerin kuşaklar oluşmasına,
  - farklı toprak türleri farklı bitkilerin yetişmesine imkân sağlar.

Ancak akarsu boylarının kısa olması bölgenin bitki çeşidi bakımından zengin olmasında etkili değildir.

(Cevap A)

2. Ormanlar Türkiye yüz ölçümünün %27,6'sını kaplamaktadır. Bu değer yaklaşık %80'i kıyı kesimlerde bulunmaktadır. Türkiye'deki ormanların yaklaşık yarısı Akdeniz ve Karadeniz dağlarının yamaçlarında yer alır. Antalya, Kastamonu, Muğla ve Mersin orman alanı en fazla olan illerdir. Ormanların il yüz ölçümüne oranı bakımından en zengin iller ise Karabük, Muğla ve Kastamonu'dur.

(Cevap A)

3. Haritada işaretlenen III nolu yerde Akdeniz iklim şartları yaşanır. Bu iklimin karakteristik bitki örtüsü kızılçamlar ve bunların tahrip edilmesiyle ortaya çıkan makilerdir. Başlıca maki türleri ise; sandal, zakkum, defne, yaban mersini, yabani zeytin, sakız, menengiç, keçiboynuzu, kermez meşesi, kocayemiş ve akçakesmedir.

(Cevap C)

4. Karadeniz'de dağların denize dönük yamaçlarında, yağış ve sıcaklık koşullarına bağlı olarak, 0-1000 metre arasında geniş yapraklı ormanlar yer alır. Bu kuşağın en yaygın türleri; kayın, kestane, gürgen, ıhlamur ve kızılçamdır. 1000-1500 metre arasında, geniş yapraklı ve iğne yapraklı ormanların bir arada yer aldığı karışık yapraklı ormanlar görülür. Bu kuşakta, geniş yapraklı ağaçlardan kayın; iğne yapraklılardan köknar ve sarıçam ağaçları bulunur. Sıcaklığın azaldığı 1500-2000 metre arasında ise iğne yapraklı ormanlar yer alır. Bu kuşağın en yaygın türleri; sarıçam, karaçam, göknar ve ladin ağaçlarıdır.

(Cevap E)

5. Psödomakiler (Yalancı makiler), Karadeniz kıyılarındaki görülen çalılardır. Bu çalılar ormanların yok edilmesiyle ortaya çıkar. Kışın yaprağını döken psödomakilere seçeneklerin dışında kgeyikdikeni ve böğürtlen de örneklerdir. Ancak gelincik, bozkırlarda görülen yaygın ot türlerindedir.

(Cevap E)

6. Türkiye ormanlarındaki kayın, gürgen, ıhlamur ve kestane ağaçları geniş yapraklı türler olup soğuğa dayanıklı değildirler. Bu yüzden çok yükseklere kadar çıkamazlar. Sarıçam ise soğuğa daha dayanıklıdır. Sarıçamın dünyadaki yayılış alanının en güneydeki sınırı Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesidir. En geniş yayılma alanı Kuzey Anadolu Dağları'dır. Doğu Anadolu'da 2700 metre yükseklikte bile yetişebilmektedir. Bu sınır aynı zamanda Türkiye'deki ormanların en yüksek sınırınıdır. Sarıçamın kullanım alanı fazladır. En çok kullanıldığı alan mobilyacılık ve kaplamacıdır.

(Cevap E)

7. Alpin çayırlar; genel olarak dağların ağaç yetişme sınırının üst kesimlerinde, düşük sıcaklıkların görüldüğü alanlarda yaygındır. İlbaharda yeşerip yazın yeşil kalan ot ve bazı çiçeklerden oluşan alpin çayırları ülkemizde Kuzey Anadolu Dağları, Toros Dağları, Erzurum, Kars ve Ardahan platolarında yetişir. Haritaya göre de İzmit'te alpin çayırlar yetişmez.

(Cevap D)

8. Sıcaklık ve yağış koşullarına bağlı olarak makiler; Marmara kıyılarında 300-400 m, Ege kıyılarında 500-600 m, Akdeniz kıyılarında 700-800 m yükseltiyeye kadar çıkabilmektedir. Buna göre Antalya'da sıcaklık yüksek olduğu için maki üst sınırı daha yüksek olacaktır.

(Cevap C)

9. Avrupa haritasında taralı olarak gösterilen alan Akdeniz çevresidir. Bu alanın doğal bitki örtüsü maki adı verilen kısa boylu çalılardır. Makiler, Akdeniz iklim koşulları altında doğal olarak yetişir. Ülkemizde makilere Güney ve Batı Anadolu'da özellikle de Akdeniz, Ege (I nolu) ve Marmara Denizi kıyılarında rastlanır.

(Cevap A)

10. Ülkemizdeki bitkilerden önemli bir kısmı endemik türlerdir. Bu bitkiler, yeryüzünde yalnızca belirli bir alanda yetişir. Türkiye bu tür bitkiler bakımından zengin bir ülkedir. Köyceğiz Gölü çevresinde bulunan sığla ağacı, Datça ve Teke yarımadalarındaki Datça hurması, Kazdağı'ndaki Kazdağı köknarı, Göller Yöresi'ndeki kasnak meşesi ile Kastamonu ve Yozgat çevresindeki İspir meşesi endemik türlerin başlıcalarıdır. Ancak Doğu Karadeniz kıyılarındaki kayın ağacı bu türler arasında yer almaz.

(Cevap E)

11. Fıstık çamı, daha çok Ege ve Güney Marmara'da yayılmıştır. Bergama (İzmir), Aydın ve Muğla çevresinde fıstık çamı ormanları oluşmuştur. 25 metreye kadar uzayabilen bu ağaç şemsiyeye benzer. Yağlı tohumları, önemli bir besin maddesi olduğundan yerel halkın önemli bir geçim kaynağıdır. Odunu yapı kerestesi olarak kullanılır. Ayrıca süs ağacı olarak da kullanılmaktadır.

(Cevap A)

12. Garig (frigana); makilerin yok edildiği yerlerde ortaya çıkan ve diz boyunu geçmeyen çalılardır. Kermez meşesi, lavanta, akçakesme, yasemin, kekik, funda, adaçayı, laden, katran ardıcı ve geven gariglerin başlıca üyeleridir. Ülkemizde bu tür bitkilere Akdeniz ve Ege Denizi kıyılarında rastlanmaktadır.

(Cevap B)

13. Türkiye ormanlarında yayılış alanı olarak en fazla meşe (5,9 milyon ha) ağaçları görülür. Meşelerden sonra alan büyüklüğü sırasına göre kızılçam, karaçam, kayın, sarıçam, ardıç, göknar, sedir, ladin, fıstık çamı, kızılğaç, kestane, gürgen, kavak, ıhlamur ve dişbudak ağaçları gelir.

(Cevap B)

14. • A ile gösterilen Karadeniz kıyılarında; orman,
• B ile gösterilen Erzurum – Kars'ta; çayır,
• C ile gösterilen Güneydoğu Anadolu'da; bozkır,
• D ile gösterilen Akdeniz kıyılarında; maki bitki örtülerine yaygın olarak rastlanır.

(Cevap B)

TÜRKİYE'DE NÜFUS ve GÖÇ

- Harita işaretlenen;
  - I nolu yer; Samsun kıyı kesimleri,
  - II nolu yer; Yukarı Sakarya Bölümü (Ankara çevresi),
  - III nolu yer; İstanbul,
  - IV nolu yer; İzmir,
  - V nolu yer; Menteşe Yöresi (Muğla)'dir.

Bir yerde yaz ve kış mevsimleri arasındaki nüfus miktarı farkının fazla olması için mevsimlik göç olması gerekir. Muğla yöresi yaz mevsiminde turizm faaliyetlerine bağlı olarak yoğun bir mevsimlik göç alır. Kış mevsiminde ise nüfus miktarı çok azdır. Buna göre, mevsimler arasındaki nüfus miktarı farkı fazla olur. Ayrıca; İstanbul, İzmir ve Ankara gibi kentler yaz ve kış mevsiminde de kalabalıktır.

(Cevap E)

- Türkiye'de nüfus artış hızının yüksek olmasının;

- ihracatın azalması,
- demografik yatırımlara ihtiyacın artması

sonuçları olumsuz olarak değerlendirilir. Artan nüfusa yönelik eğitim – kültür – sağlık vb. hizmetlere yönelik (demografik) yapılan harcamaların artması devlet için olumsuz bir durumdur.

Ancak nüfus artış hızının yüksek olmasının;

- iş gücünün ucuzlaması,
- vergi gelirlerinin artması,
- mal ve hizmetlere taleplerin artması

olumlu sayılabilecek sonuçlarıdır.

(Cevap B)

- 2000'li yılların başından itibaren Türkiye'de nüfus artış hızının %15'in, doğurganlık oranının da 2,09'un altına düşmesi ve bu düşüşün devam etme eğilimi göstermesi devlet kademesinde nüfus politikasında değişikliği gündeme getirmiştir. İlerleyen süreçlerde nüfus yapısının meydana getireceği muhtemel riskler kamuoyunda tartışılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte 1965'e kadar uygulanan ve nüfus artış hızını yükseltmeyi amaçlayan politikalara dönüş işareti veren bir söylem gelişmiştir. Bu gelişmelerin sonucunda doğum oranlarının artırılmasına yönelik özellikle 2014 yılından sonra bir dizi yasal düzenleme yapılmıştır.

(Cevap A)

- Aslında nüfus artış oranı; yaşlı nüfus oranı, ölüm oranı vb. özellikler hakkında da bilgi verir. Ancak soruda ulaşılabilecek daha kesin bilgiler istenmektedir. Buna göre, nüfus miktarı ve yüz ölçüm bilgilerini de kullanarak ulaşılabilecek olan en kesin ve doğru bilgi nüfus yoğunluğu olacaktır. Nüfus yoğunluğu, km^2 'ye düşen kişi sayısı demektir ve aşağıdaki formül ile hesaplanır.

$$\text{Türkiye'nin nüfus yoğunluğu} = \frac{\text{Toplam nüfus miktarı}}{\text{Yüz ölçüm}} = 111 \text{ kişi km}^2 \text{ dir. (2023 TÜİK)}$$

(Cevap A)

- Sorudaki açıklamada göç hareketinin tanımlaması yapılmıştır. Ülkemizdeki göç hareketlerinden;

- Batı Avrupa ülkelerine doğru olan işçi göçleri,
- Çukurova'da pamuk tarımında çalışma amaçlı göçler,
- nitelikli insanların gelişmiş ülkelere yaptığı göçler,
- kırsal kesimden kentlere doğru yapılan göçler

kişilerin kendi istekleri ile gerçekleştirdikleri nüfus hareketleridir. Ancak Batı Trakya'daki azınlık Türk halkının gerçekleştirdiği göç, hükümetler (Yunanistan – Türkiye) arasındaki anlaşmalar ile yapılan zorunlu göçlerdendir. Bu tür göçlere "mübadele göçleri" denir.

(Cevap A)

- Türkiye'de son yıllarda kalkınma ve gelişmeye bağlı olarak sağlık ve beslenme imkânları gelişmiştir. Bu gelişme bebek ölüm oranlarını azaltmış, ortalama insan ömrünü uzatmış ve yaşlı nüfus oranını artırmıştır. Tüm bu sonuçlar ise nüfus artış hızını artıran etkenlerdir. Aynı zamanda, kırdan kente göç hareketleri ülke içinde gerçekleştiği için nüfus miktarını etkilemez. Ancak son zamanlarda kadının iş hayatına girmesi; doğum oranının azalmasına ve dolayısıyla nüfus artış hızının azalmasına neden olacaktır.

(Cevap B)

7. Bir ülkenin gelişmişlik seviyesini belirleyen bazı nüfus özellikleri vardır. Örneğin, gelişmiş ülkelerde;
- Çalışan nüfus daha çok hizmet sektöründedir.
  - İhracatında işlenmiş ürünler, ithalatında ise ham madde bulunur.
  - Enerji tüketim miktarı fazladır.
  - Nüfus artış hızı düşüktür.

Ancak nüfus miktarı ve nüfus yoğunluğu bir ülkenin gelişmişlik seviyesini belirlemez. Örneğin gelişmiş bir ülke seyrek nüfuslu olabilir.

(Cevap A)

8. Bir ülkenin toplam nüfusunu ikiye katlama süresinin uzaması demek; nüfus artış hızının azalması demektir. Türkiye nüfusunda son yıllarda yaşanan;
- eğitim kültür seviyesinin yükselmesi,
  - doğum oranlarının azalması,
  - nüfus artış hızının azalması

gibi gelişmeler toplam nüfusun ikiye katlanma süresini uzatacaktır. Ancak yaşlı nüfus oranının artması, nüfus artış hızını artıran bir etkidir.

(Cevap E)

9. Türkiye nüfusu ülke içinde;
- iklim koşulları,
  - sanayinin gelişmişliği,
  - ulaşım imkanları,
  - arazilerin yüksek ve engebeli olması

gibi şartlardan dolayı dengesiz dağılmıştır. Ancak Türkiye'de nüfusun dağılışı üzerinde mevsimlik göçlerin etkili olduğu söylenemez. Çünkü mevsimlik göç yalnızca bir dönem yapılır. Bu göç hareketine katılan kişiler, göçe neden olan faaliyet sezonunun bitmesiyle tekrar eski yerlerine dönerler.

(Cevap A)

10. Sorudaki açıklamada, Türkiye'nin en son sayım yılı nüfus verileri verilmiştir. Bu sorudaki açıklamalardan;
- Türkiye'nin toplam nüfusunun (85 milyon 279 bin 553 kişi) % 18,6'sının İstanbul'da yaşamaması, İstanbul'un toplam nüfusu bilgisini verir.
  - Türkiye'nin toplam nüfusu ile Türkiye geneli nüfus yoğunluğu (111 kişi/km²), Türkiye'nin yüz ölçümü bilgisini verir.

Bu bilgilere ulaşabilmek için;

$$\text{Nüfus yoğunluğu} = \frac{\text{Toplam nüfus}}{\text{Yüz ölçüm}}$$

formülünden yararlanılabilir. Ancak açıklamada; yıllık nüfus artış hızı ve çalışma çağındaki nüfus oranı bilgilerine ulaşılamaz. Bu iki konu hakkında herhangi bir veri bulunmamaktadır.

(Cevap C)

11. Türkiye'de göç veren yerlerin ortak olan özelliği iş imkanlarının kısıtlı olmasıdır. Bu yüzden kırdan kente göçlerin en önemli ve ortak nedeninin ekonomik sorunlar olduğu söylenebilir. Ancak sulu tarım yapılan yerlerde daha çok endüstriyel bitkilerin ekilmesi ve dolayısıyla tarıma dayalı sanayinin gelişmesi iş imkanlarını artırmıştır. Bu durum halkın gelir seviyesinin artmasına ve göçlerin de azalmasına neden olmuştur. Bu durum GAP'ın büyük ölçüde tamamlanmasıyla Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde belirgin bir şekilde yaşanmaktadır.

(Cevap B)

12. Tablodaki X ve Y bölgelerinin toplam nüfus miktarları ve yüz ölçümleri ile ilgili herhangi bir açıklama soruda verilmemiştir. Bu yüzden;
- nüfus miktarları
  - nüfus yoğunlukları

konularında bölgelerinden hangisinin daha önde olduğu bilgisine ulaşılamaz. Ayrıca tabloda yaş durumu verilmediğinden genç nüfus oranına ve doğum oranına ulaşılamaz. Tabloda yalnızca bölgelerin nüfus artış oranları verilmiştir. Buna göre, Y bölgesinin nüfus miktarı, doğal artış (doğum) oranının üzerinde olan bir oranla artmaktadır. Bu durum Y bölgesinin göç aldığı ve dolayısıyla iş imkanları bakımından daha önde olduğunu kanıtlar.

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE NÜFUS ve GÖÇ

1. Bağımlı nüfus: 0-14 ve 65+ yaş aralığındaki çalışmayan nüfusa "bağımlı nüfus" denir. Ülkemizde doğurganlığın fazla olması nedeniyle 0-14 yaş grubunda yer alan bağımlı nüfus oranı yüksektir.

(Cevap C)

2. Türkiye'nin yer şekilleri (yükselti, eğim ve engebe, dağların uzanış doğrultusu), iklim, su kaynakları, bitki örtüsü, toprak yapısı gibi özellikleri, nüfus ve yerleşmenin dağılışını etkileyen doğal faktörlerdir.

Ancak Adapazarı ve İzmit gibi kentlerin fabrikaların kurulmasına bağlı olarak gelişen sanayi, iş imkanları, iç göç gibi etkenlere bağlı olarak gelişmesi beşeri faktörler ile açıklanır.

(Cevap E)

3. Türkiye'de kırdan kente doğru hızlı bir iç göç yaşandığından kent nüfus oranı sürekli artarken, köy nüfus oranı da sürekli azalmıştır.

(Cevap C)

4. Çukurova ve Manisa pamuk tarımında; Ordu ve Rize ise fındık – çay tarımında çalışma amaçlı mevsimlik göç alır. İskenderun sanayi amaçlı ve daha çok sürekli yerleşmeye yönelik göç alır.

(Cevap E)

5. Türkiye'de çalışan nüfus oranı içerisinde en büyük pay erkek nüfusa aittir. Kadınların iş hayatına katılma payı her yıl artış gösterse de halen çalışan erkek daha fazladır.

(Cevap C)

6. Türkiye'deki yerleşim birimlerinin büyük bir kısmı toplu yerleşme şeklindedir. Toplu yerleşmeler, daha çok su kenarlarına kurulmuştur. Örneğin İç Anadolu'daki yerleşim birimleri çoğunlukla topludur ve su kenarlarındadır. Ovalardaki yerleşim birimleri de genellikle toplu yerleşme alanlarıdır. Ancak Batı Karadeniz'de bu tür yerleşmelerin yaygın olduğu söylenemez.

(Cevap E)

7. Etkilediği alanın daha büyük olmasından dolayı Cevap E seçeneğidir. Çünkü bu seçenekte tüm Akdeniz kıyılarından bahsedilmektedir.

(Cevap E)

8. Kırdan kente göçle kent nüfusunda erkek nüfus ve sanayi sektöründe çalışan nüfus oranında artış görülür. Tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı artar. Kişi başına düşen milli gelirin artması göçlerin sonuçları arasında değerlendirilmez. Ancak birçok kentte altyapı, ulaşım gibi alanlarda aksaklık yaşanır.

(Cevap D)

9. Türkiye'nin genç ve aktif bir nüfusa sahip olması; mal ve hizmetlere olan taleplerin artmasına, ticaretin canlanmasına ve dolayısıyla yeni iş sahalarının açılmasına neden olacağından ekonomiye olumlu yönde etki yapacağı söylenebilir. Ancak bu genç nüfusa yönelik; eğitim, sağlık, meslek edindirme – istihdam vb. konularda yani demografik yatırımlar yapmak gereklidir. Aynı zamanda nüfusun genç olmasına bağlı olarak artan tüketim ihracatı azaltıp, ithalatı artıracaktır. Bu iki durum ise ülke ekonomisine olumsuz yönde etki yapacaktır.

(Cevap B)

10. Mübadele göçleri, seçeneklerde verilen diğer göçlerden çok daha farklı nedenlere bağlı olarak yapılmıştır. Bu tür göçler, ülkeler arasında karşılıklı antlaşmalara göre yapıldıklarından siyasi nedenlere bağlanabilir.

NOT

Türkiye'ye ile Yunanistan arasında imzalanan Lozan Antlaşması sonucu gerçekleşen nüfus mübadelesi ile Batı Trakya'da yaşayan 400 bin Türk, ana vatana göç etmiştir. Bunun dışında ülkemize gerçekleşen dış göçler genel mülteci hareketleri olmuştur. Bu hareketler sonucunda birçok insan ülkemize yerleşmiş ve bir kısmı zamanla ülkelerine geri dönerken bir kısmı da Türk vatandaşlığına geçmiştir. 1979'da Sovyet Birliği, Afganistan'ı işgal etmiş ve 5 bin Afgan ülkemize sığınmıştır. 1989 yılında Bulgaristan'ın uyguladığı baskılar sonucunda on binlerce Türk, ülkemize sığınmıştır. 1990 yılında yaşanan Körfez Savaşı nedeniyle 500 bin Kuzey Iraklı, 1997 yılında yaşanan Yugoslavya'daki iç savaş nedeniyle de 25 bin Boşnak ülkemize sığınmıştır. 2011 yılından beri devam eden Suriye'deki iç karışıklıklar nedeniyle Türkiye'ye mültecilerin sayısı 2018 yılında 6 milyonu geçmiştir.

(Cevap C)

11. Grafiğe göre üniversiteden mezun olan öğrenci sayısı en azdır. Ayrıca yine ortaokul ve lise mezunları arasındaki farkın az olduğu ilkökul mezunlarının sayısının en fazla olduğu ve toplam mezun sayısının (tüm okullar) 10 milyondan fazla olduğu grafikten çıkarılabilecek bir sonuçtur. Ancak Türkiye'de okuma çağına gelmiş nüfusun tamamının öğrenim gördüğü söylenemez. Özellikle kız çocuklarının Türkiye'de çeşitli nedenlerle halen okula gönderilmediği yerler vardır. Ayrıca bu durum grafikten de çıkarılabilecek bir sonuç değildir.

(Cevap C)

12. Nüfusun dağılışı üzerinde en fazla etkili olan neden yüzey şekilleridir. Örneğin yüzey şekillerinin engebeli olduğu Karadeniz Bölgesi'nde dağınık nüfus görülür.

(Cevap C)

13. Konya'da yer şekilleri sade, ulaşım kolay ve tarım alanları geniştir. Aynı zamanda burası Türkiye'nin en seyrek nüfuslu yerlerindedir. Dolayısıyla buranın seyrek nüfuslanması yer şekillerindeki engebe ile açıklanamaz. Özellikle Tuz Gölü çevresi Türkiye'nin en az yağış alan yeridir. Bu yüzden burasının seyrek nüfuslanması kuraklık ile açıklanabilir. Diğer yerler ise Türkiye'nin engebeli ve seyrek nüfuslu alanlarıdır.

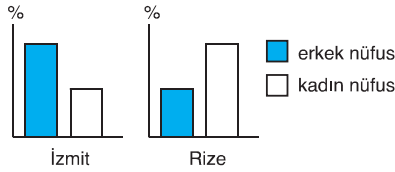
(Cevap B)

TÜRKİYE'DE NÜFUS ve GÖÇ

1.

Yukarıdaki grafiklerde İzmit ve Rize kentlerinde, toplam nüfus içindeki erkek ve kadınların oranı gösterilmiştir. Söz konusu kentlerin göç durumlarına bakıldığında, İzmit göç alırken Rize'nin göç verdiği görülür. Türkiye'de iş bulmak – çalışmak amaçlı yapılan göç hareketlerine katılan erkek nüfustur. Bu yüzden cinsiyet oranının kentlere göre farklılık göstermesi göç hareketleriyle ilgilidir.

(Cevap A)

2. Türkiye'de yapılan iç göçler, iş imkânlarının daha fazla olduğu, gelişmiş kent merkezlerine doğrudur. Buna göre haritada gösterilen, İzmir (IV), İzmit (III) ve Adana – Çukurova (V) yöreleri göç alır. Bu da söz konusu yerlerde çarpık kentleşmeyi artırır. Van (I) ve Rize yöreleri (II) dışarıya göç verir. Bu nedenle Van ve Rize'de çarpık kentleşme azdır.

(Cevap B)

3. Belirli bir ilin aldığı göç ile verdiği göç arasındaki fark "net göç" olarak ifade edilir. Göç olayına katılan her bin kişi için net göç miktarına ise "net göç hızı" denir. Türkiye'nin batısındaki iller, diğer bölgelerden fazla miktarda göç aldığı için bu illerde net göç hızı pozitifdir. Buna göre Ankara ve İzmit'in net göç hızı pozitif değerlerdedir.

(Cevap B)

4. Sorudaki grafiklerde iki farklı ülkenin toplam nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımı gösterilmiştir. Gelişmiş ülkelerde ortalama insan ömrü daha uzundur. Buna bağlı olarak yaşlı nüfus oranı daha fazladır. Ayrıca bu tür ülkelerde doğum oranı da az olduğundan çocuk ve genç nüfus oranı da az olur.

Geri kalmış ülkelerde ise tam tersi bir durum söz konusudur. Yani çocuk nüfus oranı fazla, yaşlı nüfus oranı azdır.

Bu bilgilere göre I. ülkenin gelişmiş, II. ülkenin de geri kalmış ülke olduğu söylenebilir. Buna göre de I. ülkede tarımda çalışanların çoğunlukta olduğu söylenemez.

(Cevap D)

5. Nüfusun yaş gruplarını gösteren grafiğe bakarak bir ülkenin;

- Gelişmişlik düzeyi
- Nüfus artış hızı
- Doğum oranı
- Ortalama ömür
- Toplam nüfus miktarı

gibi bilgiler elde edilir.

Yaş gruplarına bakarak tarımsal nüfus yoğunluğunun değişimi hakkında bilgi elde edilemez. Bunun için tarım alanlarının yüz ölçümü bilgisine de ihtiyaç vardır.

(Cevap B)

6. Topoğrafya (yeryüzü şekilleri), hidroğrafya (su kaynakları), iklim (sıcaklık ve yağış koşulları) ve toprak yapısı Türkiye'de nüfusun dağılışını etkileyen doğal faktörlerdir. Ancak Türkiye nüfus ve yerleşmesinin dağılışını sadece doğal faktörler etkilemez. Siyasi kararlar da bir beşeri faktör olarak bu durum üzerinde etkilidir. Örneğin; Ankara'nın günümüzde en kalabalık ikinci kent olmasında, başkent ilan edilmesinin rolü çok büyüktür.

(Cevap C)

7. V. ülkenin doğum oranı az olmasına rağmen, nüfus artış oranı çok fazladır. Bu durum, bölgenin diğer bölgelere göre dışarıdan daha çok göç aldığını gösterir.

(Cevap E)

8. Ülkemizde mevsimlik göçler genellikle tarım, turizm ve hayvancılığa bağlı olarak gerçekleşir. Antalya'da yıl içinde turizme, Adana'da ise tarıma bağlı olarak nüfus değişikliği fazla olmaktadır.

(Cevap B)

9. A, B, D ve E şıklarında verilen bilgiler iç göçü önlemek için yapılması gerekenlerdir. Kırsal kesimde hızlı nüfus artışı sebebiyle toprakların bölünmesi iç göçü azaltmaz, artırır.

(Cevap C)

10. Nüfus Artışının Olumlu Sonuçları;

- İş gücü ucuzlar.
- Piyasa genişler.
- Mal ve hizmetlere talep artar.
- Ülke nüfusu genç ve dinamik bir yapı kazanır.
- İşçi ücretleri düşer.

Nüfus Artışının Olumsuz Sonuçları

- İşsizlik artar.
- Kişi başına düşen millî gelir azalır.
- Çarpık kentleşme artar.
- Çevre kirliliği artar.
- İhracat azalır, ithalat artar.
- Kalkınma hızı yavaşlar.

(Cevap C)

11. Türkiye'de iç turizm faaliyetlerinin, bu turizme katılanların ve gelirlerinin; Cumhuriyet'ten günümüze dek arttığı görülür. Bu durum üzerinde nüfus artış hızının yükselmesi etkili değildir. Bu durum gelişmeyi engeller. Ayrıca Türkiye'de nüfus artış hızı yıllara göre azalmaktadır.

(Cevap A)

12. Genç nüfusun fazla olmasının yararları arasında demografik yatırımlar; yani okul, yol, hastane vb. hizmetleri karşılamak ve istihdam alanları oluşturmak gibi nüfusa yönelik yatırımlara ihtiyacın artması, devlet ekonomisini zora sokan bir durumdur.

(Cevap E)

TÜRKİYE'DE NÜFUS ve GÖÇ

1. Geçici (mevsimlik) göçler: Kısa vadeli göçlerdir. Bu göçler;

- turizm amaçlı,
- tarım amaçlı,
- yaylacılık amaçlı,
- eğitim amaçlı,
- avcılık ve balıkçılık amaçlı yapılır.

Sanayi kuruluşlarında çalışmak için yapılan göçler kalıcı göçlerdendir.

(Cevap D)

2.

Türkiye'de Nüfusun Dağılışı Üzerindeki Faktörler

Fiziki (Doğal) Faktörler

- İklim
- Yer şekilleri
- Su kaynakları

Beşeri-Ekonomik Faktörler

- Sanayileşme
- Tarım
- Maden çıkarımı
- Turizm
- Ulaşım

(Cevap E)

3. Tarımda makineleşme yer şekillerinin sade ve engebenin az olduğu yerlerde yaygındır. Doğu Karadeniz'de yer şekilleri engebeli ve eğimlidir. Bu nedenle Doğu Karadeniz'de makineleşmeye bağlı olarak gerçekleşen göç hareketleri çok azdır. Bölümden dışarıya gerçekleşen göçler bölümde sanayi, ticaret, ulaşım, madencilik, turizm gibi ekonomik faaliyetlerin gelişmemesine bağlı olarak istihdam olanaklarının az olmasındandır.

(Cevap C)

4. Doğal nüfus artışı, sınırları belli bir bölgede doğum ile ölüm arasındaki farktır. Gerçek nüfus artışı ise sınırları belli bir bölgede göçlerle nüfusun artması veya azalmasıyla hesaplanır. Buna göre B bölgesinde doğal nüfus artış oranı binde 40 iken gerçek nüfus artışı binde 16'dır. Bu bölge dışarıya göç vermektedir. A bölgesinde doğal nüfus artış oranı binde 17 iken gerçek nüfus artış oranı binde 37'dir. Bu bölge dışarıdan göç almaktadır.

(Cevap E)

5. Haritada işaretli yerler Doğu Karadeniz kıyıları, Iğdır Ovası ve Konya Ovası'dır. Bu yerlerde; yaşanan göç olayları, doğum oranları ve nüfus yoğunlukları farklıdır. Ancak hepsinde ortak olan özellik ise tarımın yöre nüfusları için önemli bir gelir kaynağı olmasıdır.

(Cevap C)

6. Ege ve Akdeniz kıyılarında turizm gelişmiştir. Endüstriyel tarım ürünleri çeşitli ve verimi yüksektir. Özellikle Ege'de ulaşım olanakları fazla ve çeşitli sanayi kuruluşları da yoğunudur. Akdeniz ve Ege kıyılarında nüfus yoğunluğunun fazla olmasında yer altı kaynaklarının etkisi yoktur.

(Cevap D)

7. 1940 - 45'li yıllar arasında Türkiye II. Dünya Savaşı'na girmediği hâlde erkek nüfus silah altına alınmış ve evlenmeler azalmıştır. Bu durum nüfus artış hızını söz konusu dönemde azaltmıştır.

(Cevap C)

8. Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), SSCB'nin dağılmasının ardından 11 cumhuriyetin (Azerbaycan, Ermenistan, Belarus, Kazakistan, Moldova, Kırgızistan, Rusya, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan, Ukrayna) katılımı ile kurulmuştur. Topluluğa kuruluş aşamasında Baltık Devletleri ve Gürcistan katılmıştır. Topluluğa Aralık 1993'te katılan Gürcistan, 2008 Güney Osetya Savaşı sonrasında meclis kararı ile 15 Ağustos 2008'te BDT'den ayrılmıştır.

Siyasi bir birlik olarak kurulan BDT zamanla ekonomik bir özellik de kazanmıştır. Günümüzde bu ülkeler topluluğu yaklaşık 240 milyonluk nüfusu, dünyanın toplam doğal kaynaklarının % 25'i ve sanayi potansiyelinin % 10'una sahip önemli bir güç merkezi haline gelmiştir.

(Cevap D)

9. Kıyı Ege'de yer almasına rağmen yer şekillerinin engeli – ulaşımın zor olması şartlarına bağlı olarak Menteşe Yöresi seyrek nüfuslanmıştır.

(Cevap C)

10. Bu grafiğin öncelikle Türkiye'nin nüfus artış hızını gösterdiğini belirtelim. Grafiğe göre, Türkiye'nin nüfus artış hızı hiçbir zaman sıfıra veya eksi değere düşmemiştir. Buna göre Türkiye'nin toplam nüfus miktarı, bazı yıllarda hızlı, bazı yıllarda daha yavaş, ama sonuçta sürekli artmıştır. Bu yüzden "Bazı sayım yıllarında Türkiye'nin nüfusu azalmıştır." denilemez. Ayrıca 1960 yılı nüfus miktarı değil, nüfus artış hızı 1970 yılından fazladır. Türkiye'nin nüfusu sürekli arttığı için son yıllardaki sayımlar, önceki yıllardan fazla olmalıdır.

(Cevap B)

11. Haritada verilen yerlerin tamamı yoğun nüfuslanmıştır. Ancak bunlardan Doğu Karadeniz kıyısında yer alan IV. nolu yerin yoğun nüfuslanma nedeni sanayi faaliyetlerinden çok yer şekilleridir. Kıyıya çok yakın ve paralel olarak uzanan dağ sıraları nüfusun dar bir kıyı şeridinde toplanmasına neden olmuştur.

(Cevap D)

12. 1923-1965 döneminde nüfus artış hızını yükseltmeyi amaçlayan politikalar uygulanmıştır. Cumhuriyet öncesinde meydana gelen I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı nedeniyle nüfusun yaş yapısı değişmiş, önemli nüfus kayıpları yaşanmıştır. Ancak bu dönemde kötü olan gelişmişlik seviyesi ve yaşam şartları, insan ömrünün kısalmasına neden olmuştur.

(Cevap E)

TÜRKİYE'DE NÜFUS ve GÖÇ

1. Nüfusun yaş yapısı ilgili önemli göstergelerden biri de ortanca(meydan) yaş kavramıdır. Nüfusu sayısal olarak ikiye bölen ortanca yaş değerinden daha genç olan nüfus miktarı ile ortanca yaştan daha fazla olan nüfus miktarı birbirine denktir. Örneğin 2019 yılı verilerine göre, Türkiye'de ortanca yaş 32'dir. Yani 2019 yılında Türkiye'de 32 yaşından küçük ile bu yaş değerinden daha büyük olan nüfus miktarı birbirine eşittir. Ancak bu değer doğu ve batı illeri arasında farklılık göstermektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da bulunan illerde ortanca yaş değerinin 18-21 yaş arası olmasında; Genç nüfus ve doğum oranlarının yüksek; yaşlı nüfus oranının düşük olması etkili olmuştur.

(Cevap B)

2. Aksaray bir tarım kentidir. Maden kenti demek yanlış olur.

(Cevap D)

3. Haritada verilen taralı alan Menteşe Yöresi'dir. Menteşe Yöresi'nde nüfus ve nüfus yoğunluğu düşüktür. Yörede nüfus yoğunluğunun düşük olmasında,

- tarım arazilerinin az olması,
- engebeli arazi koşulları,
- demir yolu, kara yolu, hava yolu ulaşımının gelişmemiş olması

gibi faktörler etkili olmuştur.

Yörede iklim koşulları tarıma elverişlidir. Ayrıca Ege Bölgesi'nde en fazla yağış Menteşe Yöresi'ne düşer. Dolayısı ile I. ve IV. seçenekte verilen faktörlerin yörenin nüfus yoğunluğunun düşük olmasında etkili olduğu söylenemez.

(Cevap B)

4. Marmara Bölgesi'nin de geri kalmış ve seyrek nüfuslanmış yerleri vardır. Bölgede sadece iş imkanlarının fazla olduğu yerler göç alır.

(Cevap A)

5. Türkiye'de iç göç hareketlerinin sonucunda ortaya çıkan bu tür sorunların en az yaşanacağı kent merkezinin de aynı zamanda en az göç alan kent merkezi olması gerekir. Seçeneklerde yer alan; İzmir, Kocaeli, Bursa ve Adana gibi büyük şehirler iş imkânlarına bağlı olarak sürekli göç alır ve bu tür sorunları her geçen yıl artarak yaşar. Oysaki Kars kenti diğerlerine ters olarak göç almak yerine daha çok göç verir. Bu yüzden göç hareketinden doğan sorunları diğerlerine oranla daha az yaşaması gerekir.

(Cevap D)

6. Kıyılarda genelde iklim ılıman olup, verimli tarım alanları ve yoğun endüstri kuruluşları bulunur. Ancak bitki örtüsünün gür olması nüfusun kıyılarda toplanmasında etkili değildir.

(Cevap B)

7. Kıyı Ege (İzmir), Çatalca – Kocaeli (İstanbul), Çukurova (Adana) yoğun nüfuslanmıştır. Doğu Karadeniz Bölümü seyrek nüfuslu olmasına rağmen halk kıyıda toplanmıştır. Bu yüzden Doğu Karadeniz kıyı kesimi de kalabalıktır. Ancak önemli yolların dışında kalan Yıldız Dağları Bölümü seyrek nüfusludur.

(Cevap D)

8. Türkiye'de kırsal alanlarda makineli tarımın yaygınlaşmasıyla birlikte iş gücüne duyulan ihtiyaç azalmış ve göç olayları hızlanmıştır. Ancak makine kullanımına elverişli araziler düz ve tarım alanlarının geniş olduğu arazilerdir. Oysaki Ordu'da makineli tarıma elverişli arazi azdır. Bu yüzden Ordu'dan yapılan göçlerin nedenleri arasında makineli tarım gösterilemez.

(Cevap A)

9. Bir bölgenin nüfus artışı daha çok göçlere bağlı ise iş imkânları fazla demektir. Çünkü Türkiye'de yapılan göçler genelde işsizlik nedeniyledir. Göç aldığına göre söz konusu bölgenin gelişmiş olması gerekir. Yani kırsal nüfus oranının ve tarımda çalışan nüfus oranının fazla olduğu söylenemez.

(Cevap B)

10. Doğu Karadeniz Bölümü engebeli bir arazi yapısına sahiptir. Bu nedenle bölümde sanayi, ulaşım, ticaret gibi ekonomik etkinlikler fazla gelişmemiştir. Bu durum bölümde istihdam olanaklarının sınırlı olmasına neden olmuştur. Ülkemizde göç hareketleri istihdam olanaklarının sınırlı olduğu alanlardan, istihdam olanaklarının fazla olduğu alanlara doğru yapılır. M kentinde istihdam olanakları sınırlı olduğundan dışarıya göç fazladır.

(Cevap E)

11. Türkiye'nin üç tarafı denizlerle çevrilidir. Denize kıyısı olan yerlerde iklim koşullarının elverişli olması, verimli alüvyal ovaların bulunması, ticaretin gelişmesi, turizmin gelişmesi gibi faktörlere bağlı olarak nüfus yoğunluğu fazladır. Fakat Çanakkale (Gelibolu ve Biga yarımadaları) Menteşe Yöresi, Teke ve Taşeli Platosu gibi yer şekillerinin engebeli olmasına bağlı olarak sanayinin, ulaşımın, ticaretin, tarımın gelişmediği kıyı kesimlerinde nüfus yoğunluğu düşüktür.

(Cevap A)

12. Karadeniz Bölgesi'nin özellikle Doğu Karadeniz Bölümü'nde nüfus kıyıya çok yakın kesimlerde yoğunlaşmıştır. Çünkü kıyının hemen gerisinden yükselen dağ sıraları nüfusun iç kesimlere yayılmasına engel olmuştur.

(Cevap B)

13. İl ve ilçe merkezlerinde ikamet edenlerin arasında 1950'li yıllarından itibaren belirginleşen bir artış söz konusudur. Sürekli artan kent nüfus oranı 2019 yılında % 92,3'e kadar yükselmiştir. Belde ve köylerde yaşayanların oranı ise % 7,7'ye kadar düşmüştür. Bu durum üzerindeki en önemli etken sanayi faaliyetleridir. Ancak sulı tarımın gelişmesi ile kesimlerde halkın gelir seviyesini artmış ve göçler azalmıştır. Örneğin; GAP'ın büyük ölçüde tamamlanmasıyla birlikte Güneydoğu'dan yapılan göçler azaldığı görülür. 2022 yılında ise kentli nüfus oranı % 93,4 olmuştur.

(Cevap C)

14. Türkiye'de iş olanaklarının yetersiz olduğu yerler seyrek nüfuslanmıştır. Bu durumun başında yer şekillerinin engebeli ve yüksek olması, ulaşımın zor olması gibi etkenler vardır. Ayrıca tarım alanlarının dar ve parçalı oluşu da nüfusun seyrek olmasına neden olur. Ancak su kaynaklarının fazla olması, nüfus ve yerleşme için olumsuz bir etken değildir. Aksine su kaynaklarının yetersiz olduğu yerler seyrek nüfuslanmıştır.

(Cevap C)

TÜRKİYE'DE NÜFUS ve GÖÇ

1. Türkiye'nin hızla gelişmesine bağlı olarak gelecekte nüfus artış hızı düşecektir. Ancak nüfus yine de artmaya devam edecektir. Yani 2017 yılındaki nüfus miktarının daha fazla olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Aynı zamanda 2022 yılında yaşlı nüfus oranının, 2017 yılında ise 0-4 yaş grubunun daha fazla olduğu, 80 yaş ve üzeri yaş grubunda kadınların çoğunlukta olduğu, 2022 yılında genç nüfus oranının daha az olduğu zaten piramitlerden anlaşılmaktadır.

(Cevap D)

2.

$$\text{Tarımsal nüfus yoğunluğu} = \frac{\text{Tarımla uğraşan nüfus}}{\text{Tarım alanı}}$$

formülüyle bulunur.

Tarımsal nüfus yoğunluğu yer şekillerinin engebeli olduğu yerlerde tarım alanları dar olduğu için fazladır. Buna göre;

- I→ Ergene havzası olduğu için yer şekilleri sade,
 II→ Doğu Karadeniz olduğu için yer şekilleri engebeli
 III→ Hakkâri Bölümü olduğu için yer şekilleri engebeli
 IV→ Konya Bölümü olduğu için yer şekilleri sadedir.

(Cevap D)

3. Türkiye'de kadın ve erkek nüfusun sayım yıllarına göre farklılık göstermesinin nedenleri;

- a. Doğumlarla nüfusa katılan kız ve erkek bebek sayılarının farklılık göstermesi.
 b. Kadınlarda yaşam süresinin erkeklere göre daha uzun olması.
 c. Savaşlara genellikle erkek nüfusun katılmış olmasıdır.

(Cevap A)

4. Türkiye'de hızlı nüfus artışıyla birlikte;

- İç ve dış göç hızlanır.
- Eğitim hizmetleri yetersiz kalır.
- Sağlık hizmetleri yetersiz kalır.
- Konut ihtiyacı artar.
- İşsizlik artar.
- Kişi başına düşen gelir düşer.

gibi birçok olumsuz durum ortaya çıkar.

Fakat "İş yerlerinde eleman ihtiyacı artar." olumsuz bir durum olarak söylenemez.

(Cevap A)

5. Aşağıdaki tabloda en fazla nüfusa sahip ilk 5 ilin cinsiyete göre dağılımı gösterilmiştir. (2023 TÜİK)

İller	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam nüfus içindeki oranı (%)		
				Toplam	Erkek	Kadın
İstanbul	15 907 951	7 955 820	7 952 131	18,65	18,63	18,68
Ankara	5 782 285	2 856 479	2 925 806	6,78	6,69	6,87
İzmir	4 462 056	2 215 716	2 246 340	5,23	5,19	5,28
Bursa	3 194 720	1 595 869	1 598 851	3,75	3,74	3,76
Antalya	2 688 004	1 351 702	1 336 302	3,15	3,17	3,14

Bu tabloya göre II numaralı il Ankara, III numaralı il İzmir olur.

(Cevap E)

6. Dağların hemen kıyı gerisinden yükselmesi nüfusun dar kıyı şeridinde toplanmasına neden olması Doğu Karadeniz için yani II. bölge için geçerlidir. Deniz turizminden dolayı nüfusun mevsimden mevsime değişmesi Antalya için yani IV. bölge için geçerlidir. Endüstri bölgesi olduğu için nüfusu fazla olan yer Kocaeli Yarımadası'dır. Yani I. bölge için geçerlidir. İklim koşulları elverişli olduğu hâlde nüfus yoğunluğu az olan Menteşe Yöresi'dir yani III. bölge için geçerlidir. Hakkâri ile ilgili yani V. bölge ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir.

(Cevap E)

7. Türkiye'nin nüfus piramidine bakarak;
- türkiye'nin toplam nüfusu,
  - genç nüfusun yaşlı nüfusa oranı,
  - erkek nüfusun kadın nüfusa oranı,
  - doğumların giderek azalmakta olduğu,
  - kadın ve erkeklerde çalışma çağındaki nüfus miktarı ve bunun genel nüfusa oranı bilgilerine ulaşılabilir.

(Cevap E)

8. Bir ülkede nüfusun ikiye katlama süresi doğum oranıyla ilgilidir. Doğum oranının yüksek olduğu bölgelerde nüfusun ikiye katlanma süresi kısadır. Diğer ülkelere göre Türkiye'de nüfusun ikiye katlama süresi kısa olduğundan Türkiye'de doğum oranı yüksektir. Dolayısıyla genç nüfus fazladır.

(Cevap B)

9. Ülkemizde nüfusun en fazla olduğu ve göçün en fazla yapıldığı kent İstanbul'dur.

(Cevap A)

TÜRKİYE'DE NÜFUS ve GÖÇ

1. Bir ülkede aile planlaması, eğitim seviyesinin yükselmesi, kentleşme oranının artması ve çalışan kadın sayısının artması doğum oranını düşürür ve bu da nüfus artış hızının düşmesine neden olur. Sağlık koşullarındaki iyileşme, ölüm oranlarını düşürdüğünden nüfus artış hızını yükseltir.

(Cevap C)

2. Metropoliten kent genellikle nüfusu bir milyonu aşmış kentlere denir.

(Cevap A)

3. Türkiye'de nüfusun dağılışında fiziki ve beşerî faktörler etkilidir. Yer şekilleri, iklim özellikleri, toprak özellikleri, hidrografik özellikler nüfusun dağılışında etkili olan faktörlerdir. Mesken özellikleri nüfusun dağılışında etkili değildir.

(Cevap C)

4. Bir bölgede tarımsal nüfus yoğunluğunun az veya çok olmasını etkileyen temel faktör yer şekilleridir. Türkiye'de arazinin dağlık ve engebeli olduğu alanlarda tarım arazileri dar olduğundan tarım nüfus yoğunluğu fazladır. Dolayısıyla Hakkâri Bölümün'de yer şekillerinin dağlık ve engebeli olması tarım alanlarını daraltmaktadır.

(Cevap C)

5. Ekonominin temelde tarıma dayalı olduğu Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinde kırsal nüfus oranı fazladır.

(Cevap D)

6. Ülkemizde küçükbaş hayvancılık genellikle küçük nüfuslu gruplar hâlinde göçebe tarzına bağlı olarak yapıldığından, ülkemizde nüfusun coğrafi dağılışı üzerinde en az etkiye sahiptir.

(Cevap D)

7. Aktif nüfus: 14-65 yaş arasında olup iş gücüne katılan veya belirli bir işte çalışan nüfusa denir. Aktif nüfus (çalışan nüfus) içerisinde erkeklerin oranı % 66,9 iken kadınlarda bu oran %31,2'dir. Ülkemizde kırsal kesimde doğurganlık oranı kentlerden daha fazladır. Toplam nüfus içerisinde 65+ (yaşlı nüfusun) nüfusun %9,9 olması, yaşlı nüfusun payının az olduğunu gösterir.

(Cevap B)

8. Verilen merkezler incelendiğinde çok ince bir ayrıntıya dikkat etmemiz gerekir. Bu tür sorularda doğru cevabımız genellikle Muğla (Menteşe) yöresidir. Sebepini açıklayalım; Muğla (Menteşe) yöresi Ege Bölgesi'nde dağların denize paralel uzandığı istisna bir alanımızdır. Dağların denize paralel uzanması ve bu bölgede ortalama yükseltinin fazla olmasına bağlı olarak yörede yıllık yağış miktarı fazla ve Akdeniz iklimi etkili olduğu için, yörenin iklim koşulları elverişlidir. Ancak arazinin dağlık ve engebeli olması burada nüfusun seyrek olmasına neden olmuştur.

(Cevap D)

9. Ülkemizde kırsal nüfus oranının yıllara göre azalmasındaki nedenler incelendiğinde,
- Kırsal kesimden kentlere yaşanan iç göçlerin artması
  - Endüstri kuruluşlarının kentlere yakın olması dolayısıyla göçün yönünün buraya çevrilmesi
  - Makineli tarıma bağlı olarak kırsal kesimde tarımda çalışan insan gücüne duyulan ihtiyacın azalması
  - Kırsal alanların kentlere dönüşmesi gibi faktörler ortaya çıkar.

Ülkemizde hâlâ kırsal nüfusta doğum oranı yüksektir.

(Cevap E)

10. Sürekli göçler; insanların göç ettikleri yere yerleşmesiyle gerçekleşir. Geçici göçler insanların yılın belirli dönemlerinde tarım, turizm, inşaat gibi ekonomik faaliyetlerin yoğun olarak yapıldığı yerlere doğru gerçekleşir.

(Cevap E)

11. Ülkemizde nüfusun dağılışı incelendiğinde kıyı bölgelerin tarım, sanayi, ticaret ve turizme bağlı olarak iç bölgelere göre daha fazla nüfuslandığı görülür.

(Cevap D)

12. Taşeli Platosu, Menteşe Yöresi ve Göller Yöresi yer şekillerinin engebeliği, iklim koşullarının elverişsizliği, ulaşım olanaklarının yetersizliği gibi faktörlerin etkisi altında nüfusun seyrek olduğu alanlardır. Tuz Gölü ve çevresi 300 mm altında yağış alması sebebiyle çöl diye nitelendirilmektedir. Dolayısıyla bu merkezlerde nüfus seyrek iken Çukurova'da toprakların verimli, iklim koşullarının elverişli olması gibi faktörlerden dolayı nüfus daha yoğundur.

(Cevap D)

13. Bir bölgede veya bir ilde nüfus yoğunluğunun fazla olmasında; eğitim, ticaret, turizm, endüstri gibi faktörlerin etkisi fazladır. Ormancılık nüfus yoğunluğunun fazla olmasında daha az etkiye sahiptir.

(Cevap A)

14. Haritada verilen yerler arasında II numaralı yer zaten yoğun nüfusludur. Seyrek nüfuslu olan I, III ve V numaralı yerlerde ise yer şekilleri sadedir. Haritada yer şekilleri engebeli olan ve bu yüzden seyrek nüfuslanan yer IV numaralı alandır (Toros Dağları).

(Cevap D)

15. UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alan ve tüm dünyanın dikkatini çeken Şanlıurfa'daki Göbeklitepe'de insanlık tarihinin bilinen ilk tapınakları yer almaktadır.

(Cevap B)

TÜRKİYE'DE NÜFUS ve GÖÇ

1. Ülkemizde yoğun nüfuslu bölgelerin özellikleri düşünüldüğünde bu bölgeler genellikle iklim koşullarının elverişli, toprakların verimli olduğu, su kaynaklarına yakın ve yeryüzü şekillerin sade olduğu alanlardır. Türkiye'nin büyük bir bölümünde fay hattının varlığına rağmen, arazinin verimli olması veya sanayinin gelişmiş olması gibi etkenler buradaki nüfus yoğunluğunun fazla olmasına sebep olmuştur.

(Cevap C)

2. Açıklamada geçen bilgiler 1965-1980 dönemine aittir. Bu dönemde, daha önceki (1923-1965) döneminden farklı olarak nüfus artış hızını düşürmeyi amaçlayan politikalar uygulanmıştır. DPT tarafından hazırlanan ve 1963-1967 yılları arasında uygulanan I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda bu politikaların gerekçeleri belirtilmiştir.

NOT

2019 - 2023 yılları arasında 11. Kalkınma Planı yürürlüktedir.

(Cevap B)

3. Grafik incelendiğinde coğrafi bölgenin doğum oranı, nüfus artış oranından fazladır. Bu durum bölgenin dışarıya göç verdiğini göstermektedir. Yalnızca grafiğe bakarak ulaşım, eğitim, sağlık, nüfus yoğunluğu ve sanayinin geliştiği bilgisine ulaşılamaz.

(Cevap B)

4. Türkiye'de kırdan kente göçün sonucunda:

- Sanayi kuruluşları şehir merkezlerinde kalır.
- Gecekondulaşma artar.
- Tarım alanları boş kalır.
- Belediye hizmetleri yetersiz kalır.

(Cevap D)

5. Adana pamuğa bağlı olarak yıl içerisinde mevsimlik göç alırken; Antalya ve Muğla yaz mevsiminde turizme bağlı göç alır. Bu illerde nüfus yıl içerisinde bazı aylarda bu faaliyetlere bağlı olarak değişir.

(Cevap C)

6. Ortanca yaş, yeni doğan bebekten en yaşlıya kadar nüfusu oluşturan kişilerin yaşları küçükten büyüğe doğru sıralandığında ortada kalan kişinin yaşındır. Ortanca yaş aynı zamanda nüfusun yaş yapısının yorumlanmasında kullanılan önemli göstergelerden biridir. Ortanca yaşın artması; ortalama yaşam süresinin uzadığını ve dolayısıyla yaşlı nüfus oranının arttığını gösterir. Fakat bu durum nüfusun cinsiyet yapısıyla ilgili değildir.

(Cevap C)

7. Türkiye'de tarımın en büyük problemlerinden biri de sulamadır. Bu durumu doğuran en önemli faktör, Türkiye'nin büyük bir bölümünde karasal iklim görülmesi ve karasal iklimlerde; yıllık yağış miktarının az, buharlaşmanın şiddetli ve yağış rejiminin düzensiz olmasıdır.

GAP ile birlikte bölgedeki tarımda meydana gelen değişimler şöyle sıralanabilir:

- İklim bağımlılık azalır.
- Üretimde dalgalanmalar azalır.
- Tarımda üretim ve verim artar.
- Nadas alanları azalır.
- Tarıma bağlı endüstri gelişir.

Bu olumlu gelişmeler altında, bölge dışına olan göçler artmaz, tam tersine iş olanakları arttığı için azalır.

(Cevap E)

8. Türkiye'de olumsuz iklim koşulları Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan insanlar için bir göç sebebi olabilirken Akdeniz Bölgesi'nden yapılan göçleri bu nedene bağlayamayız.

Engebeli yüzey şekilleri Türkiye'de Doğu Karadeniz Bölümü'nde göçe neden olan bir faktör olarak karşımıza çıkar. Çünkü bu bölümde engebenin fazla olması tarım alanlarının daralmasına neden olmuştur. Ancak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yüzey şekillerinin sade olmasından dolayı bölgedeki göçü açıklarken bu kavram yeterli olmaz. Ama Türkiye'de iç göçe neden olan en temel faktör bütün bölgelerde görülen kısıtlı iş imkânları, dolayısıyla işsizlik problemidir.

(Cevap B)

9. Karadeniz Bölgesi'nde nüfus daha çok kıyı kesimlerde toplanmıştır. Bu nedenle kıyıda nüfus yoğunluğu iç kesimlerden fazladır.

(Cevap C)

10. Türkiye'de iç göçlere neden olan temel faktör, kırsal kesimde yaşanan işsizlik problemidir. Şıkları incelediğimizde Türkiye'de göçler batıdan – doğuya değil, tam tersi doğudan batıya doğrudur. Türkiye'de en fazla göç eden grup 20 – 35 yaş arasındaki gençlerdir. Doğu Anadolu, Türkiye'de sanayinin en az geliştiği bölgedir. Bu nedenle bu bölgedeki göçler genellikle bölge dışıdır.

Türkiye'de kentlerin hızla gelişip sanayileşmesine bağlı olarak göçler son yıllarda kentten – kente doğru yoğunlaşmıştır. Bu tür göçler de az gelişmiş kentlerden daha çok gelişmiş kentlere doğrudur.

(Cevap D)

11. Türkiye'de kentlerde görülen konut sıkıntısının temel nedeni kırsal kesimden kentlere doğru yapılan iç göçün fazla olmasıdır.

(Cevap C)

12. Verilen öncülleri incelediğimizde bu yargılar ülkemizde büyük kentlere göçün artmasının sonuçlarıdır.

(Cevap C)

13. Nüfus yoğunluğunu etkileyen iki temel faktör vardır. Bunlar; ilin toplam nüfusu ve yüz ölçümüdür.

$$\text{Nüfus yoğunluğu} = \frac{\text{İlin toplam nüfus}}{\text{Yüz ölçümü}}$$

Mersin ilinin nüfusu Batman'a göre üç kat fazla olmasına rağmen nüfus yoğunluklarının aynı olması, Mersin'in yüz ölçümünün Batman ilinden büyük olmasıyla açıklanır.

(Cevap D)

14. 1950 yılından sonra ülkemizde sanayileşme hız kazanmıştır. Ülkemiz kalkınma sürecine girmiştir. Bunun sonucunda;

- dış satım ürünlerinin çeşidi ve geliri,
- tarımda makine kullanımı,
- iletişim olanakları,
- nüfusun eğitim ve kültür düzeyi artmıştır.

Ancak kırsal nüfus oranında artış olmamıştır.

(Cevap B)

TÜRKİYE'DE NÜFUS ve GÖÇ

1. Türkiye'de nüfus artış hızı 1985 yılından günümüze azalmıştır. Doğum oranlarının düşmesine bağlı olarak nüfus artış hızı düşmeye devam etmektedir.

NOT

Bir ülkenin nüfusunun kendini yenilemesi için doğurganlık hızının en az 2,1 olması gerekmektedir. TÜİK tarafından hazırlanan raporda, toplam doğurganlık hızının doğal akışı içinde azalıp, 2050 yılında 1,65'e düşeceği, bu tarihten sonra ise doğurganlık hızının artışa geçerek 2075 yılında 1,85 değerine ulaşacağı tahmin edilmektedir. Doğurganlık senaryosu ile yapılan temel projeksiyona göre, çocuk nüfusunun toplam nüfusa oranı 2023 yılında yüzde 21,2, 2050 yılında yüzde 15,7, 2075 yılında da yüzde 14,6'ya kadar gerileyecek. Yaşlı nüfus oranı ise 2023'te yüzde 10'u, 2050'e yüzde 20'yi aşacak. Türkiye'nin 65 yaş ve üzerindeki nüfusu 2075 yılında genel nüfusun yüzde 27,7'sini oluşturacak.

(Cevap B)

2. Eğitim ve sağlık olanaklarının arttığı ülkelerde bebek ölüm oranı ve nüfus artış hızı düşer, ortalama yaşam süresi uzar. Ortalama yaşam süresinin arttığı ülkelerde yaşlı nüfus oranı giderek artar. Kentleşme oranının giderek artmasına bağlı olarak nüfus artış hızı düşer. Ekonomik olarak gelişen ülkelerde aynı zamanda kişi başına düşen millî gelir artar.

(Cevap C)

3. İstanbul, Ankara ve İzmir gibi istihdam olanaklarının fazla olduğu kentler kırsal kesimlerden ve istihdam olanaklarının az olduğu diğer kentlerden çok fazla göç alırlar. Bu duruma bağlı olarak bu kentlerin nüfus artış hızları ve toplam nüfusları çok fazladır.

(Cevap B)

4. I, III ve V. alanlarda yer alan kırsal kesimlerden kentlere göçlerde yer şekillerinin engebeli olması, II. alandaki göçlerde ise kuraklık etkili olmuştur. IV. taralı alanda yer alan yöre Doğu Karadeniz Bölümü'nün kıyı kesiminde yer alır. Bu yörede kışlar nemliliğin fazla olmasına bağlı olarak ılık geçer. Bu nedenle yöreden dışarıya göçlerde etkili olan faktörler arasında kışların soğuk geçmesi yer almaz.

(Cevap D)

5. Fizyolojik nüfus yoğunluğu: Bir yerde toplam nüfusun tarım alanlarına bölünmesi ile elde edilen nüfus yoğunluğudur. Toplam nüfus ne kadar fazla ve tarım alanları ne kadar dar ise fizyolojik nüfus yoğunluğu o kadar fazladır. II. alanda verilen yöre İstanbul ve çevresidir. İstanbul'da tarım alanları dar nüfus ise çok fazladır. Bu nedenle İstanbul fizyolojik nüfus yoğunluğu bakımından Türkiye'de ilk sırada yer alır. Diğer seçeneklerde verilen taralı alanlarda tarım alanları İstanbul'a göre daha fazla ve nüfus daha azdır.

(Cevap B)

6. Türkiye'de hızlı bir şekilde yaşanan iç göç faaliyetlerinin sonucunda çarpık kentleşme olgusu ortaya çıkmıştır. Kentler plansız bir şekilde hızla büyümüş, kaçak yapılaşma, altyapı, trafik vb. sonuçlar ortaya çıkmıştır. Ancak kent dışında kurulan sanayi siteleri, günümüzde özellikle son yıllarda büyük kentlerde sayıları hızla artan organize sanayi bölgeleridir. Bu bölgelerin kent dışında kurulması, plansız kentleşmenin bir parçası olarak gösterilemez.

(Cevap E)

7. Yeşilirmak Havzası'nda Coğrafi Bilgi Sistemleri'nden (CBS) yararlanılarak çalışmalar yapılmaktadır. Elde edilen veriler analiz edilerek gerekli çalışmalar yapılmaktadır. Buna göre, yörenin göç vermesi olumsuz bir durum olarak kabul edilir.

(Cevap E)

8. Türkiye nüfusunun 2075 yılında yaş gruplarına göre dağılımında karşılaşılabileceği sorun günümüzde birçok Avrupa ülkesinde görülmektedir. Nüfusun yaşlanmasıyla birlikte mal ve hizmetlere olan taleplerin azalması üretimin de azalmasına neden olur. Bu da ekonomiyi olumsuz olarak etkileyecektir.

(Cevap D)

9. Haritada verilen taralı alanlarda, Doğu Karadeniz kıyıları, Doğu Anadolu ve Trakya'nın batı kesimleri verilmiştir. Bu yörelerin ortak özelliği yoğun bir şekilde göç vermeleridir.

(Cevap D)

10. Nüfus pramitleri, nüfusun yaş gruplarına göre dağılımını gösterir. Piramidin taban kısmında ise çocuk nüfus oranı yer alır. Buna göre, zamanla piramidin taban kısmının daralması, çocuk nüfus oranının yani doğurganlık oranının düştüğünü gösterir.

(Cevap C)

11. I, II ve V numaralı taralı alanlarda verilen iller İstanbul, İzmir ve Antalya'dır. Bu ve bu gibi ekonomik olarak gelişmiş illerde istihdam alanlarının fazla olması nedeni ile nüfus daha çok dışardan gelen göçlere bağlı olarak artar. Doğumlara bağlı nüfus artışı bu illerde çok azdır. III ve IV numaralı taralı alanlarda verilen iller Şanlıurfa ve Van'dır. Bu gibi gelişmekte olan illerde nüfus artış hızı yüksek olur ve nüfus artışı daha çok doğumlarla gerçekleşir. Bu iller, istihdam alanlarının kısıtlı olması gibi nedenlerle İstanbul, İzmir, Antalya, Bursa, Adana, Ankara gibi illere göç verir.

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE NÜFUS ve GÖÇ

1. "Beşer" insan demektir. Beşeri coğrafyada ise kaynağını insandan alan, ortaya çıkması üzerinde insan faaliyetlerinin etkisi söz konusu olan nüfus, ticaret, turizm, ulaşım, ekonomi vb. olay ve konular incelenir. Biyocoğrafya ise yeryüzündeki hayvan ve bitki topluluklarının özelliklerini, oluşturduğu kuşakları ve dağılımlarını inceler. Buna göre biyocoğrafyanın beşeri coğrafyanın alt dallarından biri olduğu söylenebilir.

(Cevap B)

2. Sorudaki açıklamada kavimler göçünden bahsedilmiştir. Bu kitlesel göç hareketi iklim değişikliğinden sonra ortaya çıkan kuraklık ve sonrasında oluşan kıtlık nedeniyle yapılmıştır. Bu nedenle kavimler göçü siyasi bir göç olarak kabul edilemez. Bir çeşit siyasi göç olan mübadele göçlerinde ise; karşılıklı, hükümetler arasında yapılan antlaşmalar ile azınlık halk yer değiştirir. Bu yüzden kavimler göçü mübadele göçlerine dahil edilemez. Aynı zamanda geçici olarak yapılmadığı için bu kitlesel göç hareketi mevsimlik olarak da kabul edilemez. Sonuç olarak, sorudaki açıklamada iklim şartlarının olumsuz olarak değişmesinden, kuraklıktan bahsedildiğine göre bu kitlesel nüfus hareketini, doğal nedenlerle yapılan göç olarak sınıflandırabiliriz.

(Cevap E)

3. Türkiye'nin nüfus artış hızı, Avrupa ülkelerinden yüksektir. Aynı zamanda Avrupa ülkelerinde yaşlı nüfus oranı fazla iken, Türkiye'de genç nüfus oranı yüksektir. Ülke nüfusumuzun % 49'u 0 – 25 yaş aralığındadır. Bu durum Türkiye'de çalışan nüfusun Avrupa ülkelerine oranla yaş ortalamasının daha düşük olmasına yol açmıştır. Aynı zamanda beslenme ve sağlık koşullarının iyileşmesi ile ortalama insan ömrünün uzamasının bu durum ile ilgisi yoktur. Çünkü bu iki etken, genç nüfusun değil, yaşlı nüfusun oranının artmasına yol açar. Türkiye hızla geliştikçe tarımda çalışan nüfus oranı azalmakta ve kentsel nüfus oranı artmaktadır. Ancak bu iki gelişmenin de çalışan nüfusun genç olması ile ilgisi yoktur.

(Cevap A)

4. Cumhuriyetin ilk yıllarından planlı dönemin başladığı 1963 yılına kadar nüfus artış hızını yükseltici, bu dönemden günümüze kadar ise nüfus artış hızını düşürücü politikalar uygulanmıştır. 1960 yılından itibaren hızlı nüfus artışının ekonomik kalkınmada bir engel olduğu düşüncesi yaygınlık kazanmaya başlamıştır.

1963 öncesi dönemlerde aile planlaması gibi nüfus artış hızını kontrol altına alan, doğum oranlarını düşüren uygulamalar teşvik edilmezken 1963'ten sonra bu tür uygulamalar teşvik edilerek nüfus artış hızının yavaşlatılmasına yönelik politikalar takip edilmiştir.

Buna göre, "Aile planlaması uygulamalarının yaygınlaştırılması" 1963 sonrası; yani nüfus artış hızını düşürmeye yöneliktir. Ancak diğerleri 1963 öncesi; yani nüfus artış hızını artırmaya yöneliktir.

(Cevap D)

5. Gerek yurt içi gerekse yurt dışı göç olayına katılan daha çok erkek nüfustur. Bu yüzden ülkemizde göç alan İstanbul – Ankara – İzmir vb. büyük şehirlerde daha çok erkek, göç veren (Rize, Muş vb.) şehirlerde ise daha çok kadın nüfus vardır. Ancak askeri kentlerin varlığı ve savaşların yaşanması da cinsiyet dengesini bozan bir durumdur. Ancak doğumlarla meydana gelen doğal nüfus artışının cinsiyet durumu üzerinde bir etkisi yoktur. Çünkü doğumlarda, cinsiyet oranı birbirine yakın oranda nüfus artışı yaşanmaktadır.

(Cevap C)

6. Karabük'te nüfusun artmasında sanayi etkili olmuştur. Bununla birlikte Kırıkkale, Batman, Ereğli ve İskenderun nüfusun artışında sanayi, Alanya'da ise turizm etkili olmuştur.

(Cevap D)

7. Son yıllarda Türkiye'de nüfus artış hızı azalmıştır. Buna bağlı olarak çocuk nüfus oranı azalmış, yaşlı nüfus oranı artmıştır. Bu durumun göstergesi, nüfus artış hızının düşmesidir.

(Cevap E)

8. I. boyalı alan (İstanbul) → Sanayi
II. boyalı alan (Zonguldak) → Madencilik
III. boyalı alan (Antalya) → Turizm
IV. boyalı alan (Adana) → Tarım
V. boyalı alan (Rize) → Tarım

faaliyetlerine bağlı olarak nüfuslanmıştır. Buna göre "Adana için enerji üretimi ve Rize için sanayi faaliyeti nüfusun artmasına neden olmuştur." demek yanlış olur.

(Cevap D)

9. Türkiye'de doğudan batıya ve iç kesimlerden kıyı kesimlere doğru yapılan göçler ekonomik nedenlere dayalı göçlerdir. Batı Avrupa ülkelerine doğru yapılan işçi göçleri de ekonomik nedenli göçlerdir. Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göçlerde burada yaşayan azınlık Türk halkına yapılan baskılar yani siyasi faktörler etkili olmuştur.

(Cevap B)

10.

Türkiye'de Nüfusun Dağılışı Üzerindeki Faktörler

Fiziki (Doğal) Faktörler

- İklim
- Yer şekilleri
- Su kaynakları

Beşeri-Ekonomik Faktörler

- Sanayileşme
- Tarım
- Maden çıkarımı
- Turizm
- Ulaşım

Tarihî eserler, Türkiye nüfusunun dağılışımda en az etkilidir.

(Cevap E)

11. 1985'ten sonra Türkiye'nin nüfus artış hızının sürekli azalmasının nedenleri:

- kentleşme,
- sanayileşme,
- aile planlaması,
- eğitim ve kültür seviyesinin yükselmesi,
- kadının iş hayatına daha çok girmesidir.

(Cevap B)

12. • Yıldız Dağları Bölümü
• Menteşe Yöresi
• Hakkâri Bölümü ve Gümüşhane-Bayburt çevresinde yer şekillerinin dağlık ve engebeli olmasından dolayı nüfus azdır.
• Tuz Gölü ve çevresinde ise yağış azlığı nedeniyle (iklimin etkisi) nüfus seyrek. Bu yüzden Tuz Gölü çevresi düz olmasına rağmen seyrek nüfuslanmıştır.

(Cevap C)

13. Teke ve Taşeli Platolarında kalkerli ve engebeli arazi fazladır. Bu nedenle bu yörelerde nüfus yoğunluğu azdır.

(Cevap A)

14. Seçeneklerdeki Muğla dışındaki iller hem yaz hem de kış mevsimlerinde kalabalık nüfusludur. Ancak Muğla yazın çok kalabalık iken kışın seyrek nüfusludur.

(Cevap A)

TÜRKİYE'DE NÜFUS ve GÖÇ

1. Türkiye'de son yıllarda iyileşen beslenme – sağlık koşulları; salgın hastalıklarla mücadelenin kolaylaşması ve aşı kampanyalarının yaygınlaşması gibi nedenlerle bebek ölümleri azalmış ve insan ömrü de uzamıştır. Tüm bu gelişmeler ise nüfus artış hızının artmasına neden olmuştur.

(Cevap C)

2. I numaralı yer; İstanbul,
II numaralı yer; İzmir,
III numaralı yer; Adana,
IV numaralı yer ise Ankara'dır.

Bu yerler gelişmiş olduklarından nüfusları göç ile artar. Hakkâri'nin nüfusu ise, doğumla artar. (V numaralı yer)

(Cevap E)

3. Türkiye'nin toplam nüfusunu daha kısa sürede ikiye katlaması, genç nüfus oranının fazla olduğu anlamına gelir. Yaşlı nüfus oranı ise Türkiye'de daha azdır.

(Cevap D)

4. Kentler arasında dışarı yoğun bir biçimde göç veren Artvin'dir. Bu yüzden Artvin'de kadın nüfus oranı daha fazla olur. Çünkü göç olayına katılan daha çok erkek nüfustur.

(Cevap C)

5. Şanlıurfa'da ekonomi daha çok tarımsal faaliyetlere dayalıdır. Tarımda çalışan nüfusun fazla olduğu yerlerde okur-yazar oranı düşük olur.

(Cevap B)

6. Mera hayvancılığı doğal koşullara bağlı olarak yapılan hayvancılık türüdür ve geri kalmış yerlerde yaygındır. Bu tür yerlerde ise nüfus kalabalık değil, daha seyrek olur. Haritada verilen taralı alanlarda daha çok besi ve ahır hayvancılığı gelişmiştir.

(Cevap B)

7. Türkiye'de kırdan kente doğru yaşanan göç olayları sonucunda kentler kontrolsüz biçimde büyümüştür. Bu durum beraberinde pek çok sorunları da ortaya çıkarmıştır. Ancak tarımda makineleşme göçün bir sonucu değil, nedenidir. Kırsal alanlarda makine kullanımının yaygınlaşmasıyla işsizlik artmış ve göç olayları hızlanmıştır.

NOT

Türkiye'de, 1920-1945 döneminde yaklaşık her 100 kişiden 75'i kırsal kesimlerde (köy ve köy altı yerleşmelerinde) yaşamaktaydı. Bu oran özellikle 1980 sonrasında yaşanan sanayileşme ve ekonomik kalkınma sürecinde hızla azalmış ve 1985 sayımında ilk kez kentlerde yaşayan nüfus, kırsal nüfustan daha fazla olmuştur. 2022 yılı TÜİK verilerine göre il ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı %93,4 iken belde ve köylerde yaşayanların oranı ise %6,6'dır.

(Cevap D)

8. Soruda verilen yörelerin tamamında yer şekilleri engebeli, ulaşım zor ve sanayi gelişmemiştir. Ancak Hakkâri dışındaki yörelerde karasal iklimin etkili olduğu söylenemez. Nitekim Yıldız Dağları'nda Karadeniz iklimi, Menteşe ve Taşeli yörelerinde Akdeniz iklimi etkilidir.

(Cevap A)

9. TÜİK tarafından öngörülen bu senaryoya göre, Türkiye'de toplam doğurganlık hızı doğal akışı içinde azacaktır. 2075 yılında doğum oranının 1,85 değere ulaşacağı tahmin edilmektedir. Doğurganlık senaryosu ile yapılan bu temel projeksiyona göre çocuk nüfusun toplam nüfusa oranı 2075 yılında yüzde 14,6'ya kadar gerileyecektir. Ancak artan yaşlı nüfus oranının 2075 yılında (65 yaş ve üzeri) genel nüfusun yüzde 27,7'sini oluşturacağı beklenmektedir.

(Cevap B)

10. Türkiye'nin toplam nüfus miktarı, bazı sayım yıllarında hızlı bazılarında yavaş olsa da sonuçta sürekli artmıştır. Kırsal kesimlerde daha çok doğumla artan nüfus, büyük şehirlerde göçlerle artmıştır. Buna göre, Türkiye'nin nüfus artış hızının tüm yıllar arasında aynı oranda gerçekleştiği söylenemez. Nitekim 2007 yılından itibaren adrese dayalı nüfus kayıt sistemi ile yapılan son sayım sonuçlarında Türkiye'nin nüfus artış hızının sürekli azaldığı söylenebilir.

(Cevap A)

11. **Göç:** Nüfusun bir yerden başka bir yere kitlesel hareketidir. Göçler iç ve dış göç olmak üzere ikiye ayrılır.

Dış göç: Bir ülkeden başka ülkeye nüfus hareketidir.

İç göç: Ülke içindeki nüfusun bir yerden başka bir yere hareketidir.

İç göç genellikle Türkiye'de kırdan kente, iç bölgelerden kıyı bölgelere doğrudur.

İç göçe sebep olan nedenler:

- tarım alanlarının miras yoluyla bölünmesi,
- kırsal kesimdeki maddi imkânsızlıklar,
- kırdan eğitim ve sağlık hizmetlerinin kısıtlılığı gibi etkenlerdir.

Kırsal kesimlerde nüfus az olduğundan konut yetersizliği görülmez.

(Cevap C)

12. Hızlı nüfus artışının önlenmeye çalışılması;

- demografik yatırımların artması,
- kişi başına düşen gelirin azalması,
- işsizlik oranının artması,
- bağımlı nüfus oranının artması gibi nüfus artışının olumsuz sonuçlarının ortaya çıkmasına bağlıdır.

Ancak işçi ücretlerinin düşmesi, nüfus artışının olumlu bir sonucudur.

(Cevap A)

13. Doğal faktörlerde insanların rolü olmaz. Buna göre, Hatay ile ilgili açıklama doğal faktör, diğerleri beşeri faktör olarak kabul edilir.

(Cevap A)

TÜRKİYE'DE NÜFUS ve GÖÇ

1. Türkiye'de iç göçün özellikleri şunlardır:

- Göçe katılanlar genellikle erkek ve gençtir. Çünkü iş imkânları kırlarda kısıtlıdır.
- Göçler kırdan şehirlere doğrudur. Çünkü şehirde sağlık, altyapı, iş imkânları fazladır.
- Mevsimlik göçler artmıştır. Çünkü turizm imkânları artmış, kişi başına gelir artmış ve bundan dolayı mevsimlik göçler fazlalaşmıştır.
- Genellikle kıyı kesimlerde sanayi, turizm, tarım faaliyetleri fazladır. Bunun için göçler kıyılara doğrudur.

(Cevap A)

2. Türkiye 'de bölgeler arasındaki gelişmişlik farkı fazladır. Bunun en büyük göstergesi de göçlerdir. Kırdan ve özellikle Doğu Anadolu'dan gelişmiş kentlere doğru bir göç durumu mevcuttur. Bu da büyük kentlerde işsizlik, trafik sorunu, altyapı, gecekondulaşma gibi sorunlara sebep olur. İşte bu sorunları azaltmak ve gelişmişlik farklarını azaltmak için kalkınma projeleri yapılır ve kalkınmada öncelikli yöreler belirlenir.

Bu projelerin ve planların amaçları:

- Tarımsal etkinlikleri geliştirmek.
- Kültürel ve eğitim faaliyetlerini gelişmiş bölgelerle eşit seviyeye getirmek.
- Sanayiye, ticareti, tarımı geliştirmek.
- Tarımda iklimle bağlılığı azaltmak.
- Kalkınmada öncelikli yörelerin altyapı yatırımlarını artırmak. Bu yöreleri hizmet, sanayi, güvenlik yönünden geliştirmek.

(Cevap B)

3. Türkiye – Yunanistan Nüfus Mübadelesi, 1923 yılında Lozan Barış Antlaşması'na ek olarak yapılan bir sözleşme uyarınca Türkiye ve Yunanistan ülkelerinin yurttaşlarını din esası üzerine zorunlu göçe tabi tutmasıdır.

1923 Türk – Yunan Nüfus Mübadelesi ile Yunanistan'dan yaklaşık 400.000 Türk Anadolu'ya gelirken, 150.000 Rum Yunanistan'a göç etmiştir.

İltica; bir kimsenin yaşadığı, ya da vatandaşı olduğu ülkeden zorla sınırdışı edilerek veya kaçarak yabancı bir devlete sığınmasıdır.

(Cevap A)

4. Özellikle kırsal kesimlerde halen kız çocukları okula gönderilmemektedir. Bu yüzden geçmişten günümüze her dönemde erkeklerdeki okur – yazarlık oranı kadınlara göre daha yüksektir.

(Cevap D)

5. Türkiye'de kırdan kente doğru yaşanan hızlı iç göç hareketlerinin sonucunda, göç alan kentlerde çarpık kentleşme ve gecekondulaşma önemli bir sorundur. Kentlerin çok hızlı ve plansız bir şekilde büyümesi; alt yapı, trafik, çevre sorunları vb. birçok sorunların en temel nedenidir. Bu yüzden, kentsel dönüşüm ve değişim uygulamaları ile Türkiye'de göçlerin ortaya çıktığı sorunlardan en önemlisi yani plansız kentleşme önlenmeye çalışılmaktadır.

(Cevap A)

6. Gelişmiş ülkelerde;

- bağımlı nüfus oranı düşüktür,
- ortalama yaşam süresi uzundur,
- çalışan nüfus en fazla hizmet ve sanayi sektörlerindedir.

Ancak bir ülkenin nüfus miktarı ve nüfus yoğunluğu gelişmişlik seviyesini gösteren kriterler arasında yer almaz.

(Cevap B)

7. Grafiklere göre, 2022 yılında çocuk nüfus oranı azalırken yaşlı nüfus oranının arttığı görülmektedir. Bu durum verilen yıllar arasında Türkiye'de doğum oranının azaldığı ve dolayısıyla nüfus artış hızının düşüğü anlamına gelir.

(Cevap B)

8. Hızlı nüfus artışının çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin önlenmesi 1990-1994 dönemi nüfus politikalarının kapsamı içinde yer almaktadır. Diğerleri 1960 yılı öncesinde uygulanan nüfus artışı hızını artırıcı tedbirlerdir.

(Cevap C)

9. Türkiye'nin hızla kalkınmasına bağlı olarak tarımda çalışanların oranı azalmıştır. Ancak Türkiye'nin toplam nüfus miktarı da sürekli artmıştır. Bu yüzden, tarımda çalışanların oranı azalmış fakat kişi sayısı artmıştır.

(Cevap C)

10. Kırdan kente göçün en önemli nedeni işsizliktir. Bu nedenle göçü engellemek için alınacak en etkili tedbir de kırsal kesimlerde yeni iş alanları açmak olacaktır.

(Cevap A)

11. Akdeniz kıyılarında yer alan Çukurova tarımda; Antalya turizmde çalışma amaçlı mevsimlik işçi göçü alır. Yine Doğu Karadeniz'e fındık ve çay tarımında çalışma amaçlı mevsimlik göçler olur. Ancak bu tür göçler Erzurum - Kars'a doğru fazla yönelmez.

(Cevap D)

12. Türkiye'de son yıllarda özellikle yüksek eğitim amacıyla Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'ya olan dış göçlerin yoğunluk kazandığı görülmektedir. Göç eden gençlerin bir kısmı eğitim gördüğü bu ülkelerde kalmakta ve bilimsel çalışmalarına devam etmektedirler. Bu durumda "Türkiye beyin göçü veren bir ülkedir." demek yanlış olmaz. Çok genç yaşta başarılı bir kariyer sergileyen bilim insanı Aziz Sancar'ın göç hareketi de bu şekilde olan beyin göçü türüne bir örnektir.

(Cevap B)

13. Haritada belirtilen I nolu (Ergene Ovası), II nolu (Konya Ovası) ve IV nolu (Şanlıurfa) alanlarda yer şekilleri oldukça sadedir. Ancak III nolu (Taşeli Platosu) ve V nolu (Ardahan) yerlerde yükselti ve engebe fazladır. Bu yüzden III ve V nolu yerler seyrek nüfuslanmıştır.

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE NÜFUS ve GÖÇ

1. Yerleşmeler fiziki (iklim, yer şekilleri) şartların elverişli olduğu alanlarda kurulur, sanayi, tarım, turizm, ticaret gibi ekonomik faaliyetlerle gelişir. C seçeneğinde verilen yöre iklim, yer şekli ve toprak özelliklerinin elverişli olması ve sanayinin gelişmiş olmasına bağlı olarak diğer yörelerden daha fazla nüfuslanır.

(Cevap C)

2. Türkiye'de iç göçün nedenleri:

- tarım topraklarının miras yoluyla bölünmesi,
- makinele tarımın gelişmesi dolayısıyla insan emeğine duyulan gereksinimin azalması,
- hızlı nüfus artışı nedeniyle geçim sıkıntısının olması,
- genç nüfusun fazlalığı ve kırdan yaşanan işsizlik,
- eğitim-sağlık hizmetlerinin kısıtlılığı,
- daha iyi yaşama arzusudur.

Oysa büyük kentlerde konut sayısının fazla olması iç göçün nedeni değildir.

NOT

Ülkemizden yurt dışına yapılan göçlerin başında yine işçi göçleri gelir. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra Avrupa ülkelerinde sanayi sektöründe çalışacak iş gücü sıkıntısı ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, başta Almanya olmak üzere birçok Avrupa ülkesi Türkiye'den işçi talep etmiştir. 1960-1985 yılları arasında yaklaşık 1,3 milyon vatandaşımız, çalışmak üzere bu ülkelere göç etmiştir. Yurt dışında çalışmak üzere göç eden işçilerin %83'ü Avrupa ülkelerinde bulunmaktadır. 1980 yılından sonra Arap ve Kuzey Afrika ülkelerine, 1990 sonrası ise eski Sovyet cumhuriyetlerine olan işçi göçleri yoğunluk kazanmıştır.

(Cevap E)

3. Türkiye'de son yıllarda gelişmişliğin bir göstergesi olarak, tarım sektöründe çalışanların oranı azalmıştır. Hizmet ve sanayi sektöründe çalışanların oranı artmıştır. Günümüz Türkiye'sinde çalışan nüfusun yarısından fazlası hizmet sektöründedir. Ancak bu durum tarımsal üretimin azaldığı anlamına gelmez. Şöyle ki, Türkiye'nin gelişmesine paralel olarak son yıllarda tarımda makine kullanımı artar ve bu yüzden daha az kişi çalışır. Ancak tarımsal üretim artar.

(Cevap B)

4. Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımını gösteren grafiklere nüfus piramidi denir.

Bir nüfus piramidi grafiğine bakılarak;

- Herhangi bir yaş grubunun sayısına,
- Nüfusun en fazla ya da en az olduğu yaş grubuna,
- Çalışma çağındaki nüfusa,
- Toplam nüfusa ulaşılır.

(Cevap E)

5. Teke Yarımadası ve Taşeli Platosu kıyıda yer almasına rağmen seyrek nüfusludur. Sebebi, yer şekillerinin engebeli ve karstik arazinin yaygın olmasıdır.

(Cevap D)

6. Nüfusun yaş yapısı ile ilgili göstergelerden biri olan ortanca (medyan) yaş değeri, nüfusu sayısal olarak iki eşit parçaya böler. Yani bir yerde ortanca yaş değerinden itibaren, ortanca yaştan daha küçük olan nüfus ile bu yaştan büyük olan nüfus miktarı birbirine eşittir. Haritada işaretlenen yerlerden Güneydoğu Anadolu'da bulunan IV nolu alanda ortanca yaş değerinin Türkiye genelinden düşük olmasında genç nüfusun ve doğum oranının yüksek olması etkilidir.

(Cevap D)

7. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra Avrupa ülkelerinde sanayi sektöründe iş gücü sıkıntısı ortaya çıkmıştı. Bu dönemde başta Almanya olmak üzere birçok Avrupa ülkesi Türkiye'den işçi talep etmiştir. Günümüzde yurt dışına çalışmak üzere göç eden işçilerin %83'ü Avrupa ülkelerinde bulunmaktadır. Ancak en fazla Türk nüfusu Almanya'dadır.

(Cevap A)

8. Günümüzde Türkiye'nin nüfus artış hızı geçmişe göre azalmış olmakla birlikte halen dünya ortalamasının üzerindedir. Ancak Türkiye'de nüfus artış hızı yıllara göre değişmekle ve son yıllarda azalma eğiliminde olmakla birlikte; ülkemizin nüfusu sürekli artmaktadır. Türkiye'de 1927 yılında, Cumhuriyet döneminde yapılan ilk sayımdan günümüze dek yapılan tüm sayımlar sonucunda toplam nüfus miktarının hiç bir zaman azaldığı olmamıştır.

(Cevap A)

9. Kırsal alanlarda yaşanan; hızlı nüfus artışı, miras yoluyla tarım alanlarının küçülmesi, işsizlik, geçim zorluğu gibi durumlar, kırdan kente göçleri teşvik eden, itici faktörler olarak değerlendirilir. Ancak çarpık kentleşme ve çevre kirliliği göçün sonuçlarıdır.

(Cevap C)

10. Ülkelerin gelişmişlik ölçütlerinden biri de toplam nüfus içindeki aktif nüfus oranı ve aktif nüfusun faaliyet kollarına göre dağılımıdır. Bu konuda belirleyici olan faaliyet kolları; tarım (birincil), sanayi (ikincil) ve hizmet (üçüncül) sektörleridir.

Türkiye'nin ekonomik gelişmişlik düzeyi en yüksek olan kentlerinde tarım alanında çalışan nüfus oranı çok azdır. Cumhuriyetin ilk yıllarında tarım alanında çalışanların oranı daha fazla iken sanayi ve hizmet sektöründeki gelişmelere paralel olarak; ülkemiz genelinde tarım sektörünün payının azaldığı söylenebilir. Ancak buradaki tarım sektörü (birincil) içinde; yalnızca tarlada çalışan çiftçi değil de balıkçı, ormancı, madenci, hayvancılık yapan kişiler düşünülmelidir. Çünkü birincil ekonomik etkinlikler doğrudan doğa üzerinde yürütülen faaliyetlerdir.

Bu açıklamalara göre, büyük şehirlerde balıkçılık ile uğraşan nüfus oranı en az olacaktır.

(Cevap C)

11. – Nüfusu en az olan il Bayburt,
– Nüfus yoğunluğu en az olan il Tunceli, en fazla olan il İstanbul,
– İstanbul'dan sonra en fazla nüfus miktarına sahip olan il Ankara,
– İstanbul'dan sonra en fazla nüfus yoğunluğuna sahip olan il ise Kocaeli'dir.

(Cevap A)

12. Türkiye'de son yıllarda, kadının eğitim seviyesinin yükselmesi ile birlikte iş hayatındaki yerinin artması, evlilik yaşının yükselmesi vb. gelişmeler doğum oranının ve dolayısıyla nüfus artış hızının azalmasına neden olmuştur. Bu da nüfus politikalarının değişmesini ve bazı yeni uygulamalar ile desteklenmesini gerektirmiştir.

(Cevap C)

13. Çatalhöyük, avcı toplayıcı toplumdaki tarım toplumuna geçişin yaşandığı yerleşim yerlerinden biridir. Parçada, bu yerdeki yerleşmeyi etkileyen su kaynakları ile ilgili bir açıklama bulunmamaktadır.

(Cevap B)

TÜRKİYE'DE NÜFUS ve GÖÇ

1. Türkiye'nin toplam nüfus miktarı, bazı sayım yıllarında hızlı bazılarında yavaş olsa da sonuçta sürekli artmıştır. Kırsal kesimlerde daha çok doğumla artan nüfus, büyük şehirlerde göçlerle artmıştır. 2007 yılından itibaren adrese dayalı nüfus kayıt sistemi ile yapılan son sayım sonuçlarında Türkiye'nin nüfus artış hızının sürekli azaldığı söylenebilir. Ancak Türkiye'nin toplam nüfus miktarı hiçbir zaman azalmamıştır.

(Cevap B)

2. Yer şekillerinin engebeli olduğu alanlarda tarım alanları dar ve parçalı olur. Bu alanlarda tarımsal faaliyetlerde makine kullanımı yaygın olmadığından tarımsal faaliyetler daha çok insan ve hayvan gücüne dayalı yapılır. Bu durum tarımda çalışan kişi sayısının ve tarımsal nüfus yoğunluğunun fazla olmasında etkili olur. Hakkâri Bölümü'nde yer şekilleri engebeli olduğundan tarımsal nüfus yoğunluğu fazladır.

(Cevap D)

3. Türkiye'de kırdan kente doğru yaşanan hızlı iç göç hareketleri sonucunda, göç alan kentlerde plansız kentleşme ve gecekondulaşma önemli bir sorundur. Bu yüzden, kentsel dönüşüm ve değişim uygulamaları ile Türkiye'de göçlerin ortaya çıkardığı sorunlardan en önemlisi yani plansız kentleşme önlenmeye çalışılmaktadır.

(Cevap A)

4. Türkiye – Yunanistan Nüfus Mübadelesi; 1923 yılında Lozan Barış Antlaşması'na ek olarak yapılan bir sözleşme uyarınca Türkiye ve Yunanistan arasında azınlık halkın zorunlu göçte tabi tutulmasıdır.

1923 Türk – Yunan Nüfus Mübadelesi ile Yunanistan'dan yaklaşık 400 000 Türk Anadolu'ya gelirken, 150.000 Rum Yunanistan'a göç etmiştir.

(Cevap B)

5. Sorudaki açıklamaya göre, mevsimlik göçler tarım faaliyetlerinin yoğunlaştığı, tarım işçilerinin ihtiyacının fazla olduğu yerlere doğru yapılır. Örneğin pamuk tarımına bağlı olarak Adana'ya ve son zamanlarda GAP'la birlikte Orta Fırat Bölümü'ne (Şanlıurfa – Adıyaman'a) mevsimlik işçiye olan ihtiyaca bağlı olarak Orta Karadeniz Bölümü'ne (Bafra – Çarşamba) mevsimlik göç yapılır. Ancak tarımsal faaliyetlerin sınırlı olmasına bağlı olarak Yukarı Kızılırmak Bölümü'nün bu tür göçleri fazla aldığı söylenemez.

(Cevap A)

6. Suriye kaynaklı zorunlu göçler, ülke de yaşanan iç çatışma ve karışıklıkların düzeyine paralel olarak hızla devam etmektedir. Günde 1500 – 2000 kişinin ülkeden ayrıldığı bu göçler, zorunlu dış göçlerdir.

Suriye sorunu ne sadece bu ülkenin ne de sadece Orta Doğu bölgesinin bir sorunudur. Suriye sorunu uluslararası sistemin bir meselesidir. Bu ülkede yaşanan insanlık dramı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan kitlesel zorunlu göçler tüm uluslararası sistemin barış ve güvenliğini tehdit etmektedir.

(Cevap C)

7. Türkiye nüfusunun yaş yapısının bir diğer özelliği de ortalama yaşam süresidir. 2013 yılı verilerine göre ülkemizde 76,3 yıl olan ortalama yaşam süresi 2017 yılında 78 yıl olarak hesaplanmıştır. Bu durum ülkemizde yaşlı nüfus oranının arttığı bir göstergesidir.

(Cevap B)

8. İl ve ilçe merkezlerinde ikamet edenlerin oranında 1950'li yıllardan itibaren belirginleşen bir artış söz konusudur. Sürekli artan kentli nüfus oranı 2022'de artmaya devam ederek %93,4'e kadar yükselmiştir. Belde ve köylerde yaşayanların oranı ise % 6,6'ya kadar düşmüştür. Bu durum üzerindeki en önemli etken sanayi faaliyetleri, iş ve eğitim imkanları gibi kentlerdeki çekici faktörlerdir. Ancak sulu tarımın gelişmesi ile kırsal kesimlerde halkın gelir seviyesi artmış ve göçler azalmıştır. Örneğin, GAP'ın büyük ölçüde tamamlanmasıyla birlikte Güneydoğu'da yapılan göçlerin azaldığı görülür.

(Cevap C)

9. Nüfusun yaş yapısı ilgili önemli göstergelerden biri de ortanca yaş kavramıdır. Nüfusu sayısal olarak iki-ye bölen ortanca yaş değerinden daha genç olan nüfus miktarı ile ortanca yaştan daha fazla olan nüfus miktarı birbirine denktir. Örneğin 2018 yılı verilerine göre, Türkiye'de ortanca yaş 32'dir. Ancak bu değer doğu ve batı illeri arasında farklılık göstermektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da bulunan illerde ortanca yaş değerinin 18 – 21 yaş arası olmasında; Genç nüfusun doğum oranlarının yüksek; yaşlı oranının düşük olması etkili olmuştur.

(Cevap E)

10. Nüfusun yaş yapısıyla ilgili göstergelerden biri olan ortanca (medyan) yaş kavramı, nüfusu sayısal olarak iki eşit parçaya böler. Bir yerde ortanca yaş değerinden itibaren, ortanca yaştan daha genç olan nüfus miktarı ile ortanca yaştan daha büyük olan nüfus miktarı birbirine denktir. Örneğin 2018 yılında Türkiye'de ortanca yaş 32'dir. Yani 2018 yılında Türkiye'de 32 yaşından küçük olan nüfus ile bu yaştan büyük olan nüfus miktarı birbirine eşittir. Ancak bu değer, bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da bulunan illerde ortanca yaş değerinin 18 – 21 yaş arasında olması; genç nüfusun ve doğum oranlarının yüksek olmasıyla ilgilidir. 2018 yılında ortanca yaşın en düşük olduğu iller; 19,8 ile Şanlıurfa ve Şırnak 21,4 ile Ağrı ve 20,8 ile Siirt olarak belirlenmiştir.

(Cevap E)

11. Tarımsal nüfus yoğunluğu; bir yerde tarımla uğraşan çiftçi nüfus miktarının, o yerdeki tarım alanlarının yüz ölçümlerine bölünmesiyle bulunur. 1 km²'lik tarım alanına düşen çiftçi nüfus oranını verir. Soruda verilen bölgelerin tarımla uğraşan nüfus miktarları birbirine yakın olduğu belirtilmiştir. O halde kentlerin tarımsal nüfus yoğunlukları arasında belirgin farklar olması tarım arazilerinin yüz ölçümleri ile ilgilidir. Buna göre tarım alanı dar olan kentin tarımsal nüfus yoğunluğu yüksek çıkar. Tarım alanlarının dar olmasının nedeni olarak da yer şekillerindeki engebelerin fazla olması kabul edilebilir. Örneğin Doğu Karadeniz Bölümü'nde tarım alanları dar olduğu için, tarımsal nüfus yoğunluğu yüksektir.

(Cevap C)

12. I. taralı alanda Tuz Gölü ve çevresi verilmiştir. Bu yörede tarıma elverişli düzlükler fazla olmasına rağmen yağış miktarının düşük olması nedeni ile nüfuslanma azdır. II. alanda bulunan Sivas Bölümü'nde yer şekillerinin engebeli olması gelişmeyi dolayısıyla nüfuslanmayı engellemiştir. III. ve IV. alanın az nüfuslanmasında yer şekillerinin elverişsiz olması ve iklim koşulları etkili olmuştur. III.'te yaz yağışları görüldüğünden sulama olanakları nüfuslanmayı etkilemez. IV'te yıllık yağış miktarları 1200 mm'den fazladır.

(Cevap C)

13. Yoğun bir şekilde iç göç alan kentlerde çarpık kentleşme, altyapı ve ulaşım sorunları gibi birçok problem yaşanır. Ancak bu kentler kalabalık şehirler olacağından ticaret hacminin düşmesi beklenmez.

(Cevap D)

14. Yurt dışına işçi göçünün özendirilmesi 1965-1980 döneminde yapılan ve nüfus artış hızının düşürülmesini amaçlayan bir uygulamadır. Diğerleri ise nüfus artış hızını yükseltmek için alınan önlemlerdir.

(Cevap E)

TÜRKİYE'DE NÜFUS ve GÖÇ

1. Tablodaki veriler incelenirse, yalnızca kırsal nüfus oranlarının gösterildiği; ülkelerin toplam nüfus miktarları, önceki sayım yıllarının sonuçları ve ülkelerin yüzölçümleri hakkında bir bilgi verilmediği anlaşılır. Buna göre;
- Toplam nüfus miktarı fazla olan ülkenin kırsal nüfus oranı da fazladır.
  - Sonraki yıllarda kırsal nüfus oranları ülkelerde azalır.
  - Yüz ölçümü geniş olan ülkenin kırsal nüfus oranı da yüksektir.

yorumları, bu tablodan ulaşılabilecek bir sonuç değildir. Ancak, tabloda verilen ülkelerden ABD, Almanya gibi ülkelerde kırsal nüfus oranı az iken; Brezilya ve Hindistan gibi ülkelerde fazla olmasına dayanarak "ekonomik kalkınma oranları yüksek olan ülkelerin kırsal nüfus oranları da az olur." ulaşılabilecek doğru bir yorumdur.

(Cevap B)

2. Mevsimlik ya da geçici göçler adı verilen bu nüfus hareketi daha çok, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kırsal kesimlerinden pamuk hasadı için Çukurova'ya (III nolu) ve fındık hasadı için Doğu Karadeniz'e (I nolu) doğru yapılır.

(Cevap D)

3. Seçeneklerde verilen kentlerden ön plana çıkan ekonomik faaliyet tarımdır. Ancak Fethiye'de turizm faaliyetleri yaygın olduğu için, fonksiyonel olarak turizm kenti sınıflandırmasına dahil edilebilir.

(Cevap C)

4. Türkiye'de göç veren kırsal kesimler doğum oranları fazla olmasına rağmen gerçekte nüfus artış hızı düşüktür. Bu tür yerlerin başında ise Doğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Karadeniz Bölümü gelir.

(Cevap E)

5. Göç olayına katılan genelde erkek nüfustur. Bu yüzden İzmir, Ankara, İstanbul gibi büyükşehirler istihdam olanaklarından dolayı göç alırlar. Bu da söz konusu kentlerde erkek nüfus oranının yüksek olmasına neden olur.

(Cevap C)

6. Sorudaki açıklamaya göre, net göç hızının negatif olabilmesi için ilin daha çok göç vermesi gerekir. Türkiye'nin batısında genelde göç hızı pozitiftir. Ancak en fazla göç veren yerlerden biri olan Doğu Karadeniz'de göç hızı negatiftir.

(Cevap A)

7. Türkiye'nin ortalama yaş değeri, bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Doğu (Ağrı) ve Güneydoğu (Şanlıurfa) Anadolu'da bulunan illerde ortalama yaş değeri; genç nüfusun ve doğum oranlarının yüksek olmasından dolayı daha düşüktür.

(Cevap C)

8. Haritada belirtilen yörelerden; Doğu Karadeniz'de (I nolu) nüfus geride yüksek dağların varlığı nedeniyle kıyı kesiminde yoğunlaşmıştır. Batı Karadeniz'de (II nolu) ise taş kömürü yatakları nüfusun yoğun olmasına neden olmuştur. Ancak, Bursa (III nolu), İzmir (IV nolu) ve Adana'da (V nolu) nüfus hem sanayi kuruluşları hem de verimli ve geniş ovaların varlığına bağlı olarak yoğunlaşmıştır.

(Cevap E)

9. Türkiye'de fizyolojik nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu yerler; nüfusun kalabalık olduğu kentlerdir (İstanbul). Nüfusun az, tarım alanlarının geniş olduğu kentlerde fizyolojik nüfus yoğunluğu düşüktür.

(Cevap A)

10. Grafikteki olasılığa göre, 2069 yılından sonra Türkiye nüfus miktarının azalacağı doğrudur. Bu döneme dek artış devam edecektir. Ancak bu, artış hızının da artacağı anlamına gelmez. Nüfusun daha yavaş oranda artması artış hızının azaldığı anlamına da gelir. Aynı zamanda bu grafikte göçler ile ilgili bir açıklama yapılmamıştır.

(Cevap E)

11.

Ülkemizde hemen her yerleşim birimi hem göç almakta hem de göç vermektedir. Alınan göç ile verilen göç arasındaki fark net göç olarak ifade edilir. Net göç açısından Türkiye'de en fazla göç veren yerler, sanayi yönünden az gelişmiş, en fazla göç alan yerler ise gelişmiş yerlerdir. Türkiye'de en fazla göç alan yerler Marmara, Ege ve Akdeniz'in kıyı kesimleri ve İç Anadolu'nun bazı illeridir. İstanbul, Bursa, Kocaeli, Antalya, İzmir, Balıkesir, Aydın, Muğla, Ankara ve Kayseri en çok göç alan illerdir. Ülkemizde en fazla göç veren iller ise Ağrı, Van, Diyarbakır, Muş, Şırnak, Erzurum, Hakkâri, Mardin, Sivas, Yozgat ve Artvin'dir.

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE NÜFUS ve GÖÇ

1. Aslında haritada verilen yerlerin tamamı yoğun nüfuslanmıştır. Ancak bunlardan Batı Karadeniz kıyısında yer alan III nolu yerin yoğun nüfuslanmasının nedeni sanayi faaliyetleridir. I, IV ve V nolu yerlerde verimli tarım alanları vardır.

(Cevap E)

2. Doğu Karadeniz'de engebe ve yükselti fazla olduğundan nüfus kıyı kesimlerde toplanmıştır. Orta Karadeniz ve Kıyı Ege Bölümü'nde ise yükselti ve engebe azdır. Bu duruma bağlı olarak nüfus kıyı kesimlerde ve iç kesimlerde daha düzenli bir dağılım gösterir.

(Cevap B)

3. Trakya yarımadası, Türkiye'nin Avrupa Kıtası'ndaki topraklarının tamamını oluşturur. Trakya'da bulunan iller; Edirne, Kırklareli, Tekirdağ'dır. Ayrıca; İstanbul'un Avrupa Yakası ve Çanakkale'nin Gelibolu Yarımadası Trakya'ya dahil edilir.

(Cevap A)

4. Türkiye'de sanayinin kurulması ve gelişmesi için devletin vergi indirimi, arsa temini, ucuz enerji, ucuz kredi gibi bazı uygulamaları vardır.

(Cevap E)

5. Marmara; endüstrinin gelişmiş olması, turizm, ulaşım olanaklarının fazlalığı nedeniyle çok fazla iç göç aldığından nüfusu sürekli artmaktadır. Marmara Bölgesi'nde nüfus artışının fazla olmasında yer altı kaynakların çeşitli olmasının etkisi azdır.

(Cevap A)

6. Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Adıyaman, Diyarbakır, Şırnak, Batman'ın gelişmesi amacıyla hayata geçirilen proje GAP'tır.

(Cevap A)

7. Konya Bölümü sade görünümündür. Buranın seyrek nüfuslanmasının nedeni yer şekillerinin engebeliği değil, iklim şartlarıdır (kuraklık). Seçeneklerde verilen Konya'nın dışındaki tüm bölümlerde yer şekilleri engebelidir.

(Cevap B)

8. Harita işaretlenen alanlardan; I nolu (Güney Marmara), III nolu (Kıyı Ege – İzmir) ve V nolu (Gaziantep) yerler sık nüfuslanmıştır. Ancak II nolu yer ve IV nolu yer engebeye bağlı olarak seyrek nüfusludur. (Teka ve Taşeli Platoları)

(Cevap D)

9. Karadeniz ile Ege'nin ortak özelliklerine bakıldığında tarım, sanayi, turizm ve iklim koşullarının elverişli olmasından dolayı nüfusun kıyı kesimlerde iç kesimlere göre daha fazla olduğu görülür.

(Cevap B)

10. Karadeniz'de yüksek dağ sıralarının varlığı ulaşımı güçleştirmiştir. Bu durum sanayinin yeterince gelişmemesine neden olmuştur. Dolayısıyla ortaya çıkan işsizlik gibi ekonomik sorunlar göç olaylarına neden olan en temel faktörlerdir. Ancak bölgede tarımda makine kullanımının yetersiz olması, göçü artıran değil; tam tersine azaltan bir unsur olarak kabul edilir. Çünkü makine kullanımının yaygın olmasına bağlı olarak ortaya çıkan işsizlik de göçü artırır. Aynı zamanda yağış miktarının fazla ve rejiminin düzenli olması da tek başına göçü artıran bir unsur olarak kabul edilemez. Bunlarla birlikte Karadeniz Bölgesi'nde ekonomik değeri düşük tarım ürünlerinin yetiştirildiği de söylenemez. Nitekim, çay ve fındık gibi Türkiye'de en çok Karadeniz'de yetiştirilen tarım ürünlerinin ekonomik değerleri yüksektir.

(Cevap E)

11. Cittaslow Birliği'ne üye olan kentlerin ve üye adaylarının Sakin Şehir felsefesine bağlı kalmaları ve bu çerçevede hareket etmeleri için üyelik kriteri belirlenmiştir. Bu bağlamda aday şehrin geliştirdiği projelerden oluşan başvuru dosyasına ait değerlendirme sonucunun %50'den fazla puan alması gerekmektedir. Türkiye'den Akyaka (Muğla), Gökçeada (Çanakkale), Perşembe (Ordu), Seferihisar (İzmir), Vize (Kırklareli), Yalvaç (Isparta), Yenipazar (Aydın), Halfeti (Şanlıurfa), Taraklı (Sakarya), Uzundere (Erzurum), Göynük (Bolu), Eğirdir (Isparta), Gerze (Sinop), Şavşat (Artvin), Mudurnu (Bolu), Köyceğiz (Muğla) ve Ahlat (Bitlis) belediyeleri bu birliğin üyeleri arasında yer almaktadır. Seferihisar, 2009 yılında Türkiye'nin Cittaslow unvanını alan ilk şehridir. İzmir'in güneybatısında yer alan şehrin yaklaşık dört bin yıllık tarihî geçmişi bulunmaktadır. Şehir; ayrıca Aka, Girit, Pers, Bergama krallıkları, İyonya, Selçuklular, Bizans ve Osmanlı dönemlerine ait eserleriyle zengin bir tarihe sahiptir. Ekonomik faaliyetlerin genellikle tarıma dayandığı ilçe, özellikle organik ürünleriyle ön plana çıkmaktadır. Altyapısını tamamlama yönünde hızlı bir ilerleme kaydeden şehrin, güneş enerjisiyle çalışan sokak lambaları da dikkat çeken özellikler arasında yer almaktadır.

(Cevap D)

12. Karadeniz'de sanayi ağırlıklı olarak Batı Karadeniz'de yoğunlaşmaktadır. Zonguldak'ta yer alan taş kömürü yataklarına bağlı olarak Ereğli'de kurulan demir-çelik sanayisi nüfusu buraya çekmektedir.

Ege Bölgesi'nde yer alan Bodrum ise turizm yönünden gelişmiş bir merkez olarak karşımıza çıkar. Doğal koşulların bozulmaması için burada endüstri kuruluşları yoktur.

(Cevap B)

TÜRKİYE'DE NÜFUS ve GÖÇ

1. Türkiye'nin İzmir, Adana ve Bursa kentleri; hem tarım hem de sanayi kentleri olarak sınıflandırılabilir. Bu kentlerde ekonomik değeri yüksek olan endüstri bitkilerinin tarımı yapılır. Aynı zamanda tarıma dayalı ve diğer endüstri dalları da bu kentlerde gelişmiştir. Yer şekillerinin sade olmasına bağlı olarak ulaşım faaliyetlerinin de geliştiği kentlerde ticari faaliyetlerde yoğunur. Aynı zamanda bu kentlerin çevrelerinde işlek limanlar da bulunur. Bütün bu özellikler; İzmir, Adana ve Bursa'nın yoğun nüfuslanmasına neden olmuştur. Ancak söz konusu kentlerde yaz mevsiminin sıcak ve kurak geçmesinin tek başına bu kentlerin yoğun nüfuslanmasında diğerleri kadar etkili olduğu söylenemez.

(Cevap D)

2. Bölge tespitinde, öncelikle bölgelere ayrılacak olan mekanın coğrafi birlik fikrini uyandıracak ortak özelliklerinin neler olduğunu tespit etmek gerekir. Bu açıdan bakıldığında zaman, coğrafi unsurların özelliklerinde birbirinden farklılıklar olduğu da görülür. Örneğin; bazı coğrafi unsurlar sabittir, değişmez. Buna karşılık bazıları ise kısa veya uzun sürelerde değişkenlik gösterebilir. Bir bölge sınırları oluşturmak istendiğinde zaman bu sabit ve değişken unsurlara da dikkat edilmesi gerekir. Bir bölgeye farklılık kazandıran, onu diğer bölgelerden ayıran bu özelliklerdir.

Genel olarak bölge sınırları oluşturulurken ilk önce dikkate alınan yüzey şekilleri, iklim özellikleri ve bitki örtüsü gibi fiziki coğrafya özellikleri kolay kolay değişmez. Ancak; nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyet gibi diğer beşeri özelliklerin zamanla değişme ihtimali fazladır.

(Cevap C)

3. Tarım alanlarından yılda birden fazla ürün alınabilmesi sıcaklık ortalamalarının yüksek olması ile ilgilidir. Sıcaklık ortalamalarının yüksek olduğu Antalya ve Adana bölümlerinde tarım alanlarında yılda birden fazla ürün alınabilir.

Antalya, Adana bölümlerindeki kıyılarda kış ayları ılık ve yağışlı geçer.

Ancak sanayi faaliyetlerinin yoğun olduğu bölüm Adana Bölümü'dür.

(Cevap C)

4. İç Batı Anadolu'da yükselti artışına bağlı olarak iklim karasallaşmıştır. Kıyı Ege'de iklim daha ılıman, tarım alanları daha geniş ve verimli, ulaşım kolay, endüstri yoğunur. Ancak her iki bölümde yazları kurak geçer; yani yaz kuraklığı bölümlerin farklı özelliklere sahip olmasında etkili değildir.

(Cevap A)

5. Doğu Karadeniz'de yer şekilleri engebeli, Konya'da ise sade görünümüldür. Bu nedenle Doğu Karadeniz'de yerleşmeler dağınık, Konya Bölümü'nde ise toplu haldedir. Doğu Karadeniz'de tarımsal nüfus yoğunluğu fazla, Konya Bölümü'nde azdır. Konya Bölümü'nde bozkır toprakları Doğu Karadeniz'de kahverengi orman toprakları yaygın olarak görülür.

(Cevap E)

6. Türkiye'de kırsal alanlardan kentlere doğru olan göçlerin nedenleri; göç veren yerde yaşanan itici faktörler ve göç alan yerlerde yaşanan çekici faktörler olmak üzere ikiye ayrılabilir. Buna göre A, C, D ve E'de verilen cümleler itici faktörlere, B'de verilen cümle ise çekici faktörlere dahil edilir.

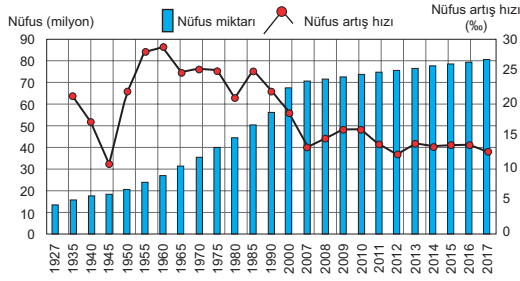
(Cevap B)

7. Türkiye'de son yıllarda beslenme ve sağlık imkânlarının gelişmesine bağlı olarak ortalama insan ömrü uzamıştır. Bu durum yaşlı nüfus oranının artmasına neden olur. Ayrıca eğitim-kültür seviyesinin yükselmesi, kadının iş hayatına girmesi, evlilik yaşının yükselmesi gibi nedenler doğum oranının azalmasına; dolayısıyla nüfus artış hızının azalmasına neden olur. Ancak bebek ölüm oranlarının azalması nüfus artış hızını artıran bir etkendir.

(Cevap E)

8. Aşağıdaki grafikte Türkiye'nin belirtilen yıllara ait nüfus miktarı ve nüfus artış hızı gösterilmiştir (TÜİK).

Bu grafiğe göre Türkiye'de en düşük nüfus artış hızı 1940–1945 yıllarında gerçekleşmiştir. 1923–1965 yılları arasındaki dönemde Türkiye'de nüfus artış hızını yükseltmeyi amaçlayan politikalar uygulanmıştır. Cumhuriyet öncesi meydana gelen savaşlar (Balkan, I. Dünya ve Kurtuluş savaşları) nedeniyle nüfusun yapısı tüm yönleriyle değişikliğe uğramış ve ülkede önemli nüfus kayıpları yaşanmıştır. Cumhuriyet tarihinde bir ilk olan 1927 yılındaki nüfus sayımında da yaşanan savaşların ülke nüfusunda meydana getirdiği derin izleri görmek mümkündür. Bu nedenle ülke nüfusunda hem nicelik hem de nitelik anlamında görülen bu açığı kapatabilmek ve nüfus artışını hızlandırmak için yasal önlemler alınmıştır. Uygulanan nüfus politikalarının halk tarafından da desteklenmesi sonucu nüfus miktarı istikrarlı bir şekilde artmış ve Türkiye nüfusu 1960'lı yılların başlarında yaklaşık iki katına ulaşmıştır (1927: 13,6 milyon, 1960: 27,5 milyon). Öte yandan 1940-1945 yılları arasında yaşanan II. Dünya Savaşı nedeniyle ülke genelinde askerî seferberlik ilan edilmiştir. Bu yıllar arasında erkek nüfusun uzun dönem boyunca silah altına alınması en düşük nüfus artış hızının yaşanmasına neden olmuştur.

(Cevap B)

9. Verilen özellikler Marmara'ya aittir. Türkiye'de, nüfus miktarının, nüfus yoğunluğunun ve şehirleşmenin en fazla olduğu yer Marmara'dır.

(Cevap D)

10. Türkiye'de nüfusun dağılımında yer şekilleri, iklim, toprak, su kaynakları, bitki örtüsü, sanayi, ulaşım koşulları vb. faktörler etkili olmuştur. Yer şekillerinin, iklimin, toprağın ve su kaynaklarının elverişli olduğu yörelerde sanayi, ulaşım, ticaret, tarım gibi ekonomik faaliyetler gelişme gösterir. Bu duruma bağlı olarak bu yöreler sık nüfuslanır. Deniz akıntısı deniz suyunun bir yerden başka bir yere yer değiştirmesidir. Deniz akıntıları Büyük Okyanus ve Atlas Okyanusu çevresinde iklim üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Fakat Türkiye kıyılarında görülen deniz akıntıları böyle bir etkiye sahip değildir. Bu nedenle deniz akıntıları nüfusun dağılımında etkili değildir.

(Cevap C)

11. Güney Marmara'da yer alan Bursa hem endüstrileşmenin, hem de İnegöl ve Karacabey gibi ovalardan dolayı tarımın yoğun olarak yapıldığı bir bölgedir.

(Cevap A)

12. Türkiye'de sağlık koşullarının iyileşmesine bağlı olarak çocuk ölümlerinin azalması ve ortalama yaşam süresinin uzaması nüfus artışını etkiler.

Ülkemizden yurt dışına yapılan göçler nüfusun artış hızını azaltır.

(Cevap E)

13. Dağınık dokulu yerleşmelerde evlerin konum olarak birbirine uzak olması dikkat çeken bir özelliktir. Arzının engebeli, su kaynaklarının fazla ve tarım alanlarının parçalı olduğu yerlerde görülen bu tür yerleşmeler, ülkemizde Kuzey Anadolu Dağları'nın kuzey yamaçlarında yaygın olarak görülmektedir. Buna göre Doğu Karadeniz'de platoların geniş yer kapladığı söylenemez.

(Cevap A)

TÜRKİYE'DE NÜFUS ve GÖÇ

1. Türkiye'de özellikle 1960'lı yıllardan itibaren uygulanan politikalarda genel olarak nüfus artış hızının düşmesi hedeflenmiştir. Ancak Türkiye'nin nüfus artış hızı azalsa da; bu durum nüfus miktarının da azaldığı anlamına gelmez. Nüfus miktarı eskiye göre daha az bir oranda artmaya devam etmiş ve günümüzde 82 milyonu geçmiştir. Ayrıca doğum oranları cinsiyet oranını doğrudan etkileyen bir unsur değildir.

(Cevap A)

2. Nüfusun doğal olarak artışı; doğumlarla meydana gelen nüfus artışı demektir.

Bir yerdeki nüfus miktarı, doğal artışın üzerinde bir artış gösteriyorsa, o yer göç alıyor demektir. Buna göre yoğun olarak göç alan yerlerde;

- çevre sorunları,
- konut sıkıntısı,
- ulaşım, altyapı sorunları,
- enerji tüketimi

gibi özelliklerde artışlar görülür. Ancak tarımda çalışanların oranı göç alan şehirlerde zaten düşüktür. Göç eden insanlar da şehirlerde daha çok tarım dışı sektörlerde çalışırlar.

(Cevap C)

3. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu dönemde, Birinci Dünya Savaşı ve ardından Kurtuluş Savaşı'ndan yeni çıktığı için yetişkin erkek nüfus oranı çok azdı. Ayrıca doğum oranı düşük, çeşitli salgın hastalıklardan dolayı ölüm oranı da yüksekti. Bu dönemde savunmada en önemli askerî güçlerden biri, insan sayıydı. Ülkemizdeki temel ekonomik etkinlik ise tarım ve hayvancılıktı, makine kullanımı da yetersizdi. Hem tarım alanlarını hem de diğer doğal kaynakları işlemek için insan gücüne olan ihtiyaç fazlaydı. Buna göre cumhuriyetin ilk yıllarında ülkemizin kalkınması ve savunulması için nüfus artış hızımızın artırılması gerekmekteydi. Bu sebeplerden dolayı 1923 ile 1963 yılları arasında Türkiye'de nüfus artış hızını artırmaya yönelik politikalar benimsenmiştir. Fakat, özellikle 1950'den sonra hızlanan tarımda makineleşme sonucu tarım alanında iş gücüne duyulan ihtiyaç azalmış, kırsal kesimde işsizlik oranı artmıştır. Bu da nüfus artış hızının düşürülmesi gerektiğini kanıtlayan bir gelişme olmuştur.

(Cevap B)

4. 30 Ocak 1923'te Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan antlaşmaya göre 1 Mayıs 1923'ten itibaren, Yunanistan'daki Türk nüfusunun Türkiye'ye gelmesi kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte 1939 yılında Hatay'ın ana vatana katılması da nüfusun artmasını sağlamıştır. Ancak dış ülkelere doğru gerçekleşen (özellikle Almanya) işçi göçlerinin ülkemizdeki nüfus artış hızının düşmesinde etkili olduğu söylenebilir.

(Cevap A)

5. Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca ülkemizin sosyo-ekonomik koşulları sürekli değişmiştir. Değişen bu koşullar, Türkiye'nin farklı nüfus politikaları benimsemesine neden olmuştur. Buna göre, farklı nüfus politikalarına bağlı olarak Türkiye nüfusunun tarihsel seyri içinde bazı dönemlerde nüfus artış hızı artarken bazı dönemlerde azalmıştır. Ancak hiçbir dönem, Türkiye'nin toplam nüfus miktarı asla azalmamıştır. Yani her sayım yılı sonucunda açıklanan toplam nüfus miktarı mutlaka bir öncekinden fazla olmuştur.

(Cevap C)

6. 2000'li yılların başından itibaren Türkiye'de nüfus artış hızının %15'in, doğurganlık oranının da 2,09'un altına düşmesi ve bu düşüşün devam etme eğilimi göstermesi devlet kademesinde nüfus politikasında değişikliği gündeme getirmiştir. İlerleyen süreçlerde nüfus yapısının meydana getireceği muhtemel riskler kamuoyunda tartışılmaya başlanmıştır. Türkiye nüfusunun yaşlanması; genç nüfus oranının da hızla azalmaya başlaması üzerine, hükümet yetkilileri, 1965'e kadar uygulanan ve nüfus artış hızını yükseltmeyi amaçlayan politikalara dönüş işareti veren bir söylem geliştirmiştir. Bununla birlikte doğum oranlarının artırılmasına yönelik özellikle 2014 yılından sonra yapılan bir dizi yasal düzenleme hayata geçirilmiştir.

(Cevap B)

7. Yaz mevsiminde sıcaklıkların fazla olmasıyla birlikte otlar kurur. Bu yüzden yaylacılık, yazların serin geçtiği ve dolayısıyla otların yeşil kaldığı genelde yüksek yerlere doğru yapılır. Seçeneklerde verilen Manisa da bu tür alanlar daha az olacağından, yaylacılık da gelişmemiştir.

(Cevap B)

8. Zonguldak şehrinin gelişmesindeki en önemle etken taş kömürü yataklarının varlığıdır. Bu şehrin önemle yollarının kesişimi üzerinde yer aldığı söylenemez.

(Cevap A)

9. Cumhuriyetin ilk yıllarında doğurganlık sürecini uzatmak için evlenme yaşı düşük tutulmuştur. 1938'de çıkarılan bir yasayla erkeklerde evlenme yaşı 17, kadınlarda 15'e indirilmiştir. Bu durum 1923 ile 1963 yılları arasında Türkiye'de nüfus artış hızını artırmaya yönelik politikaya ait uygulamalardandır. Ancak evlenme yaşının kadınlarda 17, erkeklerde 18'e yükseltilmesi 1960 yılından sonraki; nüfus artış hızının düşürülmesi için gerçekleştirilen uygulamalar arasında yer alır.

(Cevap A)

10. Türkiye'de son 20 yıldan beri nüfus artış hızı düşme eğilimindedir. Uzmanlar bu durumun gelecekte de devam edeceği konusunda hemfikirdirler. Bu durum üzerinde en önemle etkenler arasında; eğitim seviyesinin yükselmesine bağlı olarak kadının iş hayatındaki payının artması ve dolayısıyla evlenme yaşının yükselmesi yer alır. Böylece doğum oranı yani nüfus artış hızı düşmektedir.

(Cevap E)

11. Türkiye'de kırsal kesimlerden kentlere doğru olan iç göçlerin en önemli nedeni ekonomik sorunlardır. Bu yüzden İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyükşehirlerdeki iş imkanları göçlerin bu şehirlere yönelmesine neden olan en önemli çekici faktörlerdir.

(Cevap D)

12. Devlet Planlama Teşkilatı'nın hazırladığı 1963 - 1967 yılları arasında uygulanan I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda hızlı nüfus artışının kalkınma hızının düşürdüğüne dikkat çekilmiştir. Bu nedenle 1965 yılında ilk kez nüfus Planlaması Kanunu çıkarılmış ve nüfus artış hızı düşürülmeye çalışılmıştır.

(Cevap D)

13. Menteşe ve Teke yörelerinde nüfusun seyrek olmasının temel nedeni yağışların yetersiz olması değil; yer şekillerinin engebeli olmasıdır.

(Cevap B)

14. Türkiye'de kır ve şehir nüfusunun dengeli bir dağılım göstermediği görülmektedir. Sanayinin geliştiği İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa gibi illerde şehir nüfusu; Karadeniz ve Doğu Anadolu'da yer alan illerin büyük çoğunluğunda ise kır nüfusu daha fazladır.

(Cevap E)

TÜRKİYE'DE YERLEŞME

1. Türkiye'de sanayi, ulaşım, ticaret ve turizm gibi ekonomik faaliyetlerin yoğun olduğu; tarım alanlarının geniş ve verimli, ayrıca sulama imkanlarının bulunduğu yerler yoğun nüfuslanmıştır. Bunun dışında iklim şartlarının olumsuz, yer şekillerinin engebeli ve yüksek, tarım alanlarının verimsiz olduğu yerler seyrek nüfuslanmıştır. Ancak Türkiye'deki nüfus ve yerleşmenin dağılışı üzerinde deprem olasılığının dikkate alınmadığı söylenebilir. Bu duruma örnek olarak; deprem olasılığının yüksek olduğu Marmara ve Kıyı Ege'nin yoğun nüfuslanması; deprem olasılığının düşük olduğu Konya – Tuz Gölü vb. yerlerin seyrek nüfuslanması gösterilebilir.

(Cevap B)

2. Türkiye'de;
- kuraklık,
  - yükselti ve engebenin fazla olması,
  - toprakların verim düşüklüğü,
  - orman örtüsünün sık ve gür olması

gibi özellikler yerleşme faaliyetlerini sınırlandıran olumsuz doğa koşullarıdır.

Bu özelliklerin görüldüğü yerler, seyrek nüfuslanmıştır. Ancak arazilerin graben yapıda olması bu tür olumsuz doğa koşullarından biri değildir. Graben alan; çöküntü ovası demektir. Örneğin İzmir kentinin bulunduğu Gediz grabeni yoğun nüfuslanmıştır. Burada yoğun olarak yürütülen tarım faaliyetleri tarıma dayalı sanayinin gelişmesine ve dolayısıyla nüfusun da yoğun olmasına neden olmuştur.

(Cevap D)

3. Seçeneklerde verilen kentlerden; Bursa, Antalya, Ankara ve Gaziantep tarım, sanayi, ticaret vb. sektörlerin gelişmişliğine bağlı olarak sürekli yerleşme amaçlı göç alırlar. Bu kentlerin nüfus artış oranları, doğumlarla olan doğal nüfus artış oranlarının üstündedir. Oysa ki soruda geçen kentlerin (Kırşehir, Nevşehir ve Niğde) nüfus artış oranları daha düşük düzeyde ve yalnızca doğumlar ile artar. Bu kentler, daha çok tarım kenti olma özelliği gösterirler. Buna göre, seçeneklerde geçen yalnızca Sivas kenti, tarım kenti olma özelliği gösterir.

(Cevap E)

4. Kırsal kesimden kentlere göçlerin en önemli nedeni tarımda makineleşmedir. Makineleşme nedeniyle işsiz kalan nüfus iş olanaklarının fazla ve çeşitli olduğu kentlere göç etmektedir. Göçler sonucu kentlerde birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Ancak modern tarım için gerekli olan makine kullanımından vazgeçmek veya azaltmak günümüzde bir tedbir olamaz.

(Cevap A)

5. Adana, Türkiye'nin en büyük delta ovası olan Çukurova üzerinde kurulmuştur. Çukurova'da verimli tarım alanlarına bağlı pamuk üretimi; sanayi ve ticaretin dolayısıyla da nüfusun burada yoğunlaşmasına neden olmuştur.

(Cevap B)

6. Şehirler fonksiyonlarına göre; İdari, Dinî, Liman, Ticaret, Turizm ve Sanayi şehirleri diye ayrılır.

Bazı şehirler önemli yol ve kavşaklarda bulunur ve gelişir. Bunlara da ticaret şehirleri denir. Konya, Gaziantep, Kayseri, Adana gibi şehirler önemli yol ve kavşaklarda bulunur ve ticaret için önemlidir. Karabük, demir – çelik sanayine bağlı olarak gelişmiştir.

(Cevap B)

7. Türkiye'de çok hızlı bir şekilde kırdan kente doğru göç olayı yaşanmaktadır. Bu durum çarpık kentleşmeyi, altyapı sorunlarını ve ulaşım sistemlerinde çesitlenmeyi ortaya çıkarmıştır. Kadınlar da son yıllarda iş hayatına daha fazla katılmıştır. Ancak Türkiye genelinde ve özellikle kentlerde doğurganlığın arttığı söylenemez.

(Cevap E)

8. Haritada işaretlenen;
I nolu yer → Batı Karadeniz Bölümü
II nolu yer → Yıldız Dağları Bölümü
III nolu yer → Orta Fırat Bölümü
IV nolu yer → Menteşe Yöresi
V nolu yer → Taşeli Platosu'dur.
Bu yerlerden en kurak olan (III nolu) Orta Fırat bölümü olacağından düz çatılı evlere rastlanması beklenebilir.

(Cevap C)

9. Şehirlerin fonksiyonlarına göre sınıflandırılmasında, ön plana çıkan ekonomik faaliyetler dikkate alınır. Buna göre, Türkiye'de İzmit, Karabük, İskenderun ve Bursa kentlerinde sanayi faaliyetleri ön plana çıkar. Nevşehir ise aslında bir tarım kentidir. Ayrıca bu yörede peribacalarına dayalı turizmde yaygındır. Buna göre Nevşehir bir sanayi kenti olmadığından diğerlerinden ayrılır.

(Cevap C)

10. Kırsal alanlardaki köy altı yerleşme birimleri olan, oba, kom, mezra ve yayla geçici kır yerleşmeleridir. Bu yerleşmelerde hayvancılık faaliyetleri yaygındır. Marmara bölgesinde yer alan ve Türkiye'nin en gelişmiş yeri olan Çatalca-Kocaeli bölümünde bu tür yerleşmelere çok daha az rastlanacaktır.

(Cevap D)

11. Köy altı yerleşmeleri genellikle, köye bağlı geçici yerleşmeler olup köyde yaşayan halkın ihtiyaçlarına göre şekillenmiştir. Ülkemizde en yaygın köy altı yerleşme şekli yaylalardır. Yaz mevsiminde hayvanlarıyla birlikte yaylalara çıkan köy halkı geçici olarak burada konaklar. Karadeniz, Akdeniz ve Doğu Anadolu'da sıkça görülürler.

(Cevap A)

12. Haritada işaretlenen;
I nolu yer; Yıldız Dağları çevresi
II nolu yer; Menteşe yöresi
III nolu yer; Taşeli Platosu
IV nolu yer; Hakkari Bölümü'dür.

Bu alanlarda yer şekilleri engebeldir. Aslında Tuz Gölü çevresi (V nolu yer) de seyrek nüfusludur. Ancak buranın seyrek nüfuslanmasının nedeni iklimin kurak olmasıdır. Ayrıca Tuz Gölü çevresinde yer şekilleri oldukça sadedir.

(Cevap E)

13. Ülkemizde dağınık yerleşmeler en fazla Karadeniz Bölgesinde görülür. Bu yerleşmelerde, su kaynakları fazla, tarım alanları dar ve parçalı, ulaşım gelişmemiştir.

(Cevap C)

14. Türkiye'nin bazı şehirlerinde kurulan önemli askeri birlik, hem o şehrin nüfusunu artırır, hem de ekonomisini doğrudan etkiler. Ankara'nın bir ilçesi olan Polatlı şehri bu duruma bir örnektir. Polatlı nüfusunun önemli bir kısmını askerler ve aileleri oluşturmaktadır. Aynı durum Burdur, Tekirdağ'ın bir ilçesi olan Çorlu ve Kars'ın bir ilçesi olan Sarıkamış için de geçerlidir.

(Cevap D)

15. Türkiye'de yağış miktarının, bağıl nemin, bulutlanmanın en fazla olduğu il Rize'dir. Rize'de bulutlanma süresi fazla olduğundan güneşlenme süresi kısadır.

(Cevap C)

16. Adapazarı, Çukurova, Gediz ve Bursa ovaları yerleşim bölgesi, tarım bölgesi, ticaret bölgesi, endüstri bölgesi olarak ifade edilebilir. Fakat bu yerleri turizm bölgesi olarak kabul etmek zordur.

(Cevap E)

TÜRKİYE'DE YERLEŞME

1. I. köy yerleşmesi; toplu köy, II. köy yerleşmesi; dağınık köy yerleşmeleridir. Türkiye'de toplu köy yerleşmeleri su kaynaklarının kısıtlı olmasına bağlı olarak daha çok iç ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde görülür. Su kaynaklarının bol, yer şekillerinin engebeli ve tarım alanlarının dar olduğu özellikle Doğu Karadeniz Bölümü'nde II. köy yerleşmesi tipine rastlanır. Bu nedenle soruda verilen I. köy değil, II. köy Doğu Karadeniz Bölümü'ndedir.

(Cevap D)

2. Ülkemizde dağınık yerleşmelerin görüldüğü yerlerde yer şekillerinin engebeli olmasına bağlı olarak, tarım alanları dar ve parçalıdır. Bu nedenle bu alanlarda tarımsal faaliyetlerde daha çok insan ve hayvan gücünden yararlanır. İnsan gücüne olan ihtiyaç fazla olduğundan tarımda makineleşmeye bağlı göç azdır. Ayrıca bu alanlarda yağış miktarlarının fazla olmasına bağlı olarak su kaynakları fazladır.

(Cevap E)

3. Karabük 1936 öncesi bir köy iken demir-çelik fabrikasının kurulması ile kısa sürede il olmuştur. Zonguldak kömür yataklarının keşfinden önce küçük bir yerleşme iken kömür yataklarının bulunması ile nüfusu hızla artmış ve il olmuştur. Batman ise petrol yatakları bulunmadan önce küçük bir köy iken petrol yatakları bulunduktan sonra önce ilçe sonrasında kısa süre içerisinde il olmuştur.

(Cevap D)

4. Türkiye'de görülen köyaltı yerleşmelerde daha çok dağınık tip yerleşme görülür.

(Cevap E)

5. Türkiye'de toplu yerleşmelerin görüldüğü yerler; su kaynaklarının az ve yer şekillerinin sade olduğu alanlardır. (İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki yerleşmeler gibi.)

(Cevap C)

6. Yerleşme üst sınırı: İnsanların yaşamlarını sürdürcekleri yerleşme alanının en yüksek sınırıdır.

Türkiye'de yerleşme üst sınırı, yükseltisi en fazla olan Doğu Anadolu Bölgesi'ndedir. Çünkü burada karasallık diğer bölgelerimize göre daha şiddetli yaşanır. Örneğin; yaz döneminde Doğu Anadolu Bölgesi'nde 2000 m yükseltiyeye sahip bir sahada sıcaklık değeri aynı yükseltiyeye sahip Karadeniz veya Akdeniz Bölgesi'ndeki herhangi bir sahaya göre daha yüksektir. Buna bağlı olarak Doğu Anadolu'da yerleşme daha yüksek sahalara çıkabilmiştir.

Seçeneklere baktığımızda yükseltisi en fazla olan ve en doğuda yer alan kentin E seçeneğindeki lğdır olduğunu görürüz.

(Cevap E)

7. Kırsal kesimde konut yapımında yakın çevrede yaygın olan malzemeler kullanılır. Bu yüzden ahşap evler için ormanların yaygın olması gerekir (Batı Karadeniz). Orta Fırat (Gaziantep – Adıyaman – Şanlıurfa) ise sıcak ve kuraktır. Burada da kerpiç evlerin yaygın olduğu söylenebilir.

(Cevap E)

8. Türkiye'de dağınık yerleşme, Karadeniz Bölgesi'nde ve özellikle Doğu Karadeniz Bölümü'nde görülür. Bu durum üzerinde tarım alanlarının dar, parçalı ve dağınık olması; dolayısıyla yer şekillerinin engebeli olması özellikleri etkili olmuştur.

(Cevap A)

9. Bir şehrin etki alanının yerel, bölgesel veya küresel boyutta olabilmesinde en önemli unsur, ekonomik faaliyetlerdir. Ekonomik faaliyetlerin gelişmişlik derecesi kadar kentler, diğer kentleri etkileyebilir. Örneğin;

- İstanbul'un küresel boyutta,
- Samsun'un bölgesel boyutta,
- Çorum'un yerel boyutta etkiye sahip olduğu söylenebilir.

(Cevap A)

10. Köy, idari açıdan en küçük yerleşme birimidir. Muhtar tarafından yönetilir. Ayrıca köylerde nüfus miktarı çok daha az olup genelde tarım ve hayvancılık faaliyetleri yaygındır. Ancak yer şekillerinin genel görünümü anlamına gelen jeomorfolojik özellikler kır ve kent yerleşmelerini birbirinden ayıran bir kriter olarak gösterilemez.

(Cevap C)

11. Bir yerleşim yerinde üniversite açılması, serbest ticaret bölgesi kurulması, demir-çelik fabrikası kurulması ve turizm olanaklarının çeşitlenmesi bu bölgede nüfus artışına ve sosyokültürel açıdan değişime neden olur. Bir bölgede orman işletmesinin açılması, bölgenin sosyokültürel açıdan gelişimine diğer öncüllere göre daha az etki eder.

(Cevap A)

12. Eğitim, sağlık, altyapı çalışmaları gibi hizmetler kırsal alanlarda gelişmemiştir. Antalya, Muğla, Nevşehir gibi yerleşmelerin nüfuslarında turizme bağlı olarak yıl içinde önemli değişimler yaşanır. Ancak yer şekillerindeki engebden dolayı Türkiye'de yer alan kent yerleşmelerinin tamamına demir yolu ulaşımı yoktur.

(Cevap D)

13. Nüfusu 2000'den az olan yerleşim yerlerine köy denir. Köylerde ekonomi tarım ve hayvancılığa dayanır. Köylerde altyapı hizmetleri gelişmemiştir.

(Cevap C)

14. Türkiye'de doğal çevrenin özellikleri birçok beşeri ve ekonomik faaliyeti etkiler. Şanlıurfa'da dini turizm faaliyetlerinin yapılması ise doğal bir etken olarak kabul edilemez.

NOT

Erzurum – Kars Yöresi'nde büyükbaş hayvancılık yapılmasının nedeni iklim, yani yaz yağışlarının etkisiyle mera ve otlakların geniş yer kaplamasıdır.

Ürgüp – Göreme'de volkanik patlamalar sonucu doğal çevrede bulunan tüf ve bazaltlar ev yapım malzemesi olarak kullanılır.

Karadeniz'de arazinin dağlık ve engebeli olması, balıkçılığın önemli bir geçim kaynağı olmasına neden olur.

İç Anadolu'da buğday yetiştirilmesi karasal iklimin sonucunu yansıtmaktadır.

Ama bir merkezin dinî turizm yönünden gelişmiş olması doğal çevreden çok tarihî geçmişine bağlıdır.

(Cevap E)

15. Gaziantep → Yolların kavşak noktasında yer alır.

Zonguldak → Taş kömürü madeniyle bilinir.

Nevşehir → Peri bacaları ile bilinir.

Adana → Tarım bakımından elverişli alüvyal topraklar yaygındır

(Cevap E)

16. Türkiye'nin nüfus artış hızının azalmaya devam etmesi durumunda yaşlı nüfus artacak. Bu da ortanca yaşın artmasına neden olur. Ayrıca Türkiye artık daha uzun sürede nüfusunu ikiye katlayacaktır.

(Cevap B)

TÜRKİYE'DE YERLEŞME

1. Alanya'nın büyümesi ve gelişmesinde deniz turizmi, diğerlerinde ise daha çok sanayi etkinlikleri rol oynamıştır.

(Cevap C)

2. Batman'da petrol çıkarımı, Karabük ve İskenderun'da ise demir – çelik endüstrisi ve liman faaliyetlerine bağlı olarak çok hızlı bir kentleşme süreci yaşanmıştır. Fakat Bilecik ve Manisa zaten eski il merkezidirler.

(Cevap E)

3. Köy yerleşmeleri ülkemizdeki en küçük idari birimdir. Köyden küçük kırsal yerleşmeler ise köyün idari sınırları içerisinde yer alan ve köye bağlı bulunan kırsal yerleşme türleridir. Bu tür yerleşmeler, yapılan ekonomik faaliyetlere göre geçici ya da sürekli yerleşme özelliği göstermektedir. Yayla, kom, ağıl, oba, dam ve dalyan geçici yerleşme; çiftlik, mahalle, mezra ve divan ise sürekli yerleşme kapsamında değerlendirilebilir

(Cevap A)

4. Türkiye'de divan köy tipi yerleşmelere en fazla Batı Karadeniz Bölümü'nde rastlanır.

(Cevap E)

5. I. Samsun, II. Sinop, III. Yalova, IV. İzmir ve V. Adana limanlarıdır. Hemen gerisindeki Küre Dağlarından dolayı ulaşımın zor olması Sinop Limanı'nın hinterlandını daraltmıştır.

(Cevap B)

6. Adana, Bursa ve İzmir gibi büyük şehirlerimizde sanayi, tarım, ticaret gibi birden fazla ekonomik fonksiyonlar ön plana çıkarken Aydın özellikle tarım faaliyetleri ile ön plana çıkmaktadır.

(Cevap C)

7. Şekil - I deki yerleşme toplu yerleşme, Şekil - II deki yerleşme dağınık yerleşmedir. Yerleşmelerin toplu ya da dağınık olması üzerinde etkili olan en önemli faktörler; yer şekilleri ve iklim şartlarıdır.

Toplu yerleşmeler; arazinin düz, yağışın yetersiz olduğu yerlerde insanların akarsu, göl, yer altı suyu gibi çeşitli su kaynakları etrafında toplanmasıyla ortaya çıkmıştır.

- Bu tip yerleşmelerde evler birbirine yakın olarak bir merkezde toplanmışlardır.
- İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaygındır.

Dağınık yerleşme tipinde; evler tek ya da birkaç ev şeklinde arazi üzerinde dağılmıştır.

- Arazinin engebeli, tarım alanlarının küçük ve parçalı olduğu yerlerde, suyun bol olduğu alanlarda görülür.
- Bu tip yerleşmeler daha çok Karadeniz Bölgesi'nde görülür.

(Cevap D)

8. Türkiye'de yerleşmelerin dağılışının doğal koşullara bağlı olduğu yerler daha çok geri kalmış kesimlerdir. Örneğin, Tuz Gölü çevresi kuraklıktan dolayı seyrek nüfusludur. Ancak burası herhangi önemli bir ekonomik faaliyete bağlı olarak çok gelişmiş olsaydı, kuraklığa rağmen yoğun nüfuslu bir yer haline gelirdi. Buna göre, sanayi yoğun olduğu için İzmit'te yerleşim alanları kurulurken yerleşme için elverişsiz olan doğal koşulların göz ardı edildiği söylenebilir.

(Cevap B)

9. Sorudaki açıklamada, ekonomisinde tarım ve hayvancılığın birinci planda olduğu kent merkezlerinin, daha çok yerel kapsamda fonksiyon merkezi olduğundan bahsedilmiştir. Artvin, Çorum, Sivas ve Niğde bu tür kentlerdendir. Ancak Bursa'da hem tarım, hem de sanayi daha geniş ölçekte yapılır. Buradan elde edilen ürünler hem ülke içine, hem de yurt dışına pazarlanır.

(Cevap B)

10. Türkiye'de gecekonduların çözümünde yapılması gereken ilk işlem iç göçü önlemektir. Bunun için, özellikle yoğun göç veren illere kalkınmada öncelik tanınmalı ve yatırımlar buraya aktarılmalıdır. Ucuz toplu konut inşası gecekonduların sorununu çözmek için yapılacak işlemler arasında yer alır.

(Cevap E)

11. Ülkemizde sanayi bölgelerinin veya büyük şehirlerin kurulduğu yerlere bakıldığında, sermaye, ulaşım, iş gücü, pazarlama, iklim vs. gibi özelliklerin elverişli olduğu gözlenir. Ancak büyük şehirlerin hepsinde yer altı zenginlikleri çeşitlidir demek doğru bir tespit olmaz.

NOT

Bir yerde yerleşmelerin kurulmasında fiziki koşullar (yer şekilleri, toprak, iklim, bitki örtüsü, su kaynakları), kurulan yerleşmenin gelişmesinde ise beşerî (nüfus ve yerleşme) ve ekonomik koşullar (sanayi, tarım, ticaret, madencilik, turizm, hayvancılık, ulaşım, ormancılık) etkilidir.

İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Adana, Kayseri, Samsun, Konya, Gaziantep gibi gelişmiş kentlerimizde fiziki koşullar yerleşmeye elverişlidir.

(Cevap B)

12. Çiftliklerin kurulabilmesi için yer şekillerinin sade, tarım arazilerinin geniş olması gerekir. Yer şekilleri sade olduğundan V numaralı bölge çiftlik kurulumu için daha uygundur.

(Cevap E)

13.

Trakya yarımadası, Türkiye'nin Avrupa Kıtası'ndaki topraklarının tamamını oluşturur.

Trakya'da bulunan iller; Edirne, Kırklareli, Tekirdağ'dır. Ayrıca; İstanbul'un Avrupa yakası ve Çanakkale'nin Gelibolu Yarımadası Trakya'ya dahil edilir.

(Cevap A)

14. Konya'da yer şekilleri oldukça sade olup su kaynakları da kısıtlıdır. Bu yüzden nüfus daha çok su kaynaklarının etrafında toplanmış ve toplu köy yerleşmesi dokusu ortaya çıkmıştır.

(Cevap E)

- 15.
- **Ticaret şehri (Mersin, İstanbul, İzmir, Gaziantep):** Şehrin gelişmesine bağlı olarak değişen orta ya da büyük ölçekli sanayi tesisleri, ticaret mallarının alınıp satıldığı, üretildiği, depolandığı çok sayıda işyeri, pazar, panayır ve fuarlar, büyük alışveriş merkezleri bulunur. İthalat ve ihracat yoğunudur.
  - **Turizm şehri (Antalya, Nevşehir, Aydın):** Doğal güzelliklere veya tarihi zenginliklere sahiptir. Gelişmiş ulaşım ağı vardır. El sanatları yaygındır. Ticari fuarlar, pazarlar ve alışveriş merkezlerine sahiptir.
  - **Sanayi şehri (Bursa, İzmit, Zonguldak, Karabük):** Ulaşım yollarının kavşak noktasında veya yakınında bulunur. Maden, enerji kaynağı ve ham maddeye yakındır veya kolay ulaşılabilir konumdadır. Birden fazla gelişmiş sanayi kolu vardır. Ticaret gelişmiştir (ithalat-ihracat).
  - **İdari şehir (Ankara):** Başkent konumundadır. Bakanlıklar, meclis binası vb. idari birimler mevcuttur.

Bütün bu şehirlerin fonksiyonel özelliklerinin ortaya çıkmasında beşerî faaliyetlerin payı fazladır. Ancak liman şehirlerinde korunaklı bir limana sahip olmak ve geniş bir hinterlandın olması yer şekilleri ile ilgili olduğundan bu fonksiyonel özellik üzerinde doğal şartların etkisinin daha fazla olduğu söylenebilir.

(Cevap A)

TÜRKİYE'DE TARIM

1. Yetiştirme zamanında bol su isteyen pamuk bitkisi hasat zamanı olan yaz mevsiminde çok yüksek sıcaklık ve kuraklık ister. Bu yüzden Türkiye'deki pamuk tarımında 1. sırada olan yer Şanlıurfa'dır. Ancak yaz mevsimi serin ve yağışlı geçen Batı Karadeniz'de pamuk tarımının yapılması beklenmez.

(Cevap E)

2. Bir bölgede tarımda çalışanların oranının azalması; sanayi ve hizmet sektörlerinde çalışanların oranının arttığı ve dolayısıyla bölgedeki ekonomik faaliyetlerin geliştiği anlamına gelir. Ancak tarımda çalışanların oranının azalması tarımsal üretimin de azaldığı anlamına gelmez. Tam tersine makinele tarım yöntemleri yaygınlaşır ve tarımsal üretim miktarı ile tarımsal ürünlerin ihracatı dolayısıyla da tarımsal faaliyetlerden elde edilen gelir miktarları artar. Buna göre, bir bölgede tarımda çalışanların oranlarının azalması tarım dışı sektörlerde çalışanların payının arttığı anlamına gelecektir.

(Cevap B)

3. İncir, zeytin, turunçgil, muz, çay, fındık gibi ürünlerin yetiştirilme alanının dar olmasının nedeni; yetiştirilebilir iklimlerin dar alanda görülmesidir. Haşhaş; uyuşturucu yapımında kullanıldığı için devlet kontrolünde yetiştirilir.

(Cevap E)

4. Arpa düşük sıcaklıklara dayanıklıdır. Doğu Anadolu Bölgesi'nde kışların sert geçtiği yüksek platoluk alanlarda bile tarımı yapılır. Ancak; turunçgiller, incir, mısır vb. tarım ürünlerine yükseltinin fazla olduğu alanlarda rastlanmaz. Çünkü bu tür tarım ürünleri düşük sıcaklıklara dayanamaz.

(Cevap B)

5. Seralarda daha çok sebze tarımı yapılır. Sebzelerin de özellikle olgunlaşma dönemlerinde güneşli gün sayısının fazla olmasına ihtiyaçları vardır. Bu yüzden kış mevsimi ılık geçmesine rağmen; bulutluluk oranının fazla olmasına bağlı olarak güneşlenmenin az olmasından dolayı Karadeniz kıyı kesiminde seracılığın yaygın olduğu söylenemez.

(Cevap A)

6. Tarım yöntemlerinde asıl amacın birim alandan daha fazla değil, daha sağlıklı ürün almak olduğu söylenebilir.

(Cevap D)

7. Türkiye'deki orman yangınlarının büyük bir kısmı, yaz kuraklığının yaşandığı haziran-kasım ayları arasında, özellikle Batı ve Güneybatı Anadolu'da görülmektedir. Bu yüzden III nolu yer orman yangınları bakımından tehlikeli ve hassas bir bölgede yer almaktadır.

(Cevap C)

8. Projelerinin hayata geçirilmesi ile söz konusu bölgelerde hedeflenen temel gelişmeler;
- kişi başına düşen gelir ve istihdamı artırmak,
  - bölge dışına yapılan göçleri azaltmak,
  - bölgenin gelişmiş bölgelerle olan sosyal ve ekonomik gelişmişlik farkını azaltmak,
  - bölge içinde sermaye birikimini sağlamak, şeklinde özetlenebilir.

Ancak bu projelerde, tarımsal üretimin azalması değil, tam tersine çeşitli modern tarım yöntemleri yaygınlaştırılarak tarımsal üretimin ve dolayısıyla da endüstriyel üretimin artırılması hedeflenir.

(Cevap E)

9. Üzüm soğuğa daha dayanıklıdır. Bu yüzden Türkiye'deki tarım alanı en geniş olan ürünlerdendir.

(Cevap C)

10. Haritada A harfi ile gösterilen Meriç Nehri yatağı boyunca pirinç tarımı yaygındır. Afyonkarahisar Yöresi'nde ise (B harfi) haşhaş tarımı yapılır. C harfi ile gösterilen Doğu Karadeniz kıyılarında da çay tarımı yoğunudur.

(Cevap A)

11. Bu proje, Yeşilirmak Nehri ve kollarının sularını topladığı havzayı içine almaktadır. Dolayısıyla havzada yer alan; Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat illerini kapsar.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de bölgeler arasındaki gelişmişlik seviyesinin büyük ölçüde farklılık göstermesi çeşitli problemlere neden olur. Bunun için ülkemizin gelişmemiş yörelerinde yürütülen kalkınma projelerinin dışında, yapılacak yatırımları özendirme ve dengeli kalkınmayı sağlamak için bazı teşvik uygulamaları yapılmaktadır. Bu uygulamalar ile vergi indirimi veya erteleme, arsa temini, araç gereç alımında gümrük vergisi ve KDV indirimi veya muafiyeti, ucuz enerji gibi çeşitli kolaylıklar sağlanmaktadır.

(Cevap B)

12. Sorudaki açıklamaya göre buğday yaz döneminde kuraklık ister. Buna göre yazları yağışlı geçen Karadeniz kıyı kesimindeki kentlerde (Trabzon) buğday tarımı yapılamaz.

(Cevap D)

13. Seçenekler arasında Sivas ve Trabzon dışındaki kentlerin yer şekilleri oldukça sadedir. Ancak soruda "daha kısıtlı" dediği için seçenekler arasındaki Trabzon kenti doğru cevabı oluşturur.

(Cevap B)

14. Haritada taralı olan alanlar, (sırasıyla İzmir - Aydın - Manisa - Denizli, Adana - İskenderun - Hatay, Şanlıurfa) pamuk tarımının yoğun olarak yapıldığı yerlerdir.

(Cevap C)

TÜRKİYE'DE TARIM

1. Alanya-Anamur arasındaki kıyı kuşağında muz tarımının, Rize Yöresi'nde ise turuncuğil tarımının yapılabilmesi, bu yerlerin birer "mikroklima" alanı olduğunu; çevresine göre kendine özgü birer küçük iklim alanı olduklarını kanıtlar. Doğu Anadolu Bölgesi genelinde İğdır Ovası dışında pamuk tarımı yaygın değildir. Bu durum İğdır Ovası'nın da mikroklima alanı olduğunu kanıtlar.

(Cevap D)

2. Tarım ürünlerindeki çeşitliliğin fazla olduğu bir ülke olan Türkiye; fındık, incir, kayısı, kiraz, ayva ve nardada dünyada ilk sırada bulunmaktadır. Nohutta, salatalıkta ve karpuzda dünya ikincisi konumunda bulunan Türkiye; domates, mercimek, patlıcan ve yeşil biberde üçüncü; soğan ve zeytinde dördüncü, şeker pancarında beşinci, tütün, çay ve elmada altıncı, pamuk ve arpada yedinci, bademde sekizinci, buğday, çavdar ve greyfurtta dokuzuncu ve limonda onuncu sırada yer almaktadır.

(Cevap E)

3. • Adana'daki buğdayın Konya Ovası'ndan önce hasat edilmesi; sıcaklık,
• Karadeniz kıyı kesiminde buğday ve pamuk tarımının yapılamaması; yağış rejimi

gibi iklim şartlarının bir sonucudur. Ancak Kıyı Ege'deki iklim şartları, şeker pancarı tarımına uygundur. Buna rağmen Kıyı Ege'de şeker pancarı tarımının yapılamaması, bu bölümdeki tarım alanlarının ekonomik getirisi daha yüksek olan pamuk, tütün vb. tarım ürünlerine ayrılmasıdır.

Aynı zamanda zeytin üretiminin de her yıl, bir önceki yıldan farklı miktarda gerçekleşmesi, zeytin ağacının devirli üretim özelliğine sahip olması ile ilgilidir. Bu durum da yine iklim şartları ile ilgili değil, ağacın kendi özelliğidir.

(Cevap E)

4. Sivas kentinde ortalama yükselti diğer kentlerden fazladır. Bu durum yaz mevsiminin serin ve kısa sürmesine, dolayısıyla da tarım mevsiminin daha kısa olmasına neden olacaktır.

(Cevap B)

5. Türkiye'de son yıllarda nüfus artışına bağlı olarak verimli tarım alanlarının sanayi ve yerleşme faaliyetlerine sahne olduğu görülmektedir. Ancak bu doğal bir faktör değil, insan kaynaklı olduğu için beşeri bir faktör olarak kabul edilir.

(Cevap B)

6. Zeytin tarımına Akdeniz ikliminin etkili olduğu Kıyı Ege'de rastlanır. İç Anadolu'da buğday ve üzüm, Erzurum - Kars'ta arpa tarımı görülür. Ancak bu alanlarda fındık tarımı yapılamaz.

(Cevap C)

7. Yağışların arttığı yıllarda tarımsal üretim miktarı artıyorsa, eğer sulama problemi çözümlerse Türkiye'deki tarımsal faaliyetlerde verim artışı yaşanacaktır. Yani modern yöntemler uygulanarak Türkiye'deki tarım alanlarından daha fazla verim almak mümkündür. Ülkemizin önemli bir tarım potansiyeli vardır. Bunu yağış miktarının artmasıyla artan üretim miktarı kanıtlamaktadır. Sorudaki parçadan çıkartılacak en mantıklı yorum bu konudur.

(Cevap D)

8. Konya Ovası'nda yaz mevsimi sıcak ve kurak geçmektedir. Bu yüzden yaz kuraklığı isteyen daha çok tahıl ürünleri tarımı yapılır. Ancak Batı Karadeniz Bölümü'nde (II) etkili olan Karadeniz iklimine bağlı olarak yaz mevsimi serin ve yağışlı geçer. Bu yüzden Konya Ovası'nda yaygın olarak yetiştirilen tarım ürünlerinin yalnızca Batı Karadeniz'de görülmesi beklenemez.

(Cevap B)

9. Soruda verilen tarım ürünlerinin Türkiye'deki yetişme alanları çok geniştir. Bu durum söz konusu ürünlerin iklim seçiciliğinin az olduğunu; yani her tür iklim şartlarında yetişebileceğini kanıtlar. Eğer kış mevsiminin ılık geçmesi gibi bazı özel iklim şartları bu ürünlerin tarımı için gerekli olsaydı; Türkiye'deki yetişme alanlarının geniş oldukları söylenemezdi. Bu ürünlerin ihracata yönelik olarak yetiştirildikleri de söylenebilir. Üretimlerinin büyük bir kısmı iç piyasada tüketilir. Bu tarım ürünleri sanayide ham madde olarak kullanılır.

(Cevap A)

10. Mısır bir tohum bitkisi, yani tarlada yetiştirilen tek yıllık bir tarım ürünüdür.

(Cevap E)

11. Gediz graben ovasında yer aldığı için Manisa'nın yer şekilleri sade, tarım alanları geniştir.

(Cevap D)

12. Tektonik ovalar, fay hatlarının bulunduğu çöküntü alanlarında görülen ovalardır. İç ovaların tamamının önceden tektonik olaylar (yer kabuğu hareketleri) sonucunda oluştuğu daha sonra diğer faktörlerin etkisiyle şekillendiği söylenebilir. Çöküntü ovaları olarak da adlandırılan bu ovaların üzerlerinde bir veya birden fazla fay hatları da bulunabilir. Örneğin;

- Kuzey Anadolu fay hattı üzerinde; Bursa, Adapazarı, Bolu, Çankırı, Amasya, Turhal, Niksar, Erbaa, Tokat ve Erzincan ovaları bulunur.
- Doğu Anadolu fay hattı üzerinde; Amik, Kahramanmaraş, Elazığ, Muş ovaları bulunur.

Bu ovalardan iç bölgelerde yer alanlar üzerinde karasal iklim şartları etkilidir. Seracılık ve zeytin tarımı ise Akdeniz ikliminin etkili olduğu Akdeniz ve Kıyı Ege kesimlerinde kış ılıklığına bağlı olarak yapılır.

(Cevap B)

13. Türkiye'de sanayileşme açısından Marmara birinci sırada, Ege ise ikinci sırada yer alır. Ege'de sanayileşmenin yoğun olmasına bağlı olarak sanayide çalışan kişi sayısı fazladır. Nüfus yoğunluğu toplam nüfusun yüz ölçüme bölünmesi ile elde edilir. Ege Bölgesi'nin nüfusu Güneydoğu'dan daha fazladır. Fakat Güneydoğu Anadolu'da yüz ölçüm daha küçük olduğundan nüfus yoğunluğu daha fazladır. Güneydoğu Anadolu ülkemizde pamuk üretiminde ilk sırada yer alır.

(Cevap A)

14. Türkiye'de her bölgede yetiştirilen tarım ürünleri farklılık gösterir. Bu durumun ortaya çıkmasında iklim çeşitliliği etkilidir. Bölgelere göre iklim tiplerinin farklı olması nedeniyle farklı tarım ürünleri yetiştirilir.

(Cevap C)

15. Açıklamaya göre, mikroklima alanları çevresinden farklı, kendine özgü iklim özellikleri gösteren alanlardır. Örneğin, Iğdır Ovası bir mikroklima alanıdır. Buna kanıt olarak, normalde Doğu Anadolu Bölgesi genelinde pamuk tarımı görülmezken Iğdır Ovası'nda pamuk tarımı yapılması gösterilebilir. Aynı duruma, bir Akdeniz iklimi tarım ürünü olan zeytinin, Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Çoruh Vadisi'nde yetiştirilmesi de örnek olarak verilebilir.

(Cevap B)

TÜRKİYE'DE TARIM

1. Kışların ılık geçmesi, güneşli gün sayısının fazla olması seracılık tarımı için elverişli koşulları oluşturur. Ülkemizde bu koşulları sağlayan alanların başında Akdeniz ve Ege'nin kıyı kesimleri gelir.

(Cevap C)

2. Çeltik (Pirinç), yüksek sıcaklık ve bol su isteği olan bir bitkidir. Çeltik, su içinde çimlenir ve ekiminden hasat dönemine kadar su içinde yetişir. Bu nedenle Türkiye'de çeltik tarımı, akarsu boyları ile vadi tabanlarında yoğunlaşmıştır.

(Cevap A)

3. Ülkemizde yer şekillerinin engebeli ve eğimli olmasından dolayı makineleşme yaygın değildir. Aynı zamanda makine fiyatlarının çiftçinin alım gücünün üzerinde olması da bir etkidir.

Makineleşmenin artmasının sonucu;

- Tarım ürünlerinin üretim miktarı artar.
- Tarıma ayrılan alanlar artar.
- Mera alanları daralır.
- İnsan ve hayvan gücüne duyulan ihtiyaç azalır.
- Kırsal kesimde, tarımda iş gücüne ihtiyaç azaldığı için, kentlere göç artar.

(Cevap D)

4. Soruda verilen zeytin, üzüm, haşhaş, tütün ve incirin hepsi Ege Bölgesi'nde yetiştirilir. Ege Bölgesi bunların üretilmesinde Türkiye'de ilk sırada yer alır. Ege Bölgesi; zeytin üretiminin % 55'ini, üzüm üretiminin % 46'sını, haşhaş üretiminin % 56'sını, tütün üretiminin % 51'ini, incir üretiminin % 78'ini karşılar.

(Cevap C)

5. Çay toplandıktan hemen sonra işlenmesi gerekir. İşlenmezse yaprakları sararır. Şeker pancarının da toplandıktan hemen sonra işlenmesi gerekir. Pamuk ve mercimek için böyle bir durum söz konusu değildir.

(Cevap C)

6. I numaralı yer Kıyı Ege'dir. Burada en çok tütün yetiştirilir. II numaralı yer İç Ege'dir. Burada en çok haşhaş yetiştirilir. III numaralı yer ise Batı Karadeniz'dir. Burada en çok kenevir yetiştirilir.

(Cevap B)

7. İç Anadolu'nun en önemli tarım ürünü iklim (yarı kurak) şartlarına bağlı olarak tahıldır. Ancak son yıllarda sulama olanaklarının artması ve gübre kullanımıyla birlikte sebzeçilik de önem kazanmıştır. Ancak bu durum üzerinde kırsal nüfus miktarının artmasının bir rolü yoktur.

(Cevap E)

8. Mısır, Karadeniz, Akdeniz, Ege ve Marmara bölgelerinin tamamında yetiştirilir. Fındık Akdeniz'de, pamuk, yer fıstığı ve susam Karadeniz Bölgesi'nde yetiştirilemez.

(Cevap A)

9. Seramik yapımında kullanılan ham madde topraktır. Bu yüzden tarıma dayalı olmaz.

(Cevap C)

10. Nadas uygulaması, geri kalmış tarım yöntemidir. Bu yüzden birim alandan alınan ürün miktarının artırılması için bu yönde bir tedbir alınması yanlış olur.

(Cevap A)

11. Türkiye genelinde yaz mevsimi kurak geçtiği için tarımın en önemli sorunu sulamadır. Sulamalı tarımın yaygınlaştırılması ile birim alandan alınan ürün miktarı artar.

(Cevap A)

12. Birçok yörede çok eskiden beri yapılan temel ekonomik faaliyet tarım - hayvancılıktır. Bu yörelerin nüfusu ancak doğumla artar. Ancak bir yörede sanayi, ticaret ve ulaşım imkânları gelişmiş ise bu tür yöreler yoğun göç alır ve çok kısa bir süre içinde büyürler.

(Cevap B)

13. Akdeniz ve Ege'de seracılık faaliyetlerinin daha az maliyet ile yapılmasında;

- kışların ılık geçmesine bağlı olarak ısıtma maliyetlerinin düşük olması,
- sulama olanaklarının elverişli olması,
- güneşli gün sayısının fazla olması,
- seracılık faaliyetlerine elverişli düzlüklerin bulunması etkili olmuştur.

(Cevap D)

14. Sorudaki açıklamaya göre, mevsimlik göçler tarım faaliyetlerinin yoğunlaştığı, tarım işçilerinin ihtiyacının fazla olduğu yerlere doğru yapılır. Örneğin pamuk tarımına bağlı olarak Adana'ya ve son zamanlarda GAP'la birlikte Şanlıurfa – Adıyaman'a mevsimlik göç yapılır. Fındık tarımında çalışacak işçiye olan ihtiyaçla bağlı olarak Doğu Karadeniz Bölümü de (Ordu – Giresun) mevsimlik göç alır. Ancak tarımsal faaliyetlerin sınırlı olmasına bağlı olarak Erzurum – Kars'ın bu tür göçleri aldığı söylenemez.

(Cevap A)

15. Tarımsal üretim sıcaklık ve yağış koşullarından doğrudan etkilenir. Ülkemizde görülen iklim çeşitliliği, tarımsal üretimin de çeşitlenmesini sağlamıştır. Ancak arazinin dağlık ve eğimli olması, tarımı genellikle olumsuz etkilemektedir. Arazinin engebeli olması nedeniyle tarım alanları küçük ve parçalıdır. Yükselti arttıkça tarımın yerini hayvancılık faaliyetleri almaktadır. Buna göre V nolu ok yönünde tarımsal ürün çeşitliliği de daha az olacaktır.

(Cevap E)

16. Türkiye pirinç üretiminde il düzeyinde yoğunlaşma görülmektedir. Edirne %41, Samsun %14, Balıkesir %12, Çanakkale %9 ve Çorum %6 lık bir paya sahiptir. 5 ilin toplam üretimi Türkiye toplam üretiminde %82'lik bir paya sahiptir.

(Cevap C)

TÜRKİYE'DE TARIM

1. Doğu Karadeniz'de yazları yağışlı geçtiği için buğday ve arpa gibi yaz kuraklığı isteyen tarım ürünleri yetiştirilemez.

PUAN KÜPÜ

DOKAP; sosyoekonomik açıdan az gelişmiş olan Doğu Karadeniz'i kapsamaktadır. Projenin uygulandığı Artvin, Bayburt, Giresun, Gümüşhane, Ordu Rize ve Trabzon illerinden oluşan bölgenin başlıca sorunları şunlardır:

- İşsizlik ve buna bağlı olarak bölge dışına yapılan göçler
- Kişi başına düşen milli gelirin az olması
- Ekonominin sınırlı sayıda sektöre ve ürüne bağlı olması

Ayrıca arazi şartlarının elverişsiz ve ulaşım ağının gelişmemiş olması bölge ekonomisinin olumsuz yönde etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Bununla birlikte dağınık yerleşmeler belediye hizmetlerinin ulaştırılmasını güçleştirmektedir.

(Cevap A)

2. Mısır nemli bir iklim ister. Mercimek ve buğday ise yaz kuraklığına uyum sağlamıştır. Fakat mısır yaz kuraklığı istemez. Bu yüzden kurak yerlerde bol sulama ister.

(Cevap A)

3. Karadeniz kıyı kesiminde buğday tarımı yapılamadığından mısır unu - ekmeği halkın temel besin maddesini oluşturmuştur.

(Cevap E)

4. Şeker pancarı, şeker endüstrisinde ham madde olarak işlendiği için, tahıl değil endüstri bitkileri sınıfına girer.

(Cevap B)

5. Türkiye'nin pirinç üretimi, tüketimini karşılamaktan uzaktır. Bu yüzden Türkiye'de pirinç yurt dışına satılmak yerine daha çok yurt dışından satın aldığımız (ithal) ürünlerdendir.

(Cevap C)

6. Gaziantep ve Şanlıurfa'da kuraklıktan dolayı en fazla mercimek üretilir.

(Cevap B)

7. Karstik arazilerden oluşan ovaların verimlerinin yüksek olduğu ve bu yüzden önemli tarımsal ürünlerin yetiştirildiği söylenemez.

(Cevap B)

8. Kuru tarım yönteminde tarlaların bir kısmı nadasa bırakılmaktadır. Örneğin İç Anadolu'da yaz yağışları az olduğundan, buradaki tarım alanlarının önemli bir kısmında arpa, buğday ve mercimek üretilmekte, tarlalar iki yılda bir ekilmektedir. Ürün elde edilen yıl ızyılda tarlalar boş, yani nadasa bırakılmaktadır. Buradaki üretim ise iklime bağlı olarak yıllara göre değişiklik göstermektedir. Buna karşın sulama yapılabilen alanlarda yüksek verim elde edilmektedir.

(Cevap D)

9. Şeker pancarı Türkiye geneline dağılmıştır. Bu yüzden belirli bir tarım bölgesi belirlemek güç olur.

(Cevap A)

10. Bir tarım ürününün Türkiye içindeki yayılış alanı ne kadar geniş ise o kadar iklim seçiciliği az olur. Bu durum Türkiye koşullarına o kadar uyumlu olduğu anlamına da gelir.

(Cevap C)

11. Tarımı ve tarımsal ürün çeşitliliğini etkileyen en önemli faktör iklimdir. Adana ve Kahramanmaraş'ın özel konumları iklimleri üzerinde önemli etkiye sahiptir. Kahramanmaraş'ta denizel etkiden uzak olması sebebiyle bozulmuş Akdeniz iklimi görülür. Bu yüzden Adana'da yetiştirilen ürünlerle Kahramanmaraş'ta yetiştirilen ürünler arasında farklılıklar görülür.

(Cevap B)

12. Türkiye'de ormanların genelde kıyı kesimlerde yoğunlaştığı görülür. Buna göre ormanların dağılışı üzerinde denize göre konum, yağış miktarı ve yağış rejimi gibi şartlar etkili olurken bölgelerin yüz ölçümleri etkili olmamıştır.

(Cevap C)

13. Şeker fabrikaları, şeker pancarının kısa sürede bozulma ihtimaline karşı üretim alanlarının yakınlarına kurulmuştur.

(Cevap A)

14. Tütün üretimi devlet kontrolündedir. Ekim alanlarını, üretim miktarını ve birim fiyatını devlet belirlemektedir. Bu yüzden üretiminde yıllara göre dalgalanma az olur.

(Cevap B)

15. Batı Karadeniz Bölümü'nün sınırları içinde tütün, pirinç, kenevir, şeker pancarı gibi ürünlerin tamamı yetiştirilir.

(Cevap B)

16. Türkiye tarım faaliyetlerinde, 1950'den günümüze kadar olan süreçte makineleşme artmıştır. Bu durum çayır ve mera arazileri ile nadasa ayrılan arazilerin de azalmasına neden olmuştur. Çünkü bu alanlar da tarıma açılmıştır. Ayrıca tarımsal sanayinin gelişmesi ile tarım ürünlerinin sanayide işlenmesi ve mamül maddeye dönüşmesi tarımsal üretimde katma değeri artırmıştır.

(Cevap B)

TÜRKİYE'DE TARIM

1. Türkiye'de fındık tarımı Ordu - Giresun yöresinde yoğunlaşmıştır. Bu yörede kış sıcaklıklarının 0 °C'nin altına düştüğü ve yaz kuraklığının belirgin olduğu söylenemez.

(Cevap E)

2. Muz, Türkiye'de yalnızca Akdeniz (%100) Bölgesi'nde yetiştirilir.

(Cevap D)

3. Turunçgil ve çay Türkiye'de yetiştirilir. Ancak söz konusu ürünlerde Türkiye'nin dünyada birinci sırada olduğu söylenemez.

(Cevap E)

4. Sebzeçilikte güneşli gün sayısının fazla olması gerekir. Doğu Karadeniz kıyılarında ise hava sürekli kapalı ve yağışlıdır.

(Cevap A)

5. Türkiye'de elma, üzüm gibi meyve ağaçlarının dağılımı çok geniştir. Kayısı da en çok Doğu Anadolu'da yetiştirilir. Bu yüzden elma, üzüm ve kayısının soğuğa dayanıklı oldukları söylenebilir.

(Cevap B)

6. Mercimek ülkemizde kuraklığın en belirgin olduğu yerlerde yetiştirilir. Nedeni mercimeğin kuraklığa en dayanıklı bitkilerden biri olmasıdır.

(Cevap D)

7. Tarım, bütün ülkeler için çok önemlidir ve iki türlü tarım vardır.

Entansif (modern): Gelişmiş tarım metodları uygulanır. Sulama olanakları gelişmiştir. Makine kullanımı fazladır, iklime bağıllık azdır ve gelişmiş ülkelerde yaygındır.

Ekstantif (geleneksel): Eski ve geleneksel yöntemler kullanılır. İklime bağıllık fazladır ve üretimde ciddi dalgalanmalar görülür. Yani "Bu yıl fındıktan çok iyi verim aldık." sözü iklime bağıllığı ve dalgalanma yaşandığını, ayrıca o yıl iklim koşullarının uygun olduğunu gösterir.

(Cevap B)

8. Grafiklerde V numaralı kesimde bulunan üründe ekim alanı az olmasına karşın üretim miktarının fazla olması bu kesimin yumrulu bitkilere ait olduğu anlamına gelir.

(Cevap E)

9. Türkiye'de makine kullanılmayacak kadar engebeli alanlar vardır. Bu alanlarda mecburen hayvan gücünden yararlanılmaktadır.

(Cevap B)

10. Ülkemizde tarım ürünlerinin üretimi ve ihraç edilen tarım ürünü miktarı giderek artmaktadır. Fakat sanayi ürünlerinin üretim miktarı ve ihraç edilen sanayi ürünü miktarı daha fazla artmaktadır. Bu duruma bağlı olarak sanayi ürünlerinin ihracattaki payı % 94'e yükselmiş; tarım ürünlerinin ihracattaki payı ise % 3'e gerilemiştir. Bu durumda tarım ürünlerinin ihracattaki payı azalmıştır.

(Cevap E)

11. Haritada X ile gösterilen (Ergene Ovası) yerde ayçiçeği, Z ile gösterilen yerde (İzmir-Manisa) yerde üzüm ve Y ile gösterilen (Çukurova) yerde pamuk tarımı yapılır.

(Cevap A)

12. Toplam nüfusu fazla olduğundan diğer illerden ve başka ülkelerden en fazla tarım ürünü alan ilimiz İstanbul, tekstil sanayisi gelişmeyen ilimiz Rize, tarım alanları geniş ve verimli, iklim ve sulama koşulları elverişli olan ilimiz Adana'dır.

(Cevap C)

13. Türkiye'nin gelişmesine bağlı olarak tarımsal gelirlerinin ihracattaki payı azalmıştır. Ancak bu durum tarımdan elde edilen gelir miktarının azaldığı anlamına gelmez. Çünkü ihracatta sanayinin payı artmıştır.

(Cevap C)

TÜRKİYE'DE TARIM

1. Köy yerleşmelerinin orman alanları yakınına kurulması ormanlık alanların korunması için alınması gereken önlemler arasında yer almaz. Aksine bu durum ormanlık alanlarda kaçak kesimlerin artmasına neden olur. Bu yüzden köy yerleşmeleri olabildiğince ormanlık alanlara uzak kurulmalıdır.

(Cevap E)

2. Orman tahribatı ile tarımsal nüfus yoğunluğunun artması arasında bir bağlantı kurulamaz. Ormanlar tahrip edildiğinde erozyon, su taşkınları, hava kirliliği artar, yabancı hayvan türleri azalır.

(Cevap E)

3. Haritada işaretli yerler arasında I numaralı alan Doğu Karadeniz Bölümü'dür. Bu yerde yağış miktarının fazla olmasına bağlı olarak orman yangınlarının daha az görülmesi beklenir.

(Cevap A)

4. Soruda verilen yerler arasında yağış miktarı en fazla olan, dolayısıyla ormanların daha kısa sürede kendini yenileyebileceği yer Batı Karadeniz Bölümü'dür.

(Cevap B)

5. Türkiye'de yürütülen tarım faaliyetlerinde makine kullanımı tam olarak gerçekleşmemektedir. Halen makine kullanımının yaygın olmadığı yerler vardır. Bu durum üzerinde yer şekillerindeki engebe, tarım alanlarının dar ve parçalı oluşu, makine fiyatlarının yüksek olması gibi şartlar etkilidir. Ancak makine çeşitliliğinin yetersiz olması önemli bir sorun değildir.

(Cevap E)

6. Güneydoğu Anadolu'da tarımda sulama olanaklarının artması ile pamuk, mısır gibi ürünlerin ekim alanı artmış, buğday, arpa, mercimek gibi ürünlerin ekim alanı azalmıştır. Ekim alanının azalması verimin azalması anlamına gelmez. Bölgede yağışın az düştüğü dönemlerde buğday, arpa gibi ürünler sulanarak iklimle bağımlılık azalmış durumda. Bu durum buğday arpa gibi ürünlerden alınan verimin artmasına neden olmuştur.

(Cevap E)

7. Fındık nemli iklim özelliklerinin görüldüğü yerlerde yetişir. Bitlis, Hizan'da nemli iklim özellikleri görüldüğünden fındık yetiştiriciliği yapılmakta ve giderek yaygınlaşmaktadır. Yusufeli etrafı dağlarla çevrili olduğundan soğuk rüzgârların etkisine kapalıdır. Bu durum yörede dünyaca ünlü zeytinlerin yetiştirilmesine olanak sağlamıştır.

Pamuk, Güneydoğu Anadolu'nun tamamında, patates ise İç Anadolu'nun hemen hemen her yerinde yetiştirilir. Bu nedenle bu ürünlerde mikroklima özelliği görülmez.

(Cevap A)

8. Endüstri bitkileri bir fabrikada ham madde olma özelliği taşıyan, aynı zamanda ekonomik getirisi yüksek olan tarım ürünleridir. Tütün, pamuk ve şekerpancarı endüstri bitkilerine; pirinç ise tahıllar grubuna dahil edilir. Ancak yağ üretiminde yaygın olarak kullanılan zeytindir.

(Cevap B)

9. Trabzon kıyılarında ekonomik etkinlik olarak ahşap tekne yapımı yapılmaktadır. Çarşamba Deltası'nda tarım yapılmaktadır. Doğu Karadeniz'in yaylalarında yaygın olarak arıcılık yapılmaktadır. Küre Dağları'nda büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Fakat Çoruh Nehri'nde akarsu taşımacılığı yapılamaz. Çoruh Nehri'nin akım özellikleri ile yatak özellikleri akarsu taşımacılığına uygun değildir.

NOT

Türkiye akarsularında rejimler düzensiz olduğundan ulaşım ve taşımacılık yapılamaz. Sadece Bartın Çayı üzerinde küçük çaplı taşımacılık yapılmaktadır.

(Cevap E)

10. Tarımsal üretim yapabilmenin koşullarından biri iklimin elverişli olmasıdır. Sıcaklığın düşük, yağışın yetersiz olduğu alanlar, tarıma elverişli değildir. Bu nedenle iklim koşullarının elverişli olduğu kıyı kesiminde tarım ürünü çeşidi ve tarımsal ürün üretimi fazladır. Ayrıca haritada işaretlenen V nolu alandaki Çukurova'da etkili olan sıcak iklim şartları tarım ürünlerinin erkenden olgunlaşmasına neden olur.

(Cevap E)

11. Türkiye'de Güneydoğu Anadolu, Ege ve Akdeniz'deki tarım alanlarında pamuk tarımı yapılmaktadır. Dolayısıyla pamuklu dokumanın ham madde üretimi fazladır. Türkiye'de birçok yörede hayvancılık yapılmaktadır. Bu yüzden deri işleciliği açısından gerekli ham madde temini de diğerlerine göre daha kolaydır.

(Cevap E)

12. Uludağ, Erciyes, Palandöken gibi elverişli alanlarda kış turizmi yapılması doğru arazi kullanımıdır. Bafra, Gediz, Silifke gibi delta ovalarında endüstri bitkileri yetiştirilmesi doğru arazi kullanımıdır. Dağlık - engebeli bölgelerde küçükbaş hayvancılık yapılması doğru arazi kullanımıdır. Fakat Dilovası, Çayırova, Çukurova gibi verimli tarım yapılabilecek alanlarda endüstri tesisi kurmak doğru bir arazi kullanımı değildir.

(Cevap B)

13. Türkiye arazisinin %31.1'inde tarım yapılmakta olup iklim ve toprak farklılığından dolayı çeşitli tarım ürünleri yetiştirilmektedir. Bunların arasında turuncgil ve zeytin daha çok Akdeniz Bölgesi'nde yaygındır. Bu bölgenin toprakları ise kahverengi bozkır değil genelde terra rossadır.

(Cevap E)

TÜRKİYE'DE TARIM

1. Parça incelendiğinde erozyonu artıran faktörler olarak; toprağı aşırı işlemek, tarla açmak, turistik tesis kurmak, madenleri çıkartmak, yol yapımı gibi insan faaliyetleri anlatılmıştır. Bunlar insanların yaptığı yani beşeri ve ekonomik etkinliklerdir.

(Cevap A)

2. Tahrip edilen ormanların kısa sürede yenilediği yerlerde yağış miktarı ve nemlilik oranı yüksek, sıcaklık farkı ise nemin fazla olmasından dolayı düşüktür. Diğer yörelerde ise durum tam tersidir. Yağış ve nem az, sıcaklık farkı ise yüksektir.

(Cevap C)

3. Güneydoğu Anadolu Projesi enerji üretmek, sulama ve kullanma suyu sağlamak gibi amaçlarla Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde hayata geçirilen bir projedir. Bu proje ile birlikte bölgede enerji üretimi artmış, nadas ihtiyacı azalmıştır. Sulama olanaklarının geliştirilmesine bağlı olarak pamuk üretimi, bölge içine göç ve tarımsal faaliyetlerde makine kullanımı artmıştır. Türkiye'de tahıl tarımı iklime bağlı olarak yapılır. Sulama olanaklarının elverişli olduğu yörelerde tahıl tarımı yerine (pamuk) ekonomik değeri daha yüksek tarım ürünleri yetiştirilir. Bu duruma bağlı olarak bu yörede tahıl tarımının yapıldığı alan azalır.

(Cevap D)

4. Sorudaki açıklamada bölgedeki tarım faaliyetlerinin geliştiğinden bahsedilmiştir. Buna bağlı olarak; sulanabilen alanların genişlediği, tarımsal gelirlerin arttığı, tarım ürünlerinde çeşitliliğin ve birim alandan alınan ürün miktarının arttığı söylenebilir. Ancak bütün bu gelişmelerle birlikte bölge dışına olan göçlerin arttığını değil, tarım tersine bölgenin göç almaya başladığını söyleyebiliriz.

(Cevap E)

5. Türkiye'de bölgelere, bölümlere ve hatta yörelere göre iklim şartları değişebilmektedir. Zaten böyle bir ayrımın yapılmasının nedenlerinden biri de budur. Örneğin Akdeniz Bölgesi'nin Antalya Bölümü Akdeniz ikliminin karakteristik özelliklerini yansıtırken, bu bölüm içinde yer alan Göller Yöresi'nde karasal iklim yaşanır. Bu durumun bir sonucu olarak da Türkiye'de tarım ürünlerinde çeşitlilik artacaktır.

(Cevap E)

6. Türkiye'de yürütülen tarımsal faaliyetlerde modern (intansif) yöntemlerin uygulanması demek; sulamayı yaygınlaştırmak ve tohum ıslah çalışmalarına önem vermek demektir. Modern tarımda, çalışan kişi sayısı daha az olur, daha dar alandan daha fazla ürün alınır. Bu yüzden çiftçi sayısının artırılması veya tarım alanlarının genişletilmesinin modern yöntemlerle ilgisi yoktur. Ayrıca son yıllarda uygulanan organik tarım yöntemlerinin daha doğal olmasına rağmen, daha yüksek verimde olduğu yani modern yöntemlere bağlı olduğu söylenemez. Organik tarım yönteminde; ıslah edilmiş tohum, kimyasal ilaç ve suni gübreleme kullanımı vb. uygulamalar yoktur.

(Cevap D)

7. Türkiye'de tarım ürünü çeşidinin fazla olmasında;

- denizellik,
- yer şekilleri,
- toprak,
- iklim,
- sulama olanakları,
- coğrafi konum,
- makineleşme,
- teknoloji etkili olmuştur.

(Cevap D)

8. Türkiye'nin kurak alanlarında sulama yapılarak, soğuk yerlerinde kapalı mekânlarda ısıtma ile tarımsal faaliyetlerin sürdürülmesi iklim koşullarına bağımlılığın azaldığını gösterir.

(Cevap A)

9. Grafikte gösterilen tarım ürünleri farklı iklimlere aittir. Buna göre, söz konusu bölgede iklim çeşitliliği yaşandığı söylenebilir. Ayrıca burası % 76'yı bulan Türkiye toplam üretimindeki payı ile ayçiçek üretiminde birincidir. Ancak grafikler söz konusu tarım ürünlerinin ekim alanlarını değil, Türkiye toplam üretimindeki paylarını göstermektedir.

(Cevap D)

10. Ege'de kıydan iç kesimlere doğru geçildiğinde, yükselti artışına bağlı olarak iklim karasallaşır; sıcaklık ortalamaları düşer, don olaylarına daha fazla rastlanır, yıllık sıcaklık farkı artar. Ancak fay hatlarının varlığına bağlı olarak oluşan sıcak su kaynaklarının bu durumla bir ilgisi yoktur.

(Cevap C)

11. Tarımsal bir ürünün üretiminde artış görülmesi o ürüne yönelik tarımsal talebin artmasına bağlıdır. Bu talepte;

- ticari değerinin artması,
- endüstri alanının genişlemesi,
- pazarlama olanaklarının artması,
- nüfus artışına bağlı olarak talebin artması

gibi faktörler etkili olur.

Çay ve kivi ılıman iklimlerde ve bol yağış alan yerlerde yetişir. Karadeniz'in doğal iklim koşulları bu ürünlerin yetişmesine uygundur. Karadeniz Bölgesi'nde yeni yapılan barajların üretimin artmasında etkili olduğu söylenemez.

(Cevap E)

12. Türkiye'de nadas, toprağın azalan nem ve mineral dengesini korumak amacıyla yapılır. Ülkemizde nadas alanlarını azaltmak için gübreleme, sulama gibi verimi artırıcı faaliyetler yapılır. Toprağın verimini yükseltmek amacıyla gübreleme, nem ihtiyacını karşılamak amacıyla sulama yapılır.

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE TARIM

1. Verilen tarım ürünlerinden en geniş ekim alanına sahip olan ürün arpadır. Ankara'da da geniş bir ekim alanına sahiptir. Üretiminde İç Anadolu Bölgesi birincidir.

(Cevap B)

2. Türkiye'de özellikle Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nin dağlık ve engebeli yerlerinde tarımsal faaliyetlerde makine kullanımı azdır. Batıdan doğuya gidildikçe sıcaklığın azalmasına bağlı olarak tarım ürünlerinin olgunlaşma süresi uzar. Endüstride ham madde olarak kullanılan tarım ürünlerinin üretimi giderek artmaktadır. Türkiye'de özellikle son yıllarda GAP, Yeşilirmak, KOP gibi sulama projeleri ile sulanabilen alanlar genişletilmektedir. Buna bağlı olarak nadas alanları azalmaktadır. Türkiye'de tarımsal faaliyetler genelde iklim koşullarına bağlı olarak yapılmaktadır. Bu nedenle yıllar arası üretim miktarında dalgalanma fazladır.

(Cevap C)

3. Sulama sorununun çözülmesi ile;

- tarımsal verim ve çeşitlilik,
- üretimde süreklilik,
- endüstri bitkilerinin üretimi,
- yılda alınan ürün sayısı,
- sebze tarımı artar.

→ iklim koşullarına bağlılık,
→ nadasa bırakılan alan,
→ kırdan kente göç,
→ tahıl, nohut, mercimek gibi ürünlerin üretim alanında azalma olur.

(Cevap E)

4. Türkiye'de verimli tarım arazilerinin azalmasında;

- erozyon,
- çevre kirliliği,
- bilinçsiz sulama,
- yanlış tarım teknikleri,
- plansız kentleşme gibi faktörler etkilidir.

Heyelan, demir yolu yapımı gibi faktörler daha az etkilidir.

(Cevap C)

5. Tarım ürünlerinin dağılışında;

- iklim
- yer şekilleri
- coğrafi konum
- toprak
- su kaynakları
- denizellik - karasallık

gibi faktörler etkilidir.

(Cevap E)

6. Tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin iklime bağlı olarak yapıldığı yerlerde verim, yağışın az veya fazla olmasına bağlı olarak değişiklik gösterir. Yağışın fazla olduğu yıllarda meralarda çayır ve otlaklar gür olduğundan hayvancılıkta, toprağın su ihtiyacı yeterince karşılanacağından tarımda alınan verim fazla olacaktır. Erzurum-Kars Yöresi'nde hayvancılık, Konya Ovası'nda buğday tarımı iklime bağlı olarak yapıldığından verim yıldan yıla değişiklik gösterir.

(Cevap B)

7. I. yörede → Buğday
II. yörede → Fındık
III. yörede → Turunçgil
IV. yörede → Arpa üretimine elverişli iklim özellikleri görülmektedir.

(Cevap B)

8. I. alanda → çay
II. alanda → muz
III. alanda → tütün yetiştirilir.

(Cevap E)

9. Fındık Karadeniz'e kıyısı olan yerlerde, çay Doğu Karadeniz kıyılarında, incir ve zeytin ise Akdeniz ikliminin etkili olduğu yerlerde yetiştirilir. Ülkemizde en geniş ekim alanına sahip tarım ürünü buğdaydır. Buğday düşük sıcaklıklara ve kuraklığa karşı dayanıklı bir tarım ürünü olduğundan ülkemizin hemen hemen her yerinde üretimi yapılabilir.

(Cevap C)

10. Ülkemizde sebzeçilik faaliyetleri doğal şartlarda sadece sıcaklık ortalamalarının yüksek olduğu dönemlerde yapılır. Akdeniz'e kıyısı olan yerlerde sıcaklık ortalaması birkaç ay hariç sürekli yüksektir. Diğer merkezlerde ise sıcaklık ortalamasının yüksek olduğu süre kısadır. Alanya'da yaz mevsiminden önce ve sonra sebzeçilik faaliyetleri devam eder.

(Cevap A)

11. Türkiye'de tarımsal ürün çeşidinin fazla olmasında;

- yer şekilleri,
- denizellik,
- karasallık,
- iklim çeşitliliği,
- sulama koşulları,
- toprak çeşitliliği etkilidir.

(Cevap B)

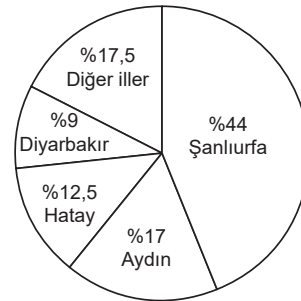
12. Kars Kuzeydoğu Anadolu'da yer alır. Kars kış mevsiminin çok uzun sürmesi nedeni ile tarımsal faaliyetlere elverişli değildir. Rize'de engebeli arazinin fazla olmasına bağlı olarak tarım alanları dar ve parçalıdır. Bu durum tarımsal faaliyetleri sınırlamaktadır. Teke Yöresi'nde kalkerli arazinin fazla olmasına bağlı olarak toprak verimsizdir. Konya'da ise yağışın az olması kuraklığa neden olmaktadır. Yörede sularına koşullarında yetersiz olmasının etkisi ile tarımsal faaliyetler sınırlıdır.

(Cevap E)

13. Türkiye'de en fazla yetiştirilen yağ bitkisi ayçiçeğidir. Üretiminde Marmara ilk sırada yer alır.

(Cevap C)

14. Bu endüstri bitkisinin ülkemizdeki yetişme alanını belirleyen en temel unsur sıcaklıktır. Pamuk, büyüme döneminde suya, olgunlaşma döneminde kuraklığa ve yüksek sıcaklığa ihtiyaç duyar. Bu nedenle ülkemizde pamuk Güneydoğu Anadolu, Akdeniz ve Ege bölgelerinde yetiştirilmektedir. Türkiye'de Güneydoğu Anadolu Projesi sayesinde Şanlıurfa, pamuk üretiminde uzun yıllar ilk sırada yer alan Çukurova'dan birinciliği almış durumdadır. Şanlıurfa, Aydın, Hatay ve Diyarbakır pamuğun en fazla yetiştirildiği yerlerdir. Mikroklima özelliğinden dolayı ılgıdır da pamuk yetiştirmeye elverişlidir.

Dokuma sanayisinin ham maddelerinden olan pamuk, tıbbi ve kozmetik alanda da kullanılmaktadır. Ülkemizde yıllık lif pamuk üretimi yaklaşık 750.000 tondur (TÜİK, 2016).

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE TARIM

1. Verilenler içinde iklime bağımlılığı en fazla olan ürün zeytindir. Çünkü zeytin kış ılıklığı isteyen bir tarım ürünüdür.

(Cevap A)

2. Türkiye'de devlet kontrolündeki ürünler ve bunların sebepleri şunlardır:

Tütün (Kaliteyi kontrol etmek amacıyla), pirinç (Sıtma hastalığına neden olması sebebiyle), haşhaş, kelevir (Uyuşturucu ham maddesi olması sebebiyle) devlet kontrolünde yetiştirilen ürünlerdir.

(Cevap B)

3. Türkiye'de çay tarımı, her mevsim yağışlı ve yıllık yağış miktarının fazla olduğu yerlerde yapılmaktadır. Çay sadece Türkiye'de bu koşulları sağlayan Doğu Karadeniz'de yetiştirilmektedir.

(Cevap A)

4. Obruk Platosu, İç Anadolu'da yer alır. İç Anadolu Bölgesinde yıllık yağış miktarı azdır. Bu nedenle Obruk Platosu'nda ormancılık bir ekonomik faaliyet olarak karışımıza çıkmaz.

(Cevap D)

5. Doğu Karadeniz'de bol yağıştan dolayı mısır, Doğu Anadolu Bölgesinde soğuğa dayanıklı olmasından dolayı arpa, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaz kuraklığından dolayı buğday yoğun olarak yetiştirilir.

(Cevap C)

6. Tarım alanlarının dar ve parçalı olduğu alanlarda makine kullanımı yaygın değildir. Bu alanlardan dışarıya yaşanan göçlerde ulaşımın elverişsizliği, sanayinin gelişmemesi, ticaretin gelişmemesi etkili olur. Burardan yapılan göçlerde tarımda makineleşme, tarım alanlarının dar olmasına bağlı olarak fazla gelişmediği için etkili değildir. I. yörede yer şekilleri engelidir. Bu nedenle bu yörede tarımda makineleşmeyle bağlı kırsal kesimden kente göç diğer yörelerden daha azdır.

(Cevap A)

7. Pirinç yetiştirme döneminde bol su ister. Bu yüzden ülkemizde üretimi genelde akarsu boylarında gerçekleştirilir.

(Cevap E)

8. Türkiye'de tarımsal üretim daha çok iklim koşullarına bağlı olarak yapılmaktadır. Bu nedenle üretilen ürünlerin tamamında yıllara göre dalgalanma görülür. Her ne kadar makineleşme yaygınlaşmış olsa da iklime bağımlılık devam ettiği için, tarımsal üretimin her yıl düzenli olarak arttığı söylenemez.

(Cevap D)

9. Yer şekillerinin engebeli olduğu yerlerde;

- Tarım alanlarının dar olması
- Ulaşımın gelişmemiş olması gibi nedenlerle tarımda makineleşme gelişmemiştir. Bu gibi yerlerde tarımsal faaliyetler daha çok insan ve hayvan gücüne dayalı olarak yapılır. Haritada verilen I. taralı alanda yer şekilleri engebeli, diğer alanlarda ise sade görünümlüdür. Bu nedenle I. taralı alanda tarımda makineleşme diğer taralı alanlara göre daha azdır.

(Cevap A)

10. Çukurova, Bafra ve Çarşamba Ovaları akarsuların taşıdığı malzemeyi biriktirmesi ile oluşmuş delta ovalarıdır. Bu ovaların toprak çeşidi aynıdır. Çarşamba ve Bafra Ovası'nda yağış Çukurova'ya göre daha fazladır. Bafra ve Çarşamba Ovaları Karadeniz Bölgesi'nde yer alır. Bu ovalarda dört mevsim yağış düşer. Bu nedenle sulama ihtiyacı azdır. Her tarım ürünü yetişmek için belirli bir sıcaklığa ihtiyaç duyar. Sıcaklık ortalamaları ne kadar elverişli olursa tarım ürününden elde edilen verim o kadar yüksek olur. Çukurova'da sıcaklık yüksek olduğu için verim daha yüksektir.

(Cevap C)

11. Muğla, Hakkâri, Rize ve Kırklareli yıllık yağış ortalamasının yüksek olduğu merkezlerdir. Bu nedenle bu merkezlerde nadas yöntemi yaygın değildir. Yozgat'ta ise yıllık yağış miktarı düşük olduğundan nadas yöntemi yaygın olarak uygulanır.

(Cevap D)

12. Orman ürünlerinin en çok kullanıldığı sektör inşaatçıdır. Kapı, pencere, çatı yapımı gibi birçok inşaat faaliyetinde ve aşamasında kereste ürünlerine ihtiyaç duyulur. Günümüzde halen büyüyen inşaat sektörü faaliyetlerine bağlı olarak kereste ihtiyacının artması başta Ukrayna olmak üzere bazı ülkelerden orman ürünleri ithalatını zorunlu kılmıştır.

(Cevap D)

13. Güneydoğu Anadolu'da karasal iklim ile Akdeniz iklimlerinin görülmesi bölgede iklimi çeşitlendirmiştir. İklim çeşitliliği bitki örtüsü, tarım ürünü, toprak türü çeşitliliğine yol açar.

(Cevap A)

14. Tarımda uygulanan yöntemler tarımsal verimde çok fazla etkilidir. Modern yöntemlerin uygulandığı yerlerde verim yüksek, ilkel yöntemlerin uygulandığı yerlerde ise verim azdır. Türkiye ile diğer ülkeler arasında kullanılan yöntemler farklı olduğu için verim farklıdır.

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE TARIM

1. Verilen merkezlerde yer alan Afyonkarahisar'da (İç Batı Anadolu) şeker pancarı tarımı yoğun olarak yapılmaktadır.

(Cevap C)

2. Soruda yapılan açıklamalar, geri kalmış tarım yöntemlerine aittir. Bu yöntemlerin uygulanması tarımsal üretimin doğal koşullara bağlı olduğunun göstergesidir.

(Cevap B)

3. Tarımda verim artışı demek birim alandan alınan ürün miktarının artması demektir. Bu da ancak sulama, gübreleme, makineleşme gibi modern yöntemler ile olur.

(Cevap C)

4. Türkiye ile Yunanistan, İspanya ve İtalya Akdeniz iklimi yaşayan ülkelerdir. Bu ülkelerde benzer tarım ürünleri yetiştirilir ve aralarında çok fazla tarım ürününü ticareti yapılmaz. Gürcistan ile Artvin – Rize yörelerinin de iklim şartları benzerdir. Ancak Rusya'da Akdeniz iklimi yaşanmaz. Bu ülke ile Türkiye arasında geniş bir tarım ürünü ticareti söz konusudur.

(Cevap C)

5. Türkiye'nin iklim şartlarının uygun olduğu ve verimli toprak türlerinden oluşan ovalarında ekonomik değeri yüksek olan ve ihracata yönelik olan tarım ürünleri yetiştirilir. II nolu Kıyı Ege'de bu yerlerden biridir.

(Cevap B)

6. Mısır, Karadeniz iklimine uyum sağlamış bir tarım ürünüdür. Ancak, bölge içi tüketimi fazla olduğu için Türkiye mısır üretiminde Karadeniz Bölgesi değil, Akdeniz Bölgesi 1. sırada yer alır. Akdeniz'de mısır tarımı ancak sulamayla yapılabilir. Çünkü Akdeniz ikliminde yazları kurak geçer. Ancak bölgede; yağ sanayisinin gelişmiş olması, mısır tarımının, sulamayla bile olsa artmasına neden olmuştur.

(Cevap E)

7. Adana ve Mersin genelindeki tarım alanlarından yılda birden fazla ürün alınır. Bu bölümlerde sulama olanakları elverişli ve sıcaklık ortalamaları yüksektir. Bu duruma bağlı olarak tarım ürünleri kısa sürede olgunlaşır ve hasat edilir. Daha sonra bu tarım alanları aynı yıl içinde ikinci kez ekilir ve ürün alınır.

(Cevap D)

8. Bu tarzda soruları çözerken göz önünde bulunduracağımız kavram verilen merkezlerin ikisinde de aynı iklimin görülmesidir. Çünkü tarım birinci dereceden iklimden etkilenir. Antalya ve İzmir'de Akdeniz iklimi görüldüğünden bu illerde yetişen tarım ürünleri birbirine daha çok benzer.

(Cevap A)

9. Türkiye'de nadas uygulaması kurak yerlerde yaygındır. Ayrıca rüzgâr erozyonunun da etkili olması kuraklığın yanı sıra doğal bitki örtüsünün de cılız olmasından kaynaklanır. Ancak Türkiye'de tüm merkezlerde mevsimsel olarak ocak ayı temmuzdan soğuktur. Tarım alanlarının genişliği de yer şekilleri ile ilgilidir.

(Cevap B)

10. Ülkemizde nüfus artış hızının fazla olması, tarım alanlarının miras yoluyla parçalanması ve tarım arazilerinin büyük bir bölümünde intansif (modern) tarıma geçilememesi nedeniyle tarım arazileri geniş olmasına rağmen tarım alanlarında küçük üreticilik egemendir.

(Cevap C)

11. Ülkemizde modern (intansif) tarım yönteminin yaygınlaşmasıyla birlikte makineli tarım yaygınlaşacağından, tarımla uğraşan insan sayısı artmaz, tam tersi azalır.

(Cevap E)

12. Türkiye'de batıdan–doğuya doğru gidildikçe ortalama yükseltinin artmasına bağlı olarak sıcaklık düşer, bu da tarım ürünlerinin olgunlaşma süresinin uzamasına neden olur.

Bu bilgiler ışığında verilen merkezler;

- Bakırçay Vadisi = Ege,
- Muş = Doğu Anadolu,
- Haymana Platosu = İç Anadolu,
- Ergene = Marmara,
- Altınbaşak = Güneydoğu Anadolu'dadır.

Muş Ovası'nda yükselti ve karasallık fazla olduğundan tarım ürünlerinin olgunlaşma süresi diğer seçeneklerde verilen yörelere göre daha uzundur.

(Cevap B)

13. Soruda istenen özellikleri ve bu faaliyetler için gerekli şartları analiz edelim; bir yerde büyükbaş hayvancılık yapılabilmesi için çayır ve meraların geniş yer kaplaması, ormancılık için her mevsim yağış ve arıcılık için temiz bir doğa gereklidir. Rize'de meralar geniş yer kaplar, bitki çeşidi fazladır, yağış fazla, denize kıyısı vardır. Buna bağlı olarak Rize'de ormancılık, balıkçılık, arıcılık, yaylacılık gelişmiştir.

(Cevap A)

14. K tarım ürününün tamamı Karadeniz ve Marmara'da yetişiyorsa bu ürün Karadeniz iklimine uyum sağlamış fındıktır. L yer altı kaynağının da tamamı Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgesi'nden çıkarılıyorsa bu yer altı kaynağı bakır olur.

(Cevap D)

15. Pamuk yetiştirme döneminde bol su, olgunlaşma ve hasat döneminde ise yüksek sıcaklık ve kuraklık ister.

(Cevap A)

TÜRKİYE'DE TARIM

1. Türkiye'de ekim alanı en geniş olan tarım ürünü buğdaydır, ülkemizde buğday sadece Karadenizin bazı kıyı kesimlerinde yetiştirilemez. Nedeni yaz kuraklığı isteyen bir ürün olmasıdır.

(Cevap B)

2. Karadeniz'deki bitkinin daha önce Anadolu, Ege veya Akdeniz'de görülmesi, bu bitkinin hem yağışlı hem de kurak alanlarda yani Türkiye'nin her tarafında yetiştirilebileceği anlamına gelir. Fakat Marmara'da Karadeniz iklimi yaşanan yerler vardır. Bu yüzden Marmara'da bu bitkinin görülmesi söz konusu duruma kanıt oluşturmaz.

(Cevap A)

3. Çay yetiştirme döneminde bol yağış isteği duyar. Dolayısıyla Türkiye'de yetiştirme alanı oldukça dardır. Ülkemizde çay üretiminin tamamı Doğu Karadeniz'de 500 – 600 metre yüksekliklere kadar yapılır. Burada iklim (yağış) ve toprak koşulları çayın yetiştirilmesi için elverişlidir.

(Cevap C)

4. Haritada işaretlenen; I numaralı yer; Bafra – Çarşamba ovaları, II numaralı yer Sakarya ovası, III numaralı yer Gediz (İzmir) ovası, V numaralı yer Çukurova'dır. Haritada gösterilen IV numaralı yer ise Teke Yöresi'dir. Bu yörede bulunan Toros Dağları arazideki eğim engebeyi artırdığından tarım alanlarını daraltmış iklim şartları elverişli olmasına rağmen tarımsal üretimi azaltmıştır.

(Cevap D)

5. Sorudaki açıklamada iklim seçiliği fazla olan bitkilerin yetiştirme alanlarının daha zor değişeceği söylenmektedir. Buna göre, çayın iklim şartlarının uygun olmadığı yerlerde, tarım yöntemlerinde gelişmeler yaşanmasına rağmen yetiştirilmesi daha güç olacaktır.

(Cevap B)

6. Tabloda ne kadar kişinin tarımla uğraştığı ile ilgili bir bilgi verilmemiştir.

Tarım alanlarının genişliği veya darlığı hakkında da yorum yapamayız. Tablo bize sadece bu üç ilde mısır ve buğday üretimini ton olarak vermiştir.

Tarım alanlarının yüz ölçümünü ve bu alanlardan elde edilen toplam üretim miktarını bilmediğimiz için, birim alandan elde edilen verim düşük veya fazladır yorumuna ulaşamayız.

Bir yerde modern tarımın uygulandığının en büyük ispatı birim alandan elde edilen verimin yüksek olmasıdır. Birim alanı bilemediğimizden bu konuda yorum yapamayız.

Verilen merkezler buğday ve mısır üretimini topladığımızda, Trabzon'un toplam üretiminin diğer illere göre fazla olduğu bilgisine ulaşılabilir.

(Cevap E)

7. Şeker pancarı, buğday ve üzüm gibi tarım ürünlerinin Türkiye'deki yetiştirme alanı çok geniştir. Hemen hemen her coğrafi bölgede bu ürünlerin tarımına rastlanır. Şüphesiz bu durum üzerinde, söz konusu tarım ürünlerinin soğuğa daha dayanıklı olması, Türkiye genelinde de karasal iklim şartlarının hüküm sürmesi rol oynar.

(Cevap A)

8. Haritada dağılışı verilen sigara fabrikalarıdır. Sigara fabrikalarının ham maddesi olan tarım ürünü ise tütündür. Zaten soruda verilen yerlerde pamuk ve zeytin tarımı ortaklaşa yapılamaz. Haşhaş ise ancak devletin özel izni ile Afyon Yöresi'nde yoğunlaşmıştır. Ayçiçeği de en çok Ergene Bölümü'nde yetiştirilir.

(Cevap C)

9. Türkiye'de doğal bitki örtüsünün çeşitlilik göstermesi doğrudan arıcılık faaliyetlerini etkilemektedir. Soğuk hava depolarının gelişmesi ve yaygınlaşması tarım faaliyetlerini etkilemektedir. Doğu Batı yönlü tektonik olukların varlığı doğu - batı yönlü yol yapım masraflarını azalttığından ulaşımı etkilemektedir. Taşımacılık sistemindeki gelişmeler ise balıkçılık faaliyetlerini etkilemiştir.

(Cevap B)

10. Türkiye'nin Çukurova, Bafra, Gediz ve Bursa ovaları endüstriyel tarımın yaygın olduğu, önemli tarımsal gelir elde edilen ovalardır. Aslında Iğdır Ovası'nda da pamuk tarımı yapılır. Ancak iklim şartları ve endüstrinin gelişmişliği dikkate alınırsa diğerleri kadar önemli tarımsal üretim ve gelir elde edildiği söylenemez.

(Cevap B)

11. Türkiye'deki platolarda hayvancılık faaliyetlerine oldukça sık rastlanır. Ayrıca bol su istediği için pirinç tarımı ancak vadi tabanlarında, akarsu kıyılarında yapılır. (Delta) Kıyı ovaları verimli tarım alanları ve elverişli iklim şartlarına sahip olduklarından tahıl tarımı yerine daha yüksek gelir getiren endüstri bitkilerine ayrılmıştır.

(Cevap B)

12. Akdeniz kıyılarında zeytin üretiminin az olmasının sebebi, ekonomik değeri yüksek tarım ürünlerinin daha çok tercih edilmesidir. (Örneğin narenciye gibi)

(Cevap C)

13. Konya, Eskişehir, Samsun ve Şanlıurfa'da yer şekilleri sade görünümündedir. Giresun'da ise yer şekilleri engebeldir. Engelibeli yerlerde makine kullanımı azdır.

(Cevap D)

- 14.
- Bol su ve sıcaklık isteyen tarım ürünü → Pirinç
  - Ekim alanı en fazla olan tarım ürünü → Buğday
  - Yazların yağışlı geçtiği yerlerde doğal şartlarda yetişen tarım ürünü → Mısır
  - Sadece Akdeniz'de yetişen → Muz

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE TARIM

1. Ülkemizde makineleşme Karadeniz ve Doğu Anadolu'da gelişmemiştir. Çünkü bu alanlarda yer şekilleri engebeli ve yükselti fazladır. Makineleşme yer şekillerinin sade olduğu yerlerde daha yaygın olarak görülür.

(Cevap D)

2. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Fırat ve Dicle Nehirleri üzerinde yapımı öngörülen barajlar, hidroelektrik santraller ve sulama tesislerinin yanı sıra kentsel ve kırsal alt yapı, ulaştırma, sanayi, eğitim, sağlık ve diğer sektörlerin gelişmesini amaçlayan en geniş kapsamlı, entegre projedir.

Sulama ile birlikte bölgede endüstriyel tarım ürünlerinin ekimi artmıştır. Bölge bu proje sayesinde Türkiye pamuk üretiminde ilk sıraya yükselmiştir. Dolayısıyla Türkiye'de halen uygulanan ve tarıma dayalı sanayiye en fazla katkı sağlayan bölgesel kalkınma projesi GAP'tır.

(Cevap B)

3. K ve M'nin bulunduğu kıyılarda denizelliğe bağlı olarak kış sıcaklıkları fazla düşmez. Bu yüzden K ve M'nin düşük sıcaklıklara daha dayanıklı olduğu söylenemez. Ayrıca L'nin İç Anadolu'da görülmesi, karasallığa yani Türkiye şartlarına uyumlu olduğu ve buna bağlı olarak yetişme alanının dar değil, geniş olduğu anlamına gelir. K'nin bulunduğu yerde yağışlar boldur. Bu durum K'nin nem ihtiyacının fazla olduğu anlamına gelir. Nem ihtiyacı az olan kurak şartlara uyum sağlamış bitkilerdir. Bu durumda yalnızca M, L ve N'nin yaz kuraklığından hoşlandığı söylenebilir. Çünkü M, L ve N'nin yetiştiği yörelerde yazları kurak geçmektedir.

(Cevap C)

4. Bir yerde pamuk yetişebilmesi için yaz mevsiminin kurak geçmesi gerekir. Doğu Karadeniz'de yıllık yağış miktarı fazladır. Ayrıca her mevsim yağış görülmesi sebebiyle buğday, pamuk yetiştirilmesi zordur.

(Cevap E)

5. Çay ve fındık tarımı kışların ılık geçtiği, yağışların bol ve dört mevsim düştüğü, yazların serin geçtiği alanlarda yapılır. Erzurum-Kars Bölümü'nde kışlar çok soğuk ve kar yağışlı, yazlar serin ve yağışlı geçer. Bölümde kışlar uzun süreli ve soğuk olduğundan donlu gün sayısı ve yağın karların yerde kalma süresi fazladır. Bu duruma bağlı olarak bölümde çay tarımı yapılmaz.

(Cevap D)

6. Türkiye'de verimli topraklardan oluşan kıyı ovalarında iklim şartlarının da elverişli olmasına bağlı olarak, tahıllar yerine daha çok ekonomik gelir getirisi olan endüstriyel bitkilerin ekimi yapılır. Tahıl tarımı ise genellikle iç kesimlerdeki plato ve ovalarda yapılır. Bu yüzden iç bölgelerin endüstriyel bitkilere, kıyıların ise tahıllara ayrıldığı yanlış bir açıklamadır.

(Cevap A)

7. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında yürütülen tarım faaliyetlerinde geri kalmış yöntemler uygulanmakta, makine kullanımı yetersiz, çalışan kişi sayısı fazla gübre kullanımı az ve birim alandan alınan ürün miktarı düşük idi. Ayrıca bu dönemde tarım alanları daha çok, temel besin maddesi olan tahıllara ayrılmış; endüstri bitkilerinin tarımı daha az idi

(Cevap E)

8. II. numaralı yer İç Anadolu Bölgesi'ni göstermektedir. İç Anadolu Bölgesi'nin etrafının yüksek dağlarla çevrili olması nedeniyle yağış miktarı ve nem azdır. Bundan dolayı burada kimyasal çözünme değil, fiziksel çözünme görülür.

(Cevap E)

9. Sorudaki açıklamaya göre; yılda birden fazla ürün alınabilmesi bu yerin Akdeniz kıyılarında olduğu ve alüvyon toprakların bulunması bu yerin bir delta ovası olduğu ihtimalini güçlendirmektedir.

Buna göre seçenekler arasında Akdeniz kıyılarında ve bir delta ovasında bulunan yer, IV nolu olan yani Silifke Ovası'dır.

(Cevap D)

10. Haritada işaretlenen alanlardan yalnızca deniz kıyısında bulunan IV nolu alandır. (Doğu Karadeniz) Burada balıkçılık faaliyetleri görülür. Hayvancılık faaliyetlerinde ise daha çok büyükbaş hayvan türleri yetiştirilir. Ayrıca burada yürütülen tarım faaliyetlerinde makine kullanımı yetersiz olduğundan yoğun emek harcanır. İklim şartlarındaki farklılığa bağlı olarak yetiştirilen tarım ürünleri de diğerlerinden farklıdır.

(Cevap D)

11. Harita da işaretlenen alanlardan; I nolu (Güney Marmara), III nolu (Kıyı Ege – İzmir) ve V nolu (Gaziantep) yerler sık nüfuslaşmıştır. Ancak II nolu yer (Çankırı – Kastamonu civarı) ve IV nolu yer (Göller Yöresi – Burdur) yer şekillerindeki engebeye bağlı olarak seyrek nüfusludur.

(Cevap C)

12. Dünya üzerinde gıda fiyatlarının artmasında hızlı nüfus artışına bağlı olarak gıda tüketiminin artması, bazı ülkelerde ekstansif (ilkel) tarım tekniklerinin kullanılması, yanlış tarım politikaları, küresel iklim değişiklikleri, biyo-yakıt üretiminin (Mısır, ayçiçeği gibi bazı tarım ürünlerinin yakıtla dönüştürülmesi) artması gibi sebepler etkiliyken petrol fiyatlarının düşmesi tarım ürünlerinin fiyatının artmasına neden olmaz.

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE TARIM

1. Sorudaki açıklamayı yapan çiftçi Konya Ovası'nda yaşamaktadır. Konya Ovası'nda makineli tarımın yaygın olduğu, gübre ve kaliteli tohum kullanıldığı zaten belirtilmiştir. Ancak yine de tarımsal üretimde yıllara göre dalgalanmalar görülmektedir. Bu durumun en temel nedeni sulama sorununun halen yeterince çözülememiş olmasıdır. Çünkü yağışların bol ve yeterli olduğu yıllarda tarımsal üretim artmakta, yetersiz olduğu yıllarda azalmakta, bu durum da üretimde dalgalanmalara neden olmaktadır.

(Cevap B)

2. Üzüm iklim seçiciliği az olan bir üründür. Düşük sıcaklıklara dayanıklı olduğundan ülkemizde geniş bir alanda yetiştirilmektedir. Her yörenin iklim şartlarına uyum sağlamış birçok üzüm türü vardır. Türkiye'de en çok yetiştirilen meyve olan üzüm üretiminin önemli bir kısmı Ege'de gerçekleştirilir.

(Cevap C)

3. Ülkemizdeki delta ovaları, alüvyal topraklardan oluştuğu için verimli tarım alanlarıdır. Ayrıca bu yerler deniz kıyılarında bulunduğu için elverişli iklim şartlarına sahiptir. Bu yüzden delta ovaları Türkiye'nin önemli tarım alanlarıdır ve öyle kalmalıdır. Bu yerlere sanayi tesisleri inşa etmek ve yerleşime açmak yanlış arazi kullanımına girer. Ancak, son yıllarda gittikçe artan nüfus yerleşim alanlarının genişlemesine ve delta ovalarının adeta işgal edilmesine neden olmuştur. Bu duruma İzmir'deki Menemen ve Selçuk ovaları, Çukurova (Adana) ve Çarşamba (Samsun) her yıl daha da belirginleşen bir şekilde örnek olarak gösterilebilir. Ancak Denizli'de bulunan Acıpayam Ovası bir delta ovası değil; polye ovasıdır. Karstik aşındırmalar sonucunda oluşmuştur.

PUAN KÜPÜ

Türkiye'de; Dilovası, Çayırova (Kocaeli), İzmit, Çukurova'nın Adana ile Mersin arasında kalan kesimi gibi tarıma uygun araziler sanayinin geliştiği bölgelerdir.

(Cevap E)

4. Bu tarım yönteminde verimi artırmaya yönelik teknolojinin sunduğu tüm imkanlar değerlendirilir. Nüfus yoğunluğunun fazla, tarım alanlarının dar olduğu ülkelerde, gelişmişlik derecesine göre modern yöntemlerin yaygın olduğu ve birim alandan en yüksek verimin alınmasını amaçlayan tarım yöntemidir. Doğal koşullara bağımlılık oldukça azdır. Sulama, gübreleme, ilaçlama, makine kullanımı ve kaliteli tohum gibi uygulamalar yaygındır. Çukurova, Ergene Havzası, Güney Marmara, Kıyı Ege'deki ovalarda ve son yıllarda GAP'la birlikte Altınbaşak ve Ceylanpınar ovalarında yoğunluk kazanmıştır. Ancak bu tarım yöntemini yaygınlaştırmak için yapılan çalışmalar arasında çiftçi sayısının artırılması gibi bir uygulama yoktur. Zaten modern tarımda, tarımda çalışan kişi sayısı azdır fakat buna rağmen üretim miktarı fazladır.

(Cevap C)

5. Son yıllarda tarımda makine kullanımının iyice yaygınlaşması zaten tarımda çalışan kişi sayısını iyice azaltmıştır. Ancak bazı tarım ürünlerinin hasat zamanında halen mobil iş gücüne ihtiyaç vardır. Bunların en başında ise fındık ve pamuk tarımı gelir. Bu yüzden fındık tarımının yapıldığı Doğu Karadeniz ve pamuk tarımının yapıldığı Adana'ya mevsimlik işçi göçleri daha fazladır.

(Cevap B)

6. Doğu Karadeniz'de topoğrafya şartlarının elverişsiz olması, buna bağlı olarak da ulaşımın gelişmemesi bölge ekonomisini olumsuz yönde etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Bununla birlikte dağıtım yerleşmeler hizmetlerin ulaştırılmasını da güçleştirmektedir. Bu projenin başlıca amaçları ise;

- Ekonomik yapıyı güçlendirmek, gelir düzeyini yükseltmek ve bölge içi gelir dağılımını iyileştirmek,
- Bölge içi farklılıkları en aza indirerek bölgenin sosyal gelişimini sağlamak,
- Ulaşım ve iletişim hizmetlerini güçlendirmek,
- Mevcut işletmeleri desteklemek ve yenilerini kurmak,
- Turizm faaliyetlerini geliştirmek.

Aslında tarım ürünlerinde çeşitliliğin artırılması da bu projenin hedeflerindedir. Ancak bu durum kıyıda sulamanın yaygınlaşması ile gerçekleştirilemez. Çünkü, Doğu Karadeniz kıyı kesiminde tarımda sulama problemi yaşadığı söylenemez.

(Cevap C)

7. Tarımda makine kullanımı için yer şekillerinin sade ve tarım alanlarının geniş olması gerekir. Oysaki Doğu Karadeniz ve Hakkâri Bölümleri dağlık ve engebelidir. Bu yüzden söz konusu yerlerde makine kullanımı yaygın değildir.

(Cevap D)

8. GAP'ın büyük ölçüde tamamlanmasıyla birlikte halk daha yüksek gelir getiren endüstri bitkilerine yönelmiştir. Bu yüzden en yüksek artış beklenen IV. ürünün ekonomik değerinin daha yüksek olması gerekir.

(Cevap D)

9. Türkiye'de patates ve soğan üretiminde devletin herhangi bir kontrolünün olduğu söylenemez. Oysa ki tütün, haşhaş, pirinç üretim miktarının ve ekim alanının devletin kontrolünde olduğu tarım ürünleridir.

(Cevap C)

10. Daha önce sulama yetersizliği yüzünden kuraklığa dayanıklı ürünler yetiştirilirken GAP'la birlikte Güneydoğu Anadolu'da artık ekonomik getirisi yüksek olan ürünler ekilmeye başlanmıştır. Mercimek, buğday ve arpa bu tür ürünler arasında yer almadığından ekim alanları daralmıştır. Özellikle Türkiye toplam pamuk üretiminde bölge, GAP'ın büyük ölçüde tamamlanmasıyla birlikte birinci sıraya yükselmiştir.

(Cevap E)

11. Türkiye'nin en batısından doğusuna doğru gidildikçe yükselti artışına bağlı olarak sıcaklık azalır. Bu yüzden doğu ile batı arasında buğday hasadı farklı zamanlarda yapılır.

(Cevap A)

12. Fındık ve çay yalnızca Karadeniz kıyılarında yetiştirilir. Muz, Akdeniz'dedir. Tütün ise Ege, Akdeniz, Karadeniz ve Marmara kıyılarında ortaklaşa yetiştirilir.

(Cevap A)

13. Haritada işaretlenen,
I nolu yer; Balıkesir, Bursa ovaları,
III nolu yer; Konya ovaları,
IV nolu yer; Şanlıurfa ovalarıdır.

Bu yerlerde yer şekilleri sade olduğundan tarım arazileri geniştir. Ancak Teke Platosu (II nolu yer) ve Erzurum-Kars Platosu'nda (V nolu yer) yükselti ve engebenin fazla olması tarla tarımını güçleştirmektedir.

(Cevap D)

14. Soruda tarif edilen Akdeniz iklimidir. Akdeniz ikliminin etkili olduğu yerlerde zeytin ve turuncgil tarımı yapılabilir.

(Cevap C)

TÜRKİYE'DE TARIM

1. Soruda tarif edilen Doğu Karadeniz Bölümü'nde etkili olan iklim şartlarıdır. Bu bölüm Türkiye'de çay tarımının yapıldığı tek yerdir.

(Cevap A)

2. X'in Türkiye üretiminde Rize ve Trabzon illerinin toplam payı % 90'dır. Y'nin Türkiye üretiminde İçel ve Antalya'nın toplam payı ise % 75'tir. Ayrıca Y ürününe çok az Rize ve Trabzon'da rastlanır. Buna göre X; çay ve Y; turuncgildir.

(Cevap C)

3. Türkiye'de ayçiçeği üretiminin yarısından fazlasını (% 70 - 75) Ergene Havzası (Trakya) karşılar.

(Cevap B)

4. Burdur–Isparta çevresi:

- Tarım etkinliklerinden daha çok söz edilebilir ve daha çok gülün Isparta çevresinde yaygın olduğunu görülür.

Elazığ–Malatya çevresi:

- Doğu Anadolu'da Yukarı Fırat Bölümünün en gelişmiş sanayi bölgesidir. Maden çeşitliliğinin fazla olması da burayı önemli kılar. Yine tarımsal etkinlikler de fazladır. Ancak turizm etkinlikleri pek yoktur.

Artvin–Ardahan çevresi:

- Hayvancılık faaliyetlerinin fazla olduğu görülür. Sanayisi gelişmemiştir.

Giresun–Ordu çevresi:

- Başlıca faaliyeti fındık tarımıdır. Sanayi ve turizm pek gelişmemiştir.

Adana–Mersin çevresi

- Tarım, turizm, endüstrinin geliştiği yerlerdendir. Çukurova Türkiye'nin en verimli ovasıdır. Yine Adana–Mersin'de sanayi çok gelişmiştir. Ayrıca deniz turizmi, kültür turizmi de gelişmiştir.

(Cevap C)

5. Tarımı olumsuz etkileyen faktörlerden kuraklık Türkiye'de en fazla İç Anadolu Bölgesi'nde etkili olmaktadır.

Yükseltinin arttığı yerlerde sıcaklık azalır, yaz mevsiminin süresi kısalmır. Bu olumsuzluk Doğu Anadolu Bölgesi için geçerlidir.

Erozyon dağlık, engebeli bitki örtüsünün cılız olduğu bölgelerde tarımı olumsuz etkiler.

(Cevap A)

6. Pamuk yetiştirme döneminde su, kozaların açma döneminde kuraklık ister. Türkiye'de pamuk Kıyı Ege'de Çukurova'da, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Malatya, Elazığ ve Iğdır ovalarında yetiştirilir. Bu bölgelerin ortak özelliği hepsinde yaz mevsiminin sıcak ve kurak geçmesidir.

NOT

GAP'la beraber Türkiye'de pamuk üretiminde Güneydoğu Anadolu ilk sıradadır.

(Cevap D)

7. • Anayurdu Akdeniz olan sebze ve meyveler: Hardal, zeytin, pancar, lahana, incir, kestane, keçi-boynuzu, kereviz, maydanoz, mercimek.
- Anayurdu Amerika ve Güney Amerika olan sebze ve meyveler: Patates, yer elması, ayçiçeği
- Anayurdu Anadolu olan sebze ve meyveler: Vişne, kiraz, buğday, elma, badem, çavdar, nohut, bakla, bezelye, çilek
- Anayurdu Çin-Hindistan olan sebze ve meyveler: Pirinç, patlıcan, salatalık, bamyası, susam, portakal, turunç, limon, hurma, şeftali, dut, karabiber, çay.

(Cevap B)

8. Türkiye'de buğdayın ekim alanlarını incelerken ülkemizde buğdayın yetişmediği iki merkezden bahsedilir. Bu merkezler;
- Doğu Karadeniz: Her mevsim yağışlı olması nedeniyle,
  - Doğu Anadolu Bölgesi (Erzurum – Kars): yaz yağışlarının etkisiyle buğday tarımı yapılamamaktadır.

(Cevap D)

9. Ülkemizde bitki örtüsünün dağılışında etkili olan temel faktör yağış ve nemdir. Yağış miktarının fazla olduğu yerlerde ormanlar geniş yer kaplar. Buna bağlı olarak da ormancılık faaliyetleri gelişir. Ülkemizde ormancılık faaliyetleri en fazla Karadeniz Bölgesi'nde yapılır. Karadeniz Bölgesi'nde ve ormancılık faaliyetlerinin geliştiği diğer yörelerde yağış miktarı fazladır.

(Cevap A)

10. I numaralı bölgede kuraklık, II numaralı bölgede erozyon, III numaralı bölgede yükselti tarımı olumsuz etkiler.

(Cevap C)

11. Bir yerde pamuğun yetişebilmesi için yaz kuraklığına ihtiyaç vardır. Çarşamba Ovası'nda her mevsim yağışlı olduğu için bu alanda pamuk yetişmesi oldukça zordur.

(Cevap E)

12. Parçada geçen tarımı ürünü tütündür. Bunun en açık göstergesi üretimde Ege illerinin önde olmasıdır. Ayrıca devlet, kalitesiz tütün üretimini engellemek amacıyla ekim alanlarını sınırlandırmış ve kalitesiz tütün alımı yapmamıştır. Özellikle 2001-2002 yıllarından bu yana yapılan denetim ve sınırlandırmalar kısmen etkili olmuştur.

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE TARIM

1. Bir bölgede yapılan hayvancılık faaliyetleri yer şekilleri ve bitki örtüsüyle ilgilidir. Örneğin, Toros dağlarının engebeli yamaçlarında kıl keçisi yetiştirilir. Bozkır örtüsünde koyun, çayır örtüsünde sığır türleri beslenir.

(Cevap A)

2. Tarım ürünü çeşitliliğini etkileyen faktörler; iklim koşullarının elverişli olması (sıcaklık – yağış) ve toprağın verimli olmasıdır.

Türkiye'de kıyı ovalar iç ovalara göre tarımsal ürün çeşitliliğinin daha fazla olduğu alanlardır.

Gediz, Ege Bölgesi'nde Akdeniz ikliminin görülmesine (Yaz mevsiminin uzun sürmesi, kışların ılık geçmesi, yağış miktarının uygunluğuna) bağlı olarak birinci sıradadır. Gediz'den sonra sırasıyla Çarşamba Ovası, Haymana Platosu ve Erzurum – Kars Platosu yer alır.

(Cevap C)

3. Tarımda verimi artırmak için yapılması gereken işlemler şunlardır:

1. Sulama
2. Gübreleme
3. Tohum ıslahı
4. İlaçlama

Hasat zamanı makine kullanımının amacı hasadı kolaylaştırmak, ürünün çabuk toplanmasını sağlamaktır. Ayrıca soruda ertesi yıl meydana gelen bir artıştan, yani hasattan önce yapılması gereken işlemlerden bahsedilmektedir.

(Cevap B)

4. Tarım ürünlerinin ekim alanının genişliğini belirleyen temel faktör iklimdir. Türkiye'nin büyük bir bölümünde karasal iklim koşulları hüküm sürmektedir. Bunun en büyük nedenleri:

1. Ortalama yükseltinin fazla
2. Etrafının yüksek dağlarla çevrili olmasıdır.

Bu bilgiler ışığında Türkiye iklimine uyum sağlamış ve yetiştirme alanı geniş ürünleri sıralayalım:

- Buğday
- Arpa
- Şeker pancarı
- Çavdar yulaf
- Elma
- Üzüm

Bu ürünler içerisinde elma yetiştirme alanı en geniş üründür.

(Cevap C)

5. Sorunun kökünde dikkat edeceğimiz üç anahtar kelime soruya doğru cevap vermemizde bize yol gösterecektir.

- Kireç oranı yüksek
- Alüvyon toprak
- Don olaylarına karşı duyarlı

Türkiye'de bu üç özelliği bünyesinde barındıran bölgemiz Akdeniz Bölgesi'dir. Dolayısıyla cevap şıklarında arayacağımız bölge Akdeniz'dir. Göksu Nehri'nin taşıdığı alüvyonlarla oluşan Silifke Ovası bu bölgede yer alır.

(Cevap B)

6. Verilen ürünlerin iklim özellikleri düşünüldüğünde; Türkiye'de pamuk ekim döneminde bol yağış, hasat döneminde kuraklık isteyen bir bitkidir. Elma soğuğa dayanıklı bir ürün olması sebebiyle Türkiye'de karasal iklimin hüküm sürdüğü hemen hemen her bölgede yetişir. Çay her mevsim bol yağış isteği olan ve Türkiye'de özellikle Doğu Karadeniz'de yetişen bir üründür. Mısır Türkiye'de sulama yapılabilen her yerde yetişebilir. Bu bilgiler ışığında pamuk belli bir dönem kuraklık isterken çay her mevsim yağış istediğinden bu iki ürün aynı iklim bölgesinde yetiştirilmez.

(Cevap B)

7. Seçenekler arasında (E) yer alan “kıyı ile iç kesimler arasında birim alana düşen orman alanları birbirine yakındır.” demek yanlıştır. Örneğin, Doğu Anadolu’da yüz ölçümünün geniş olması sebebiyle birim alana düşen orman varlığı son derece azdır.

(Cevap E)

8. Tabloda Türkiye arazisinin kullanım oranları gösterilmiştir. Sulamanın yaygınlaşması ile elbette nadasa ayrılan alanlar daralacaktır. Ancak bu durum yalnızca tablodaki verilere dayanarak anlaşılamaz. Sebze ve çiçek bahçeleri ile meyvelere ayrılan alanların aynı bölgede oldukları da yine bu tablodan ulaşılabilen bir bilgi değildir. Bu tablodan yalnızca tarla arazisi (% 22,78) ve koruluk–orman (% 27,64) alanlarının toplamının Türkiye arazisinin yarısını kapladığı sonucuna ulaşılır.

(Cevap C)

9. Muson ikliminde yazları yağışlıdır. Su isteği fazla olan pirinç (çeltik) muson iklimiyle özdeşleşmiş bir üründür.

(Cevap C)

10. Sorudaki haritada ekim alanlarının dağılışı gösterilen tarım ürünü “tütün”dür. Çünkü pamuk Karadeniz kıyı kesiminde yetiştirilemez. Turunçgil ve zeytin ise iç bölgelerde yetiştirilemez. Şeker pancarının da kıyı kesimlerde tarımı yapılmaz.

(Cevap A)

11. Bir yerin orman örtüsü, o yerdeki birçok doğal ve beşeri faaliyetleri dengeler. Dolayısıyla orman örtüsünün tahrip edilmesi doğadaki birçok dengeleri alt üst edecek ve sonuçta doğal hayatı ve insan yaşamını da olumsuz yönde etkileyerek, tehlikeye sokacaktır. Örneğin, ormanlık alanların tarıma kazandırılması amacıyla ağaçların kesilmesi sonucunda;
- Erozyon olayları artar.
  - Ormanlık alanlar daralır.
  - Doğal olaylar arasındaki denge bozulur.
  - Akarsu rejimleri düzensizleşir.

Ancak ormanlık alanlardan kazanılan toprak, bilinen aksine verimli tarım alanı değildir. Tam tersine ormanlık alandan elde edilen tarımsal arazilerde verim düşük olur. Birim alandan ancak modern tarım yöntemleri uygulanarak daha çok ürün alınır.

(Cevap B)

12. Karadeniz fındık ve çay üretiminde Türkiye’de ilk sırada yer alır.

Mısır üretiminde → Akdeniz Bölgesi

Tütün üretiminde → Ege Bölgesi

Pirinç üretiminde → Marmara Bölgesi ilk sırada yer alır.

(Cevap C)

13. Karadeniz kıyılarında yağışın mevsimlere göre dağılışı düzenli olduğundan bu bölgede tarımda verimi artırmak için en az ihtiyaç duyulan yol sulamadır.

(Cevap A)

14. Karadeniz ve Akdeniz’in kıyı kesimlerinde farklı tarım ürünleri yetiştirilmektedir. Bu durum üzerinde bölgelerin iklimlerinin farklı olması en büyük etkiye sahiptir. İklimin farklı olmasında enlem etkilidir. İklimin farklı olması yağış rejimlerinin ve sıcaklık ortalamalarının farklı olması anlamına gelmektedir. Kıyı kesimlerinin toprak türleri de farklıdır. Akdeniz ve Karadeniz kıyı kesimlerinin yükseltileri birbirine yakındır. Farklı tarım ürünlerinin yetiştirilmesinde bu durum etkili değildir.

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK

1. Ulaşım ve pazarlama koşullarının gelişmemiş olması zaten bu tür yörelerin geri kalmışlığının en temel nedenidir. Karasal iklim şartları ile yer şekillerindeki engebe ve yükseltinin fazla olması da bu yörelerde tarımsal faaliyetlerin yeterince yaygın olmamasına neden olur. Bütün bu şartların görüldüğü yörelerde yaşayan insanlar mecburen hayvancılığa yönelirler. Seçenekler arasında bulunan tarım sektöründe çalışan nüfus oranının diğer sektörlerden fazla olması kuvvetli bir çeldiricidir. Burada geçen "tarım sektöründe çalışanlar" ifadesinde ise yalnızca tarımsal faaliyetler kastedilmemiştir. Hayvancılık faaliyetleri de tarım sektörüne dahil edilir.

Ayrıca "bir yerde tarım sektöründe çalışanlarının oranının fazla olması" demek o yerin geri kalmış olduğu anlamına gelir. Buna göre, hayvancılığın birinci planda olduğu yerlerde, tarım alanlarının geniş ve verimli olduğu söylenemez. Bu durum hayvancılık yerine tarım faaliyetlerinin daha yaygın olmasına neden olur.

(Cevap C)

2. Erzurum – Kars Yöresi'nde yükseltinin fazla olması; sanayi, tarım ve diğer sektörlerin gelişmemesine ve dolayısıyla burada yaşayan insanların daha çok hayvancılık faaliyetleri ile uğraşmalarına neden olmuştur. Bu yörede, yaz mevsiminin serin ve yağışlı geçmesine bağlı olarak yeşeren çayır örtüsü üzerinde, daha çok mera hayvancılığı şeklinde büyükbaş hayvan türleri yetiştirilir. Oysa ki yünlü dokuma küçükbaş hayvancılıktan elde edilen yünler ile gerçekleştirilir. Buna göre, yünlü dokumanın büyükbaş hayvancılığa bağlı olarak gelişmesi beklenemez. Ayrıca, şeker endüstrisi de ham madde olarak şeker pancarı tarımına bağlıdır. Bu durum üzerinde de büyükbaş hayvancılığın ilgisi yoktur. Buna göre, büyükbaş hayvancılığın yörede yalnızca et ve süt endüstrilerinin gelişmesine katkıda bulunacağı söylenebilir.

(Cevap B)

3. Tavuk çiftçiliği ülkemizin hemen hemen her yöresinde bulunmaktadır. Ancak, ihracata yönelik olarak üretim yapan özellikle Marmara ve Ege'de ki kalabalık şehirlerin yakınlarında modern tavuk çiftlikleri yoğunlaşmıştır.

(Cevap A)

4. Türkiye'nin iç kesimlerinde yer alan platoluk sahalarda yarı kurak iklim şartları ve bozkır bitki örtüsü yaygındır. Bu da mera hayvancılığı şeklinde koyun yetiştiriciliğine imkan sağlamaktadır.

(Cevap E)

5. Sorudaki açıklamada büyükbaş hayvancılığın yazların serin ve yağışlı geçtiği yerlerde, çayır örtüsüne bağlı olarak daha çok yapıldığı belirtilmektedir. Buna göre;

- Haymana Platosu,
- Cihanbeyli Platosu,
- Taşeli – Teke Platosu,
- Gaziantep – Şanlıurfa Platosu gibi yerlerde yaz mevsimi sıcak ve kurak geçtiği için doğal bitki örtüsünün bozkır olmasına bağlı olarak daha çok küçükbaş hayvancılığın; Erzurum – Kars Platosu'nda ise daha çok büyükbaş hayvancılığın yapıldığı söylenebilir.

(Cevap D)

6. Sorudaki açıklamada balıkçılıkla uğraşıldığı belirtilmektedir. Bu durum çiftçinin yaşadığı yerin denize yakın olması ihtimalini artırır. Ayrıca ipekböcekçiliğinden bahsedilmektedir. O halde soruda geçen yerin Güney Marmara'da olması beklenir. Aynı zamanda kümes hayvancılığının ve ahır hayvancılığının yaygın olması, nüfusun kalabalık olduğu büyük şehirlere yakınlığı ifade eder. Bütün bu ipuçlarını birleştirdiğimizde soruda geçen çiftçinin yaşadığı yörenin Bursa'daki Karacabey Ovası olması gerekir.

(Cevap C)

TEST - 1

TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK

7. Türkiye'de yürütülen hayvancılık faaliyetlerinde verimi artırmak için;
- yerli ırkların ıslah edilmesi,
  - ahır hayvancılığının yaygınlaştırılması
- alınması gereken başlıca tedbirler arasında gösterilebilir.

(Cevap C)

8. Türkiye'nin su ürünleri potansiyeli oldukça yüksektir. Ülkemizin üç tarafının denizlerle çevrili olması, akarsu ve göl bakımından da sayıca zengin olmasına rağmen su ürünleri avcılığının ülke ekonomisinde önemli bir yeri olmadığı görülür. Türkiye'de deniz balıkçılığı kıyı balıkçılığı şeklinde yapılır. Modern yöntemlerin uygulandığı açık deniz balıkçılığı Türkiye'de pek yaygın değildir. Bununla birlikte akarsu, baraj gölü, doğal oluşumlu göllerde yapılan tatlı su balıkçılığına ise Göller Yöresi; Marmara, Ege ve Doğu Anadolu'daki dışa akışı olan tatlı su havzalarında daha çok rastlanır. Ancak tatlı su balıkçılığının Türkiye'deki su ürünleri üretiminin %10'unu, deniz balıkçılığının ise %90'ını karşıladığı söylenebilir. Yani A seçeneğinde yapılan açıklamada, oranlar karşılıklı olarak yer değiştirmelidir. Bunun dışında kalan tüm seçeneklerde doğru bilgiler verilmiştir.

(Cevap A)

9. Soruda açıklanan;
- I nolu yöre; Güney Marmara (Bursa),
 II nolu yöre; Kıyı Ege (İzmir),
 III nolu yöre; Antalya,
 IV nolu yöre; Çukurova (Adana),
 V nolu yöre; Erzurum – Kars – Ardahan yöreleridir.
 Erzurum – Kars – Ardahan yöreleri dışında kalan tüm yerlerde tarım alanları geniş ve verimlidir. Buna göre, haritadaki yalnızca V nolu yöre için; tarım alanları dar, tarım yapılabilen süre kısa ve bu yüzden halkın temel geçim kaynağının hayvancılık olduğu söylenebilir.

(Cevap E)

10. Türkiye'de yürütülen hayvancılık faaliyet türlerinin genelinde geri kalmış yöntemler yaygındır. Yetiştirilen hayvan türlerinin cinsi ve et-süt gibi ürünlerin üretim miktarları iklim şartlarına göre değişir. Örneğin bozkır örtüsünün yaygın olduğu Konya'da küçükbaş, çayır örtüsünün yaygın olduğu Erzurum-Kars'ta büyükbaş hayvancılık yapılır. Bu durum söz konusu yörelerde mera hayvancılığının yaygın olduğu anlamına da gelir. Ancak Türkiye'de, kapalı ortamlarda yapıldığı ve yemle hayvan türleri beslendiği için kümes hayvancılığı üzerinde iklim şartlarının etkili olmadığı söylenebilir. Bu hayvancılık faaliyeti ise Batı Karadeniz, Marmara ve Ege'de tüketim-pazar imkânlarına bağlı olarak yoğunlaşmıştır.

(Cevap E)

11. İpek böceği, dut ağacının yaprakları ile beslenir. Bu hayvan türünün salgıladığı iplik türü ince maddeye "ipek" adı verilir. İpek böceğinin kozalarından elde edilen ipek maddesi, ipekli dokuma sanayisinin temel ham maddesidir.

Dut tarımıyla doğru orantılı olarak ipek böceği üretiminde Güney Marmara'daki (Bursa – Bilecik) iller başta olmak üzere Antalya, Ankara ve Diyarbakır önde gelir. Ancak son yıllarda önemi azalan bir hayvancılık faaliyetidir. Bu durumun nedeni doğal ipeğin pahalı olmasına karşın; suni (sentetik) ipeğin daha ucuz olması ve gittikçe artan oranda üretime suni ipeğin katılmasıdır.

(Cevap D)

12. İklim özelliklerine bağlı olarak doğal bitki örtüsünün bozkır olduğu yörelerde küçükbaş hayvancılık yaygındır. Güneydoğu Anadolu'nun ikliminin karasal olması yaygın hayvancılık faaliyetinin küçükbaş olmasına neden olmuştur.

(Cevap C)

13. Türkiye'de son yıllarda sanayi faaliyetleri geliştiği için hayvancılık ürünlerinin ihracat içindeki payı azalmıştır.

(Cevap B)

TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK

1. Et-süt ürünleri çabuk bozular, uzun süre saklanamaz, depolanamaz. Bu yüzden ham madde olarak bu ürünleri işleyen tesislerin, bu ürünlerin üretildikleri yerde; yani ham maddeye yakın olarak kurulması gerekir. Ayrıca bu ürünlerin, elde edildikleri yerden uzaklara taşınması da çok zordur. Soğutuculu araçlar vb. şartlar gerektiğinden bu ürünlerin taşınmasında maliyet de artar. Ancak Türkiye'de ucuz iş gücü bulunması endüstri kuruluşlarının kurulduğu yeri belirleyen önemli bir etken değildir. Türkiye genelinde böyle bir sorunun olduğu söylenemez. Bu tesislerin tarım alanlarının geniş olması ve enerji üretim alanlarının yakınında olunması gibi özel şartlar taşıdığı da söylenemez.

(Cevap B)

2. Çukurova'da özellikle pamuk tarımı ve buna bağlı olarak dokuma sanayisi gelişmiştir. Adana kenti için bu yüzden hem tarım hem de sanayi kenti sınıflandırılması yapılır.

Batı Karadeniz'de ise orman alanları yani ham madde imkânlarının bol olmasına bağlı olarak ormancılık-kereste endüstrisi kurulmuştur. Antalya'nın kıyı ovalarında ise kış mevsiminin ılık geçmesi ve güneşli gün sayısına bağlı olarak seracılık ve turizm faaliyetleri yoğundur. Erzurum – Kars'ta çayır örtüsüne bağlı olarak mera hayvancılığı şeklinde büyükbaş hayvancılık yapılır. Ayrıca bu bölümde Palandöken (Erzurum) ve Sarıkamış (Kars) kış turizmi merkezleri bulunur. Sonuç olarak, Haymana ve Cihanbeyli platolarında bozkır örtüsüne bağlı olarak; büyükbaş değil küçükbaş hayvancılığın yaygın olduğu söylenebilir.

(Cevap B)

3. İzmir'de modern yöntemlerle, Erzurum'da ise geleneksel yöntemlerle (mera) hayvancılık yapılır. Bu yüzden İzmir'de hayvan başına süt üretimi (verim) daha fazla olur.

(Cevap D)

4. Ülkemizde çay tarımının yapıldığı Trabzon, Rize ve Artvin yörelerinde büyükbaş hayvancılık en fazla gelişmiştir.

(Cevap A)

5. Şeker pancarı küspesi hayvan yemi olarak kullanıldığından, fabrika çevrelerinde büyükbaş hayvancılık da gelişme göstermektedir.

(Cevap C)

6. Mera hayvancılığı geleneksel bir yöntemdir. Türkiye'de yürütülen hayvancılık faaliyetlerinde verimi arttırmak için bu yöntemden vazgeçilmesi gerekir.

(Cevap A)

7. Türkiye'de bozkırların yaygın olduğu yerlerdeki hâkim hayvancılık türü küçükbaş hayvancılıktır. Ülkemizde çay tarımının yapıldığı yörede her mevsim nem ve bol yağış görülür. Orman üst sınırının üzerinde, gümr çayırlar geniş yer kaplar. Bu yüzden de çay tarımının yoğun olduğu yerlerde küçükbaş hayvancılığın yerini büyükbaş hayvancılık almıştır.

(Cevap E)

TEST - 2

TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK

8. Türkiye'de en fazla kesilen hayvan türü koyundur. Ancak en çok et üretimi koyundan karşılanmaz.

(Cevap E)

9. Türkiye'de küçükbaş hayvancılık bozkır bitki örtüsüne bağlı olarak yapılır. Doğal bitki örtüsünün bozkır olduğu yerlerde yaz mevsimi sıcak ve kurak geçer. Yıllık toplam yağış miktarı da azdır.

(Cevap E)

10. Türkiye haritasında gösterilen ve özellikle Güney Marmara yöresinde yoğunlaşan, Türkiye'de ipek böcekçiliği yapılan yerlerdir.

(Cevap A)

11. Arıcılık; çeşitli bitki ve çiçek türleri, büyükbaş hayvancılık; çayır, küçükbaş hayvancılık; bozkır, ipek böcekçiliği ise dut yaprakları ile yapılır. Ancak kümes hayvancılığının çevredeki bitki türleri ile ilgisi yoktur.

(Cevap D)

12. Balıkların üreme dönemlerinde ve aşırı avlanma, yanlış avlanma tekniklerinin kullanılması ve su kirliliği, ülkemizde balıkçılığı olumsuz yönde etkileyen etmenlerin başlıcalarıdır. Ülkemizde kıyı balıkçılığı yapılmaktadır. Bu balıkçılık türü, kara sularımızda balık avlama etkinliğini ifade etmektedir. Ülkemizde açık deniz balıkçılığı gelişmemiştir. Bunun başlıca nedenleri ülkemizin balık bakımından zengin olan denizlere uzak ve bu alandaki teknolojisinin gelişmemiş olmasıdır. Yüksek oranda oksijen içeren serin suları, çok sayıda akarsuyun taşıdığı bol miktarda plankton Karadeniz'in balık miktarı bakımından zengin olmasını sağlamıştır. Bu nedenle ülkemizde avlanan balıkların büyük bir kısmı Karadeniz'den elde edilir. Balıkların göç yolları üzerinde bulunan boğazlar ile Marmara ve Ege denizleri Karadeniz'den sonra en fazla balık avlanan yerlerdir. Ticari amaçlı balık yetiştirme işlemine kültür balıkçılığı denir. Kültür balıkçılığı denizlerde, göllerde, akarsularda ve özel hazırlanmış havuzlarda yapılır. Denizlerde daha çok çupra ve levrek yetiştirilir. İzmir, Muğla ve Aydın, denizlerde en çok balık yetiştirilen illerdir. İç kesimlerde ise çoğunlukla alabalık yetiştirilmektedir. Alabalık yetiştiriciliğinde Muğla, Elâzığ, Isparta ve Şanlıurfa illeri ilk sıralardadır. Ancak bu balıkçılık faaliyetinin açık ve derin denizlerde yaygın olduğu söylenemez.

(Cevap E)

13. Balık üretme çiftlikleri yani kültür balıkçılığı koylarda yapılır. Bunun için kıyıda çok sayıda girinti çıkıntı olmalıdır. Ege kıyısında yer alan Muğla'da bu tür koylar fazla olduğundan balık üretme çiftlikleri daha yaygındır.

(Cevap A)

TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK

1. Türkiye'de küçükbaş hayvanların (koyun) yünlerinden yararlanarak yünlü halı, kilim dokumacılığı yapılır.

(Cevap B)

2. Sıcak denizlerden soğuk denizlere doğru göç yolları düşünüldüğünde balıkçılık için uygun koşullar Boğazlardadır.

(Cevap D)

3. Arıcılık, balıkçılık gibi alternatif geçim faaliyetlerinin, tarım alanlarının dar, toprakların verimsiz olduğu alanlarda daha çok yapıldığı görülür. Türkiye'de arıcılık en çok Muğla Yöresi, Hakkâri Bölümü, Karadeniz Bölgesi'nde yapılır. II. seçenekte verilen Menteşe Yöresi'nde dağlar geniş alan kapladığından ve engebe fazla olduğundan arıcılık faaliyeti yaygındır.

(Cevap B)

4. Karasal iklimin hâkim olduğu alanlarda bitki örtüsü steptir (bozkır). Yazları kurak geçer. II, III, IV ve V numaralı yerlerde karasal iklim görüldüğü için büyükbaş hayvancılığa elverişli değildir. I numaralı yer Erzurum-Kars Platosu'dur. Burada yaz mevsimi yağışlı olduğu için gür çayır ve otlaklar bulunur. Bundan dolayı Erzurum-Kars Platosu büyükbaş hayvan yetiştiriciliği için elverişlidir.

(Cevap A)

5. Türkiye'de yetiştirilen büyükbaş hayvanların belirli yıllardaki sayısını gösteren bir tablodan verilen yıllarda hayvan sayıları arasındaki orana ulaşılır. Belli bir hayvan sayısında verilen yıllara göre artış ya da azalış oranına ulaşılır. En çok yetiştirilen hayvanın hangisi olduğuna, belli bir yıldaki toplam hayvan sayısına ulaşılır. Fakat hayvanlardan alınan verim hakkında bilgi edinilemez. Çünkü sorudaki açıklamada et veya süt üretiminden bahsedilmemiştir.

(Cevap D)

6. Türkiye'de turuncgil tarımının yapıldığı yerlerde Akdeniz iklimi görülmektedir. Fakat küçükbaş hayvancılığın yapıldığı yerlerde karasal iklim görülür. Bu bilgiler ışığında kıyı kesimlerinde maki alanları yaygındır, kıyıda ve iç kesimlerde yaz kuraklığı belirgindir, kıyıda yıllık sıcaklık farkı azdır, kıyı ile iç kesimler arasında belirgin yükselti farkı vardır öncüllerine ulaşılabilir. Fakat iç kesimlerde nüfus yoğunluğu fazladır öncülüne ulaşamaz.

(Cevap E)

7. Yaz yağışlarına bağlı olarak gür otlakların bulunduğu yörelerde büyükbaş hayvancılık, bozkırların geniş yer kapladığı yerlerde küçükbaş hayvancılık, kışların ılık geçtiği yörelerde ise ısınma giderleri daha az olacağından seracılık tarımının yaygın olması beklenir.

(Cevap E)

8. Arıların temel besini olan bitkilerin çiçek açma dönemi farklıdır. Bölgelerin sıcaklık ortalamaları farklılık gösterdiğinden bitkilerin çiçek açma dönemi de farklılık gösterir. Bu nedenle arıcılık yapanlar bitkilerin çiçek açma dönemlerine göre bölgeler arasında yer değiştirirler.

(Cevap C)

9. Türkiye'de küçükbaş hayvancılığın yaygın olduğu yerlerde;

- doğal bitki örtüsü bozkırdır,
- tahıl tarımı yaygındır,
- nadas uygulamasına ihtiyaç duyulur,
- yıllık toplam yağış miktarı çok azdır

yorumları doğru olur. Ancak bu tür hayvancılık faaliyetlerinin yaygın olduğu yerlerde, karasal iklim şartları yaşandığından "yağış rejimi düzenlidir" denilemez.

(Cevap C)

10. Hayvancılık faaliyetlerini birçok faktör etkiler. Ancak hayvancılığı etkileyen en önemli faktörler bitki örtüsü ve yer şekilleridir. Jeolojik yapı ve enlemin hayvancılığa etkisi yoktur.

NOT

Ülkemizde büyükbaş hayvancılık gür çayır-lara bağlı olarak en fazla Erzurum Kars ve Doğu Karadeniz'de, küçükbaş hayvancılık bozkır bitki örtüsüne bağlı olarak en fazla İç Anadolu'da, kıl keçisi yetiştiriciliği engebeli yapıya bağlı olarak en fazla Akdeniz Bölgesi'nde yapılır.

(Cevap D)

11. Türkiye'de doğal ortam koşulları ve sosyo-ekonomik nedenlere bağlı olarak küçükbaş hayvan sayısı fazladır. Özellikle Türkiye'nin iç kesimlerindeki step alanlarında yaygın olarak yapılan hayvancılık faaliyeti, küçükbaş hayvancılıktır.

(Cevap E)

12. Ülkemizde tiftik keçisi daha çok İç Anadolu'da düzlük yerlerde yetiştirilir.

- En fazla beslenen hayvan = koyun
- En fazla süt elde edilen hayvan = sığır
- Bataklıklara uyum sağlamış hayvan = manda
- Engebeli arazide yetiştirilen hayvan = kıl keçisi

(Cevap E)

TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK

1. Yaz yağışlarının fazla olduğu yörelerde gür çayırlar geniş alan kaplar. Gür çayırların geniş alan kapladığı alanlarda (Erzurum-Kars, Doğu Karadeniz) büyükbaş hayvancılık faaliyeti yaygın olarak yapılır. Yükseltinin fazla olduğu yerlerde kış sıcaklık ortalamaları düşük olduğundan ve yazlar kısa süreli olduğundan düşük sıcaklıklara dayanıklı ve kısa sürede olgunlaşan ürünler tercih edilir. Arpa, düşük sıcaklıklara dayanıklı bir tarım ürünüdür.

(Cevap D)

2. I. taralı alanda küçükbaş hayvancılık, II. alanda ise büyükbaş hayvancılık yaygın olarak yapılır. Küçükbaş hayvancılığın yapıldığı yerlerde su kaynakları azdır. II. alanda yağış daha çok yaz aylarında düşer. I. taralı alanda tarıma elverişli düzlükler fazladır. II. taralı alanda yaz yağışları fazla olduğundan gür otlaklar yaygındır. Bu durum yörede büyük baş hayvancılığın gelişmesini sağlamıştır.

(Cevap D)

3. Türkiye'de balıkçılık ve balıkçılığın sorunlarını ele aldığımızda aşağıdaki maddeler Türkiye'de balıkçılığın gelişmesindeki engelleri oluşturur:

- Türkiye'nin okyanus kıyısının olmaması açık deniz balıkçılığı yerine, kıyı balıkçılığın yapılmasına neden olmaktadır. Hemen hatırlatalım bu durum Türkiye'nin özel konumunun bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Türkiye'de büyük tonajlı balıkçı gemilerinin olmaması
- Balık tüketiminin az olması
- Soğuk hava depolarının yetersizliği
- Denizlerde sanayinin gelişmesine bağlı olarak aşırı kirlenme
- Yanlış ve aşırı avlanma teknikleri

Marmara Boğaz'ının balıkların göç yolları üzerinde yer alması balıkçılığın gelişmesinde olumlu bir sonuç doğurur.

(Cevap C)

4. Kümes hayvancılığının iklim ve doğal bitki örtüsü şartları ile ilgisi yoktur. Bu hayvancılık türü pazar imkânlarına bağlı olarak daha çok büyükşehirlerin yakınlarına kurulmuştur.

(Cevap D)

5. Türkiye'de balıkçılık, ormancılık, arıcılık gibi ekonomik faaliyetler, tarım, sanayi, ticaret gibi ekonomik faaliyetlerin gelişmediği yerlerde alternatif ekonomik faaliyet olarak yapılır. Yer şekillerinin engebeli olduğu yerlerde tarım alanları dar olduğundan tarımsal faaliyetlerin yanında hayvancılık alternatif ekonomik faaliyet olarak yapılır. Muğla, Rize ve Hakkari gibi merkezlerde yer şekillerinin engebeli ve bitki çeşidinin fazla olması gibi nedenlerle arıcılık gelişmiştir.

(Cevap C)

6. Türkiye'de koyunun ardından en fazla yetiştirilen küçükbaş hayvan kıl keçisidir. Engebeli arazilere uyum sağlayan, sütü ve yününden yararlanılan bu hayvan türü özellikle Akdeniz Bölgesi'ndeki Toros Dağları kuşağında ve Doğu Anadolu genelinde yetiştirilir.

Buna göre Edirne'de, bu hayvancılık türünün yaygın olduğu söylenemez

(Cevap A)

7. Hayvancılık faaliyetinin besi ve ahır hayvancılığı şeklinde yapıldığı yerlerde iklim koşullarına bağlılık azaldığından et ve süt üretiminde dalgalanma az olur. Mera hayvancılığının yapıldığı yerlerde üretim yağışlarının durumuna bağlı olduğundan dalgalanma fazla olur. Örneğin yağışın fazla olduğu yıllarda verim fazla, az olduğu yıllarda verim az olur.

(Cevap B)

8. Karadeniz'in sularının serin olması, bol miktarda plankton olması ve çok sayıda akarsularla beslenmesinden dolayı balık üretimi en fazla olan denizdir. Balık çeşidi ise en fazla Akdeniz'dedir.

(Cevap C)

9. Türkiye'nin iç kesimlerinde, ilkbahar yağışlarıyla yetersen ancak yaz mevsimindeki kuraklıktan dolayı sararıp kuruyan bozkır doğal bitki örtüsü bulunur. Bu doğal bitki örtüsü küçükbaş hayvancılığa elverişlidir. Ancak kuzeydoğu kesimlerde (Erzurum – Kars – Ardahan) yükselti artışına bağlı olarak en fazla yağış yaz mevsimine kayar. Kısa süren yaz mevsiminin serin ve yağışlı geçmesine bağlı olarak da ortaya çıkan çayır örtüsü büyükbaş hayvancılığa elverişlidir. Buna göre her iki kesimde farklı hayvancılık faaliyetlerinin yapılması iklim ve yeryüzü şekillerine bağlanabilir.

(Cevap C)

10. Türkiye'de en fazla kesilen hayvan koyundur. Fakat koyunda diğer küçükbaş türlerinde olduğu gibi verim azdır.

(Cevap E)

11. Türkiye'de doğal şartlara bağlı olarak yapılan hayvancılık faaliyetlerinin dağılışında en temel belirleyici faktör bitki örtüsüdür. Buna bağlı olarak; Konya'da bozkır – koyun; Kars'ta çayır – sığır; Muğla'da çiçekli bitki – arıcılık; Bursa'da dut – ipek böcekçiliği faaliyeti yaygın olarak yapılır. Trabzon'da çayırlar yaygın olduğundan daha çok büyükbaş hayvancılık faaliyeti yapılır.

(Cevap D)

12. Haritada belirtilen alanlardan Erzurum-Kars Platosu (II nolu alan) haricinde yazlar sıcak ve kurak geçer. Oysa ki Erzurum-Kars'ta kısa süren yaz mevsimi serin ve yağışlıdır. Bu yüzden doğal bitki örtüsü de yaz mevsimi boyunca yeşil kalan çayırlardan oluşur. Bu şartlar söz konusu yerde büyükbaş mera hayvancılığını olumlu yönde etkilemiştir.

(Cevap B)

13. Muğla, Antalya, İzmir ve Aydın gibi merkezlerde daha çok çam balı üretilir. Bitlis, Şemdinli, Adıyaman, Konya, Kars, Ardahan ve Sivas gibi merkezlerde ise çiçek balı üretimi fazladır.

(Cevap A)

TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK

1. Ülkemizde balıkçılık faaliyetleri en çok denizlerde (% 90) yapılır. Küçükbaş hayvanlardan elde edilen yün dokumacılık faaliyetlerinde kullanılır. Bu durum ekonomik faaliyetlerin birbirine bağlı olarak geliştiğini gösterir. Ahır hayvancılığında modern yöntemler kullanıldığından elde edilen et ve süt verimi yüksektir. Mera hayvancılığında üretim iklime bağlı olduğundan, yağışların fazla olduğu yıllarda üretim fazla, az olduğu yıllarda ise azdır. Kumes hayvancılığı kapalı mekânlarda yapıldığından iklimden etkilenmez. Ülkemizde kumes hayvancılığı nüfusun fazla olduğu yerlerde yaygındır.

(Cevap B)

2. Türkiye'de balıkçılıkta birinci sırada Karadeniz Bölgesi gelmektedir. Özellikle Doğu Karadeniz'de balıkçılık gelişmiştir. İkinci sırada Boğazlardan dolayı Marmara Bölgesi gelmektedir.

(Cevap C)

3. Besi – ahır hayvancılık kavramı modern hayvancılığın temelini oluşturur. Besi – ahır hayvancılığında hayvanlar oluşturulan modern kapalı mekânlarda yıl boyunca suni yemlerle beslenir. Dolayısıyla bir yerde ahır hayvancılığının yapılabilmesi için suni yem endüstrinin kurulması şarttır.

(Cevap E)

4. Ülkemizde büyükbaş mera hayvancılığına uygun yerler: Her mevsimi yağışlı Karadeniz Bölgesi ile yaz yağışlarının görüldüğü Erzurum–Kars Yöresi'dir.

(Cevap B)

5. Bitki örtüsünün gür olması, çiçekli çayır örtüsü ve çam ağaçlarının yaygın olması arıcılığı kolaylaştırır. Arıcılığın yaygın olduğu merkezlerin en önemli ortak özelliklerinden biri de tarım alanlarının dar, engebelerin fazla olmasıdır. Bu şartları taşımadığı için Konya'nın arıcılığa daha az elverişli olduğu söylenebilir.

(Cevap A)

6. Küçükbaş hayvancılık faaliyeti bozkır bitki örtüsünün, büyükbaş hayvancılık faaliyeti ise gür çayırların olduğu yerlerde yaygın olarak yapılır. Ülkemizde küçükbaş hayvancılık en çok İç Anadolu'da, büyükbaş hayvancılık ise Doğu Anadolu'da yapılır.

(Cevap D)

7. Türkiye'de şeker pancarı üretimin yapıldığı yerlerde besi ve ahır hayvancılığı gelişmiştir. Türkiye'de şeker pancarı özellikle İç Batı Anadolu ve İç Anadolu Bölgesi'nde yoğunlaşmaktadır. Uşak, İç Batı Anadolu'da yer alır.

(Cevap A)

8. Kıvrıcık cinsi koyunlar Türkiye'de en fazla Güney Marmara'da beslenmektedir.

(Cevap D)

9. Besin ihtiyacının yem ile karşılanmasından dolayı kümes hayvancılığının iklim ve doğal bitki örtüsü ile ilişkisi yoktur. Ancak yine de bu hayvancılık faaliyetinin Türkiye'nin bazı yörelerinde yoğunlaştığı görülmür. Bu yörelerin ortak özelliği ise tüketici nüfusun pazar imkânlarını artırdığı kalabalıklaşmış büyük kent merkezleri olmalarıdır. Soruda verilen kentler arasında en az tüketici nüfusa sahip olan Amasya'dır. Bu yüzden burada kümes hayvancılığının daha az gelişme göstereceği söylenebilir.

(Cevap E)

10. Küçükbaş hayvan türleri arasında koyun Türkiye'nin doğal koşullarına daha çok uyum sağlamıştır. Bu yüzden sayıca en fazla beslenen hayvan koyundur. Ancak koyundan elde edilen et ve süt verimi daha düşük olur.

(Cevap D)

11. Türkiye kıyılarında kirliliğin fazla olması, açık deniz balıkçılığının az olması, balıkçıların araç ve gereçlerinin sınırlı olması, denizlerin balık bakımından fakir olması, usulsüz avlanma, depolama ve pazarlama olanaklarının yetersiz olması gibi nedenlerle balıkçılık yeterince gelişmemiştir.

(Cevap D)

12. Sorudaki açıklamada tavuk çiftliklerinin ülkemizin her yöresinde yapılabildiği ancak kalabalık nüfusa sahip olan yerlerde yoğunlaştığından bahsedilmiştir. Buna göre, Türkiye'de en yoğun nüfusa sahip olan Güney Marmara ve Ege'de modern tavuk çiftliklerinin yoğunlaştığı söylenebilir.

(Cevap B)

13. İpek böcekçiliği, dut ağacının yetiştiği yerlerde yapılmaktadır. Dut ağacının yapraklarıyla beslenen ipek böceğinin kozasından ipek elde edilir. Türkiye'nin kurak ve çok soğuk alanları dışında kalan sahalarda, dut ağacı yetiştirilmesine elverişlidir. Marmara Bölgesi'nde ipek böcekçiliği yaygın olarak yapılır. Erzurum – Kars Bölümü çok soğuk olduğu için ipek böcekçiliğinin ekonomik değeri yoktur.

(Cevap A)

14. Türkiye'de sorudaki açıklamaya göre; sıcaklığın düşük, oksijen miktarının fazla olduğu ve dolayısıyla en fazla balıkçılık gelirine katkısı olan yer Karadeniz kıyılarıdır.

(Cevap A)

TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK

1. Karadeniz'de dağların denize paralel uzanması ve kıyı ile iç kesimler arasında farklılıkların olması sebebiyle farklı ekonomik etkinlikler yapılır. Ayrıca ekonomik faaliyetler genellikle kıyı kesimlerde yoğunlaşmıştır. Bunlar:

- Bafra, Çarşamba Ovası'nda çeltik yetiştirmek
- Rize çevresinde yaylacılık-arıcılık yapmak
- Sinop, Trabzon çevresinde balıkçılık yapmak
- Bolu çevresinde büyükbaş hayvancılık yine Bolu - Mergen çevresinde kümes hayvancılığı yapmaktır.

Ancak, E seçeneğinde Giresun'da kümes hayvancılığı yapmak seçeneği yanlıştır. Çünkü kümes hayvancılığı genellikle büyük kentlerin çevresinde yapılır. Sebebi ise, pazarlama ve tüketimdir. Bu hayvancılığın iklime bağlılığının olmaması da önemlidir.

(Cevap E)

2. Balık yetiştirme işlemine kültür balıkçılığı denir. Kültür balıkçılığı denizlerde, dalyan adı verilen özel hazırlanmış havuzlarda yapılır. Bu havuzlarda daha çok çupra ve levrek yetiştirilir. İzmir, Muğla ve Aydın, denizlerde bu şekilde en çok balık yetiştirilen illerdir.

(Cevap B)

3. Denizlerin tuzluluk oranını etkileyen en önemli faktör enlemdir. Akdeniz enlem itibarıyla güneyde yer almasından dolayı sıcaklığa bağlı olarak buharlaşma miktarı fazla olduğundan tuzluluk oranı yüksektir. Su sıcaklığının yüksek ve suyun tuzlu olması Akdeniz'de balıkçılığı olumsuz etkilediğinden bu kıyılardaki balıkçılığın Türkiye ekonomisine katkısı en azdır.

(Cevap C)

4. Tahıl tarımı daha çok yağışların az olduğu, yazların kurak geçtiği karasal iklimin hâkim olduğu alanlarda yapılır. Karasal iklimin hâkim olduğu alanlarda bozkırlar geniş yer kaplar. Bu yüzden Orta Anadolu'da küçükbaş hayvancılığın yaygın olması beklenir.

(Cevap B)

5. Akdeniz'in kıyı kesiminde; yer yer falezlerin görülmesi, dağların kıyıya yakın ve paralel uzanmasının bir sonucudur. Karstik şekillerin yaygın olması ise kireç taşı, jips ve kaya tuzu gibi karstik arazi yapısından kaynaklanmaktadır. Kış ılıkliğına ve güneşlenme süresinin fazla olmasına bağlı olarak seracılık yani örtü altı tarımı gelişmiştir. Yine akarsu ağzlarında delta ovalarının varlığı, özellikle Akdeniz'in doğu kıyılarında denizin sığ olmasının bir sonucudur. Ancak, kıyı kesiminin en önemli geçim kaynağı hayvancılıktır demek doğru bir ifade olmaz.

(Cevap B)

6. Tavuk, kaz, hindi, ördek ve tavşan besiciliği kümes hayvancılığı olarak ifade edilmektedir.

Ülkemizde ticari amaçla en çok beslenen kümes hayvanı tavuktur. Tavuk besiciliği, daha çok büyük tüketim merkezlerine yakın yerlerde gelişmiştir. Bolu, Manisa, Balıkesir ve Sakarya et tavuğu besiciliğinde ilk sıralarda yer alan illerdir. Yumurta tavuğu besiciliğinde ise Afyonkarahisar, Konya ve Manisa ilk sıradadır. Ancak III numaralı yerde bulunan Erzurum- Kars yöresinde modern kümes hayvancılığının yoğun olduğu söylenemez.

(Cevap C)

7. Ülkemizde ticari amaçla en çok beslenen kümes hayvanı tavuktur. Tavuk besiciliği, daha çok büyük tüketim merkezlerine yakın yerlerde gelişmiştir. Bolu, Manisa, Balıkesir ve Sakarya et tavuğu besiciliğinde ilk sıralarda yer alan illerdir. Yumurta tavuğu besiciliğinde ise Afyonkarahisar, Konya ve Manisa ilk sıradadır.

(Cevap B)

8. Türkiye'de hayvansal üretimde görülen düşük verimin nedeni, yerli hayvan ırklarına ait et ve süt veriminin düşük olmasıdır. Özellikle iç kesimlerde etkili olan yarı kurak iklim koşulları ile bozkır bitki örtüsünün varlığı, koyun yetiştiriciliğinin yaygın olarak yapılmasına imkân sağlamaktadır. Koyun yetiştiriciliğinin başlıca sorunları arasında et ve süt veriminin düşük olduğu yerli ırkın çoğunlukta olması yer alır.

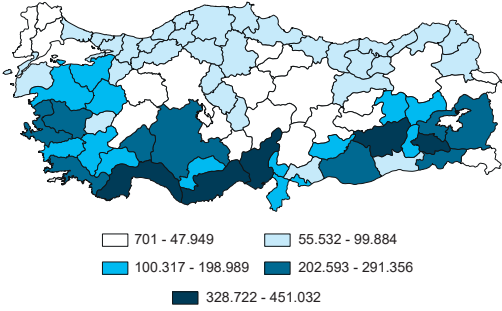
(Cevap B)

9. Türkiye'de koyun ırkları; Marmara'nın güneyinde Karacabey merinosu, Anadolu'nun batısında kıvrırcık, iç ve doğu kesimlerde mor karaman, Orta Anadolu'nun batısında da dağlıç şeklinde dağılışı göstermektedir. Devletin bunların sayısını azaltmak gibi bir politikası yoktur. Türkiye'de koyundan sonra en çok yetiştirilen küçükbaş hayvan türü olan kıl keçisidir. Devlet, ormanlara verdiği zarar nedeniyle kıl keçisinin sayısını azaltmaya yönelik bir politika izlemektedir. Ekonomik değeri oldukça yüksek olan bir diğer keçi türü de tiftik (Ankara) keçisidir.

(Cevap A)

10.

Ülkemizde kıl keçisi eti, sütü, kılı ve derisi için beslenir. Kıl keçisi engebeli araziye uyumlu, kayalık arazilere tırmanabilen bir hayvandır. Çalılık alanlar kıl keçisi besiciliğine daha elverişlidir. Bu nedenle ülkemizde kıl keçisi daha çok maki alanlarında beslenmektedir. Ülkemizde, her yörede kıl keçisi beslenir. Ancak kıl keçisi besiciliği özellikle Akdeniz'in dağlık kesimlerinde gelişmiştir. TÜİK 2016 verilerine göre ülkemizde 10 milyondan fazla kıl keçisi beslenmektedir. (II nolu alan) Mersin, Antalya ve (III nolu alan) Siirt kıl keçisi besiciliğinin en fazla olduğu yerlerdir. Devlet, ormanlara verdiği zarar nedeniyle kıl keçisinin sayısını azaltmaya yönelik bir politika izlemektedir. Ancak bu alanlarda halen kıl keçisi yetiştiriciliği yaygındır.

(Cevap C)

11. Sınırlı sayıda beslenen tiftik keçisinin tiftiği ve derisi değerlidir. Bu keçi, daha çok tiftiği için beslenir. Türkiye'de çok İç Anadolu'da yetiştirilen ve Ankara keçisi olarak da bilinen bu keçi türünün yarısından fazlası Ankara'da beslenir. Bundan dolayı tiftik keçisi aynı zamanda başkentin bir sembolüdür. Başta Siirt olmak üzere Güneydoğu Anadolu illerinde de tiftik keçisi besiciliği yapılmaktadır.

(Cevap B)

12. Türkiye'de koyundan sonra en çok yetiştirilen küçükbaş hayvan türü olan kıl keçisi özellikle dağlık ve engebeli alanlarda yaygın olarak görülmektedir. Devlet, ormanlara verdiği zarar nedeniyle kıl keçisinin sayısını azaltmaya yönelik bir politika izlemektedir. Ancak halen özellikle Toroslarda yaygın olarak görülmektedir. Mersin (IV nolu alan), Antalya (III nolu alan) ve Siirt kıl keçisi besiciliğinin en fazla olduğu yerlerdir.

(Cevap C)

13. Farklı iklim tiplerinin görüldüğü Türkiye, zengin ve çeşitlilik gösteren bitki örtüsüne sahiptir. Bu yüzden arıcılık faaliyetleri Türkiye'nin çoğu yerinde yapılmaktadır. Kars, Bitlis, Hakkâri, Rize, Ordu, Ankara, Muğla, Erzurum ve Konya arıcılık faaliyetleri sonucu üretilen ballarıyla ülke genelinde ön plana çıkan illerdir. Ayrıca Türkiye'nin bal üretiminde yıllardır, Muğla ve Ordu ilk sırada yer almaktadır.

(Cevap A)

14. Ülkemizde, her yörede bu hayvan türü beslenir. Ülkemizde kıl keçisi eti, sütü, kılı ve derisi için beslenen bir hayvandır. Kıl keçisi engebeli araziye uyumlu, kayalık arazilere tırmanabilen bir canlıdır. Çalılık alanlar kıl keçisi besiciliğine daha elverişlidir. Bu nedenle ülkemizde kıl keçisi daha çok maki alanlarında, özellikle de Akdeniz'in dağlık kesimlerinde gelişmiştir. TÜİK 2019 verilerine göre ülkemizde 10 milyondan fazla kıl keçisi beslenmektedir. Mersin, Antalya, Şırnak ve Siirt kıl keçisi besiciliğinin en fazla olduğu yerlerdir.

(Cevap E)

15. Türkiye'de doğal ortam koşulları ve sosyoekonomik nedenlere bağlı olarak küçükbaş hayvan sayısı çoktur. Özellikle iç kesimlerde (I ve II nolu alanlar) etkili olan yarı kurak iklim koşulları ile bozkır bitki örtüsünün varlığı, koyun yetiştiriciliğinin yaygın olarak yapılmasına imkân sağlamaktadır.

(Cevap C)

16. Türkiye'de arıcılık hemen her yörede gerçekleştirilen bir etkinliktir. Türkiye'de bitki çeşidinin fazla ve bu bitkilerin önemli bir kısmının endemik olması, ülkemizde arıcılığın gelişmesini sağlamıştır. Türkiye'nin bal üretiminde yıllardır, haritada işaretlerin yoğunlaştığı; Muğla ve Ordu ilk sırada yer almaktadır. Bu illerin yanı sıra Adana, Aydın, Mersin, Sivas ve Balıkesir de bal üretiminde önemli bir yere sahiptir.

(Cevap C)

TÜRKİYE'DE TİCARET

1. Bir ülkede bir yıl boyunca ulusal kaynaklardan elde edilen mal ve hizmetlerin piyasa fiyatlarına göre hesaplanan toplam değerine gayrisafi millî hasıla (GS-MH) denir. Haritada gösterilen kentlerden olan Bursa'da ticari faaliyetler daha fazla gelişmiştir. Bu yüzden Bursa'daki ticari faaliyetlerin gayrisafi millî hasıladaki payı daha fazladır.

(Cevap B)

2. Giderek dünyanın önemli ekonomik güçlerinden biri haline gelen Türkiye, özellikle 2000 yılından itibaren ihracatta büyük atılımlar gerçekleştirdi. Otomotiv, beyaz eşya, hazır giyim, demir – çelik, motorlu kara taşıtları, elektronik makine ve çeşitli cihazlar Türkiye'nin dış ticaretindeki en önemli ürünlerdir. Ayrıca bu ürünlerin ihracatının artması demek, toplam ihracat geliri içinde tarım ürünlerinin payının azalması demektir.

(Cevap D)

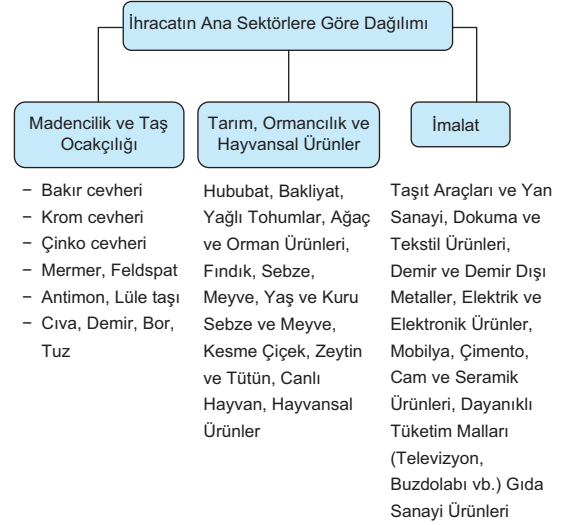
3. Türkiye'de ticaretin geliştiği büyük şehirlere en çok, işlenmiş sanayi ürünleri gönderilirken kırsal kesimden büyük şehirlere tarım ürünleri ve sanayi ham maddeleri gönderilir. Buna göre, Türkiye'deki ticari faaliyetlerin gelişmesinde ulaşım, sanayi ve tarım unsurlarının tamamı da etkide bulunmaktadır.

(Cevap E)

4. Türkiye'nin yerli petrol ve doğal gaz üretiminin tüketimi karşılması çok uzaktır. Bu yüzden Türkiye'nin ithalatında bu enerji kaynaklarının önemli bir payı söz konusudur. Türkiye'nin petrol ve doğal gaz ithal ettiği ülkenin başında ise; Rusya, Azerbaycan, İran ve Irak gelir. Ancak Gürcistan'ın bu enerji kaynaklarının üreticisi olan ülkeler arasında yer aldığı söylenemez.

(Cevap B)

5. Aşağıdaki şemadan Türkiye'nin ihracatında yer alan malların ne kadar çok çeşitli olduğuna ulaşılabılır. Ancak soruda en çok gelir getiren ürün sorulmaktadır. Yanda verilen tablodaki veriler incelendiğinde de 2015 yılında sanayi mallarının ihracatta yer alan sektörler arasında en yüksek paya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre Türkiye'nin motorlu kara taşıtları ve aksamının son yıllardaki ihracatında en yüksek paya sahip olduğu söylenebilir.

(Cevap D)

6. Dış ticaretin gösterdiği gelişmeler, Türkiye ekonomisindeki gelişimde önemli rol oynamıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye'nin ihracatında ham madde ve tarımsal ürünler önemli bir yer tutarken bugün ihracatımızın çok büyük bir kısmını imalat sanayisi oluşturmaktadır. Geçmişten bugüne dış ticaret, hem ihracat hem de ithalat bakımından hızla artmış, tarım ürünlerinin yerini sanayi ürünleri almıştır. Bu gelişme üzerinde nüfus yoğunluğu ülke içinde farklılıklar göstermesi etkili olmamıştır. Bu durum daha çok iç ticaretin gelişmesinde rol oynar.

(Cevap D)

7. Türkiye'de üçüncül faaliyetlerde çalışanların oranı daha çok batı bölgemizde fazladır. Bu durum gelişmişlik seviyesi ile ilgilidir. Buna göre I nolu alanda (Doğu Karadeniz Bölümü) tarımsal faaliyetler ön plana çıktığından üçüncül ekonomik faaliyetlerde çalışanlar daha az olacaktır.

NOT

Birincil faaliyetler grubunu (tarım ve hayvancılık); çiftçi, çoban, balıkçı, ormancı, madenci gibi çalışanlar oluşturur.
İkincil faaliyetler grubunu (sanayi); fabrika ve inşaat işçileri gibi çalışanlar oluşturur.
Üçüncül faaliyetler grubunu (hizmet); doktor, öğretmen, avukat, polis, mühendis, bankacı gibi çalışanlar oluşturur.

(Cevap A)

8. Türkiye'de sanayinin hızla gelişmesi, kişi başına düşen milli gelirin artması ve gelişen teknolojiyle birlikte ülkeler arasında yaptığı ithalat ve ihracat artmış, mal ve hizmetler oldukça çeşitlenmiştir. Türkiye'nin dış ticaret açığı hiçbir dönem kapanmamıştır. Bu durum ihracat gelirlerinin ithalat giderlerini karşılamaya yetmediğini kanıtlar. Endüstrinin gelişmesi işlenmiş ürünlerin ihracatını artırırken, artan enerji tüketimi petrol ve doğal gaz gibi enerji kaynaklarının ithalatını artırmıştır. Bu durum üzerinde transit yolların gelişmesi ve yabancı sermayenin yaptığı yatırımlar da etkilidir. Ancak devletin vergi gelirlerinin artması bu dış ticaret faaliyetlerinin nedeni olarak değil de sonucu olarak karşımıza çıkar.

(Cevap D)

9. Anadolu'nun üç kıta arasında yer alması, önemli boğaz ve denizlere sahip olması bu topraklara hâkim olan Hititlerden Bizanslılara, Selçuklulardan Osmanlı'ya pek çok medeniyetin ekonomik ve siyasi gücü elinde bulundurmasını sağlamıştır. Bu topraklar üzerinden geçen Kral Yolu, İpek Yolu ve Baharat Yolu gibi önemli tarihî yollar Anadolu'ya hükmeden devletleri dönemin siyasi gücü yapmıştır. Ancak sorudaki metinde Kral Yolu geçmemektedir. Eski çağlara ait bu ticaret yolu Doğu medeniyetlerinden değil; Ege kıyılarındaki Lidya medeniyetinden başlardı.

(Cevap E)

10. Türkiye'nin toplam nüfusu 85 milyondan (TÜİK 2023) fazladır. Bir ürünün ihraç edilebilmesi için üretim miktarının tüketim miktarından fazla olması gerekir. Ülkemizin nüfusu fazla olduğundan üretilen buğdayın tamamı (bazı yıllar az da olsa ithal edilir, bazı yıllar ise ihraç edilir) iç tüketimi karşılamada kullanılır. Bu nedenle buğdayın ihracattaki payı çok düşüktür.

(Cevap C)

11. Bir ülkenin ithalat (alım) ve ihracatında (satım) yer alan ürünlere bakarak gelişmiş ve gelişmemiş bir ülke olduğuna dair yorumlar yapılabilir. Bir ülke ham madde yerine işlenmiş mamul alıyorsa bu ülke gelişmemiş yorumunu yapabiliriz. Türkiye gelişmekte olan ülkeler içerisinde yer aldığından Türkiye'de tarıma bağlı dış satım gelirlerinin payı azalmaktadır. Bu ise Türkiye'de sanayi (endüstri) ürünlerinin payının arttığına en büyük göstergesidir.

(Cevap E)

12. Sorudaki açıklamaya göre, farklı iklim şartlarının görüldüğü alanlar arasında, farklı tarım ürünleri yetiştirileceği için, iç ticaret yapılır. Bu yüzden Karadeniz kıyıları boyunca mısır tarımı (I) yaygın olacağından ve Ege Güney Marmara kıyıları boyunca da zeytin tarımı (V) yaygın olacağından söz konusu ürünlerin ticareti yapılmaz.

(Cevap A)

13. Türkiye'nin ihracatta en fazla gelir elde ettiği maden mermerdir. Mermer daha çok inşaat sektöründe kullanılır, çıkarımında Ege bölgesi ilk sırada yer alır.

(Cevap E)

TÜRKİYE'DE TİCARET

1. Türkiye; Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirlerine en fazla yaklaştığı yerde bulunur. Stratejik önemi bulunan enerji ve yeraltı kaynaklarına sahiptir ve bu kaynaklar bakımından zengin ülkelere komşudur. Karadeniz'e komşu ülkeler ve diğer ülkeler ile arasındaki deniz ticaretini boğazlar vasıtasıyla yapar. Bu durum ülkemize stratejik önem kazandırır.

Ülkemizin, tarihi ve doğal turizm olanaklarının fazla olması yönüyle turizmden elde ettiği gelirleri de fazladır. Farklı mevsimlerin yaşanabilmesi ve iklim çeşitliliğinin fazla olması tarım ürünlerinde çeşitliliği de artırır. Ancak Türkiye'nin zengin doğal gaz ve petrol yataklarına sahip olduğu söylenemez. Bu kaynaklara olan ihtiyacımız ithalat yoluyla karşılanır. Bu durum ithalat giderlerimizin yüksek olmasına ve ekonominin olumsuz yönde etkilenmesine neden olur.

(Cevap D)

2. Türkiye'nin son yıllarda kalkınma hızının arttığının kanıtı sayılabilecek bazı gelişmeler yaşanmaktadır. İhracatında sanayi ürünlerinin payının artması ve dolayısıyla ihracat gelirlerinin artması bu durumun en belirgin göstergelerindedir.

Doğal koşulların tarım vb. ekonomik faaliyetler üzerindeki kontrol edici olumsuz etkileri azalmıştır.

Kadının iş hayatına daha fazla oranda katılması, eğitim ve kültür seviyesinin artması vb. etkenler gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de nüfus artış hızının azalmasına neden olmuştur. Ancak Türkiye'de artan sanayi faaliyetleri ham maddeye olan talepleri de artırmıştır. Buna bağlı olarak ülkemizde ham madde ihracatının değil, tam tersine ham madde ithalatının arttığı söylenebilir.

(Cevap C)

3. İstanbul, Türkiye'de ulaşım olanaklarının kültürel etkinliklerin, endüstri ve turizmin merkezi olması koşuluyla hızla gelişerek bir metropol hâlini alırken bu gelişmede madencilik payı en azdır.

(Cevap B)

4. Coğrafi koşullar şehirlerin gelişmesinde önemli bir rol oynar. Bursa'nın Güney Marmara'da yer alması arazinin sade olması, iklim koşullarının ve ulaşımın elverişli olması gelişmesinde önemli rol oynar. Ancak Bursa'da yer altı kaynağı çeşidi azdır.

(Cevap D)

5. Gümrük vergisi; dış ticaret yapan iki veya daha fazla ülke arasında; mal ve hizmetlerin ülkeye girişi sırasında alınan vergidir. Dünya piyasasında rekabet edebilmeyi artırıcı ve aynı zamanda iç piyasayı güçlendirici düzenli ve devamlı politikaların uygulanmasında gümrük vergileri önemlidir. Buna göre, Türkiye'de uygulanan gümrük vergileri ile ülke sanayisi korunmuş olur. Şöyle ki, dış piyasalardan daha ucuza üretilen bir mal ülkeye ucuz bir fiyatla girince yerli sanayi olumsuz etkilenecektir. Yerli sanayinin iç piyasaya mal satamamasıyla birlikte yerli üretim azalıp işsizlik artacaktır. Bu yüzden dış ülkelerden iç piyasadan daha ucuza mal veya hizmet geldiğinde belirli bir gümrük vergisi alınarak yerli üretici korunmuş olur. Buna karşılık dış ülkeden mal veya hizmet gönderen firma da, ödemek zorunda olduğu gümrük vergisini çıkarabilmek için mal ve hizmetin fiyatını artırır.

Buna göre, hazır tüketime sunulan, otomobil, giyim, beyaz eşya vb. ürünlerin vergisi farklı, ancak üretimde yerli sanayicinin kullanacağı tekstil vb. makinele- rin vergisi farklı olmalıdır.

(Cevap D)

6. Türkiye'de iç ticaretin canlı olmasının nedenleri;
- nüfusun fazla olması ve bölgeler arasında büyük nüfus farklarının bulunması,
  - iklim çeşitliliğine bağlı olarak her bölgede farklı tarım ürünlerinin yetişmesi ve farklı dönemlerde olgunlaşması,
  - ulaşım ve tanıtım imkânlarının gelişmesi,
  - endüstrinin gelişmesi,
  - endüstri ürünlerinin çeşitlenmesidir. ancak doğal ortamın ve tarihî dokunun korunması turizmi geliştirmeye yönelik bir faaliyetler.

(Cevap C)

7. Türkiye'de dış ticaret açığının kapatılabilmesi için alınması gereken önlemler şunlardır:
- turizm gelirlerini artırmak,
  - dış satım için yeni pazarlar bulmak,
  - sanayi ürünlerinin ihracatını artırmak,
  - ithalat giderlerini azaltmak,
  - dış pazarlara dünya ölçeğinde tanınmış, kaliteli, ucuz ürünler sunmaktır.

(Cevap E)

8. Çatalca - Kocaeli Bölümü'nde İstanbul, Ege (kıyı) Bölümü'nde İzmir en önemli iç ticaret merkezleridir. Bu yüzden söz konusu bölümler için Adapazarı ve Aydın illeri yanlış bir eşleştirme olur. Ancak Orta Kızılırmak Bölümü'nde Kayseri, Güney Marmara'da ise Bursa kentleri en önemli ticaret merkezini oluştururlar.

(Cevap C)

9. Türkiye, Eski Dünya karaları olarak bilinen Asya, Avrupa ve Afrika'nın birbirine en çok yaklaştığı alanda, en eski medeniyetlerin beşiği olan Akdeniz Havzası içinde yer almaktadır. Anadolu topraklarına tarih boyunca çeşitli milletler yerleşmiştir. Ülkemiz toprakları coğrafi konumu ve diğer coğrafi özellikleri nedeniyle bölgesel önem taşıyan çok sayıda uygarlığın doğduğu, geliştiği bir alan olmuştur.

Bu durum üzerinde elbette su kaynakları, yer şekilleri vb. coğrafi özellikler de etkili olmuştur. Ancak en önemli ve temel etken coğrafi konum bakımından Türkiye'nin çok elverişli ve stratejik bölgede yer almasıdır.

(Cevap A)

10. Dağlık ve engebeli sahalar Türkiye'nin önemli bir kısmını kapsar. Bu alaylarda tarım, sanayi ve yerleşme yoğun değildir. Ancak kış turizmi, arıcılık, hayvancılık, madencilik gibi bazı ekonomik faaliyetler göze çarpar. Ancak iklim şartları elverişsiz olduğundan bu tür yerlerde sebzeçiliğin önem kazandığı söylenemez.

(Cevap D)

11. Türkiye aktif bir nüfusa sahiptir. Genç nüfus oranı yüksektir. Bu da iş gücü potansiyeli bakımından zengin olmasını sağlar. Ancak yıllara göre nüfus artış hızının sürekli azalması ve yaşlı nüfus oranının artması gelecekte iş gücü potansiyelimizin daha zengin olmasını değil, azalmasını sağlayacaktır.

Bunun dışında Türkiye'de çeşitli hayvancılık ve tarım faaliyetlerinin yaygın olması, coğrafi konumunun sağladığı avantajlar ile milletlerarası siyasette, ticarete vb. konularda önemli bir yerinin olması doğru kabul edilecek özellikler arasında yer alır.

(Cevap E)

12. Ticaret, toptan ve perakende olmak üzere iki şekilde yapılır. Toptan ticarete mallar, büyük miktarlarda ve perakende fiyatının altında bir fiyatla tüccar veya firmalara satılır. Fabrikalar, toptancı halleri, borsalar ve ana bayiler toptan ticaretin yapıldığı başlıca yerlerdir. Perakende ticarete ise mallar doğrudan tüketiciye satılır. Ancak sorudaki açıklama transit ticaret ile ilgilidir. Ticaret, gerçekleşme şekline göre; iç ticaret, dış ticaret ve transit ticaret olarak üç gruba ayrılır. Transit ticaret sayesinde Türkiye önemli gelir elde etmektedir. Yabancı ülkelere ait araçlar, Türkiye topraklarından geçerken belirli bir ücret öderler. Bu araçlar, Türkiye'den geçerken bazı gereksinimlerini de karşılarlar. Böylece komşu ülkeler Türkiye üzerinden gerçekleştirdiği ticari faaliyetlerde Türkiye ekonomisine de belirli oranda katkıda bulunurlar.

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE TİCARET

1. Çatalca - Kocaeli'nin yoğun göç alması insandan kaynaklanan (sanayi) yani beşerî faktörler arasında yer alır.

(Cevap B)

2. Ham maddenin ithal edilmesi, işlenmiş ürün ve eşyaların ise ihraç edilmesi söz konusu ülke endüstrisinin gelişmiş olduğu anlamına gelir.

(Cevap A)

3. • Konya; İç Anadolu Bölgesi'nin,
• Malatya; Doğu Anadolu Bölgesi'nin,
• Trabzon; Karadeniz Bölgesi'nin,
• Gaziantep; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin ticaret merkezi konumundadır. Ancak Uşak ilinin böyle bir fonksiyona sahip olduğundan söz edilemez.

(Cevap B)

4. Türkiye'de toprakların çeşitli olması, önemli ticaret yolları üzerinde bulunması, ülkede farklı tarım ürünlerinin yetiştirilmesi, enerji potansiyeli yüksek akarsuların bulunması Türkiye ekonomisini olumlu etkiler. Fakat ortalama yükseltinin fazla olması ekonomiyi olumsuz etkiler.

(Cevap C)

5. Söz konusu ülke ham madde alıp işleyerek sanayi ürünleri satar. Bu da gelişmiş bir ülkenin özelliğidir.

(Cevap C)

6. Jeotermal enerji yer altından gelen sıcak su enerjisidir. Bu enerji kaynağının ithalat ya da ihracatı mümkün değildir. Aşağıdaki tabloda, Türkiye'nin dış alımında en çok yer tutan ürünler ve dünya pazarındaki oranları (2018, TÜİK ve DTÖ) gösterilmiştir.

Ürün veya Ürün Grubu	Dış Alım (milyar dolar)	Dünya İthalatında Payı %	Dünya İthalatında Sıralaması
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar	25,7	1,1	25.
Fosil yakıtları ve yağları	20	0,8	24.
Demir - çelik	17,3	4	5.
Elektrikli makinalar ve elektronik cihazlar	16,5	0,6	33.
Motorlu kara taşıtları ile parça ve aksesuarları	13,8	0,9	24.
Plastikler ve mamulleri	12,9	1,9	16.
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar	12,5	2	12.
Organik kimyasallar	5,6	1,2	20.
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü ve tıbbi cihazlar	4,6	0,8	27.

(Cevap B)

7. Ticaret benzer tarım ürünlerinin yetiştirildiği bölgeler arasında daha az, farklı ürünlerin yetiştirildiği bölgeler arasında daha çoktur.

(Cevap E)

8. Cumhuriyetin ilk yıllarında sanayileşmeye büyük önem verilmiştir. Sanayileşme adına en önemli adım, 1923'te İzmir İ. İktisat Kongresi'nde atılmıştır. Özellikle sanayi sektöründe gelişmeyi teşvik edici birçok önlem alınması bu kongrede kararlaştırılmıştır. O günkü koşullarda özel sektör çok yetersiz ve sermayesi de kısıtlı idi. Bu yüzden birçok kararların alınması ve uygulanması Devlet eliyle olmuştur.

(Cevap D)

9. Sorudaki açıklamada geçen durum özellikle büyük ve kalabalık kentlerimizde görülmektedir. Bu tür kentlerimizde her geçen yıl açılan ve "AVM" denilen alışveriş merkezleri ticaretin gelişmesini sağlamaktadır. Ankara'da seçeneklerde geçen en gelişmiş kenttir.

(Cevap E)

10. Sorudaki açıklamada yalnızca ihracat gelirleri ve ithalat giderlerinden bahsedilmiştir. Buna göre, ithalat ve ihracatın toplamı anlamına gelen dış ticaret hacmi (II) hakkında ve ihracatın ithalatın altında olmasına bağlı olarak oluşan dış ticaret açığı (I) hakkında daha kesin yorumlar yapılabilir. Yalnızca bu iki konu doğrudan rakamlarla ifade edilebildiğinden daha ke-sindir.

(Cevap A)

11. Dış ticaret açığının azalmasında etkili olan faktörler:

- Dış pazarlarda dünya ölçeğinde tanınmış kaliteli ucuz ürünler sunma.
- Dış satım için yeni pazarlar bulma.
- Turizm gelirlerini artırma.
- Sanayi ürünleri ihracatını artırıp ithalat giderlerini azaltmadır.

Ülke nüfusunun artması ise dış ticaret açığının artmasına neden olur.

(Cevap C)

12. Soruda verilen tabloda Türkiye'nin tarım ürünlerine yönelik olarak yaptığı dış ticarete elde edilen gelirler değil; yalnızca ihracatın ithalatı karşılama oranları verilmiştir. Buna göre 2017 yılında bu oranın % 100'ün altında olması; ihracat gelirlerinin ithalat giderlerinin altında olduğu yani dış ticaretin açık verdiği anlamına gelir.

(Cevap A)

13. Türkiye'nin kâğıt ve kâğıt hamuru anlamına gelen "selüloz" üretimi, tüketimini karşılamaktan uzaktır. Bu yüzden ihracatının yapıldığı veya ihracat gelirlerinin arttığı söylenemez. Ancak beyaz eşya, dokuma - tekstil ürünleri, dayanıklı tüketim malları ve otomotiv yedek parçası, her geçen yıl değeri artan Türkiye'nin önemli ihraç ürünleridir.

(Cevap A)

TÜRKİYE'DE TİCARET

1. Bölgeler arası enerji üretiminin farklılaşması iç ticaretin gelişmesinde etkili değildir. Turizm etkinliklerinin, üretilen tarım ürünlerinin, sanayi ürünlerinin farklı olması iç ticaretin canlı olmasını sağlar.

(Cevap D)

2. Türkiye'de iç ticaret hacminin fazla olmasında ve giderek artmasında doğal bitki örtüsü çeşitliliği önemli bir rol oynamamıştır.

(Cevap E)

3. Seçeneklerde verilen ürünlerden muz tropikal bir iklim ürünü olduğundan ülkemizde Anamur'da yetiştirilir. Ama yetiştirilen bu ürünün kalitesi ve üretim miktarının düşük olması nedeniyle dış satımda önemli bir paya sahip değildir.

(Cevap B)

4. Bor madeninin otomotiv, uçak, uzay, gemi gibi birçok kullanım alanı vardır. Bu nedenle bor madenine olan talep fazladır.

(Cevap D)

5. Türkiye'nin hızla gelişmesine bağlı olarak ihracat ürünlerinde en büyük paya günümüzde sanayi ürünleri sahiptir.

(Cevap D)

6. Ülke sınırları içerisindeki her türlü mal ve hizmet alım satımına iç ticaret denir. Ülkemizde iç ticaret hareketli bir yapıya sahiptir. Bu canlılıkta; ülkemizdeki iklim çeşitliliğine bağlı olarak yetişen farklı tarım ürünleri önemli rol oynar. Buna göre haritada verilen kentlerden; Rize – Aydın arasında çay, Aydın – Hakkari arasında zeytin ürünlerinin ticareti daha fazladır.

(Cevap D)

7. Türkiye'de toplam nüfusun fazla olması nedeniyle üretilen birçok ürün iç tüketimi karşılayamamaktadır. Bu durum ihracattan elde edilen gelirin azalmasına ve ithalata ödenen giderin artmasına neden olmuştur. Nüfusun fazla olması ihracattan elde edilen gelirin artış hızını düşürmektedir.

(Cevap E)

8. Türkiye'de sanayileşme ile birlikte;
- dış ticaret hacmi
  - ithalatta ham maddenin payı
  - kırdan kente göç
  - kentleşme oranı
  - sanayi ürünlerinin dış ticaretteki payı
  - enerji tüketimi
  - kişi başına düşen gelir artar.

Dışarıya göç ve tarımda çalışan kişi sayısı azalır.

(Cevap C)

9. Sorudaki açıklamaya göre, birincil ekonomik faaliyetler; tarım, hayvancılık, madencilik, balıkçılık vb. sektörlerdir. Buna göre yalnızca madenci meslek grubu birincil ekonomik faaliyetlere dahil edilebilir.

(Cevap B)

10. • Toros Dağları'nın kuzey ve güney yamaçlarında bakı faktörünün etkisiyle ortaya çıkan sıcaklık farkı, farklı tarım ürünlerinin yetiştirilmesine olanak sağlar.
- Kıyı Ege'de en çok yağışın kış mevsiminde düşmesi, akarsuların bu dönemdeki akımlarını (debiti) artırır.
- Tuz Gölü çevresinde kuraklığa bağlı olarak rüzgâr erozyonu şiddetlidir.
- Çukurova'da sıcaklık ortalamalarına bağlı olarak, bir yılda birden fazla tarım ürünü alınır.

Bütün bu açıklamaların ortaya çıkmasındaki en temel etken iklim şartlarıdır. Ancak, Yukarı Fırat Bölümü'nde maden rezervi ve çeşitliliğin fazla olması üzerinde iklim şartları değil jeolojik yapı etkili olmuştur. Bu bölümde;

- Malatya (Hekimhan), Sivas (Divriği); Demir
- Elazığ (Maden); Bakır
- Elazığ (Guleman ve Palu); Krom
- Afşin – Elbistan; Linyit
- Keban; Kurşun ve çinko gibi hem bol miktarda hem de çeşitli maden çıkarımı yapılmaktadır.

(Cevap E)

11. Yurdumuzda iç ticaret 1950 yılından sonra daha fazla önem kazanmıştır. Bu durumun nedeni üretim ve tüketim bölgeleri arasındaki uygun ve yeterli ulaşım bağlantılarının 1950 yılından sonra sağlanabilmiş olmasıdır. Önceki yıllarda yurdumuzun iç ve yüksek bölgelerindeki yerleşmeler (köy ve kasabalar) kapalı ekonomik bölgeler durumundaydı. Bu bölgelerin ticari faaliyetleri kendi aralarında yani küçük boyutlu yerel pazarlar şeklinde gerçekleşiyordu. Kara yolu ve demir yolu ağlarının gelişmesi, bütün bölgeleri birbirine bağlamış ve bölgesel pazarların giderek önem kazanmasını sağlamıştır.

(Cevap A)

12. Başta büyük şehirler olmak üzere ülkemizin her yöresine Orta Anadolu'dan tahıl, Akdeniz kıyılarından turfanda sebze ve meyve, Trakya'dan ayçiçeği ithal edilir. Doğu Anadolu'da beslenen hayvanlar ve bu hayvanlardan elde edilen hayvansal ürünler yurdumuzun en fazla nüfus yoğunluğuna sahip kuzeybatı kesiminde özellikle İstanbul'da pazarlanır. Doğu Anadolu'ya ise çoğunlukla İstanbul'da üretilen hazır giyim, ilaç, tıbbi malzemeler, elektrikli eşyalar satılır. Ayrıca büyük sanayi merkezlerimizde üretilen madeni eşyalar ve sanayi ürünlerinin diğer yörelere satışı gerçekleştirilmektedir.

(Cevap E)

13. Buğday, zeytin, çay gibi ürünler üretim bölgelerinden Türkiye'nin geneline dağıtılır. Balık ve orman ürünleri ihtiyacının büyük bölümü Karadeniz'den karşılanır. Ancak taş kömürü yalnızca Zonguldak'tan çıkarılır ve daha çok burada tüketilir. Bu yüzden taş kömürü ticareti ülke içinde gelişmemiştir.

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE TİCARET

1. Türkiye'de bazı alanlar serbest bölge olarak kabul edilmiş ve halen ülkemizde uygulanan gümrük kullarının dışında tutulmuştur. Bu uygulamadaki amaç, yurt dışından gelen ürünlerin başka ülkelere daha kolay ihraç edilmesi, teknolojinin ve sermayenin ülkemize daha kolay girmesi, yeni istihdam alanlarının doğmasıdır. Ancak bu uygulamanın ülkeye girecek malların denetimini daha da kolaylaştırdığı söylenemez.

(Cevap E)

2. Türkiye ithal ettiği ürünlerin yarısından fazlasını AB ve OECD üyesi ülkelerden karşılamaktadır. Bu ülkelerden alınan ürünler daha çok sanayi ürünleridir. Almanya, Türkiye'nin en fazla ithalat yaptığı ülkelerin başında gelir. Almanya'yı; Rusya, İtalya, Fransa, ABD, Çin, İngiltere, İsviçre, İspanya, Japonya ve Orta Doğu ülkeleri izlemektedir. İhracat yapılan ülkelerin başında Avrupa Birliği (AB) ülkeleri gelmektedir. Bunlar başta Almanya olmak üzere İngiltere, Fransa ve Hollanda en fazla mal satılan ülkelerdir. Bununla birlikte ABD ve Japonya da ihracatımızda önemli bir paya sahiptir. Türkiye ihracatının yaklaşık 1/5'i İslam ülkeleriyle gerçekleşmektedir. İran ve Suudi Arabistan, bu ülkeler içinde en fazla ihracat yaptıklarımızdır Türkiye Orta Doğu ülkelerinden daha çok petrol; Rusya Federasyonu ve İran'dan ise doğal gaz almaktadır.

(Cevap E)

3. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü 25 Haziran 1992 tarihinde İstanbul'da düzenlenen bir zirvede imzalanan anlaşma ile kurulan ve Karadeniz havzasındaki ülkelerin ekonomik işbirliğini amaçlayan uluslararası kuruluştur. Örgüte Karadeniz'e kıyası olmadığı halde Yunanistan, Azerbaycan, Arnavutluk, Ermenistan gibi ülkeler de üyedir. Ancak üye ülkelerin toprak bütünlüğünün garanti altına alınması gibi bir hedefi bulunmaz.

(Cevap B)

4. Türkiye sanayileşmekte olan bir ülke olduğundan dış ticarete sanayi ürünlerinin payı giderek artmakta, tarım ürünlerinin payı ise giderek azalmaktadır. Sanayileşmeye bağlı olarak ham madde alımı artmaktadır. Bir ülkede dış alıma ödenen gelir, dış satımdan elde edilen gelirden fazla ise o ülkede dış ticaret açığı vardır. Türkiye'nin dış ticaretinde oranı değişmekle beraber dış ticaret açığı vardır. Bu açığı turizm faaliyetleri ile azaltmaya çalışmaktadır.

(Cevap E)

5. Türkiye'nin en fazla ithalat yaptığı ülke doğal gaz nedeniyle Rusya, en fazla ihracat yaptığı ülke ise Almanya'dır.

(Cevap B)

6. İç ticaretin belirlenmesinde en önemli etken nüfustur. Nüfusun fazla olması doğal olarak tüketimi arttırmaktadır. Bu nedenle nüfusu fazla olan yerlerde ticari faaliyetler yaygındır. Dış ticaretin fazla olmasında ise sanayinin ve ulaşımın gelişmiş olması en önemli etkidir. Türkiye'de turizm gelirinin en fazla olduğu il İstanbul'dur. Turizmin canlı olduğu yerlerde ticaret, bankacılık gibi faaliyetler gelişir. Ancak İstanbul ve yakın çevresinde tarımsal faaliyetlerin yapıldığı söylenemez.

(Cevap D)

7. İzmir kenti önemli bir ticaret merkezimizdir. Burada üretilen ürünlerin büyük bir kısmı dış pazarlara sunulmaktadır. Ancak Türkiye'nin tüm kentlerine hava, demir ve deniz yolu ile değil ancak kara yolu ile bağlantısı mümkün olabilir.

(Cevap A)

8. İhracat "dış satım" demektir. Türkiye'nin petrol, taş kömürü, doğal gaz ve tıbbi cihaz gibi ürünleri ihraç değil ithal etmesi beklenir. Ancak Türkiye bor mineralleri üretiminde dünyada birinci sıradadır. Bor minerallerinin de ihracatta önemli bir yeri vardır.

(Cevap A)

9. Bir limanın kara yolu ve demir yolu bağlantılarının ve dış alım - dış satımının fazla olması o limanın hinterlandının (Art bölge) geniş olmasını ifade eder. Türkiye'de dış alım ve dış satımda birinci sırada yer alan limanımız İstanbul Limanı'dır.

(Cevap D)

10. Türkiye'de sanayinin gelişmesi ile beraber enerji tüketimi artmaya başlamıştır. Türkiye'de enerji kaynaklarının yarısından fazlası sanayide kullanılır. Diğer alanlarda enerji kullanımı daha azdır.

(Cevap A)

11. Karadeniz'in kıyı kesimlerinde buğday yetişmediği için mısır çok fazla tüketilir. Bölgede buğday ununun yerini adeta mısır unu almıştır. Ayrıca bölgede çıkarılan taş kömürü yine bu bölgedeki demir çelik fabrikalarının enerji kaynağıdır. Dolayısıyla bölge içi tüketimi fazla olduğundan bu ürünlerin dış ticareti fazla yapılmaz.

(Cevap D)

12. Orta Çağ'da ticaret, belirli merkezlerde yapılmaktaydı ve günümüzdeki kadar yaygın değildi. Bu dönemde önemli ticaret yolları İpek ve Baharat yollarıydı. Çin'den gelip Avrupa'ya ulaşan İpek Yolu, Anadolu üzerinden geçmekteydi. İpek Yolu üzerinde bulunan merkezler, o dönemde ticari bakımdan büyük bir öneme sahipti. Tarihî ticaret yollarından biri de Kral Yolu'ydu. Bir Pers şehri olan ve Basra Körfezi'ne yakın olan Susa şehriden başlayan Kral Yolu, Manisa yakınlarında bulunan Sard şehrine kadar devam ediyordu. Bu yol üzerinde bulunan merkezler de ticari bakımdan önem taşımaktaydı.

(Cevap B)

13. Ülkemiz dış ticaretinde sanayi ürünlerinin payı % 94, tarım ürünlerinin payı ise % 5'tir. Türkiye'nin dış ticaretinde Avrupa birliği ülkeleri ilk sırada gelir. Dış satım gelirleri, dış alım giderlerinden azdır.

(Cevap D)

14. Seçenekleri incelediğimizde, ülkemizde tarımın gelişmesi, endüstri, pazarlama, ulaştırma olanaklarının artması iç ticareti geliştirmekte ve canlandırmaktadır. Dış alımların azalmasının ise bir ülkede iç ticaret hacminin büyümesi ile ilgisi yoktur. Ayrıca Türkiye'de dış alımların her geçen yıl azaldığı değil, arttığı görülür.

(Cevap C)

15. Ülkemizde sanayileşme sürecinin henüz yeterince tamamlanmamış olması, dış pazarlarda rekabet edecek uluslararası standartlara ulaşamaması, ham madde satın işlenmiş ürün almamız, yeterli miktarda paranın ticaretimize girememesi gibi olumsuz koşullar dış ticaretimizi etkilemiştir.

Ülkemizde üretilen tarım ürünlerinin bir kısmının iç pazarda tüketilmesinin dış ticaret açığına etkisi azdır.

(Cevap D)

16. Günümüzde de üretimin artması ve ulaşım ağının genişlemesi ticareti geliştirmektedir. Ulaşım hizmetlerinin gelişmesi üretim maliyetini düşürdüğünden ticareti de kolaylaştırmaktadır. Ticaretin en belirgin özelliği, arz (sunu) ve talep (istek) arasındaki yer ve zaman farkını göz önünde bulundurmadır. İhtiyaçlar isteği, üretim ise ticaretin temelini oluşturur. Üretimin kaliteli ve ucuz olmasının yanı sıra ihtiyaçlara cevap vermesi de ticareti geliştirmektedir. Bu da nüfus ve yerleşmenin ticaret üzerinde etkili olduğunu kanıtlar.

(Cevap E)

TÜRKİYE'DE TURİZM

1. Türkiye'nin turizm bakımından, doğal güzelliklerin yanı sıra, arkeolojik ve kültürel zenginlikleri de bulunur. Doğu (Selçuklu – Osmanlı) ve Batı (Bizans–Roma) kültürlerine ait tarihi yerleşmeler, tarihi eserler ve müzeler Türkiye dışındaki Avrupa ülkelerinde bulunmaz. Bu kültür birikimi yalnızca Türkiye'nin sahip olduğu turizm zenginliğidir.

(Cevap E)

2. Güney Marmara'da;

- deniz turizmi; Balıkesir (Erdek) ve Çanakkale kıyılarında,
- kaplıca turizmi; Bursa ve Yalova'daki kaplıca ve ılıcalarda,
- tarihi eser turizmi; Bursa Ulucami, Çanakkale'de,
- kuş gözlemciliği turizmi; Manyas Gölü ve Çanakkale Boğazı'nda,
- kış turizmi; Uludağ (Bursa) Kartalkaya (Bolu) tesislerinde yapılır.

Bu turizm faaliyetlerinin tamamına birden Güney Marmara'da rastlanabilir.

(Cevap B)

3. Ülkemizin yer şekillerine ait özellikleri turizm bakımından çok sayıda çekiciliklerin olmasını sağlamıştır. Volkanik araziye bağlı olarak oluşan peribacaları (Ürgüp – Göreme), karstik şekillerden Pamukkale Travertenleri, çeşitli mağaralar (Karain, Dim, İnsuyu, Damlataş vb.), obruklar (Cennet ve Cehennem Obruğu) önemli turizm değerleridir. Ayrıca akarsularda ise çeşitli çağlayanlar (Düden, Manavgat, Kurşunlu vb.) ile son yıllarda iyice yaygınlaşan rafting sporları, dağcılık, yamaç paraşütü vb. alternatif turizm faaliyetleri de yine yer şekillerindeki yükselti ve engebe şartları ile ilgilidir.

(Cevap A)

4. Milli Parklar: Bilimsel ve estetik bakımdan milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanına sahip parçalardır. 2023 yılı itibarıyla Türkiye'de 48 adet milli park ilan edilmiş alan bulunmaktadır. Bunlardan bazıları;

- Nemrut Dağı Milli Parkı → Adıyaman
- Beydağları (Olimpos) Sahil Milli Parkı → Antalya
- Göreme Tarihi Milli Parkı → Nevşehir
- Başkomutan Tarihi Milli Parkı → Afyon
- Boğazköy – Alacahöyük Tarihi Milli Parkı → Çorum

(Cevap C)

5. Soruda verilen açıklamalar sırasıyla;

- Bizans Sarayı'nın su ihtiyacını karşılayan; Yerebatan Sarnıcı'dır.
- Ağrı'daki Osmanlı mimarisi; İshakpaşa Sarayı'dır.
- 2150 metre yükseklikteki dağlık alanda bulunan heykeller; Nemrut Heykelleridir.
- Volkanik kayalardaki yer şekilleri ve bu yer şekilleri içlerine oyulmuş yeraltı şehirleri ve kiliseler; Peribacalarıdır.

Pamukkale Travertenleri'ne ait bir bilgi, sorudaki açıklamada bulunmamaktadır.

(Cevap D)

6. Türkiye jeotermal (sıcak su) kaynak zenginliği ve potansiyeli açısından dünyada ilk yedi ülke arasında yer almakta olup, Avrupa'da ise birinci sıradadır. Türkiye'nin termal suları, hem debi (m^3/sn) ve sıcaklıkları hem de çeşitli fiziksel ve kimyasal özellikleri ile Avrupa'daki termal sularından daha üstün nitelikler taşımaktadır. Termal sularımız doğal maden (eriyik) değeri yüksek, kükürt, radon gibi mineral bakımından zengindir. Bugün Türkiye'de yaklaşık 46 ilde 190 civarında kaplıca tesisleri bulunmaktadır. Ancak haritada işaretlenen yerlerden Güney Marmara'da bulunan (Bursa – Yalova yöreleri) III nolu yerde bu turizmin gerek su özellikleri gerekse tesis bakımından daha fazla geliştiği söylenebilir.

(Cevap C)

7. Türkiye'nin bütün turizm faaliyetlerinin hızla gelişmesi ile birlikte kış turizmi ve kış sporları da önemli noktaya gelmeye başladı. Özellikle son yıllarda kış olimpiyatlarının da yapılması ülkemizde kış sporlarına olan ilgiyi en üst düzeye çıkardı.

Türkiye'deki önemli kış turizm merkezleri ise;

- I. Erciyes – Kayseri'de,
- II. Palandöken – Erzurum'da
- III. Sarıkamış – Kars'ta
- IV. Uludağ – Bursa'da
- V. Ilgaz – Kastamonu / Çankırı arasında yer alır.

(Cevap E)

8. Türkiye sahip olduğu turizm potansiyelini değerlendirerek uluslararası turizm gelirinden daha fazla pay almaya çalışmaktadır. Bunun için turizm sektörünü etkileyen faktörler dikkate alınarak yeni stratejiler geliştirmektedir. Türk turizminin son 10 yıllık bilançosunda büyük gelişmeler kaydettiği ve birçok ülke ile rekabet edebilir düzeye geldiği görülmektedir. Bu amaçla yapılan ve yapılacak olan çalışmalar arasında elbette doğal güzelliklere sahip olan yerleri tanıtmak en başta gelir. Ancak bu yerleri yerleşime açmak değil tam tersine yerleşimden korumak gereklidir.

(Cevap C)

9. Türkiye ekonomisinde turizm önemli bir yer tutar. Özellikle 1980 yılından bu yana dış turizm alanında yaşanan gelişmeler, Türkiye ekonomisine büyük bir katkı sağlamıştır.

Günümüz Türkiye'sinde turizm, milyonlarca insanın katıldığı ve birçok etkinliğin bir arada yapıldığı kitle hareketi niteliği kazanmıştır. Turizm faaliyetleri; uçak şirketleri, deniz ulaşımı, tren, kiralık araba şirketleri, pansiyonlar, restoranlar gibi kimi büyük kimi küçük iş kollarından oluşan birçok sektörü etkiler.

Telekomünikasyon ve enformasyondan sonra 21. yüzyıla damgasını vuran, dünyanın üç temel hizmet sektöründen biri haline gelen turizm; en başta ulaşım ve ticaret sektörlerine paralel bir gelişme göstermektedir. Ancak endüstri ve enerji üretimi ile doğrudan ilgili değildir.

(Cevap C)

10. Doğu Anadolu'daki yer şekillerinde yükselti ve engebelerin fazla olması ulaşımı güçleştirmiştir. Ulaşımın güç olması bölgede, en başta sanayi faaliyetlerinin gelişmemesine neden olmuştur. Ayrıca bu durum madenlerin çıkarılması ve işlendiği yerlere ulaştırılmasını da güçleştirecektir. Yükselti ve engebe tarım alanlarını daraltmaktadır. Ayrıca iklim şartlarını da karasallaştıracağından tarım faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyecektir. Fakat bu durum, dağlarda yaz ve kış mevsiminde ortadan kalkmayan kar örtüsüne bağlı olarak kış turizmini, akarsuların akış hızına ve boğaz vadi oluşumlarına da bağlı olarak hidroelektrik potansiyeli olumlu yönde etkileyecektir.

(Cevap A)

11. Türkiye, özellikle Antalya (IV) başta olmak üzere Muğla (III) ve İstanbul (II) gibi illerdeki golf tesisleriyle golf turnuvalarının merkezi konumundadır. Uluslararası Golf Tur Operatörleri Birliği tarafından Antalya'nın Belek beldesi Avrupa'da "yılın en iyi golf bölgesi" ödülüne layık görülmüştür.

(Cevap E)

12. Bir maden ocağı ve bu madeni ham madde olarak işleyen tesislerin işa edilmesi turizme katkı sağlamaz. Aksine doğal ve tarihi çevreye zarar vereceğinden turizme olumsuz etkisi olur.

(Cevap A)

TÜRKİYE'DE TURİZM

1. Türkiye arkeolojik ve kültürel zenginliklerinin yanı sıra doğal güzellikleriyle de çok sayıda turizm değerine sahiptir. Bu turizm değerlerimizin varlığı ve her geçen gün bu değerlerin tanıtılması için yapılan çalışmaların artması sayesinde yerli turizmin de ülkemiz açısından önemi artmaktadır. Ülke nüfusunun gelir seviyesinin artması, ekonomik açıdan gelişme ve ulaşım olanaklarının artmasıyla son yıllarda iç turizme katılanların payında artışlara neden olmuştur. Gerek kamu ve gerekse özel sektörlere ait konaklama tesisleri, ulaşım gibi alanlara ait yatırımların artması da iç turizm üzerinde olumlu etki yapmaktadır. Buna göre, seçeneklerde verilen faktörlerin tamamını bu konu üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

(Cevap E)

2. Doğal olaylar, ekonomik ve sosyal kayıplara neden olduğunda, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurduğu veya kesintiye uğrattığında, insan hayatını olumsuz etkilediği durumlarda afet kapsamı içinde değerlendirilir.

Doğal olayların afete neden olmasında yer şekilleri, jeolojik yapı ve iklim özellikleri ile birlikte insanların etkileri de söz konusudur. Örneğin sel ve taşkınların, orman yangınlarının ortaya çıkmasında insan faktörü etkilidir.

Türkiye'de volkanizmaya bağlı olarak oluşan peribacaları gibi turizm değerleri de mevcuttur. Buna göre, aslında bir doğal afet olan volkanizmanın ülkemize bu turizm değerini kazandırarak, turizme katkı sağladığı da söylenebilir.

(Cevap B)

3. Yayla turizmi denildiğinde akla ilk gelen yer Karadeniz yaylarıdır (II ve III nolu alanlar). Son yıllarda Akdeniz'de yer alan Toroslarda da (IV ve V nolu alanlar) bu turizm faaliyetinin geliştiği söylenebilir. Ancak Ergene Ovası'nda (I nolu alan) yükselti azdır. Bu yüzden yayla turizmine uygun olduğu söylenemez.

(Cevap A)

4. Amasra, Kaş, Ürgüp, Marmaris önemli turizm merkezleridir. Ancak Gebze'de daha çok sanayi kuruluşları vardır. Bu yüzden Gebze'nin gelişmesinin nedeni diğerlerinden farklıdır.

(Cevap E)

5. Turizmin ülkemize yararları şunlardır:

- Ticareti canlandırır.
- Çok sayıda insana iş olanağı sağlar.
- Turizm yörelerinde inşaat, ulaşım, haberleşme ve belediye hizmetlerinin gelişmesini sağlar.
- Döviz gelirini artırarak dış ticaret açığını azaltır.
- Farklı kültürlere sahip insanlar arasındaki kültür alışverişini sağlayarak dolaylı yoldan dünya barışına katkı sağlar.

Turizmin bütün yıla yayılarak çeşitlendirilmesi, turizmin geliştirilmesi için alınması gereken önlemlerdir.

(Cevap B)

6. • Mümine Hatun Türbesi: Azerbaycan (Nahçıvan)'da bulunur.
- Mostar Köprüsü: Bosna Hersek Cumhuriyeti'nin Mostar şehrinde.
- Tac Mahal: Hindistan'da bulunmaktadır.
- Şirdar Medresesi: Özbekistan'dadır.

İshak Paşa Sarayı ise Ağrı, Doğubeyazıt ilçesi yakınlarındadır.

(Cevap A)

7. Türkiye'de turizmi etkileyen faktörler iki grupta ele alınır:

Doğal Faktörler:

- Yer şekilleri
- İklim özellikleri
- Bitki ve hayvan türleri
- Akarsu ve göller

Beşerî Faktörler:

- Kültürel zenginlik
- Arkeolojik değerler
- Ulaşım
- Tanıtım

(Cevap A)

8. Toprakların yerleşmeye açılması, gübre kullanımı, her türlü atık, bataklıkların kurutulması doğal çevreyi bozarken, doğal zenginliklerin millî park yapılması doğal çevreyi korur.

(Cevap E)

9. Türkiye, önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Ancak hem gelen turist sayısı bakımından hem de turizmden elde edilen gelir bakımından henüz istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Bunun için yapılan çalışmalar arasında seçeneklerde verilen uygulamaların tamamı örnek olarak gösterilebilir.

(Cevap E)

10. Milet, Priene, Bodrum Kalesi ve Sardes tarihî kalıntıları arasında yer alan beşeri turistik değerlerimizdir. Travertenler ise karstik suların yeryüzüne çıktıkları yerlerdeki eğimli sahalarda, suların içindeki çözülmüş minerallerin oluşturduğu doğal turistik değerlerimizdir.

(Cevap E)

11. Ülkede turizmin gelişmesinin olumlu ve olumsuz etkileri vardır.

Olumlu etkiler:

- Dış ticaret açığı azalır.
- İş imkânları artar.
- Ülke tanıtımı artar.
- Ülke içerisinde tarihî ve turistik yerler onarılır, düzenlenir.

Olumsuz etkiler ise:

- Akarsu, göller kirlenir.
- Büyük kentlere göç artar. Bu da birtakım sorunlar getirir. (Altyapı, trafik vb.)
- En önemlisi de ormanların tahrip edilmesi, kıyıların doğal dokusunun bozulmasıdır.

(Cevap A)

12. Grafikte kış sıcaklık değerlerinin düşük olması ve en fazla turist kış mevsiminde gelmesi söz konusu kentte kış turizminin yaygın olduğu anlamına gelir. Ancak turistlerin yerli ya da yabancı olup olmadıkları hakkında grafikte bir bilgi verilmemiştir.

(Cevap B)

13. Kültür turizmi, doğal ve tarihsel kültür varlıklarını, kültürel etkinlikleri turistik bir ürün biçiminde insanların hizmetine sunan bir turizm anlayışıdır. Buna göre, kayak merkezlerinin açılması daha çok kış turizmine dahil edilebilir.

(Cevap C)

14. Türkiye'de 2018 yılında 46 milyondan fazla turist gelmiştir. 2018 yılında turizmden 29.5 milyar dolar gelir elde edilmiştir. Turizm bacasız sanayi olarak da bilinir.

(Cevap C)

TÜRKİYE'DE TURİZM

1. Hevsel Bahçeleri, Dicle Nehri kıyısında, Diyarbakır Kalesi ile nehir vadisi arasında yer alan yaklaşık yedi yüz hektarlık verimli arazidir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en büyük kuş cenneti olan bu bahçeler Diyarbakır'da yer alır ve 2015'te UNESCO tarafından Dünya Mirası ilan edilmiştir.

(Cevap C)

2. Yusufeli (Artvin) Doğu Karadeniz Bölümü'nde yer alır. İlçede akış gösteren Çoruh Nehri'ne bağlı olarak akarsu turizmi (rafting) gelişmiştir. Ülkemizde yapılmakta olan akarsu turizmi sadece akarsu debisinin yüksek olduğu dönemlerde yapılır. Çoruh Nehri'nin rejimi düzensiz olduğundan turizm faaliyeti sadece belirli dönemlerde yapılır.

(Cevap D)

3. Mısır, Yunanistan ve Türkiye'nin Akdeniz'e kıyısı vardır. Bu ülkelerin hepsi hakkında, güneşli gün sayılarının fazla olduğu, nitelikli konaklama tesislerinin bulunduğu, deniz turizmine elverişli oldukları söylenebilir. Ayrıca dış ticaret açıklarını söz konusu ülkeler turizm gelirleriyle kapatmaya çalışmaktadırlar. Ancak Roma-Bizans ve Osmanlı kültürlerine ait eserler yalnızca Türkiye'de bulunmaktadır. Dolayısıyla bu ülkelerin tamamında doğu-batı kültürüne ait yaygın tarihi eserler bulunduğu söylenemez.

NOT

Mısır'da, eski Mısır Medeniyetleri, Arap ve Türk medeniyetlerine ait eserler vardır. Yunanistan'da ise sadece Helenistik Döneme ait eserler ve Türk eserleri vardır. Buna karşılık Türkiye'de birbirini takip eden veya aynı dönemde yan yana yaşamış olan Hatti, Hitit, Hurri, Troia (Troya), Urartu, Frygia (Frigya), Lydia (Lidya), Kria (Karya), Lykia (Likya), Helen, Galat, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı gibi pek çok medeniyet izleri bir arada bulunmaktadır.

(Cevap D)

4. Türkiye'ye yaz mevsiminde gelen turist sayısının fazla olmasında etrafının denizlerle çevrili olması, güneşli gün sayısının fazla olması, deniz suyu sıcaklığının yüksek olması, deniz turizmi faaliyetlerinin fazla olması gibi faktörler etkili olmuştur. Dağların kıyıya paralel uzandığı alanlarda kumsal alan sayısı az ve dar olduğundan yaz turizminin gelişmesinde etkili değildir.

(Cevap D)

5. Turizmle birlikte söz konusu yörede ekonomi canlanır. Ticaret, ulaşım, haberleşme vb. faaliyetlerde artış yaşanır. Ancak tarımın bu durumla bir ilgisi yoktur.

(Cevap B)

6. Turist alan kentlerin nüfusları turizm döneminde gelen turist sayısına bağlı olarak artar. Erzurum'a gelen turist sayısı ve dolayısıyla nüfus değişimi daha azdır.

(Cevap E)

7. Pamukkale'de turizm değeri taşıyan travertenlerdir. Traverten ise karstik birikim şeklidir.

(Cevap B)

8. Türkiye'de turizm faaliyetlerinin sürekliliği ve çeşitliliği sayesinde en yüksek gelir Marmara'dan elde edilir. Daha sonra sırasıyla bu bölgeyi Ege ve Akdeniz izler.

(Cevap A)

9. Ürgüp ve Göreme çevresindeki peri bacalarının gezilmesi tarih ve dinî, Adıyaman'daki Nemrut heykellerinin gezilmesi tarihî , Kızılcahamam kaplıcalarından yararlanılması sağlık, yaz tatilinin Marmaris'te geçirilmesi deniz turizmi türüne örnektir. İş turizmi için (Örneğin, halıcılarının mobilya ya da halı fuarını gezmek üzere Almanya'ya gitmesi.) seçenekler arasında bir örnek bulunmaz.

(Cevap E)

10. Türkiye'de endüstrileşmenin artması, gelir düzeyinin yükselmesi, ulaşım sistemlerinin gelişmesi, kent nüfusunun artması turizmin gelişmesinde etkili olmuştur.

(Cevap B)

11. Çatal höyük → Tarihi

Truva → Tarihi

Sümela Manastırı → Tarihi

Kuş Cenneti → Doğal

Kapadokya → Doğal ve tarihi turistik değerlere sahiptir. Burada bulunan peri bacaları adı verilen doğal oluşumlu turizm değerlerinin yanında, yer altı şehirleri ve kiliselerden oluşan tarihi değerler de büyük önem taşır.

(Cevap A)

12. UNESCO tarafından 01.07.2018 tarihinde, Şanlıurfa'da yer alan ve dünya çapında bilinen en eski anıtsal tapınak olan Göbeklitepe, UNESCO Dünya Mirası Kalıcı Listesi'ne girdi. Ayrıca bu soru cümlesinde geçen "kültürel varlık" ifadesine dikkat edilmelidir. Peribacaları, Pamukkale travertenleri ve Ölüdeniz kültürel değil, doğal varlıklardır.

(Cevap C)

13. Akdeniz'in kıyı ve iç kesimlerinde;

- deniz turizminin yapılması → Yaz mevsiminin uzun sürmesi,
- mağara turizmi → Karstik arazinin geniş olması,
- rafting, yamaç paraşütü ve yayla turizminin yaygın olması → Engebe ve yükseltinin fazla, yer şekillerinin çeşitli olmasıyla açıklanır.

Ama kışların ılık ve yağışlı geçmesinin bölgede bu sporların önemli yer tutmasında rolü yoktur.

(Cevap E)

14. Bu turizm türünün gelişebilmesi için sorudaki açıklamaya göre, kentte uluslararası havalanı olmalıdır. Türkiye'de bu turizmde, İstanbul, Antalya ve Ankara ilk üç sırada yer almaktadır.

(Cevap A)

15. Uluslararası önem taşıyan ve bu nedenle takdire ve korunmaya değer doğal oluşumlara, anıtlara ve sitelere "Dünya Mirası" statüsü tanınmaktadır. Ülkemizin, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğu altında yürüttüğü çalışmalar neticesinde bugüne kadar UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınan varlıklardan biri olan Xanthos-Letoon antik kenti; Muğla – Fethiye yakınlarında bulunur.

(Cevap E)

TÜRKİYE'DE TURİZM

1. Fethiye, Ürgüp, Alanya ve Marmaris'in gelişmesinde turizm en büyük paya sahiptir. Adana'nın gelişmesinde ise tarım ve sanayi en büyük paya sahiptir.

(Cevap E)

2. Nemrut Krater Gölü Adıyaman'da değil, Bitlis ilinde yer almaktadır. Adıyaman'da Nemrut (Kral) Heykelleri bulunur.

(Cevap C)

3. Türkiye'de turizm her geçen yıl gelişme göstermektedir. Bunda devletin kalkınma planlarında turizme yer vermesinin, dış ülkelerdeki tanıtım faaliyetlerinin artmasının, turizm yatırımlarının teşvik edilmesinin, organize turların ve paket programların hazırlanmasının etkisi bulunmaktadır.

(Cevap B)

4. Kültür turizmi kapsamında tarihi eserler, harabeler, fuarlar ve müzeler ziyaret edilir. Bu turizm faaliyeti için belirli bir dönemin seçilmesi zorunlu değildir. Seçeneklerde geri kalan turizm dalları daha çok belirli dönemlerde yapılır.

(Cevap C)

5. Bir yerde, kış turizminin yapılabilmesi için kış mevsiminin soğuk ve uzun sürmesi, karın uzun süre yerde kalması gerekir. Ayrıca yer şekillerinde eğim ve engebenin de olması gereklidir. Ülkemizde, bu şartların olduğu Bursa (Uludağ), Bolu (Kartalkaya), Kayseri, (Erciyes) ve Erzurum (Palandöken) kayak tesisleri bulunur. Ancak Hakkâri'de ulaşım şartları zordur. Bu yüzden diğer şartlar elverişli olmasına rağmen kış turizmi yapılamaz.

(Cevap E)

- 6.
- üç tarafın denizlerle çevrili olması
  - gelir düzeyinin giderek yükselmesi
  - ulaşım olanaklarının giderek iyileşmesi
  - turistik değerlerin tanıtımının yapılması
  - konaklama tesislerinin yaygınlaştırılması ve modernleştirilmesi
  - eğitim düzeyinin yükselmesi gibi faktörler turizmin gelişmesinde çok fazla etkili iken, nüfus artış hızı bu durum üzerinde fazla etkili değildir.

(Cevap A)

7. Akdeniz'de Bölgesi'nde yer alan turistik değerler;

- Kız Kalesi
- Ölüdeniz-Saklıkent
- Kurşunlu, Düden ve Manavgat Şelalesi
- Damlatası, İnsuyu Mağaraları
- Kemer, Side, Belek
- Perge, Olympos, Patara Antik Kentleridir.

Ancak Efes, Ege'de yer alır.

(Cevap E)

8. Merkezlerin özellikleri incelendiğinde Artvin, Doğu Karadeniz'deki Çoruh Nehri'nin varlığından dolayı rafting, İstanbul tarihi zenginliğiyle kültür turizmi, Afyonkarahisar fay hattının varlığına bağlı olarak jeotermal (kaplıca) turizmi, Konya Mevlana Türbesi'nin varlığına bağlı olarak inanç turizminde önemli merkezler olarak karşımıza çıkar. Orta Karadeniz'de yer alan Çorum'da ortalama yükseltinin az olması sebebiyle kayak turizmi görülmez.

(Cevap B)

9. Antalya, Menteşe Yöresi ve Ege yalnızca turizm faaliyetinden elde edilen gelirin yüksek olması bakımından benzerlik gösterir. Çünkü bu alanlarda sanayiden elde edilen gelirin yüksek olduğu, demir yolu ulaşımının gelişmiş olduğu, yer altı zenginliğinin fazla olduğu, dağların denize uzanışları gibi özellikler ortak değildir.

(Cevap C)

10. Antalya'da turizm faaliyetinin gelişmesinde;

- güneşlenme süresinin uzun olması,
- denize kıyısının olması,
- doğal güzelliklerin ve tarihi değerlerin fazla olması,
- deniz suyu sıcaklığının fazla olması,
- konaklama tesislerinin modern ve yaygın olması,
- kumsalların fazla olması,
- bölümün tanıtımının yapılması,
- konaklama ücretlerinin uygun olması,

gibi faktörler etkili olmuştur.

Bölümde kaplıca ve ılıcalar fazla yaygın değildir. Dolayısı ile bölümde turizmin gelişmesinde kaplıca ve ılıcalar fazla etkili olmamıştır.

(Cevap B)

11. Milattan önce (10. yüzyıl) Küçük Menderes Nehri'nin Ege Denizi'ne döküldüğü yerde kurulan antik kent Efes'tir. Yapımına 1685 yılında (Sancak Beyi Çolak Abdi Paşa) başlanan ve 1784 yılında yapımı tamamlanan (Çıldır Valisi İshak Paşa) saray İshak Paşa Sarayı'dır. Göçmen kuşlar için önemli bir yaşam alanı olan ve Güney Marmara Bölümü'nde yer alan göl Manyas Gölü'dür.

(Cevap C)

12. Son yıllarda ülkemizin uluslararası düzeyde önemli bir yere gelmesi, kongre turizmine bağlı olarak yapılan etkinlikleri kapsayan turizm dalının Türkiye'de gelişme göstermesine neden olmuştur.

(Cevap A)

13. Dünya üzerinde gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde ithalatın, ihracattan fazla olması dış ticaret açığına neden olmaktadır. Ülkemiz gelişmekte olan bir ülke statüsüne sahip olduğundan dış ticaret açığını turizmle kapatmayı hedeflemektedir.

(Cevap C)

14. Arslantepe Höyüğü; Malatya'nın 7 km kuzeydoğusunda yer alan bir arkeolojik yerleşimdir. Türkiye'nin 19. varlığı olarak 2021 yılında Dünya Miras Listesi'ne dahil edilmiştir.

(Cevap B)

15. Botanik turizmi doğal bitki örtüsü ile, İnanç turizmi farklı dinlere ait kutsal eyerler ile, Kongre turizmi otel, ulaşım ve tesisler ile, Sağlık turizmi gelişmiş hastane ve personelleri ile ilgilidir.

Buna göre, soruda verilen açıklama kültür turizmine dahil edilebilir.

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE TURİZM

1. Van Gölü'nün ortasında yer alan Akdamar Kilise'sinin tarihi özelliğiyle 2007 yılında müze olarak açılışı yapılmıştır. Ermeniler için de tarihi ve dini özellik taşıyan bu yapıt Doğu Anadolu Bölgesi turizm alanı içerisinde yer almaktadır.

(Cevap E)

2. Soruda özellikle Türkiye'de turizmin geliştiği bölgelerde yer alan sektörler anlatılmıştır. Kuşadası bütün bu özellikleri bünyesinde barındırır.

(Cevap B)

3. Karadeniz kıyılarında;
- güneşlenme süresinin kısa olması
  - konaklama tesislerinin yetersiz olması
  - yer şekillerinin engebeli olması
  - kumsal alanların az olması
- gibi nedenlerle deniz turizmi yeterince gelişmemiştir.

(Cevap C)

4. Antalya'da turizmin gelişmesinde;
- tarihi alanların fazla olması,
  - karstik şekiller,
  - deniz suyu sıcaklığının fazla olması,
  - ulaşımın gelişmesi etkilidir.

(Cevap C)

5. Ülkemizde yaz mevsiminin en uzun sürdüğü bölge Akdeniz'dir. Bu yüzden Akdeniz'e sınırı olan Gökova'da deniz turizmi sezonu daha uzun yaşanmaktadır.

(Cevap A)

6. Aslında haritada işaretlenen I numaralı yerde Nemrut Dağı bulunmaktadır. Ancak bu aslında bir yanardağ olan Nemrut Dağı'dır. Oysaki Nemrut Heykeli adını Kral Nemrut'tan alır. Bu da Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan Nemrut tepelerinde yer alır..

(Cevap A)

7. Haritada işaretli I. Bölge Ankara ili Kızılcahamam ilçesi yakınlarını göstermektedir. Bu bölgede Soğuksu Millî Parkı yer almaktadır. II. Bölge de (Yozgat çevresi) Yozgat Çamlığı Millî Parkı yer alır. III. Bölge de (Kayseri çevresi) Sultan Sazlığı Millî Parkı yer alır.

(Cevap A)

8. Türkiye'nin Dünya Miras Listesi'nde yer alan seçeneklerdeki turistik değerlerimiz:
- Divriği Ulu Camii
  - Çatalhöyük
  - Göreme Millî Parkı
  - Nemrut Dağı Heykelleri'dir.

Ancak Sümela Manastırı bu listede yer almaz.

(Cevap E)

9. Turizmin geliştirilmesi için, turistlerin ülkemizde kalma süresinin azaltılması değil, uzatılması gerekir.

(Cevap C)

10. Akçakoca (Düzce), Karadeniz kıyılarında yer alır. Bu yüzden Ege (Çeşme, Didim, Dikili) ve Akdeniz (Alanya) kıyılarına göre deniz turizmi sezonu daha kısa sürecektir.

(Cevap A)

11. Türkiye'de turizm, 1980'li yıllardan sonra ekonomik sosyal ve çevresel yönleri ile birlikte ele alınmaya başlanmıştır. Türkiye'nin sahip olduğu doğal ve tarihi zenginliklerin turizm gelirlerine tam olarak yansımadağı için bir takım yasal düzenlemeler yapılarak turizm teşvik kanunları çıkartılmış vergi ve gümrük muafiyetleri getirilmiştir. Bununla birlikte özellikle uluslararası boyutta tanıtım ve pazarlamaya ağırlık verilmiş ve alternatif turizm faaliyetleri ile turizm sezonunun yılın bütününe yayılması sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak tüm bu politikaların, uygulamaların alınan diğer tüm tedbir ve önlemlerin öncelikli hedefinin turizm sektöründe istihdamı artırmak olduğu söylenebilir. Bu durum, daha sonra kendiliğinden ortaya çıkan bir gelişme olacaktır.

(Cevap A)

12. Haritada belirtilen noktalar Türkiye'de; Bursa-Uludağ, Erzurum-Palandöken, Kars-Sarıka-mış, Erciyes-Kayseri, Bolu-Kartalkaya, Ilgaz-Çankırı gibi önemli kayak merkezlerinden bazılarıdır.

(Cevap C)

13. Türkiye'nin ilk jeopark alanı olarak kabul edilen yer Kula Volkanları'dır.

(Cevap B)

14. Nevşehir'de bulunan (Ürgüp-Göreme) Millî Parkı (1985) ile Denizli'deki Pamukkale ve Hierapolis Millî Parkı (1988) hem kültürel hem de doğal miras olarak listeye alınmıştır.

(Cevap A)

TÜRKİYE'DE TURİZM

1. Kruvaziyer gemi, üzerinde birçok konaklama, yemek, eğlence seçenekleri bulunan; yüksek hizmet standartlarına sahip, programlanmış rotalarda turistik amaçlı olarak çalışan yolcu gemileridir.

Türkiye'ye gelen kruvaziyer gemilerin yüzde 30'unu durağı İstanbul'dur. Bunu yüzde 25,7 ile Kuşadası ve % 21,7 ile İzmir takip etmektedir. Buna göre üç limanın (İstanbul, Kuşadası, İzmir) yolcuların % 75'ini ağırladığı söylenebilir.

(Cevap B)

2. Alternatif turizm faaliyetleri oluşturularak bunların tanıtımına önem verilmesi Türkiye turizmini geliştirmeye yönelik çalışmalar arasında yer alır. Kongre turizmi ve golf turizmi ülkemizde son yıllarda yaygınlaşan bu tür alternatif turizm faaliyetleridir. Ancak kültür turizmi ve deniz turizmi ülkemizde en eski zamanlardan beri yapılan ve yaygın olan turizm faaliyetleridir.

(Cevap E)

3. A, C, D, E seçeneklerinde tarihi yerler o şehrin sınırları içerisinde yer aldıklarından otobüs yolculukları kısa sürerken Kayseri'ye inen bir kişinin Hattuşaş'a ulaşması için Çorum'a yolculuk yapması gerekir.

(Cevap B)

4. Ayder Yaylası Rize'dedir. Yaz aylarında sıcak kıyı kuşağının bunaltıcı havasından uzaklaşmak için yada şenliklere yönelmek ve katılmak için yapılan faaliyetlere yaylacılık denir.

İshakpaşa Sarayı Ağrı'dadır ve dünyada kalorifer sisteminin uygulandığı ilk saraydır.

Efes Harabeleri Aydın'da değildir. Efes Antik Kenti ve Harabeleri İzmir'dedir. Yani yanlış eşleştirilmiştir.

Nemrut Harabeleri Adıyaman Nemrut'tadır. Dev heykellerin bulunduğu bu harabeler turistik değer açısından önemlidir.

Manavgat Şelalesi Antalya'dadır. Akarsuların belirli bir yükseklikten düşmesiyle oluşan çağlayanlara "şelale" denir. Şelalerin etrafında turistik tesisler yer aldıkça değer kazanır ve turist çeker.

(Cevap C)

5. İstanbul, İzmir, Urfa ve Bursa'da pek çok tarihi ve kültürel eserler bulunur. Bu yüzden turizm faaliyetleri oldukça aktiftir. Sinop'ta da aslında Sinop Kalesi, Tarihi Sinop Cezaevi vb. tarih-kültürel varlıklarla birlikte birçok doğal güzellik bulunur. Bunların tanıtımı ile birlikte turizm faaliyetleri son yıllarda artış göstermiştir. Ancak seçeneklerdeki diğer illere kıyasla bu konuda daha zengin olduğu söylenemez.

(Cevap A)

6. Ülkeler arası yapılan dış turizm ülkemizde giderek artmaktadır. Bunda etkili olan faktörler;

- Turizm çekiciliğine sahip yerlere havaalanı yapılması. Bu durumun turizme daha çabuk katılma olanağı sağlar.
- Kıyı yerleşmelerinde modern yat limanlarının yapılması ile yat limancılığı turizm türünün gelişmesi
- Turizme katılanların sayısını karşılayabilecek alt yapı ve donanımlı yeni tesislerin hizmete girmesi
- Turistik çekiciliği olan yerlerin tanıtımının yapılmasıyla buralara olan ilgi ve merakın artırılmasıdır.
- Turizm merkezleri çevresinde turfanda sebze ve meyvecilik yapılması, turistik yerlerin gereksinim duyduğu ürünlerin her zaman karşılanmasına yöneliktir. Bu durumda turizm de etkisi olmakla beraber, dış turizmin gelişmesindeki katkısı yukarıda sayılan faktörlere göre daha azdır.

(Cevap E)

7. Karabük'ün bir ilçesi olan Saftanbolu, eski Osmanlı evlerini ve geleneksel Türk yaşam ve kültürünü temsil eden sanat eserlerinin zengin bir koleksiyonuna sahiptir.

(Cevap B)

8. Günümüzde bu eserlerden yalnızca Keops Piramidi ayakta kalabilmiştir. Türkiye'de bulunan ise Kral Mozoles'in Mezarı'dır. MÖ 350'de Bodrum Halikarnas yakınlarında yapılmıştır. Bodrum Kalesi'nin yapımında bu mezarın taşları kullanılmıştır. Kale duvarları arasında mezara ait mermer taşlar bulunur.

NOT

Dünya'nın Yedi Harikası Listesine giren eserler.

1. Keops Piramidi (Mısır)
2. Babil'in Asma Bahçeleri (Irak)
3. Zeus heykeli (Yunanistan)
4. Rodos Heykeli (Rodos)
5. İskenderiye Feneri (Mısır)
6. Halikarnas Mozolesi (Türkiye)
7. Artemis Tapınağı (Türkiye)

(Cevap E)

9. Konya'da bulunan Mevlana Müzesi, inanç turizmi kapsamında ziyaret edilir. Bursa'daki Çekirge Kaplıcaları, sağlık turizmine örnektir. İstanbul'da yıl içinde çok değişik konularda, çeşitli ve çok sayıda kongre - toplantı düzenlenir. İzmir'de ziyaret edilmesi gereken çok sayıda tarihi ve kültürel yerler vardır. Aslında Sivas'ta da çok sayıda doğal, tarihi ve kültürel değerler vardır. Fakat ulaşım şartları yüzünden burayı daha az turist ziyaret eder.

(Cevap A)

10. Türkiye'de yaz mevsiminin uzun olması, koyların fazla olması yat turizminin gelişimini sağlamıştır. Soruda geçen "doğal güzelliklerin fazla olması" öncülü doğrudan turizm faaliyetleri ile ilgilidir.

(Cevap E)

11. Botanik turizmi doğal bitki örtüsü ile inanç turizmi farklı dinlere ait kutsal yerler ile, kongre turizmi otel, ulaşım ve tesisler ile sağlık turizmi gelişmiş hastane ve personelleri ile ilgilidir. Buna göre, soruda verilen açıklama kültür turizmine dahil edilebilir.

(Cevap D)

12. Coğrafi işaret kapsamına alınmış bir ürünün mutlaka en az bir özelliğinin sınırları belirlenmiş bir alandan alınmış olması gerekir. Böylece sahip olduğu alanın adıyla anılan ürünün markalaşması kolaylaşır. Türkiye, coğrafi konumu ve kültürel özellikleri ile çok büyük bir coğrafi işaret potansiyeline sahiptir. Günümüzde tescillenmiş 315 coğrafi işaret bulunurken yaklaşık 400 tane başvuru aşamasında olan coğrafi işaret vardır. Bu uygulama sayesinde ürün ve üretici korunarak, millî değerleri temsil eden sembol ürünler gelecek nesillere aktarılır. Ayrıca kırsal kesimin kalkınması sağlanarak maddi ve manevi katma değer artar. Ancak bu uygulama ithalat giderlerinin artmasına değil tam tersine ihracat gelirlerinin artmasına neden olur.

(Cevap D)

13. İç Anadolu'da Yozgat ili sınırları içinde bulunan bu millî park, dört bir yanı bozkır alanlar ile çevrili olmasına rağmen doğal olarak yetişen ağaçlardan oluşur. Geçmişte gür ormanlarla kaplı olduğu düşünülen İç Anadolu'da insan eliyle tahrip edilen bu ormanlardan kalan son bir hatıra gibi duran Yozgat Çamlığı Millî Parkı aynı zamanda, 1958 yılında, Türkiye'nin ilan edilen ilk millî parkıdır.

(Cevap E)

14. Türkiye'nin yürüttüğü çalışmalar sayesinde bugüne kadar 19 adet Dünya Miras Listesine kabul edilen alanımız bulunmaktadır.

Bu alanlardan,

- Göreme Millî Parkı ve Kapadokya (Nevşehir)
- Pamukkale – Hierapolis (Denizli)

hem kültürel hem de doğal olarak sınıflandırılan varlıklarımızdır.

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE TURİZM

1. Yozgat Çamlığı Milli Parkı, Yozgat ili sınırları içindedir. 1958 yılında, ülkemizde ilan edilen ilk milli parktır. Yüz ölçümü 267 hektardır. Geçmişte Anadolu'nun ormanlarla kaplı olduğunun bir kanıtı olarak burada bulunan ve doğal olarak yetişen ağaçlar gösterilebilir.

(Cevap A)

2. Yakutiye Medresesi → Erzurum
İshak Paşa Sarayı → Ağrı
Palandöken Kayak Merkezi → Erzurum
Nemrut Krater Gölü → Bitlis
İnce Minareli Medrese → Konya

PUAN KÜPÜ

Anadolu yarımadası, coğrafi özelliklerinden dolayı tarihin her döneminde mutlaka bir medeniyete beşiklik etmiştir. Bu nedenle Anadolu Yarımadası; "Medeniyetlerin Beşiği Olan Topraklar" olarak adlandırılmış ve burada kurulan medeniyetlerin hepsine "Anadolu Medeniyetleri" denilmiştir.

(Cevap E)

3. En başta sadece sulama ve enerji yatırımlarını amaçlayan proje ile sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmelerin sağlanması da hedeflenmiştir. Bu proje ise ekonomik gelişimi artırarak GAP bölgesinin diğer bölgelerle gelir farklılıkları azaltılmak istenmiştir. Ancak turizm alanındaki gelişmeler, bölgede diğerlerinden sonra etkilerini göstermeye başlamıştır.

(Cevap E)

4. Ülkemizde kış turizmi kar yağışlı gün sayısının ve karın yerde kalma süresinin fazla olduğu yüksek kesimlerde gelişmiştir. Erzurum – Kars ülkemizde kar yağışlı gün sayısının ve karın yerde kalma süresinin en fazla olduğu yerler arasında yer alır. Ergene ve Orta Fırat'ta yükseltilerinin az olması ve coğrafi konumları nedeniyle kar yağışlı gün sayısı ve karın yerde kalma süresi azdır. Bu nedenle bu bölümler kış turizmine elverişli değildir.

(Cevap A)

5. Bu gezi grubu, ilk önce İhlara Vadisi'nden geziye başlayacaktır. Nevşehir ilinde yer alan (İç Anadolu) yöre gezildikten sonra Antalya'daki Manavgat Çağlayanı (Akdeniz), Denizli'deki Pamukkale Travertenleri (Ege) ve Bolu'daki Yedigöller Millî Parkı (Karadeniz) ziyaret edilecektir.

(Cevap B)

6. Türkiye'nin üç tarafının denizlerle çevrili oluşu, denize girmeye elverişli koy ve körfezlerin çokluğu özellikle Ege ve Akdeniz'de kıyı turizmini geliştirmiştir. Özellikle Akdeniz kıyı kesiminde güneşli gün sayısının fazla olması deniz sezonunun uzun sürmesine neden olmuştur.

(Cevap C)

7. Damlataş Mağarası, Antalya'nın Alanya ilçesinde ve kıyıya yakın bir konumda bulunan bir mağaradır. İçerisindeki çok sayıda bulunan sarkıt ve dikit oluşumları ile turistik öneme sahiptir.

(Cevap D)

8. Turizmin geliştiği yerde;

- Ulaşım,
- Ticaret,
- Altyapı yatırımları,
- Nüfus artışı,
- Haberleşme ve iletişim,
- İnşaat,
- El sanatları

gibi alanlarda artış olur.

(Cevap E)

9. Marmara'da nüfusun ve sanayinin yoğunlaşması çevre kirliliği ile birlikte elbette doğal ve beşeri çok geniş bir çevrede olumsuz etkiye neden olmaktadır. Ancak bu durum ilk önce ve en fazla deniz turizmini olumsuz yönde etkilemiştir. Çevre kirliliği yüzünden Marmara'da denize girilecek alanlar çok azalmıştır.

(Cevap A)

10. Marmara ve Ege'nin ortak özellikleri şunlardır:
- dışarıdan göç alması,
  - makineli tarıma elverişli düzlüklerin geniş yer kaplaması,
  - turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirin fazla olması,
  - petrokimya sanayisinin gelişmiş olması,
  - toplam nüfus miktarı ve nüfus yoğunluklarının fazla olması,
  - sanayi faaliyetlerinin yoğun olması,
  - ulaşımın gelişmiş olması,
  - ticaretin gelişmiş olması,
  - hidroelektrik enerji üretim potansiyelinin düşük olması,
  - iklimin tarımsal faaliyetlere elverişli olmasıdır.

Ancak Marmara Bölgesi'nde kış turizmi gelişmişken Ege Bölgesi'nde gelişmemiştir.

(Cevap A)

11. Türkiye gerek jeopolitik konumu gerekse birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olmanın bir sonucu olan kültürel ve tarihî zenginliklerinden dolayı büyük bir turizm potansiyeline sahiptir. Türkiye'deki cari açık sorununu çözmek, istihdam yaratmak ve ülkemizin uluslararası platformlarda tanıtımını yapmak için turizm vazgeçilmez bir sektördür. Bu durumlar turizmin olumlu etkileri olmakla birlikte; turizme bağlı yapılaşmanın yoğunlaşması olumsuz etki olarak değerlendirilir.

(Cevap D)

12. 2015'te UNESCO tarafından Dünya Mirası Listesi'ne alınan Diyarbakır'daki Hevsel Bahçeleri, 8 bin yıllık bir geçmişe sahiptir. Yaklaşık 700 hektarlık alana sahip bu bahçeler, tarihî ve kültürel dokusunun yanında ekolojik çeşitliliğiyle de ön plana çıkmıştır. 180'den fazla kuş türüne ev sahipliği yapan Hevsel Bahçeleri'nde bölgeye has kuş türlerinin varlığı burayı bir kuş cenneti hâline getirmiştir. Ayrıca bölgede su samuru, tilki, sansar ve kirpi gibi memeli hayvanlar da bulunmaktadır.

(Cevap E)

13. Ayasofya Camii, Süleymaniye Camii, Ortaköy Camii, Kız Kulesi ve Topkapı Sarayı gibi tarihî yapılar İstanbul'un bir kültür şehri olarak tanınmasında ve markalaşmasında büyük bir öneme sahiptir. Efes ise İstanbul'da değil; İzmir İli, Selçuk İlçesi sınırları içerisinde yer alır. Efes Anadolu'nun batı kıyısında, bugünkü Selçuk ilçesinin 3 km uzağında bulunan, daha sonra önemli bir Roma kenti olan antik bir Yunan kentidir.

(Cevap E)

14. Turizm faaliyetlerinin gelişebilmesi ve sürdürülebilir olması, doğal ve kültürel çevrenin korunmasına bağlıdır. Çünkü turistler, seyahat ettiği yerlerde insan eli değmemiş güzellikleri görmek ister. Bu nedenle turizmin kaynağını oluşturan çevrenin düzenli bir şekilde yönetilmesi ve bu kaynakların kalitesinin artırılması gerekir. Bu yüzden birçok ülke, son yıllarda turizmde görülen olumsuzlukları azaltmak ve sahip olduğu turizm varlıklarını korumak için bazı önlemler almaktadır. Ulusal ve uluslar arası alanda oluşturulan doğa koruma alanları ile millî parklar sayesinde turizm değeri olan alanlar koruma altına alınmaktadır. Bu durum turizmin ekolojik alanda, ülkeler arası etkileşimdeki etkisini açıklar.

(Cevap C)

15. Türkiye özellikle Antalya başta olmak üzere Muğla ve İstanbul gibi illerdeki golf tesisleriyle golf turnuvalarının merkezi konumundadır. Uluslararası Golf Tur Operatörleri Birliği (IAGTO) tarafından 2008 yılında Antalya'nın Belek beldesi Avrupa'da "yılın en iyi golf bölgesi" ödülüne layık görülmüştür.

(Cevap D)

16. Dünya Miras Listesi'ne (UNESCO) kayıtlı Türkiye'nin 17'si kültürel, 2'si karma olmak üzere 19 miras alanı bulunmaktadır. İzmir'de yer alan 2 kültürel varlığımız UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne alınmıştır. Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı 2014 yılında ve Efes Dünya Miras Alanı 2015 yılında dünya Miras Listesi'ne alınmıştır.

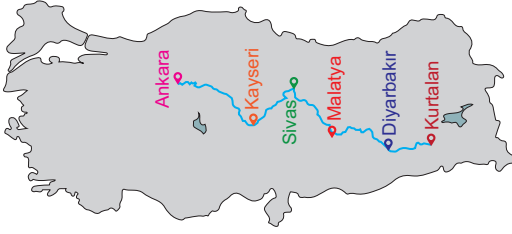
(Cevap B)

TÜRKİYE'DE ULAŞIM

1.

KURTALAN (GÜNEY) EKSPRESİ GÜZERGAHI

Harita incelendiğinde Ankara'dan Kurtalan arasında birçok şehrimize Kurtalan Ekspresi ile uğramış olur ama Erzurum bu hattın dışında kalır.

(Cevap D)

2.

Kuzey Anadolu Dağları, Toroslar ve Doğu Anadolu'nun yüksek, engebeli ve eğimli yamaçların olduğu dağlık alanlar, kara ve demir yolu ulaşımını zorlaştıran coğrafi faktörlerdir. Buna göre seçenekler arasında en fazla dağlık alana sahip olduğu için Yukarı Murat – Van Bölümü'nde ulaşımın daha güç olduğu söylenebilir.

(Cevap E)

3.

Soruda açıklanan boru hattı; Kerkük–Yumurtalık Petrol Hattı'dır.

Rusya–Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı (Mavi Akım): 1252 km uzunluğunda olup, hattın 376 km'si deniz altından geçmektedir.

Hazar–Türkiye–Avrupa Doğal Gaz Boru Hattı (Nabucco): Bakü doğalgazı Tiflis ve daha sonra Türkiye üzerinden Avrupa'ya ulaştırılacaktır.

Bakü–Tiflis–Ceyhan Petrol Boru Hattı: Bu hat ile Azeri petrolü Ceyhan'dan dünya pazarlarına ulaştırılmaktadır.

Türkmenistan–Türkiye–Almanya Doğal Gaz Boru Hattı: Bakü–Tiflis–Ceyhan Petrol Boru Hattı'na paralel bir yol izlemektedir.

(Cevap A)

4.

Karadeniz'e kıyısı olan; Bulgaristan, Romanya, Ukrayna, Rusya ve Gürcistan gibi ülkeler, ürettikleri malların büyük bir kısmını dünya pazarlarına sunmak için bu boğazlardan geçmek zorundadırlar. Yine, dünyanın her bölgesinden Karadeniz'e mal taşıyan gemiler İstanbul ve Çanakkale boğazlarından geçerler.

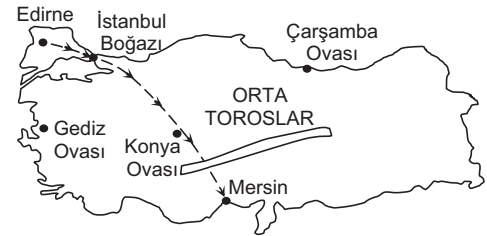
(Cevap D)

5.

İç Anadolu'nun etrafı yüksek dağlar ile çevrilir. Kuzey, güney ve özellikle doğudaki yüksek dağ sıraları ulaşımı güçleştirmiştir. Oysa ki batıdaki Marmara ve Ege bölgeleri ile İç Anadolu'nun kara ve demir yolu ulaşımı daha kolaydır.

(Cevap A)

6.

Yukarıdaki haritada Edirne'den Mersin'e en kısa kara yolu güzergahı ve bu güzergah üzerinde bulunan ve seçeneklerde bulunan diğer yer şekillerinin tamamı gösterilmiştir. Buna göre, bu güzergah üzerinde, Gediz Ovası ve Çarşamba Ovası'nın bulunduğu söylenemez.

(Cevap C)

7. TCDD DEMİRYOLU ŞEBEKESİ

Bu haritaya göre, ticaretin geliştiği ve önemli madenlerin çıkarıldığı veya işlendiği merkezlere yakın olan limanlar, demir yolları ağlarının etkisiyle, ulaşım fonksiyonlarının en üst düzeyde etkin olduğu limanlar arasında yer alır. Bu haritaya göre, yalnızca Trabzon limanının iç kesimlere demir yolu bağlantısının olduğu söylenemez.

(Cevap A)

8. Türkiye'deki kara ve demir yollarının işlek olması üzerinde, yüz ölçümleri geniş olan bölgeleri birbirine bağlamasının bir ilgisi yoktur. Örneğin, yüz ölçümleri en geniş olan Doğu Anadolu ve İç Anadolu bölgeleri arasındaki kara ve demir yollarının, batıdakiler kadar yoğun bir trafiğe sahip oldukları söylenemez.

(Cevap D)

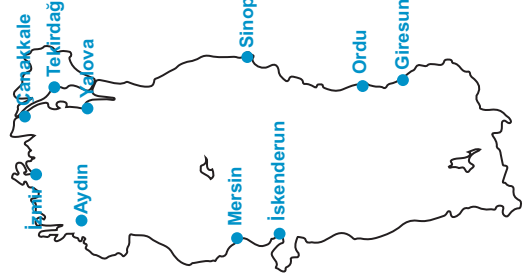
9. Türkiye'de de 2000'li yıllardan itibaren ulaştırma politikalarının demir yolu lehine değişimiyle Ankara, Eskişehir, İstanbul, Konya, İzmir, Sivas ve Bursa gibi yolcu potansiyeli ve nüfus açısından ülkemizin büyük kentlerini birbirine bağlayacak olan koridorlara hızlı tren yapılması için çalışma başlatılmıştır. Haritadaki hatların uzanışından yola çıkarak bu yargıya ulaşılır.

(Cevap A)

10. Karadeniz ve Akdeniz'de dağların kıyıya paralel uzanması ulaşım maliyetlerini artırırken; Ege'de dağların kıyıya dik uzanması ulaşım maliyetlerini azaltmıştır.

(Cevap C)

11.

Yukarıdaki haritada seçeneklerde verilen tüm kentlerin yerleri gösterilmiştir. Bu haritaya göre yalnızca Sinop – Tekirdağ illeri arasında yapılan bir deniz yolu ulaşımında İstanbul Boğazı'ndan geçme zorunluluğu bulunur.

(Cevap A)

12. Türkiye genelinde olduğu gibi Akdeniz'de de nüfus dağılışı üzerinde;

- verimli tarım alanları,
- sanayi faaliyetleri,
- işlek ulaşım yolları

vb. faktörlerden dolayı nüfus dengesiz dağılmıştır. Örneğin, Teke Platosu bölgenin seyrek nüfuslu yörelerindedir. Bu yörede karstik arazinin varlığı tarım faaliyetlerini güçleştirmiştir. Ayrıca Orta Torosların yükselti ve engebeyi artırması ulaşım faaliyetleri ve sanayinin de gelişmemesine neden olmuştur. Tüm bu etkenlerden dolayı Teke Yöresi, Akdeniz Bölgesi'nin seyrek nüfuslu yörelerindedir.

(Cevap C)

13. Türkiye'de deniz yolu ulaşımının gelişmesinde yarımada olması, okyanuslarla bağlantısının olması, boğazlara sahip olması, doğal limanların fazla olması etkili olmuştur. Deniz yolu ile her bölgeye, her kente, her ülkeye ulaşım sağlanamaz.

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE ULAŞIM

- Yol yapım ve bakım maliyetinin olmaması,
  - En kısa güzergahın tercih edilebilmesi,
  - Bir defada çok daha fazla yük taşınabilmesi

gibi özellikler en ucuz taşımacılığın deniz yolları ile yapılmasını mümkün kılmıştır. Ancak Türkiye'de en yaygın ulaşım ve taşımacılık faaliyetleri kara yolları ile yapılmaktadır.

Bu iki ulaşım sisteminin aynı zamanda, Türkiye'deki en eski kullanılan ulaşım türleri oldukları söylenebilir.

(Cevap B)

- İstanbul Boğazı keskin dönüşleri olan bir su yolu olup oldukça dardır. Büyük gemilerin boğazdan geçmesi yaklaşık 2 saat sürer. Yıllık geçişlerin % 10-15'ini tehlikeli yükler oluşturmaktadır. Bu oran yaklaşık günde 14 gemiye karşılık gelmektedir. İstanbul Boğazı'nın güvenliğini tehlikeye sokan en önemli konu ise petrol tankerlerinin ve nükleer atık taşıyan gemilerin kontrolsüz olarak geçişidir. Boğazın içinde kanalize olarak esen güçlü rüzgârlar, güçlü bir ters akıntıya neden olabilmektedir. Ters akıntılarda manevra kabiliyetini olumsuz etkilemektedir. Aynı zamanda boğazda oluşan sis, yağmur ve kar nedeniyle görüş mesafesi bazı durumlarda çok azalmaktadır. Bütün bu risklere rağmen boğazlardan geçiş yapmakta olan gemilerin yarısının limanlara uğramadığı ve kılavuz kaptan almadıkları görülmektedir. Aynı zamanda boğazda kazaya karışan gemilerin % 85'inde kılavuz kaptan olmadığı ortaya çıkmıştır.

(Cevap B)

- Türkiye coğrafi konumuna bağlı olarak enerji kaynak ve pazarları arasında yer aldığı için büyük bir avantaj sahiptir. Zamanla yeni enerji nakil hatlarına ev sahipliği yapan Türkiye adeta bir enerji koridoruna dönüşmektedir. Bunlardan, Ceyhan – Kırıkkale ham petrol boru hattı ve Batman – Dörtöl ham petrol boru hattı yurt içindeki enerji nakil hatlarıdır. Bunun dışında dünyadaki önemli petrol ve doğal gaz boru hatlarına bakıldığında bunların Türkiye ve çevresinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ayrıca kara ve demir yollarına göre daha ekonomik olmasına bağlı olarak petrol özellikle uluslararası taşımacılıkta deniz yollarıyla, nispeten daha düşük maliyette ve yaygın olarak taşınabilmektedir.

(Cevap A)

- Türkiye, günümüzde olduğu gibi geçmişte de önemli ticari yolların kesişim merkezinde idi. Bu durum üzerinde Asya, Avrupa ve Afrika olarak bilinen Eski Dünya karalarına yakın olması en önemli unsurdur. Yer şekillerinin engebeliliği zaten ulaşımı güçleştiren bir unsurdur.

(Cevap C)

- Türkiye'de Sinop kentine demir yolu ulaşımı bulunmaz. Çünkü Sinop gerisi yüksek dağ sıraları ile çevrili bir kent merkezidir.

(Cevap A)

- Antalya, İzmir, Dalaman ve Bodrum'da deniz turizmine bağlı olarak yaz mevsiminde (mayıs - ekim arası) havaalanları dış hatlar terminalinde aşırı yoğunluk olur. Ancak Karadeniz kıyılarında yer alan Samsun'da deniz turizmi yeteri kadar gelişmediğinden Samsun havalimanında söz konusu dönemde fazla bir yoğunluk yaşanmaz.

(Cevap A)

- Antalya'ya günümüzde de demir yolu ulaşımı bulunmamaktadır. Bu yüzden ilk demir yolu hattının burada inşa edilmiş olması beklenemez. Ülkemizdeki ilk demir yolu hattı, 1866'da İngilizler tarafından İzmir-Aydın arasına inşa edilmiştir.

(Cevap B)

8. Türkiye'de uluslararası ticarete daha çok deniz yolları tercih edilir, ülke içinde ise en yaygın ulaşım ağı kara yoludur, önemli liman kentleri demir yollarıyla iç kesimlere bağlanmıştır. Ancak Türkiye'de hava yollarının taşımacılıktaki payı hava yolu ulaşımı pahalı olduğu için daha düşüktür.

(Cevap D)

9. Ege'de dağlar denize dik olarak uzanır, bu yüzden maliyeti daha az olur.

(Cevap C)

10. En ucuz taşımacılık deniz yoludur. Sonra demir yolu gelir. Kara yolu ise en pahalı taşımacılık türüdür.

(Cevap D)

11. Kara yollarının liman ve demir yollarının tamamlayıcısı niteliğine sahip olması kara yollarının sağladığı avantajlardandır. Kara yollarının gelişmesinin olumsuzlukları ise şunlardır:

- Hava kirliliğinin artmasına neden olması
- Tarım arazilerinin azalmasına neden olması
- Trafik kazaları sonucu can ve mal kayıplarının yaşanması
- Kara yollarının yapımı ve bakımının her yıl önemli ekonomik kayıplara neden olması
- Kara yolunda kullanılan petrol ürünlerinin az bir kısmı hariç ithal edilmesinin her yıl önemli ölçüde döviz kaybına neden olmasıdır.

(Cevap E)

12. Cebelitarık Boğazı, Akdeniz'i Atlas Okyanusu'na bağlar. Türkiye'nin Atlas Okyanusu'na kıyısı yoktur. Buna göre, söz konusu geminin Cebelitarık Boğazı'ndan geçmesi beklenemez. Bu gemi önce, Kızıldeniz'e girecek, sonra Süveyş Kanalı'ndan geçecek, daha sonra Ege Denizi'nden ve Çanakkale Boğazı'ndan geçerek Kocaeli'ne ulaşacaktır.

(Cevap C)

13. Trabzon'un gerisinde bulunan yüksek dağ sıralarından dolayı bu kent merkezine demir yolu ulaşımı bulunmaz.

(Cevap B)

TÜRKİYE'DE ULAŞIM

1. Coğrafi konum: Bir yerin dünya üzerinde bulunduğu yer ile o yerin diğer ülkelere, denizlere, ulaşım yollarına, yer şekillerine vb. göre konumuna denir. Türkiye, coğrafi konum olarak üç kıtanın birbirine en çok yaklaştığı, farklı ekonomik yapılarla sahip ülkelerin çevresinde bir yerde bulunur. Sahip olduğu bu konum Orta Doğu'da ve Asya Kıtası'nın diğer bazı ülkelerinde çıkarılan petrolün Türkiye toprakları üzerinden pazarlanmasını sağlamıştır. Petrolün taşınma işi boru hatlarıyla yapıldığından, iklim, yer şekilleri ve yükselti etkili değildir.

(Cevap C)

2. Çanakkale, Antalya, Sinop ve Rize limanlarının hinterlandı ulaşımın elverişsizliğine bağlı olarak dardır. İzmir Limanı'nın hinterlandı ise iç kesimlerle ulaşım gelişmiş olmasına bağlı olarak geniştir.

(Cevap E)

3. Aslında seçeneklerde verilen illerin hepsine kara, hava ve deniz yolu ulaşımı vardır. Burada farkı belirleyen demir yoludur. Buna göre Antalya ve Çanakkale kentlerine demir yolu ulaşımı bulunmadığından, ulaşım çeşitlerinin tamamından, söz konusu kentlere ulaşmak için yararlanılamaz.

(Cevap C)

4. Rize'de dağların yükseltisi fazladır ve dağlar denize yakın uzanırlar. Bu nedenle Rize Limanı'na demir yolu ağı bulunmaz.

(Cevap C)

5. Türkiye'nin Bandırma, İzmit, Mersin ve İskenderun limanları, iç kesimlere kara ve demir yollarıyla bağlantılı olduğundan son derece aktif bir deniz trafiğine sahiptir. Ancak, Çanakkale Limanı'nın bu özelliklere sahip olduğu söylenemez.

(Cevap A)

6. İzmir'den yola çıkarak, Afyon üzerinden Antalya'ya ulaşan bu yolcu grubunun;

- bazı yerlerde geçitleri kullandığı,
- sıcaklığın ve buna bağlı olarak tarım ürünlerinin değiştiği,
- yolculuğun başında ve sonunda Akdeniz iklimi etkili olduğundan benzer bitki örtüleri karşılaştıkları yorumları doğru olur. Ancak dağınık yerleşme Karadeniz kıyı kesiminde olacağından bu yolcu grubunun karşılaştıkları bir özellik olamaz.

(Cevap E)

7. Trabzon ve Antalya limanlarının demir yolu bağlantısının olmaması, Giresun ve Çanakkale'de endüstri kuruluşlarının yoğun olarak görülmemesinden dolayı doğru seçeneğimiz olamaz. Bu üç özelliği bünyesinde barındıran limanımız İzmir Limanı'dır.

(Cevap C)

8. Türkiye'nin en büyük ithalat limanı ulaşım sistemlerinin geliştiği İstanbul Limanı'dır.

(Cevap E)

9. • İstanbul'dan Trabzon'a giderken kara / deniz yolunu ya da hava yolunu kullanabiliriz. Trabzon'un demir yolu bağlantısı yoktur.
• Eskişehir'den Ankara'ya giderken – kara yolu ya da demir yolunu kullanabiliriz.
• Antalya'dan Isparta'ya giderken yalnızca kara yolunu kullanırız. Çünkü Antalya'nın demir yolu bağlantısı yoktur ve hava yolu ulaşım daha çok uzak mesafeler için kullanılır.

(Cevap A)

10. Yüksek hızlı tren hatları ile ilgili projeler Ankara – Eskişehir, Ankara – Konya, Ankara – İstanbul ve Ankara – Sivas Hızlı Tren Projeleridir. Bunlardan ilk hayata geçirilen Ankara – Eskişehir Hızlı Tren Projesidir.

(Cevap E)

11. İzmir, ticaretin geliştiği ve ulaşımın kolay olduğu bir kenttir. Bu yüzden İzmir Limanı daha gelişmiştir.

(Cevap C)

12. Petrol ve doğal gazın boru hatlarıyla taşınması daha güvenli ve ekonomiktir. Azerbaycan (Bakü), Gürcistan (Tiflis), Türkiye (Ceyhan) den geçen, Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı, ülkemize hem gelir hem de stratejik önem kazandırmıştır.

(Cevap A)

13. Deniz yolu en ucuz taşımacılıktır. Ancak bu taşımacılığın süresi çok fazla uzayabilir. Bunun için deniz yolları ile daha çok dayanıklı tüketim mallarının taşınması tercih edilir. Tahıl, otomotiv, maden ve beyaz eşya bu tür mallardan sayılır. Ancak yaş sebze ve meyve çabuk bozulacağından daha kısa sürede tüketiciye ulaştırılması gerekir. Bu yüzden deniz yolu ile taşınması daha az tercih edilir.

Türkiye'de deniz yolu ile yük ve yolcu taşımacılığı Kabotaj Kanunu'nun (1 Temmuz 1926) kabul edilmesiyle gelişmeye başlamıştır. Ülkemizde 1933-1939 yılları arasında deniz yolu işletmeciliğinde devlet sektörü hâkim durumda iken 1950'den sonra özel sektör etkin olmaya başlamış hatta şilepçilik alanında devlet sektörünü geçmiştir. 1950'den sonra deniz taşımacılığında dikkat çekici gelişmeler olmuştur. 1954 yılında Denizcilik Bankası, Türk denizciliğinin planlı ve devlet eliyle geliştirilmesi amacıyla kurulmuştur.

(Cevap D)

14. Zigana Geçidi Trabzon'u Erzurum ve İran'a bağlar. Bu nedenle Zigana Geçidi Karadeniz'in kıyı kesimleri ile iç kesimlerini birbirine bağlar.

(Cevap C)

TÜRKİYE'DE ULAŞIM

1. Ulaşımın gelişmesi demek ulaşımı sağlayan yolların ve araba, kamyon, uçak, gemi vb. araçların sayısının artması ve modernleşmesi demektir. Bunun yanında karayolu, hava yolu, liman, demir yolu ile taşıyan yolcu sayısının da artması demektir. Bu durum doğal ortam üzerinde telafisi olmayan zararlara neden olmaktadır. Ör; Her gün havaya sadece özel arabalardan atmosfere binlerce ton karbondioksit salınmaktadır.

(Cevap D)

2. Ülkemizde yolların akarsu vadilerini, çöküntü alanlarını, plato yüzeylerini ve kıyıları takip etmesinde yer şekilleri en fazla etkiye sahiptir. Ülkemizde yer şekillerinin engebeli olduğu alanlarda yol yapım maliyetleri fazladır. Bu maliyetleri düşürmek amacıyla kara ve demir yolları akarsu vadileri, çöküntü alanları ve kıyıları takip eder.

Türkiye sınırları içinde inşa edilen ilk demiryolu, 23 Eylül 1856 tarihinde bir İngiliz şirketine verilen imtiyazla 1866 yılında tamamlanan 130 kilometre uzunluğundaki İzmir-Aydın hattıdır.

(Cevap B)

3. Demir yollarının yolcu ve yük taşımacılığındaki paylarının artırılması durumunda;

- enerji tüketimi,
- trafik kazaları,
- hava kirliliği,
- yol yapımına ayrılan arazi,
- araç alımına ayrılan para,
- trafik kazalarındaki ölü ve yaralı sayısı azalır.

Kara yolu ulaşımı, gerek yolcu gerekse yük taşımacılığı açısından Türkiye'de ilk sıradadır. Osmanlı Devleti döneminden kalan kara yolu uzunluğunun yaklaşık 18.300 km olduğu bilinmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında kara yolu yapımına önem verilmiştir. Bunun sonucunda 1938 yılında kara yolu uzunluğu 38.800 km'ye ulaşmıştır. 1950 yılında Kara Yolları Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

(Cevap E)

4. Ankara - İstanbul hızlı tren hattının yapılması ile

- Seyahat süresi kısaldı.
- Yolcu taşıma kapasitesi artırıldı.
- Sosyal ve kültürel etkinlikler arttı.
- Yol yapım maliyetleri, petrole bağımlılık, arazi kullanımını, çevre kirliliği azaldı.
- Avrupa'dan Asya'ya kesintisiz yolcu taşımacılığı yapıldı.
- Ulaşım alt yapısı geliştirilmiş oldu.
- Demir yollarının rekabet gücü arttı.

(Cevap C)

5. Limanların gelişmesinde en önemli faktör hinterlandının geniş olmasıdır. Hinterlandın geniş olması ise ulaşımın gelişmişliği ile ilgilidir. Ulaşımın gelişmiş olduğu limanlar hızla gelişmekte, ulaşımın gelişmediği limanlar ise yük ve yolcu taşımacılığında geri kalmaktadır. Örn; Sinop Limanı hinterlandının dar olmasına (ulaşımın gelişmemesi) bağlı olarak gelişmemiştir.

(Cevap A)

6. Ülkemizde yer alan akarsuların ulaşımına elverişli olmamasında;

- rejimlerinin düzensiz olması,
- yer şekilleri,
- iklim (Yağış rejimi düzensiz olduğundan akarsu rejimi de düzensizdir),
- akarsu vadi şekilleri,
- ülkemizin genç yapıda olması etkilidir.

(Cevap D)

7. Antalya, Sinop ve Trabzon'da dağların kıyıya paralel uzanması nedeni ile demir yolu yapılamamıştır.

(Cevap B)

8. Doğal gaz ve petrol gibi yeraltı kaynaklarının taşınmasında kullanılacak en ucuz ulaşım yolu boru hattıdır.

(Cevap C)

9. Dünya'nın en işlek su yollarından biri olan İstanbul Boğazı, çok sayıda tehlikeli yük taşıyan gemilerin geçtiği ve kaza riskinin yüksek olduğu bir yerdir. Ancak, boğazdan geçen gemilerin yarısının limanlara uğramadığı ve kılavuz kaptan almadığı görülmektedir. Kazaya karışan gemilerin de %85'inde kılavuz kaptan olmadığı açıklanmıştır.

(Cevap E)

10. TANAP'la Azerbaycan'ın Hazar Denizi sahasında üretilen doğal gaz öncelikle Türkiye'ye ardından Avrupa'ya taşınmaktadır. Türkiye-Gürcistan sınırındaki Ardahan'dan yurda giren bu hat Edirne'nin İpsala ilçesinde son buluyor ve bu noktadan Avrupa ülkelerine doğal gaz aktaran boru hatlarına bağlanıyor.

(Cevap D)

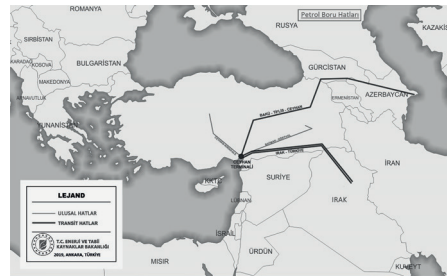
11. Türkiye'nin en işlek sınır kapısı Avrupa ile hem kara yolu, hemde demir yolu bağlantısı sağlayan Kapıkule Sınır Kapısı'dır.

(Cevap A)

12. Yer şekillerindeki engebenin fazla olduğu yerlerde, demir yolu yapımı için daha çok sayıda tünel ve viyadük uygulamasına ihtiyaç duyulur. Bu da yol yapım maliyetlerini artıran olumsuz bir durumdur. Ancak Marmara ile İç Anadolu (III nolu hat) arasındaki bir demir yolu inşasında bu olumsuzluk fazla görülmez.

(Cevap C)

- 13.

Türkiye'de;

- Batman-Dört Yol,
- Ceyhan-Kırıkkale ulusal petrol boru hatlarıdır. Ayrıca;
- Bakü-Tiflis-Ceyhan,
- Irak-Türkiye ham petrol boru hatları ise transit boru hatlarıdır.

Türkiye'de, Bakü-Tiflis-Erzurum diye bir petrol hattı bulunmaz. Bu hat doğal gaz boru hattıdır.

(Cevap D)

14. Ceyhan-Kırıkkale Petrol Boru Hattı, Adana (Yumurtalık)'dan Kırıkkale'ye ham petrol taşıyan petrol boru hattıdır. Devlet kuruluşu olan BOTAŞ tarafından işletilmektedir. Ulusal bir boru hattı için diğerleri kadar stratejik bir önem taşımaz.

Dünya üzerinde petrol ve doğalgazın çok büyük bir bölümü Hazar Bölgesi, Orta Doğu ve Rusya'da yer alır. Türkiye ise enerji kaynakları yönünden çok zengin olan bu coğrafyalara yakın olması ile jeostratejik bir önem kazanmaktadır.

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE ULAŞIM

1. Türkiye'de son yıllarda ulaşım yollarına önemli yatırımlar yapılmaktadır. Ulaşım, transit ticaretin gelişmesinde en önemli etkidir. Ülkemizin işlek yollara sahip olması, yarımada özelliğinde olması, boğazlara sahip olması ulaşımın dolayısı ile transit ticaretin gelişmesinde etkilidir. Ülkemiz nüfusunun fazla olması transit ticaretin gelişmesinde etkili değildir.

(Cevap D)

2. İstanbul ve Antalya hava yolu ile taşınan kişinin sayısının fazla olmasında turizm ve nüfusun fazla olması ortak nedendir. İstanbul'da hava yolu ile taşınan kişi sayısının fazla olmasında etkili olan nedenlerden biride sanayidir. Antalya'da sanayi gelişmediğinden sanayi ortak neden değildir.

(Cevap C)

3. Edirne'den Ankara'ya kara yolu ile en kısa yoldan ulaşmak için İstanbul Boğazı ve Bolu Dağları'dan geçmek gerekir.

(Cevap A)

4. Haritada verilen çizgilerin çıkış noktalarına bakıldığında, bu dağılışı bize Irak (Kerkük) ve Bakü (Ceyhan) petrol boru hattının uzanışını gösterir.

(Cevap D)

5. Türkiye'de kara yolu ulaşımı, daha ucuz olmasından değil, ulaşım ağının sıklığından dolayı daha çok tercih edilir. Bu yüzden "daha ekonomiktir" denilemez. İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu düz olduğundan yol yapım maliyeti daha düşüktür. Ayrıca en fazla yollar Türkiye'de doğu – batı doğrultulu uzanır.

(Cevap A)

6. Ülkemizde ulaşım batı–doğu doğrultusunda gelişirken kuzey–güney yönlü ulaşım ancak geçitlerle sağlanmaktadır. Bu durumu doğuran temel faktör ülkemizde dağların batı–doğu doğrultusunda uzanmasıdır.

(Cevap B)

7. Enerji taşımacılığında boru hatlarının önemi son zamanlarda artmıştır. Dünyadaki önemli boru hatlarının dağılımına bakıldığında Türkiye ve çevresinde yoğunlaştığı görülür. Türkiye; enerji taşımacılığında en kısa, maliyeti düşük, teknolojik ve çevresel açıdan uygun ve güvenilir olduğu için tercih sebebidir. Bakü – Tiflis – Ceyhan ve Kerkük – Yumurtalık Boru hatlarının ulaştığı Adana Bölümü'nde yer alan V no lu limanın bu konudaki önemi daha büyüktür.

(Cevap E)

8. Seçenekleri iyi analiz ettiğimizde A, B, C, E seçenekleri Türkiye'de ulaşımı ve taşımacılığı uluslar arası boyuta ulaştırmayı hedeflerken, D seçeneğinde yer alan hızlı tren seferlerinin başlaması bölge içerisinde trafiğin yükünü hafifletmeyi amaçlar. Türkiye'de son yıllarda buna en güzel örnek İstanbul'da yapılan Marmaray Projesi'dir.

(Cevap D)

9. Soruda verilen havalimanlarından özellikle İstanbul ve Antalya limanları en fazla turist ağırlamaktadır. Ayrıca bu iki kentimize özellikle yaz mevsiminde gelen turist sayısına bağlı olarak çok yoğun bir uçuş trafiği yaşanmaktadır.

(Cevap A)

10. Limanlar bulunduğu coğrafi bölgenin özelliğine bağlı olarak birtakım özellikler taşır. Örneğin; Antalya Limanı'nın, Akdeniz Bölgesi'nde dağların denize paralel uzanmasının bir sonucu olarak art bölgesi dar iken Ege Bölgesi'nde yer alan İzmir Limanı'nda bu durumu görmek mümkün değildir. Türkiye'de limanların iç kesimlerle kara yolu bağlantısı mevcuttur ve bu özellik bütün limanlarda ortakır.

(Cevap A)

11.

Yukarıda verilen Türkiye demir yolları haritasına göre II nolu alanda demir yolu ulaşımı bulunmaz.

Kara yollarının hızlı gelişimi, demir yollarının yolcu ve yük taşımacılığındaki gücünü büyük ölçüde zayıflatmıştır. 1955 yılında ulaşım sistemleri içerisinde demir yollarının yolcu taşımacılığındaki payı; %2,2 iken 2000'li yıllara gelindiğinde %2'nin altına düşmüş, yük taşımacılığında da %61'den %5'e kadar gerilemiştir.

Demir yolunun diğer ulaşım seçeneklerine göre daha güvenilir ve konforlu olması, zamanı daha etkin biçimde kullanmayı sağlaması son dönemde hızlı tren hatlarına ayrı bir önem verilmesine neden olmuştur. Türkiye'de de 2000'li yıllardan itibaren ulaştırma politikalarının demir yolu lehine değişimiyle Ankara, Eskişehir, İstanbul, Konya, İzmir, Sivas ve Bursa gibi yolcu potansiyeli ve nüfus açısından ülkemizin büyük kentlerini birbirine bağlayacak olan koridorlara hızlı tren yapılması için çalışma başlatılmıştır. Ancak halen ülkemizde demir yolu ulaşımı olmayan yerler vardır.

(Cevap B)

12. Türkiye coğrafi konum olarak; Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının birbirine en yakın olduğu alanda bulunmaktadır. Buna göre coğrafi konum, Türkiye'de ulaşımı etkileyen başlıca doğal faktörlerdendir.

(Cevap E)

13. Türkiye'de sınırlar içinde en uygun taşıma yolu demir yolu, başka ülkelerle olan ticarete ise en uygun ulaşım yolu deniz yoludur.

(Cevap A)

TÜRKİYE'DE ULAŞIM

1. Demir yolu ağının gelişmesi aşağıda verilenler üzerinde etkilidir.
- Kara yoluna göre daha ucuza taşıma sağlar.
  - Kara yollarında seyreden araç sayısının azalmasını sağlar.
  - Ulaşım – ticaret ve turizmin gelişmesine yol açar.
  - Ulaşımın daha güvenli yapılmasını sağlar.
  - Bağlantısı olan limanlarda deniz taşımacılığının önemi artar.
  - Ulaşım maliyetinin düşmesini sağlar.

(Cevap E)

2. Türkiye'nin Bulgaristan ile Kapıkule sınır kapısı vardır.

İpsala ⇒ Yunanistan

Habur ⇒ Irak

Cilvegözü ⇒ Suriye

Sarp ⇒ Gürcistan'ı

Türkiye'ye bağlar.

(Cevap E)

3. Deniz yolu, Türkiye'nin dış ticaretinde (ithalat ve ihracat) en fazla kullanılan ulaşım yoludur. En ekonomik ve ucuz taşımacılıktır. Yol yapımına gerek yoktur. Daha çok petrol, sıvı gaz ve kuru yük taşımacılığında kullanılır. Kaza riski en az olan ulaşım yoludur.

(Cevap C)

4. Ülkemizde transit ticaretin gelişmesinde,
- önemli su yollarına (Çanakkale ve İstanbul Boğazı) sahip olması,
  - Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı yerde yer alması,
  - ulaşım sektörüne özellikle son yıllarda önemli yatırımların yapılması,
  - demir ve kara yolunun birbirini tamamlaması,
  - üç tarafının denizlerle çevrili olması ve önemli limanlara sahip olması

gibi faktörler etkili olmuştur.

Türkiye'nin yer şekillerinin çeşitli olması bu faktörler arasında yer almaz.

(Cevap D)

5. Türkiye ile Suriye arasındaki sınır kapıları;

1 – Cizre Sınır Kapısı

2 – Girmeli Sınır Kapısı

3 – Şenyurt Sınır Kapısı

4 – Ceylanpınar Sınır Kapısı

5 – Akçakele Sınır Kapısı

6 – Mürşitpınar Sınır Kapısı

7 – Karkamış Sınır Kapısı

8 – Çobanbey Sınır Kapısı

9 – Öncüpınar Sınır Kapısı

10 – İslahiye Sınır Kapısı

11 – Cilvegözü Sınır Kapısı

12 – Karbeyaz (Yığıtoğlu) Sınır Kapısı (kapalı)

13 – Yayladağı Sınır Kapısı

Gürbulak (Ağrı) sınır kapısı Türkiye'yi İran'a bağlar.

(Cevap B)

6. Türkiye'de kalkınma potansiyeline sahip fakat geri kalmış bölgeleri geliştirebilmek için çeşitli kalkınma projeleri planlanmıştır. Bu yüzden tüm projelerin; bölgeler arası gelişmişlik farkını azaltmak, kaynakları en iyi şekilde kullanmak, göçü önlemek vb. ortak amaçları vardır. Ancak liman inşası Zonguldak – Bartın – Karabük (ZBK) Projesi'ndeki çalışmalarından biridir. Bütün bölgesel projelerin denize kıyısı olmadığı için bu amacın ortak olduğu söylenemez.

(Cevap E)

- 7.
- Cilvegözü; Türkiye'nin Suriye'ye açılan kapısıdır.
  - Habur Sınır Kapısı; Irak – Türkiye gümrük kapısıdır.
  - İpsala Sınır Kapısı; Yunanistan ile Türkiye arasındadır.
  - Gürbudak Sınır Kapısı; Türkiye'yi İran'a bağlayan en önemli sınır kapısıdır.

Buna göre soruda bazı özellikleri açıklanan sınır kağısı; Kapıkule'dir.

(Cevap C)

8.

Öncelikle kara yolları ile olan taşımacılığın daha ekonomik ve güvenilir olmadığını belirtelim. Ayrıca Türkiye'nin ithalatının en başında yer alan ürünlerden olan taşıtların ve yedek parçalarının, yerli üretimleri henüz talebi karşılamaktan uzaktır.

Türkiye'nin yerleşim alanı bulunan en ücra yörelerine bile kara yolu ulaşımının bulunması bu taşımacılığın daha yaygın ve gelişmiş olmasına neden olur.

(Cevap A)

9.

Türkiye'de demir yolu ulaşımı genellikle sanayinin yoğun olduğu kentleri ve önemli limanları birbirine bağlamaktadır. Ancak her ne kadar son zamanlarda sanayi ve ticari faaliyetler gelişmiş olsa da Antalya'da yer şekilleri engebeli olduğu için demir yolu ulaşımı bulunmaz.

(Cevap E)

10. A – B – C – D seçeneklerinde bahsedilen durumlar ulaşım sektörü ile ilgilidir. Ancak E seçeneği turizm sektörü ile ilgili olduğundan diğerlerinden ayrılır.

(Cevap E)

11. Türkiye doğalgaz ve petrol bakımından zengin Orta Doğu ve Orta Asya ülkeleri ile sanayi bakımından gelişmiş Avrupa ülkeleri arasında yer (coğrafi konum) alır. Bu durum ülkemizin boru hattı taşımacılığının bir koridoru haline gelmesini sağlamıştır.

(Cevap C)

12. Türkiye'nin komşuları için;

- Türkiye'nin yüz ölçümü İran hariç diğer komşu ülkelerinkinden büyüktür.
- En uzun kara sınırı Suriye ile en kısa kara sınırı Azerbaycan (Nahçıvan) iledir.
- Avrupa'ya açılan kara yolları Yunanistan ve Bulgaristan'dan geçer.
- Türkiye'nin komşu ülkelerinde daha çok tarım, sanayi, madencilik, hayvancılık gibi ekonomik etkinlikler yapılır. Bazı komşu ülkelerde madencilik, bazılarında tarım, bazılarında ise sanayi faaliyeti daha ön plandadır.
- Türkiye'nin en fazla sınır komşusu doğusunda yer alır.
- Türkiye'nin birçok sınır komşusuna demir yolu ağı vardır.
- Türkiye'nin bütün sınır komşularına kara yolu ağı vardır.

(Cevap E)

13. Aslında karayollarındaki virajlar ve dönemeçlerin fazla olmasındaki amaç yolun uzatılması değil; daha rahat yol alınmasıdır. Bu uygulama ile eğimin azaltılması sağlanır. Marmara (III nolu) ve Güneydoğu Anadolu'da (V nolu) yer şekilleri sade olduğu için bu uygulamaya fazla gerek duyulmaz.

(Cevap D)

14. Türkiye'de de 2000'li yıllardan itibaren ulaştırma politikalarının demir yolu lehine değişimiyle Ankara, Eskişehir, İstanbul, Konya, İzmir, Sivas ve Bursa gibi yolcu potansiyeli ve nüfus açısından ülkemizin büyük kentlerini birbirine bağlayacak olan koridorlara hızlı tren yapılması için çalışma başlatılmıştır. Bu bağlamda Türkiye'nin ilk hızlı tren seferi, 2009 yılında İstanbul - Ankara hızlı tren hattının bir parçası olan Ankara - Eskişehir hattında başlamıştır. Eskişehir-Pendik bölümü, 25 Temmuz 2014'te tamamlanarak İstanbul - Ankara yüksek hızlı tren hattı kesintisiz ulaşımına açılmıştır.

(Cevap A)

15. Seçeneklerde verilen illerden Karaman, Kütahya ve Alanya'da hızlı tren hattı olmadığından seferler otobüs bağlantılı yapılır.

(Cevap E)

TÜRKİYE'DE ULAŞIM

1. Toros Dağları üzerindeki antik adıyla Kilikya Kapısı olarak bilinen Gülek Geçidi Akdeniz Bölgesi'nde yer alan Çukurova'yı İç Anadolu'ya bağlar. Çukurova'nın kuzey sınırını oluşturur.

(Cevap B)

2. Ege ve Marmara'da yapılan yatırımların İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde de yapılmaya başlamasında, ulaşım ve iletişim olanaklarının artması ve devletin bu bölgelere yatırım için düşük faizli krediler vermesi etkili olmuştur.

(Cevap D)

3. Türkiye'de ulaşımı olumsuz etkileyen temel faktör, yükselti ve eğim kavramıdır. Türkiye genç oluşumlu bir ülke olması sebebiyle ortalama yükseltisi fazladır. Bu durum özellikle bazı merkezlerde demir yolu ulaşımını olumsuz etkilemektedir. Bu merkezleri hatırlayalım:

- Doğu Karadeniz
- Antalya ili
- Ege'de Muğla (Menteşe) Yöresi

Buralar, Türkiye'de demir yolu ağının bulunmadığı merkezler içerisinde yer alır.

(Cevap A)

4. Türkiye üzerinden yapılan transit taşımacılıkta Doğu Karadeniz'deki limanları kullanan ülke İran'dır.

Türkiye'de transit taşımacılığın gelişmiş olması özel konumunun bir sonucudur.

Trabzon Limanı'nın arkasında bulunan geçitlerle iç kesimlere bağlantısı sağlanır. Buna bağlı olarak Trabzon Limanı'nın hinterlandı İran'a kadar dayanır.

(Cevap B)

5. Doğu Anadolu'da yer alan Hakkari hem Irak hem de İran ile sınır hattına sahiptir.

(Cevap E)

6. Ülkemizin sınır oluşturan akarsuları içerisinde en önemlileri Meriç ve Aras'dır.

- Meriç Nehri; Bulgaristan - Türkiye - Yunanistan ile
- Aras Nehri; Türkiye - Azerbaycan - İran - Ermenistan ile olan sınırımızı belirler.

(Cevap B)

7. Antalya ve Ege kıyılarının ortak özellikleri,

- Deniz turizmi gelişmiştir.
- Akdeniz iklim özellikleri etkilidir.
- Tarımsal ürün çeşidi fazladır.
- Seracılık ve turfanda sebzeçilik gelişmiştir.
- Nüfus daha çok kıyıda toplanmıştır.

(Cevap D)

8. Kara yoluyla yük ve yolcu taşımacılığının maliyeti yüksektir. Ayrıca Kabotaj Kanunu kara yolu değil, deniz yolu taşımacılığı için yürürlüğe konulmuştur. Kara yolları ile ilgili olarak en önemli gelişmeler 1950 yılından sonra yaşanmıştır. Bu yıldan itibaren Karayolları Genel Müdürlüğü kurularak ülke çapında yatırımlar hız kazanmıştır.

(Cevap E)

9. Günümüzde en çok kullanılan enerji kaynakları olan petrol ve doğal gazın en hızlı ve güvenli taşıma şekli boru hatları ile yapılır. Türkiye'de ilk boru hattı, 1967 yılında Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) tarafından Batman-Dört Yol (İskenderun Körfezi) arasında döşenmiş ve işletmeye açılmıştır. Yıllık kapasitesi 3,5 milyon ton olan boru hattının uzunluğu 511 km'dir.

(Cevap A)

10. Kara yolu ulaşımının en büyük özelliği, nüfusun ve ekonomik faaliyetlerin yer aldığı bütün noktalara erişime imkân vermesi ve ulaşım sistemleri arası geçişlere uygun olmasıdır. Bu yüzden Türkiye'de yük ve yolcu taşımacılığında en yüksek oranda kara yollarından yararlanılır.

(Cevap A)

11. Demir yolları inşasında sarp ve eğimli arazilerde güzergâhın düz bir hâle getirilmesi için yer yer köprüler ve tüneller yapılmakta ya da bazı yerler doldurularak ulaşım sağlanmaktadır. Bu tür çalışmalar, yapı maliyetlerini artıran işlerdir. Buna göre, Trabzon limanını iç kesimlere bağlayan bir demiryolu inşasının daha pahalı olacağı söylenebilir.

(Cevap D)

12. Soruda verilen metinde, Türkiye'de ulaşım üzerindeki aşağıdaki faktörlerden coğrafi konum açıklanmıştır. Coğrafi konum, dünyadaki ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasi özelliklerini belirlemede önemli bir faktördür. Önemli ticaret yolları üzerinde bulunan, iklim ve yer şekilleri koşulları uygun ve denizlere kıyası olan ülkelerin konumu ulaşımın gelişimini olumlu yönde etkiler.

(Cevap E)

13. Gürcistan'dan Artvin üzerinden Türkiye'ye geçilirken Sarp sınır kapısı, Türkiye'den İran'a geçilirken de Gürbulak sınır kapısı kullanılır.

(Cevap A)

14. Osman Gazi Köprüsü, İzmit Körfezi'nin iki yakasının birbirine bağlar. İstanbul - İzmir Otoyolu'nun en önemli kısmını oluşturur. Bu köprü'nün her iki yakası da Anadolu yarımadası üzerinde yer alır.

(Cevap C)

15. Türkiye'nin sıradağları genelde doğu-batı doğrultulu ulaşımı güçleştirmiştir. Bu yüzden, büyük şehirleri birbirine bağlayan, önemli kara ve demir yolları doğu-batı doğrultulu uzanış gösterir.

(Cevap A)

16. Otoyollar; İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Adana gibi büyükşehirlerimizin civarında hizmet veren, ülkenin en yoğun trafiğe sahip güzergâhları üzerinde bulunmaktadır. Son yıllarda otoyol projelerine önemli oranda bütçe ayrılmaktadır. İzmir-İstanbul otoyolu ve Osmangazi Köprüsü bu projelere örnek olarak verilebilir. Osmangazi Köprüsü ve 1915 Çanakkale Köprüsü Marmara Denizi üzerinde otoyolların daha kısa olmasını sağlamıştır.

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE MADENLER VE ENERJİ KAYNAKLARI

1. Güneş enerjisi tükenmeyen enerji kaynakları içinde önemli bir yere sahiptir. Türkiye'nin Akdeniz iklim kuşağı içerisinde yer alması nedeniyle birçok bölgemizde yıl içindeki güneşli gün sayısı ve güneşlenme süresi yeterli düzeydedir.

Seçeneklerde verilen Orta Fırat (Gaziantep - Şanlıurfa), Kıyı Ege, Çukurova ve Konya Ovası'nda güneşli gün sayısı fazla olduğu için, bu enerjiden yararlanma olanağının da fazla olduğu söylenebilir. Ancak Doğu Karadeniz'de bulutlu gün sayısı fazla, güneşli gün sayısı az olduğu için, güneş enerjisinden yararlanma olanağı da azdır.

(Cevap D)

2. Türkiye'nin ham petrol ve doğal gaz üretimi, tüketimini karşılamaktan çok uzaktır. Bu yüzden bu enerji kaynaklarına olan ihtiyacımızın önemli bir kısmı yurt dışından karşılanmaktadır. Aynı zamanda kullanım alanları da en yaygın olan bu enerji kaynakları ithalat giderlerimizin artmasına neden olmaktadır. Ancak Türkiye'nin linyit üretimi yeterli düzeydedir. Aynı zamanda Türkiye'nin ortalama yükseltisinin fazla olması, akarsuların dar ve derin vadiler içinde akması nedeniyle hidroelektrik potansiyeli de oldukça fazladır. Türkiye hidroelektrik potansiyel bakımından Avrupa'da Rusya ve Norveç'ten sonra üçüncü sırada yer alır. Bu yüzden Türkiye'de linyit ve su gücü kaynakları, yerli üretimden elde edildikleri için bu enerji kaynaklarını kullanarak elektrik enerjisi üretmenin daha ekonomik olduğu söylenebilir.

(Cevap D)

3. Yerin derinliklerine doğru her 33 metrede yaklaşık olarak 1 °C sıcaklık artar. Bu nedenle yerin derinliklerinden suyun kaynama derecesi olan 100 °C'den çok daha yüksek sıcaklıkta ve sıcak su buharı şeklinde çıkan jeotermal kaynaklar ülkemizde bulunur. 150 °C – 200 °C arasındaki sıcaklıklarda bulunan su buharı sondajlarla yeryüzüne çıkarılarak elektrik enerjisi elde edilir. Ülkemizde bu amaçla kurulmuş olan jeotermal santral; Sarayköy (Denizli) ve Germencik (Aydın) ilçelerinde yer alır. Ayrıca bu ve diğer yörelerden çıkan, suyun kaynama sıcaklığının altında olan sıcak sular ise konutların ve seraların ısıtılmasında kullanılır.

(Cevap B)

4. Türkiye petrol enerji kaynağı bakımından zengin olmayan bir ülkedir. Türkiye'nin bugünkü petrol ihtiyacı yaklaşık olan 25,5 milyon ton civarında olup bunun ancak %10 kadarını ülkemiz yerli çıkarımından karşılamaktadır. Bunun dışında kalan kısım ise ithalat yoluyla karşılanmaktadır.

Türkiye'deki yerli ham petrol üretiminin tamamına yakını Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden elde edilir (Batman, Garzan, Raman, Kurtalan ve Adıyaman). Bu bölgeden çıkartılan ham petrol Batman'daki Batman rafinerisinde işlenir. Dolayısıyla bu rafinerinin kurulduğu yer seçilirken ham maddeye yakın olma faktörünün dikkate alındığı söylenebilir. İthal edilen ham petrol ise İpraş (İzmit), Aliğa (İzmir), Orta Anadolu (Kırıkkale) rafinerilerinde işlenmekte ve burada çeşitli türevlere ayrılmaktadır. Ayrıca Mersin – Ataç rafinerisi sadece depolama amaçlı kullanılmaktadır. Ancak Ankara'da bir petrol rafinerisinin bulunduğu söylenemez.

(Cevap D)

5. Uranyum ve toryum gibi radyoaktif minerallerin parçalanmasıyla açığa çıkan enerjiye "nükleer enerji" denir. Türkiye'deki stratejik madenler grubunda yer alan uranyum ve toryum minarelerinin rezervlerinin tespit edilmesine yönelik çalışmalar devlet tarafından sürdürülmektedir. Türkiye uranyum bakımından zengin değildir. Ancak toryum madeni bakımından 380 bin ton rezerv ile dünyada ikincidir (Eskişehir – Sivrihisar – Kızılcaören).

Türkiye'de;

- Mersin (Akkuyu) → IV nolu yer, (Rus ortaklığı)
- Sinop → I nolu yer, (Japon ortaklığı)

nükleer santral kurma çalışmalarının yürütüldüğü alanlardır. Nükleer santraller işletmede oldukları sürece devamlı denetim altındadır. Bu nedenle nükleer santrallerin çevre ve insana zarar verebilecek şekilde kaza yapma riski, günümüzde kullanılan diğer teknolojik ürünlere göre yok denecek kadar azdır. Bir nükleer santralin çevresinde yaşayan insanlara yüklediği yıllık doz, doğal radyasyonun çok altındadır.

(Cevap C)

TEST - 1

TÜRKİYE'DE MADENLER VE ENERJİ KAYNAKLARI

6. Ülkemizde büyük bir kısmı soruda açıklandığı üzere elektrik – elektronik sektöründe kullanılan bakır madenin çıkarım alanları; Artvin (Murgul), Kastamonu (Küre), Elazığ (Maden), Rize (Çayeli) dir. Bu yörelerden çıkartılan bakır madeni cevheri, Samsun, Murgul ve Maden'deki (Elazığ) tesislerde işlenir. Yıllık bakır cevheri üretimimiz tüvenan olarak 3-5 milyon ton arasında değişir. Türkiye bakır madeni üretiminde dünyada yedinci sıradadır.

(Cevap A)

7. Ülkemizdeki en önemli krom yatakları; Guleman (Elazığ), Kopdağı (Bayburt), Fethiye ve Köyceğiz (Muğla), Mihalıççık (Eskişehir), Karsanti ve Pozanti (Adana) ve Kayseri'dedir.

Yıllık üretimimizin yarısı soruda açıklandığı gibi ihraç edilir. Geriye kalan miktar ise Elazığ ve Antalya'daki ferrokrom fabrikalarında işlenir. Türkiye krom cevheri çıkarımında dünyada beşinci sırada yer alır.

(Cevap C)

8. Türkiye soruda açıklandığı gibi oldukça dağlık ve yüksektir. Bu duruma bağlı olarak artan eğim ve engebe şartları erozyon etkisini artırmıştır.

Kara ve demir yolu yapımı maliyeti yüksektir. Bu durum aynı zamanda Türkiye'nin hidroelektrik potansiyelini de artırmıştır. Yer şekillerinde engebe ve yükseltinin iklim – bitki örtüsü çeşitliliğinde de rolü vardır.

Türkiye'nin güney kıyılarına enlem faktörünün etkisine bağlı olarak güneş ışınları daha dik açıyla gelir. Bu yüzden güney kıyılarında yazlar daha sıcak ve kurak geçer. Bu durumun da yer şekillerinin çeşitliliği ve yükselti ile bir ilgisi yoktur.

(Cevap E)

9. Türkiye'de rüzgar türbinleri, rüzgarın esme süresinin uzun ve hızının fazla olduğu yerlere kurulmuştur. Bu yerlerin başında ise İzmir ve Çanakkale gelir.

(Cevap B)

10. • Türkiye'deki rezervlerden çıkarılan demir cevheri; Karabük, Karadeniz Ereğlisi, İskenderun, Kırıkkale, Sivas ve İzmir'deki demir – çelik fabrikalarında işlenir.
- Türkiye'de çıkartılan bakır cevheri; Samsun, Murgul ve Maden'deki tesislerde işlenir.
- Boksit madeni; Seydişehir'deki alüminyum tesislerinde işlenerek alüminyuma çevrilir.
- Türkiye'nin krom cevheri üretimin yaklaşık yarısı işlenmeden ihraç edilir. Geriye kalan miktar ise Elazığ ve Antalya'daki ferrokrom fabrikalarında işlenir.

Bütün bu açıklamalar, yer altından cevher olarak çıkartılan madenleri, çeşitli ürünlere dönüştüren metalurji tesislerine örnektir. Ancak bir kömür türü olan linyit madeni, Afşin – Elbistan'daki havzalarda açık işletme şeklinde üretilmektedir. Daha sonra burada kurulan termik santrallerde yakılarak ısı enerjisi üretilmekte ve elektrik enerjisine çevrilmektedir.

(Cevap E)

11. Haritada gösterilen III numaralı yer Menteşe Yöresi'dir.
- Yatağan'da (Muğla) linyit çıkarılmaktadır. Yine Yatağan'da (Muğla) linyit ile çalışan termik santral vardır.
  - Deniz turizmi yapılmaktadır.
  - Akdeniz iklimi görüldüğü ve kışları ılık geçtiği için yine bu yörede turuncgil tarımı yapılır.

(Cevap C)

12. Açıklamada geçen yer altı kaynağı kurşundur. Krom ve manganez çelik yapımında, boksit ise alüminyum yapımında kullanılır. Ayrıca bariten de %85-90'ı sondaj sektöründe kullanılmaktadır.

(Cevap A)

TÜRKİYE'DE MADENLER VE ENERJİ KAYNAKLARI

1. "manganez" krom madeni de çeliğe sertlik vererek kırılma ve darbelere karşı direnç kazanmasını ve oksitlenmeye karşı korunmasını sağlar. Ancak soruda verilen yerler, krom madeninin çıkarım alanları değildir. Krom; Guleman (Elazığ), Kopdağı (Bayburt), Fethiye ve Köyceğiz (Muğla)'de çıkarılır.

(Cevap A)

2. Taş kömürü paleozoikte oluşmuş bir kömür türüdür. Kalorisi yüksek olduğu için ülkemizde demir – çelik sanayisinde yakıt olarak kullanılır. Taş kömürünün büyük bir bölümü Ereğli ve Karabük'teki demir - çelik fabrikalarında geri kalanı ise Çatalağzı Termik Santrali'nde elektrik üretiminde kullanılır.

(Cevap B)

3. Sorudaki açıklamaya göre, çöp termik santrallerinin nüfusu kalabalık olan büyük şehirlerin yakınlarında kurulması beklenir.

Buna göre, seçeneklerdeki illerden yalnızca Ankara'da çöp santrali kurulmuştur. Mamak ilçesinde kurulu olan bu santral (Mamak Çöplüğü Biyogaz Tesisi) sadece konut olarak elektrik tüketimi dikkate alındığında 47.891 konutun elektrik enerjisi ihtiyacını karşılayabilecek elektrik üretimi yapmaktadır.

(Cevap A)

4. Su gücü, en güvenilir ve en temiz enerji kaynağıdır. Türkiye'nin ortalama yükseltisinin fazla olması, akarsuların dar ve derin vadilerde akması nedeniyle hidroelektrik potansiyeli oldukça fazladır. Bu yüzden Türkiye, hidroelektrik potansiyel bakımından Avrupa'da Rusya ve Norveç'ten sonra üçüncü sıradadır. Dolayısıyla hidroelektrik (su gücü) enerji üretimi Türkiye'de hem daha ekonomik hem de çevreye daha az zarar verecek şekilde gerçekleştirilir.

(Cevap C)

5. Soruda açıklanan ve başlıca çıkarım alanları verilen maden türü demirdir. Türkiye demir madeni zenginliği bakımından dünyada sekizinci sırada yer alır. Yaklaşık olarak ülkemizde 150 milyon ton demir madeni rezervi bulunmaktadır. Ancak üretim miktarı ihtiyacı karşılamadığından demir ithali yapılmaktadır. Ayrıca bor ve petrol madenlerinin metal sanayisinin ham maddesi olarak söylenemez.

(Cevap C)

6. Türkiye'deki en zengin bakır yatakları, IV nolu alanda, yani Elazığ'ın Maden ile Diyarbakır'ın Ergani ilçeleri çevrelerinde bulunmaktadır. Bunların dışında Murgul (Artvin), Çayeli (Rize) ve Küre'de (Kastamonu) bakır çıkarılır.

(Cevap D)

7. Soma (Manisa) Termik Santrali'nde linyit enerji kaynağı olarak kullanılır. Linyit ise bir tür fosil yakıt olan ve aynı zamanda tükenbilir enerji kaynağı olan kömür çeşididir. Kullanılan linyit kömürünün yerine yenisinin oluşumu devam etmediğinden bu enerji kaynağının tükenbilir olduğu yani kendini yenileyemediği söylenebilir.

(Cevap B)

8. Türkiye'deki petrol üretiminin tamamı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden çıkarılır (Batman, Garzan, Raman ve Adıyaman). Oysa ki Yukarı Fırat Bölümü, Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan çeşitli ve bol miktarda maden rezervlerine sahip olan bir bölümdür.

(Cevap E)

TEST - 2

TÜRKİYE'DE MADENLER VE ENERJİ KAYNAKLARI

9. Rüzgar gücü ile elektrik üreten santrallerden ilki Çeşme (İzmir)'nin Alaçatı beldesinde 1998 yılında kurulmuştur. Rüzgar potansiyeli yüksek olan diğer yörelerimizde de bu santrallerin son zamanlarda yaygınlaştığı ve yeni santrallerin kurulmasının planlandığı söylenebilir. Bunun dışında kalan enerji kaynaklarının çok eski zamanlardan beri ülkemizde kullanıldığı söylenebilir.

(Cevap A)

10. Barajlardan tuz ve soda üretimi yapılmaz. Bu üretimin dışarı akışı olmayan, kapalı havza doğal göllerden yapıldığı söylenebilir

(Cevap C)

11. Türkiye'de elektrik enerjisi üretiminde paylarına göre; sırasıyla doğal gaz, hidroelektrik, taş kömürü ve linyit, rüzgâr, motorin ve fuel-oil gibi sıvı yakıtlar, jeotermal, biyogaz ve güneş enerjisi kullanılmaktadır. Bu enerji kaynaklarından doğal gaz, petrol ve taş kömürünün büyük bir kısmı ithal edilmektedir. Ancak akarsu ve jeotermal enerji kaynaklarının ithal edilmesi mümkün değildir. Bu enerji kaynakları ile elektrik üretimi yapan santraller, bu enerji kaynaklarının elde edildiği yerin uzağına inşa edilemezler. Çünkü bu enerji kaynaklarının taşınması mümkün değildir. Dolayısıyla ithalatlara yani yurt dışından satın alınmaları da imkânsızdır.

(Cevap A)

12. Oluşumu ile kömüre en çok benzeyen yeraltı kaynağı petroldür. Petrol, ham yani işlenmemiş olan halinden rafinerilerde işlenerek benzin, dizel, gaz yağı, fuel-oil gibi türevlere ayrılır.

(Cevap C)

13. Linyit madeni ile volkanizmanın ilişkili olduğu söylenemez. Bir çeşit kömür olan linyit madeninin kızgın lavlar arasında yanmadan kalması ve günümüze ulaşması mümkün değildir.

(Cevap A)

14. Olası bir deprem riskine karşı nükleer santraller mümkün olduğunca fay hatlarının uzağına yapılır. Seçeneklerde verilen Marmara (II nolu) ve Ege (I ve III nolu) kıyılarında deprem olasılığı yüksektir. Bu yüzden Mersin (IV nolu) kıyıları nükleer santral inşasına daha uygundur. Halen burada nükleer santral inşası devam etmektedir.

(Cevap B)

15. Türkiye'de arazinin genç olmasına bağlı olarak linyit yatakları fazla, deprem, kaplıca, ılıca, fay hattı fazladır.

(Cevap C)

16. Ülkemizde ticari amaçla ilk rüzgâr santrali, 1998'de İzmir'in Çeşme ilçesine bağlı Alaçatı'da kurulmuştur. Daha sonra birçok yerde rüzgâr enerji santralleri kurulmuş ve rüzgârdan elde edilen elektrik enerjisinin payı hızla artmıştır. Günümüzde İzmir, Muğla, Aydın, Manisa, Çanakkale, Balıkesir, İstanbul, Osmaniye ve Hatay rüzgâr santrallerinin bulunduğu başlıca yerlerdir.

(Cevap A)

TÜRKİYE'DE MADENLER VE ENERJİ KAYNAKLARI

1. Türkiye'de haritada I numara ile gösterilen santral (Zonguldak) Çatalağzı Termik Santrali'dir. Kullanılan enerji kaynağı taş kömürüdür. II numara ile gösterilen santral (Bursa) Ovaakça Termik Santrali'dir. Kullanılan enerji kaynağı doğal gazdır. III numara ile gösterilen santral (Muğla) Yatağan Termik Santrali'dir. Kullanılan enerji kaynağı linyittir.

(Cevap E)

2. Petrol, Türkiye'de ilk kez 1940 yılında Raman Dağı'nda (Batman) çıkarılmıştır. Sonraki süreçte Türkiye'de bulunan petrol yataklarının sayısı artmıştır. Günümüzde başlıca petrol çıkarılan alanlar; Batman, Adıyaman, Siirt ve Diyarbakır'da yer almaktadır.

(Cevap B)

3. Doğal gaz kullanarak enerji üreten santrallerin çevreye verdiği zarar daha az olur. Dolayısıyla doğal gazla enerji üreten Ovaakça Santrali'nin çevreye verdiği zarar daha azdır.

(Cevap A)

4. Türkiye'de çıkarılan bor mineralleri ve krom madeni çok kalitelidir. Bu madenlerin kullanım alanları geniştir. Bu nedenle dış pazarlarda sürekli alıcı bulur. Ancak taşınmalarının kolay olduğu ve enerji üretiminde kullanıldıkları söylenemez.

ÜLKE	ÜRETİM		SATIŞ	
	MİKTAR (Bin ton)	ORAN	MİKTAR (milyon Dolar)	ORAN
	Ham	Ham		
ABD	1.070	% 25	557	% 46
TÜRKİYE	1.400	% 33	240	% 20

Tablodaki verileri incelediğimizde Türkiye 1,4 milyon ton bor üretimi yapmaktadır ve bu miktar dünya toplam üretiminin % 33'ne karşılık gelmektedir. ABD'nin dünya üretimindeki payı ise % 25'tir. Bu rakamların parasal değer olarak karşılıklarına baktığımızda ise ABD toplam bor ticaretinden 557 milyon dolar Türkiye ise 240 milyon dolar gelir elde etmiştir. Üretim ve satış miktarlarındaki değerler incelendiğinde daha fazla üretim yapan Türkiye daha az, daha az üretim yapan ABD ise daha fazla gelir elde etmektedir.

(Cevap C)

5. Türkiye'de taş kömürü yatakları çok yaygın ve zengin değildir. Sadece Karadeniz'in batı kesiminde (Zonguldak yöresi) çıkarılır. Tüm Karadeniz kıyı kesimi boyunca taş kömürü yataklarına rastlanmaz.

(Cevap E)

6. Seçeneklere bakarsak;

I. **Rüzgâr:** Ülkemizde Çeşme, Bandırma, Bozcaada, Ezine, Kuyucak, Karakurt, Soyalar (Manisa), Datça'da rüzgâr potansiyeli fazladır ve dışa bağımlılığı azaltacak potansiyele sahiptir.

II. **Doğal gaz:** Ülkemizde doğal gaz çıkarılan yerler azdır. Türkiye'nin toplam kullanılabilir rezervi 6,2 milyar m³'tür. Oysa ihtiyacın tamamı için 35 milyar m³ gerekir ve ithal edilir. Dışa bağımlılığı artırır. Hamitabat (Kırklareli), Çamurlu (Mardin), Hayrabolu (Tekirdağ) en fazla çıkarılan yerlerdir.

III. **Linyit:** 3. Jeolojik Zamanda oluşmuştur. Türkiye arazilerin büyük kısmı da bu zamanda oluşmuştur. Bunun için yaygındır ve dışa bağımlılığı azaltacak potansiyele sahiptir. Ülkemiz elektrik enerjisinin şu an %21'i linyitten karşılanır. Yatağan (Muğla), Afşin – Elbistan (K.Maraş), Tunçbilek, Seyitömer, Tavşanlı (Kütahya), Soma (Manisa) en yaygın yerlerdir.

IV. **Taş kömürü:** Birinci Jeolojik Zamana ait arazide görülür. Türkiye'de en fazla Zonguldak'ta çıkarılır. Ancak Türkiye toplam ihtiyacını karşılayamaz.

V. **Petrol:** Genellikle 3. Jeolojik Zamanda oluşmuş arazilerde yaygındır. Türkiye petrol ihtiyacının ancak %10'unu karşılar. Adıyaman, Diyarbakır, Siirt ve Batman'da çıkarılır ve ithalat yoluyla ihtiyaç karşılanır.

(Cevap B)

7. Yukarı Fırat Bölümü Türkiye'de maden rezervi ve çeşitliliği bakımından en zengin bölümdür. Dolayısıyla metalürji fabrikaları için ham madde temin etmek sorun olmayacaktır. Ayrıca bölgenin nüfus miktarının fazla olması, iş gücünü de artırmıştır. Ancak bölgedeki yer şekillerinin engebeli olması ulaşımı güçleştirmiştir.

(Cevap A)

TEST - 3

TÜRKİYE'DE MADENLER VE ENERJİ KAYNAKLARI

8. Türkiye'de petrol tüketimi fazladır. Ancak üretim, tüketimi karşılayamaz ve petrol açığı ithalat (dışalım) ile kapatılır.

(Cevap E)

9. Türkiye'de üretilen bor, ham madde olarak ihraç edilmektedir. Bu yüzden elde edilen gelir düşüktür. Amerika gibi gelişmiş ülkeler ham maddeyi işledikten sonra ihraç ederler ve dünya ticaretinde daha yüksek paya sahip olurlar.

Tuz bileşiği hâlinde olan bor mineralleri hafif ve kimyasal etkilere karşı dayanıklıdır. Bor çok değişik alanlarda kullanılmaktadır. Plastik, elyaf, ısıya dayanıklı cam sanayi, temizlik maddeleri üretimi, fotoğrafçılık, emaye ve porselen, çimento, ilaç ve boya sanayisi gibi alanların yanı sıra roket ve jet yakıtları ile enerji üretimi, borun kullanım alanlarından sadece birkaçıdır.

(Cevap A)

10. Demir-çelik fabrikalarında bu madenin işlenebilmesi için çok yüksek sıcaklık enerjisine ihtiyaç vardır. Bu enerji de Zonguldak ve çevresinden çıkarılan taş kömüründen elde edilir. Ancak ham madde alanları buraya çok uzaktır. Çünkü burada işlenen demir, Sivastan (Divriği) getirilir.

(Cevap B)

11. Türkiye dünya genelinde bor minerallerinde (1.) ve krom madeninde (2.) önde gelir.

(Cevap A)

12. Türkiye'de yakıt olarak asfaltitin kullanıldığı ilk termik santral olma özelliği bulunan, Ciner Grubu'na ait Şirnak Silopi Termik Santrali'dir.

(Cevap E)

13. Ülkemizde taş kömürü sadece Batı Karadeniz'den çıkarılır. Üretim ihtiyacı karşılamadığı için ithal edilir.

(Cevap A)

TÜRKİYE'DE MADENLER VE ENERJİ KAYNAKLARI

1. Türkiye'de en fazla olarak elektrik üretiminde son yıllarda doğal gaz kullanılmaktadır. Doğal gazın tüketimi daha temiz ve ekonomik olduğu için kömürle çalışan pek çok santral veya sanayi tesisleri günümüzde doğal gaza dönüştürülmüştür.

(Cevap B)

2. Linyit, petrol, doğal gaz ve taş kömürü, üretildiği yerden değişik şekillerde taşınarak nakledilebilen enerji kaynaklarıdır. Fakat akarsu taşınmaz. Bu yüzden akarsu ile elektrik enerjisi üretimi yalnızca akarsuyun üzerinde gerçekleştirilir.

(Cevap B)

3. Türkiye'de Sarayköy Santrali jeotermal (sıcak su) Çatalağzı Santrali ise taş kömürü enerji kaynakları ile çalışır. Bu yüzden III ve IV'te kullanılan enerji kaynakları yer değiştirmelidir.

(Cevap C)

4. Şanlıurfa (Atatürk Barajı), Diyarbakır (Karakaya Barajı), Elazığ (Keban Barajı) ve Artvin (Deriner Barajı) Türkiye'de en fazla hidroelektrik enerji üreten iller arasında yer alır.

(Cevap A)

5. Doğal gaz, petrol, fuel oil ve linyit fosil yakıtlardır. Bunların kullanımının artırılması, başta hava ve su olmak üzere çevrenin kirlenmesinde etkili olmaktadır. Güneş enerjisi ise doğal enerji kaynağı olduğundan çevrenin kirlenmesinde etkili değildir.

(Cevap D)

6. Türkiye'deki akarsular çok şiddetli bir erozyona neden olmaktadır. Her yıl binlerce m² genişliğinde verimli toprak örtüsü akarsularca taşınmaktadır. Akarsuların bulanık renkte ve çamurlu bir şekilde akmaları ise erozyonun en belirgin kanıtıdır. Bu durumun bir sonucu olarak da barajlarımız hızla çamurla dolmakta ve kısa sürede kullanılamayacak hale gelmektedir. Ancak Atatürk Barajı, kendisinden önce aynı ırmağın üzerinde iki büyük barajın (Keban ve Karakaya) bulunmasından ve bu barajların çamuru tutarak daha temiz su göndermesinden dolayı; çamurla dolması daha uzun sürede gerçekleşecek ve bu baraj diğerlerine oranla daha uzun ömürlü olacaktır.

(Cevap A)

7. II bölgede rüzgâr enerjisiyle çalışan santraller özellikle son yıllarda artmıştır.

IV bölgede enerji kaynağı olarak taş kömürü kullanılmaktadır.

V bölgede akarsuların akış hızı yüksek olduğundan su gücü enerji üretmede kullanılmaktadır.

Fakat I. bölgede jeotermal enerji santrali III bölgede doğal gaz enerji santrali yoktur.

(Cevap B)

8. Türkiye'deki jeotermal alanların büyük bir kısmı ülkemizin batısında yer almaktadır. Burayı jeotermal potansiyeli bakımından ülkemizin iç kesimleri ve Marmara Denizi'nin güneyi izler. Denizli, Aydın, Manisa, İzmir, Çanakkale ve Afyonkarahisar'da jeotermal enerjiyle çalışan termik santraller kurulmuştur. Ülkemizde işletmeye açılan ilk jeotermal santral ise 1984'te hizmete giren Denizli Kızıldere-Sarayköy santralidir.

(Cevap E)

9. Atatürk'ün parçadaki sözü incelendiğinde Türkiye'deki madencilik faaliyetlerinin özellikle dış ticarete, ulusal geliri artırmaya ve dış borçların ödenmesine katkısı vurgulanmıştır. Ancak iş olanakları ile ilgili bu parçadan çıkartılacak bir yorum bulunmaz.

(Cevap A)

10. Termik santrallerde elektrik üretmek için linyit, kömür, petrol, doğal gaz gibi madenler kullanılır. Bu madenlerden sadece Linyit açısından Türkiye, kendine yetmektedir. Yatağan, Soma, Elbistan, Tavşanlı gibi yerlerde termik santrallerde elektrik üretmek için linyit kullanılır. Bu merkezlerde hava kirliliği fazladır.

Manavgat'ta termik santral yoktur.

Linyit çıkarımında Ege Bölgesi Türkiye'de birincidir.

(Cevap B)

11. Yükselti ve engebenin fazla olduğu bölümlerde akarsuların yatak eğimi fazla olur. Yatak eğimi ve akış hızı fazla olan akarsular derine doğru aşındırma yapar. Derine doğru aşındırma yapan akarsuların vadileri baraj yapımına elverişlidir. Yukarı Fırat Bölümü'nde akarsu yatak eğimleri fazla olduğundan hidroelektrik enerji potansiyeli fazladır. Bu nedenle bölümde elektrik üretiminde su gücünden yararlanılır. Kıyı Ege Bölümü'nde linyit çıkarımı oldukça yaygındır. Bu nedenle bu bölümde elektrik üretiminde kullanılan enerji kaynağı linyittir.

(Cevap E)

12. Türkiye'deki petrol ve doğal gaz boru hatlarının önem kazanmasında Hazar Havzası etkilidir. Yapılmış olan Bakü, Tiflis, Ceyhan Boru Hattı ve yapılacak olan Nabucco Projesi gibi çalışmalar Hazar Havzası'ndaki kaynakların pazarlara ulaştırılmasına yöneliktir.

(Cevap E)

13. Doğal gaz, taş kömürü ve linyit kömürü ile çalışan termik santrallerde ve nükleer santrallerde çok büyük ısı açığa çıkar. Ancak akarsular üzerine kurulan hidroelektrik santrallerde tribünler vasıtasıyla elektrik üretildiğinden böyle bir sıkıntı oluşmaz.

(Cevap A)

14. Karakaya elektrik santralinde enerji kaynağı olarak su, Ambarlı, Hamitabat ve Ovaakça'da doğal gaz, Çatalağzı'nda ise taş kömürü kullanılır. Su, doğal gaz, rüzgar, güneş, yer altı suyu ile çalışan santrallerin hava kirliliğine etkisi az iken, linyit ve taş kömürü ile çalışan elektrik santrallerinin etkisi fazladır.

(Cevap D)

15. Yer şekillerinin sade görünümü olduğu yerlerde hidroelektrik enerji potansiyeli az, yer şekillerinin engebeli olduğu alanlarda ise fazladır. Akarsu vadilerinin dar ve derin olduğu yerlerde hidroelektrik potansiyeli fazla, vadilerin tabanlı olduğu yerlerde ise azdır. Buna göre hidroelektrik üretimi tamamen yer şekillerine bağlıdır.

(Cevap E)

TÜRKİYE'DE MADENLER VE ENERJİ KAYNAKLARI

1. Termik santrallerde enerji üretmek için kömür, linyit, petrol ve doğal gaz gibi madenler kullanılır. Bunlar içinde çevreye zararı en az olan doğal gazdır. Doğal gaz ile çalışan santraller şunlardır:

- Bursa (Ovaakça)
- İstanbul (Ambarlı)
- Kırklareli (Hamitabat)

(Cevap A)

2. Bakü–Tiflis–Ceyhan ham petrol boru hattı üzerinde yer alan il Erzurum'dur. Diğer iller bu petrol boru hattı üzerinde yer almazlar.

(Cevap A)

3. Verilen madenlerden Kahramanmaraş, (Afşin, Elbistan) çevresinde fazlaca çıkarımı yapılan maden linyittir.

(Cevap B)

4. Alp orojenezinden etkilenmiş olması ve geniş alanlarda volkanizma ve metaformizma (başkalaşım) görülmesi, Türkiye'nin maden zenginliği açısından etkilidir.

(Cevap B)

5. Rüzgâr enerjisi, çevreyi kirlenmeyen temiz ve tükenmez bir enerji kaynağıdır. Bu enerjinin en büyük dezavantajı rüzgârın değişken karakterli olmasıdır. Türkiye'de 2019 sonu itibarıyla işletmede olan lisanslı rüzgâr enerji santrallerinin kurulu gücü 7 591 MW'tır. Rüzgâr enerjisinden özellikle Balıkesir, İzmir, Manisa, Hatay, Osmaniye, İstanbul ve Çanakkale illerinde elektrik üretme amaçlı yararlanılmaktadır. Ancak Ankara'nın; bu potansiyelin az olmasına bağlı olarak rüzgâr türbinlerinin kurulumuna daha az uygun olduğu söylenebilir.

(Cevap D)

6. Taş kömürü yatakları ve buna bağlı olarak demir-çelik sanayisinin hızla gelişmesinden dolayı Zonguldak önceden küçük bir yerleşim merkezi iken günümüzde gelişmiş bir kent durumuna gelmiştir.

(Cevap D)

7. Soruda kullanım alanları ve Türkiye'de en fazla çıkarıldığı yerlerin açıklandığı maden türü; asbesttir.

(Cevap A)

8. Bor → Seyitgazi'den,
Mermer → Uşak'dan,
Boksit → Akseki'den,
Demir → Hekimhan'den,
Bakır → Murgul, Küre, Maden ve Çayeli'nden çıkarılır.
Muğla'nın Yatağan ilçesinden bakır değil, linyit kömürü çıkarımı yapılmaktadır.

(Cevap E)

9. İnsanlık tarihinde bakırın kullanılması çok eski çağlardan başlar. İnsanlar, bakırı günlük yaşamlarında silah ve süs eşyası yapımında kullanmış, uygarlıklar ilerledikçe bakıra olan ihtiyaçları daha da artmış ve günümüzde en çok kullanılan ikinci metal durumuna getirmişlerdir.

Anadolu'da madencilik binlerce yıl önce başlamış, MÖ 7000 yıllarında saf bakır, MÖ 3000-1200 yılları arasında ise bakır ve kalaydan tunç elde edilmiş ve yaygın olarak kullanılmıştır. Roma ve Selçuklu Dönemlerin de giderek gelişen madencilik, Bizanstan sonra Osmanlı Döneminde devlet tarafından desteklenmiş;

- 1815 yıllarında Bandırma yakınlarında bor,
- 1829 yıllarında Zonguldak'ta taş kömürü,
- 1848 yıllarında Bursa'da krom bulunmuştur.

(Cevap A)

10. Mardin (Mazıdağı) 75 milyon işletilebilir, 260 milyon ton potansiyel fosfat rezervleri ile Türkiye'nin en önemli fosfat sahasını oluşturmaktadır.

Kayaçlar halindeki tuz bileşikleri olan fosfat, petrokimya, gübre, çimento, cam ve seramik sanayisi gibi bir çok alanda kullanılır. Türkiye'de fosfat yatakları Adıyaman, Bingöl Şanlıurfa, Mazıdağı (Mardin) ve Bitlis illerinde bulunur.

(Cevap C)

11. Rüzgar gücü, çevreyi kirletmeyen temiz ve tükenmez bir enerji kaynağıdır. Bu özelliklere sahip olması rüzgar gücünün kullanılmasını cazip hale getirmiştir. Ancak pahalı bir yatırımdır. Bu santrallerin ilki Çeşme (İzmir)'in Alaçatı beldesinde 1998 yılında kurulmuştur.

(Cevap A)

12. Kırklareli (Hamitabat) ve Mardin (Çamurlu)'de doğal gaz çıkartılır. Buna göre haritada yerleri gösterilen bu iki kentin yalnızca doğal gaz çıkarımı bakımından ortak oldukları söylenebilir.

(Cevap A)

13. Termik ve nükleer santrallerin elektrik üretiminde, reaktörleri soğutmak için büyük oranda suya ihtiyaç vardır. Hidroelektrik üretim de zaten su üzerinde gerçekleştirilir. Buna göre, su kaynaklarına yakın olma zorunluluğu bulunmayan yalnızca rüzgar türbinleridir.

(Cevap A)

14. Üretimde süreklilik sağlamak için yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı yaygınlaşmalıdır. Bu tür kaynaklar aynı zamanda çevreye fazla zarar vermediklerinden temiz enerji kaynakları olarak kabul edilir.

(Cevap D)

15. Açıklamada geçen, Türkiye'nin dünyadaki en önemli yer altı kaynağı bor tuzu bileşikleridir.

(Cevap B)

16. Ülkemizde jeotermal enerji kaynakları en fazla Ege Bölgesi'nde görülür. Nedeni kırıklı arazinin yaygın olmasıdır. Jeotermal enerjiden konut ve seraların ısıtılması ile enerji üretiminde yararlanılır.

(Cevap E)

TÜRKİYE'DE MADENLER VE ENERJİ KAYNAKLARI

1. Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesinde linyit madeni çıkarılır. Demir ise Türkiye'de en fazla Sivas Divriği ve Hekimhan'da çıkarılır.

(Cevap A)

2. Radyoaktif mineraller dediğimiz uranyum ve toryum zenginleştirilmesi sonucu oluşan nükleer enerji henüz Türkiye'de kullanılmamaktadır. Türkiye nükleer enerji konusunda önemli adımlar ve antlaşmalar yapmış ve önümüzdeki yıllarda Mersin (Akkuyu'da) ve Sinop'ta nükleer enerji santrallerinin kurulması planlanmıştır. Cumhuriyet'in 100. yılında (2023) ilk ünitenin devreye alınmasının planlandığı Akkuyu'da son durum olarak temel atılmış ve inşaat devam etmektedir (2019). Sinop Santrali'nde ise Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) süreci devam etmektedir. Bu sürecin ardından inşaat faaliyetleri başlayacaktır.

(Cevap B)

3. Türkiye'nin en çok doğal gaz satın aldığı ülke Rusya Federasyonu'dur.

(Cevap A)

4. Jeotermal ve rüzgar alternatif enerji kaynaklarındandır. Aslında bu iki enerji kaynağının Türkiye'de en fazla bulunduğu ve elektrik enerjisi üretiminde kullanıldığı yer Ege'dir. Ancak Türkiye toplam elektrik enerjisi üretimindeki katkısı azdır. Buna karşın linyit ve akarsu enerjisi ile bölgedeki elektrik enerjisi üretimi daha fazladır.

(Cevap C)

5. Seçenekleri incelediğimizde; Kütahya – Seyitömer'de → Linyit

Sivas – Divriği'de → Demir

Kastamonu – Küre'de → Bakır

Isparta – Keçiborlu'da → Kükürt

madene dayalı ekonomik etkinlik varken,

Samsun – Bafra'da → tarıma dayalı bir ekonomik etkinlik vardır.

(Cevap E)

6. Tenör; saf maden oranı demektir. Maden ocağını işletmeye açmak için tenör oranı yüksek olmalıdır. Ancak rezervin çok derinlerde olması işletme maliyetini artırır. Bu da olumsuz etkiye neden olur.

(Cevap C)

7. Jeotermal enerji kırıklı yer yapısıyla ilgilidir. Türkiye'de kırıklı yer yapısı (fay hattı) Ege'de yoğundur. Sarayköy (Denizli) de bu enerji kaynağı ile çalışan santral kurulmuştur.

(Cevap A)

8. Doğu Anadolu Türkiye'de enerji üretimi, maden çıkarımı ve büyükbaş hayvancılıkta ön plana çıkar. Ancak petrol üretimi Türkiye'de yalnızca Güneydoğu Anadolu'dadır.

(Cevap E)

TEST - 6

TÜRKİYE'DE MADENLER VE ENERJİ KAYNAKLARI

9. Bir merkezin rüzgâr enerjisi üretimine elverişli olabilmesi için;
- rüzgâr hızının şiddetli,
  - yer şekillerinin uzanış doğrultusunun yıl içerisinde rüzgârı alabilecek şekilde uzanması
  - yıl içerisinde rüzgârın esme sıklığının fazla olması gerekir.

Güneş ışınlarının düşme açısı güneş enerjisinden yararlanmayı etkiler.

(Cevap A)

10. Güneş enerjisinden yararlanarak su ısıtılan panel sistemlerinin Türkiye'de çok yaygın olduğu doğru bir açıklamadır. Ancak bu sistemlerin bulutluluk oranı fazla olduğu için güneşlenme süresi kısa olan özellikle Doğu Karadeniz'in kıyı kesimlerindeki illerde (Giresun) çok yaygın olduğu söylenemez.

(Cevap B)

11. Türkiye'de (Manisa) Soma, (Muğla) Yatağan ve (Kahramanmaraş) Afşin - Elbistan ilçelerinde büyük rezervlere sahip olan linyit yatakları bulunur.

(Cevap E)

12. Türkiye'de yaklaşık 150 milyon ton demir madeni rezervi bulunmaktadır. Ülkemizde son yıllarda 3,8 milyon ton üretim gerçekleştirilmiştir. Ancak bu üretim miktarı ihtiyacı karşılamadığından son yıllarda 7,7 milyon ton demir ithal edilmiştir. Demir, ülkemizin her bölgesinde rezervi olan bir madendir. Türkiye demir madeni zenginliği bakımından sekizinci sırada yer alır.

(Cevap A)

13. Türkiye'de bulunan rafinerilerden yalnızca Batman'da aynı zamanda petrol çıkarılmaktadır. Bu yüzden ham maddeye yakın olan tek rafineri Batman'dır.

(Cevap B)

14. Türkiye'nin yerli petrol ve doğal gaz üretimi tüketimini karşılamaktan çok uzaktır. Bu yüzden en çok ithal edilen ve en çok döviz kaybına neden olan enerji kaynaklarıdır. Romanya'nın ihraç edebileceği kadar petrol ve doğal gaz üretimi yoktur. Bu yüzden Türkiye'nin petrol ve doğal gaz ihtiyacını bu ülkeden karşıladığı söylenemez.

(Cevap A)

15. Haritada işaretlenen yerlerden:

- I nolu yerde taş kömürü üretimi (Zonguldak)
- III nolu yerde krom rezervlerinin varlığı (Muğla-Dalaman)
- IV nolu yerde demir cevherinin varlığı (Sivas-Divriği)
- V nolu yerde bakır işletmelerinin kurulması (Artvin-Murgul)

söz konusudur. Ancak II nolu yerde bulunan (İzmir) Aliağa Petrol Rafinerisi kurulurken ham maddeye yakınlık dikkate alınmış olamaz. Çünkü Türkiye'de ham maddeye yakınlık gözetilen tek rafineri, yakınlarında gerçekleştirilen petrol üzerimine bağlı olarak Batman Petrol Rafinerisi'dir.

(Cevap B)

TÜRKİYE'DE MADENLER VE ENERJİ KAYNAKLARI

1. Kırklareli'nde (Hamitabat), İstanbul'da (Ambarlı) ve Bursa'da (Ovaakça) doğal gaz ile çalışan termik santral bulunmaktadır.

Yatağan: Linyit ile çalışan termik santraldir.

Keban: Su gücü (Hidroelektrik) ile elektrik üretilen santraldir.

(Cevap B)

2. Afşin-Elbistan ve çevresi (Kahramanmaraş), Soma ve çevresi (Manisa), Çayırhan ve çevresi (Ankara), Yatağan ve çevresi (Muğla) enerji kaynağı bakımından yapılacak bir sınıflandırmada linyit bölgesinde, Zonguldak ilinde yer alan Kozlu ve çevresi ise taş kömürü bölgesinde yer alır.

(Cevap D)

3. Dünyadaki en önemli mermer üreticilerinden biri olan Türkiye'nin ihraç ettiği madenler arasında en büyük pay mermere aittir. Yine Türkiye 130 milyon tonluk rezervle dünya feldspat ihracatında ilk sırada yer almaktadır. Türkiye 3 milyon ton rezerv ile dünyanın en büyük bor rezervine sahiptir. Türkiye krom cevheri bakımından dünyada beşinci sıradadır. Çıkarılan bu madenin yaklaşık yarısı ihraç edilir. Ancak petrokimya, gübre, çimento, cam ve seramik sanayisinde kullanılan ve en çok Adıyaman, Şanlıurfa, Bingöl, Bitlis, Mardin'de (Mazıdağı) çıkarılan fosfat ülke ihtiyacını karşılamadığından ithal edilir.

(Cevap C)

4. Muğla (Yatağan), Erzurum (Aşkale), Kütahya (Seyitömer) ve Manisa'da (Soma) linyit çıkarılır. Siirt'te (Kurtalan) petrol çıkarılmaktadır.

(Cevap A)

5. Türkiye'de krom Fethiye, Guleman, Bursa, Eskişehir, Kayseri, Erzurum, Aladağlar (Adana) ve Antalya - İslahiye arasından çıkarılır. Çıkarılan krom Antalya ve Elazığ'daki ferro-krom tesislerinde işlenir.

(Cevap B)

6. Yenilenemeyen enerji kaynakları: Taş kömürü, linyit, petrol, doğal gaz, nükleer enerji

Yenilenebilir enerji kaynakları: Su gücü, güneş enerjisi, rüzgâr enerjisi

Belli şartlarda yenilenebilir enerji kaynakları: Biyokütle enerjisi ve Jeotermal enerji

(Cevap C)

7. I. Dalaman (Muğla) → Krom çıkarılır.
II. Keçiözü (Isparta) → Kükürt çıkarılır.
III. Hekimhan (Malatya) → Demir çıkarılır.
IV. Murgul (Artvin) → Bakır çıkarılır.
V. Susurluk (Balıkesir) → Bor çıkarılır.

Alüminyum (Boksit); Seydişehir (Konya) ve Akseki'de (Antalya) çıkarılır.

(Cevap E)

8. Ülkemizde çıkarılan petrol, ihtiyacımızın ancak %10'unu karşılamaktadır. %90'ı ithalat yoluyla karşılanır. Türkiye mevcut 61 rüzgâr santraline, 23 yeni rüzgâr santrali ekleyerek bu alandaki kurulu gücünü artıracaktır. Çevre kirliliğine yol açmadığı için son yıllarda en fazla enerji doğal gaz ile çalışan termik santrallerden elde edilmektedir. Yer altı kaynakları içerisinde rezervi en fazla olan maden linyittir. Ülkemizde özel şirketlerin sermaye ve teknolojik üstünlüğü fazla olduğundan, madencilik sektöründe iş yerlerinin büyük bir bölümü özel kuruluşlara aittir.

(Cevap D)

9. III. Jeolojik Dönem (80-2 milyon yıl önce), Anadolu'nun bugünkü temel iskeletinin oluştuğu dönemdir. Bu zamanda hüküm süren nemli iklim şartları nedeniyle Anadolu'nun iç kısımları dev bir gölle kaplıydı. Bu dev gölün tabanında organik maddelerin tortullanması sonucunda Anadolu'daki linyit yatakları oluşmuştur. İç Anadolu'daki Tuz Gölü IV. Jeolojik Zaman'da değişen iklim koşulları nedeniyle yok olan bu dev gölün günümüzdeki kalıntısıdır. Ayrıca diğer deçeneklerde bulunan maddelerin organik maddelerin yani canlı kalıntılarının tortullanması sonucunda oluştuğu söylenemez.

(Cevap A)

10. Kömür işletmelerinin kapatılması bölge ekonomisine büyük zararlar vereceğinden ZBK ile çeşitli önlemler alınarak tesisin varlığının sürdürülmesi planlanmıştır.

Ayrıca bu proje ile;

- üretimde yeni teknik ve yöntemlerin uyulması,
- verimli üretim damarlarının seçilmesi

tedbirleri alınarak zararların önlenmesi amaçlanmıştır.

(Cevap B)

11. Fatih sondaj gemisinin Karadeniz'deki ilk sondajına Tuna-1 lokasyonunda başladığını duyurulmuştu. Daha sonra 'Sakarya gaz sahası' adını alan Tuna-1 bölgesi Karadeniz Ereğli'nin yaklaşık 150 km açığında, Bulgaristan ve Romanya ile kara suları sınırına yakın bir bölgede yer almaktadır. Türkiye tarihinin en büyük doğalgaz keşfini Karadeniz'de gerçekleştiren Fatih sondaj gemisi 20 Temmuz'da başladığı Tuna-1 kuyusu sondajında 320 milyar metreküp doğalgaz rezervi keşfetmiş durumdadır.

(Cevap E)

12. Fosil yakıtlarının kullanımı sınırlıdır. Tükenebilen enerji kaynaklarındandır. Üstelik kullanımları sırasında çevreye zarar verir. Türkiye'de bu yüzden rüzgar, güneş ve su gibi alternatif enerji kaynaklarının kullanımı her geçen gün yaygınlaşmaktadır. Ancak, zaten fosil yakıtlarından biri olan doğalgaz bu duruma bir örnek olarak gösterilemez.

(Cevap C)

13. Jeotermal enerji, fay kaynaklarından elde edilen sıcak sudur. Suyun kaynama sıcaklığının çok üstündeki bir sıcaklıkta ve yeterli miktarda akımın olduğu fay kaynakları üzerine jeotermal santral inşa edilir. Harita işaretlenen Aydın ili çevresinde yer alan II no.lu alanda bu santral türü bulunur.

(Cevap B)

14. Açıklamada verilen bilgiler bor minerallerine aittir. Bu madenin kullanım alanı oldukça fazladır.

(Cevap D)

15. Fosfat, linyit ve bor mineralleri tortullanma sonucunda oluşmuştur. Volkanizma faaliyetleri sonucunda oluşan madenler ise demir ve bakırdır.

(Cevap B)

TÜRKİYE'DE MADENLER VE ENERJİ KAYNAKLARI

1. Haritada gösterilen yerde kırık (fay) hatlarının bulunmasına bağlı olarak sıcak su kaynakları yaygındır. Aydın (Germencik) ve Denizli (Sarayköy) kentlerinde çevreye karşı daha duyarlı ve alternatif bir enerji kaynağı gerçekleştiren jeotermal santraller bulunur.

(Cevap D)

2. Güneş enerjisinden yararlanabilmek için güneşli gün sayısının fazla olması gerekir. Oysa ki Doğu Karadeniz Bölümü'nde bulutlu gün sayısı fazla, güneşli gün sayısı azdır. Bu yüzden Rize ve çevresinin güneş enerjisi potansiyeli ve işletme verimliliğine uygunluk bakımından daha olumsuz koşullara sahip olduğu söylenebilir.

(Cevap E)

3. • Bakü – Tiflis, Ceyhan,
• Kerkük – Yumurtalık,
• Yumurtalık – Kırıkkale boru hatlarında petrol taşımacılığı yapılır.

Ancak; Mavi akım ve İran – Türkiye boru hatlarında ise doğal gaz taşımacılığı yapılmaktadır.

(Cevap B)

4. Haritada işaretlenen;
• I nolu yerde (Balıkesir – Kütahya) bor madeni,
• II nolu yerde (Sivas – Divriği) demir madeni,
• III nolu (Batman – Raman) petrol madeni çıkarımı yapılır.

(Cevap A)

5. Türkiye'de tektonik hareketlerin yaygın olduğu sahalarda fay kaynakları bulunur. Türkiye'deki enerji açığına bakıldığında her yıl bir önceki yıla göre % 8 daha fazla yatırım yapılması gerektiği anlaşılır. Doğaya saygılı, yenilenebilir alternatif enerji kaynaklarından biri olan jeotermal enerjiden yararlanılarak elektrik enerjisi üretimi artırılabilir.

Türkiye'de jeotermal enerji özellikle ısıtma ve sağlık alanlarında kullanılmaktadır. Ülkemizde jeotermal kökenli elektrik enerjisi üretimi Denizli – Sarayköy ve Aydın – Germencik'te yapılmaktadır. Aynı zamanda Türkiye'de 5 milyon konutu ısıtabilecek jeotermal potansiyelin olduğu söylenebilir.

Bazı yörelerde seraların ısıtılmasında da jeotermal kaynaklardan yararlanılır. Sıcak su sera içinde dolandırılarak seralar daha düşük bir maliyet ile ısıtılır. Ancak gerek mineral oranının gerekse sıcaklığının yüksek olmasından dolayı fay kaynaklarının (jeotermal enerji) tarım alanlarının sulanmasında ve balıkçılık faaliyetlerinde kullanımının mümkün olmadığı söylenebilir.

(Cevap D)

6. • Tuz üretimi yöntemleri arasında hemen hemen en basit ve en kolay olanı deniz suyundan tuz üretimidir. Türkiye'de İzmir (Çamaltı) Tuzlası'nda deniz suyundan tuz üretimi yapılmaktadır.
• İstanbul ve Çanakkale Boğazları; Asya ile Avrupa'yı birleştiren geçit konumundadır. Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerin Akdeniz'e ve dünyaya açılan kapısıdır. Bu anlamda denizlerden ulaşımın yararlanmanın Türkiye için önemli bir konu olduğu söylenebilir.
• Özellikle Akdeniz'de yılda 3000 saatin üzerinde güneşlenme süresi vardır. Denize girme süresi uzundur. Deniz suyu sıcaklığı 24° - 28°C'dir. Bu yüzden Akdeniz başta olmak üzere, Ege ve Güney Marmara kıyılarında deniz turizminden yararlanılır.
• Özellikle okyanusa kıyısı olan ülkelerde dalgalardan ve gel-git akıntılarından yararlanılarak elektrik enerjisi üretimi yapılabilmektedir. Üç tarafı denizlerle çevrili ülkemizde bu konu her geçen gün artan bir ilgiye sahiptir. Ancak Türkiye'de bu konuda üretim yapan tesisler henüz bulunmamaktadır.

(Cevap B)

7. Yer şekillerindeki engebe ve ortalama yükseltinin fazla olması akarsuların akış hızını artırır. Bu da hidroelektrik enerji potansiyelini artırır. Bu durum olumlu olarak kabul edilir.

(Cevap C)

8. Türkiye'de farklı jeolojik zamanlara ait arazi görüldüğü için farklı madenlere de rastlanır, yani maden çeşitliliği fazladır.

Divriği'de demir,

Hekimhan'da demir,

Havran'da demir,

Maden'de bakır çıkarılır.

Oysa, Mazıdağ'da çıkartılan fosfat gübre üretiminde kullanılır. Ancak ihtiyacı karşılamaz. Bunun için ithal (dış alım) yapılır.

(Cevap D)

9. Türkiye toplam elektrik enerjisi üretiminde rüzgar enerjisinin payı her geçen yıl artmaktadır.

Rüzgar enerjisinden özellikle;

– Balıkesir, Çanakkale (I nolu)

– İzmir, Manisa (II nolu)

– Hatay, Osmaniye (IV nolu)

– İstanbul, Kırşehir ve Kayseri'de elektrik üretme amaçlı yararlanılmaktadır.

(Cevap D)

10. Türkiye'nin bilinen tek toryum yatağı Eskişehir – Sivrihisar'dadır. Bursa – Orhaneli'nde termik santral vardır. Diğer seçenekler ise Türkiye'de linyit kömürü çıkarılan yerlerdir.

(Cevap E)

11. Daha çok inşaat sektöründe kullanılan mermerden süs eşyası, hediyeelik eşya ve mutfak eşyası yapımında ve dekorasyon ile güzel sanatlar alanlarında da yararlanılmaktadır. Ülkemizdeki mermer yataklarının önemli bir kısmı, Marmara ve Ege bölgelerinde bulunmaktadır. Balıkesir, Bilecik, Çanakkale, Bursa, Muğla, Denizli, Afyonkarahisar, Kırşehir, Elâzığ ve Diyarbakır mermer yataklarının bulunduğu başlıca yerlerdir. Türkiye, mermer yatakları bakımından zengin olan bir ülkedir. Mermer, ülkemiz ekonomisi bakımından önemli bir gelir kaynağıdır.

(Cevap C)

12. Verilen enerji kaynakları içerisinde yer alan uranyum nükleer enerji kaynağıdır. Ülkemizde nükleer enerji santrali olmadığı için elektrik santrallerinde uranyum kullanılmaz.

Uranyum bakımından zengin olmasa da toryum madeni bakımından 380 bin ton rezervi ile Türkiye dünyada ikincidir. Ülkemizin bilinen tek toryum yatağı Eskişehir–Sivrihisar Kızılören'dedir.

Ülkemizde elektrik enerjisi tüketiminin artmasına bağlı olarak, 2020 yılına kadar, nükleer enerji santrallerinin, elektrik üretimi içerisindeki payının en az % 5 seviyesine ulaşması hedeflenmektedir. Bu amaçla 5710 sayılı Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin Kanun 2007 yılı içerisinde çıkartılmıştır. Mayıs 2010'da Türkiye ile Rusya Federasyonu arasında Mersin Akkuyu'da nükleer santral yapımına ilişkin hükümetler tarafından anlaşma imzalanmıştır.

(Cevap E)

13. Linyit, III. Jeolojik Zaman'da oluşmuş ve taş kömürüne göre daha düşük kalorili bir madendir. Türkiye, arazilerinin büyük bir kısmı III. Jeolojik Zaman'da oluştuğu için linyit rezervleri bakımından zengindir.

(Cevap A)

14. Deriner Barajı, Artvinde, Çoruh Nehri üzerinde, enerji üretmek amacıyla 1998 yılında inşasına başlanan, Türkiye'nin en yüksek barajıdır. Bu baraj GAP kapsamında yer almaz.

(Cevap C)

TÜRKİYE'DE MADENLER VE ENERJİ KAYNAKLARI

1. Doğu Anadolu'da ortalama yükselti ve engebe fazladır. Bu nedenle bölgedeki akarsuların hidroelektrik potansiyeli fazladır. Bölgede sanayileşmenin artması durumunda kullanılabilir en ucuz enerji kaynağı sudur. Diğer enerji kaynakları bölgede mevcut olmadığından kullanımı maliyetleri artıracaktır.

(Cevap B)

2. Bu santrallerin kurulabilmesi için geniş bir araştırma yapılması gerekir. Öncelikli şart elbette rüzgar esiş süresinin ve sıklığının fazla olmasıdır. Kıyı Ege'de (İzmir-Çeşme) ilk olarak 1998 yılında rüzgar santrali inşa edilmiştir.

(Cevap B)

3. Güneş enerjisinden elektrik üretebilmek için güneşli gün sayısı fazla, bulutluluk oranı az olmalıdır. Bu konuda en elverişsiz olan yer haritadaki Doğu Karadeniz kıyılarıdır. (IV nolu yer)

(Cevap D)

4. Ülkemizdeki en çok tüketilen enerji kaynakları fosil yakıtlar olan petrol, doğal gaz ve kömürdür. Bunlar termik santrallerde elektrik üretiminde kullanılır ve çevre kirliliğine neden olurlar. Buna karşın tükenmeyen doğal kaynaklar olan hidrolik, rüzgâr ve güneş enerjisinden temiz ve sürekli enerji üretilir. Ancak bu kaynaklardan yararlanma henüz istenilen düzeyde değildir.

(Cevap A)

5. Soruda açıklanan enerji türü jeotermal enerji, elektrik üreten santral türü ise jeotermal santraldir. Türkiye'de, Ege'deki Aydın (Germencik) ve Denizli (Sarayköy) illerinde bu tür enerji kaynağı ve santrallere rastlanır. Bu yerlerin en önemli ortak özelliği ise fay hatlarının ve dolayısıyla deprem olasılığının yaygın olması, genç oluşumlu arazilerin bulunmasıdır. Nüfusun seyrek olmasının ve yer şekillerinin sade olmasının bu konuyla bir ilgisi yoktur.

(Cevap E)

6. Soruda verilen illerin sınırları içerisinde Türkiye'nin dünyadaki en önemli yer altı kaynağı olan bor tuzu bileşikleri çıkarılmaktadır. Türkiye, sahip olduğu yaklaşık 3,2 milyar tonluk bor mineralleri rezervi ile dünyadaki toplam rezervin yaklaşık %72'sini elinde bulundurmaktadır. Kırka (Eskişehir), Bigadiç (Balıkesir), Kestelek (Bursa) ve Emet (Kütahya) Türkiye'de bilinen bor yataklarıdır.

(Cevap E)

7. %85-90'ı sondaj sektöründe kullanılan maden; barittir.

- Hafif ve dayanıklı olduğundan uçak sanayisinde, otomobil, ev eşyaları ve elektrik malzemelerinin yapımında kullanılan maden alüminyumun; onun da ham maddesi boksittir.
- %85'i gübre olarak %15'i de yem, gıda, deterjan, alaşım metalürjisi, kâğıt, kibrit, harp ve kimya sanayilerinde kullanılan Fosfat kayasıdır.
- Demir-çelik sanayisinde çeliği sertleştirerek sert ve dayanıklı sanayi çeliği üretimi ile kimya sanayisinde kullanılan sorudaki maden ise manganezdır.
- Çok iyi bir iletken olduğundan, elektrik santrallerinde ve kablo yapımında kullanılan maden bakırdır.

(Cevap D)

8. Doğu Anadolu'nun gelişmemesinde;
- engebeli ve dağlık arazinin yaygın olması,
  - iklim koşullarının elverişsiz olması,
  - ulaşımın yeterince gelişmemiş olması,
  - tarım alanlarının dar olması etkili olmuştur.

Bölgede enerji potansiyeli ve üretimi fazladır.

(Cevap B)

9. Bakır, elektrikli ve elektronik eşyalar üreten fabrikaların önemli bir ham maddesidir. Bu maden ayrıca süs ve mutfak eşyaları yapımında da kullanılmaktadır. Ülkemizdeki en zengin bakır yatakları Elâzığ'ın Maden ile Diyarbakır'ın Ergani ilçeleri çevresinde bulunmaktadır. Kastamonu'nun Küre, Artvin'in Murgul ve Rize'nin Çayeli ilçelerinde de bakır yatakları bulunmaktadır.

(Cevap B)

10. TTK Kozlu Müessese Müdürlüğü'nde 3 Mart 1992 yılında, yaşanan grizu faciasında 263 maden işçisi şehit olmuştur. Zonguldak iline bağlı bu ilçedeki maden ocaklarında daha çok taş kömürü çıkarılmaktadır.

Ülkemizin taş kömürü yatakları Batı Karadeniz'de yer almaktadır. Zonguldak ile Kastamonu'nun İnebolu ilçesi arasındaki bölge, taş kömürü yataklarının bulunduğu alandır. Bu yörede çıkarılan kömürün bir kısmı Ereğli ve Karabük demir çelik fabrikalarında enerji kaynağı olarak kullanılmaktadır.

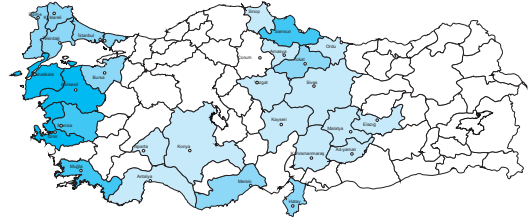
(Cevap D)

11. Haritada dağılışı gösterilen maden türü bor mineralleridir. Türkiye'deki başlıca bor yatakları Susurluk, Bigadiç (Balıkesir), Mustafakemalpaşa (Bursa), Seyitgazi (Eskişehir) ve Emet'tedir (Kütahya). Dünya bor rezervlerinin %72'si ülkemizde bulunmaktadır.

(Cevap E)

12.

TÜRKİYE RÜZGAR SANTRALLERİ HARİTASI

Ülkemizde ticari amaçla ilk rüzgâr santrali, 1998'de İzmir'in Çeşme ilçesine bağlı Alaçatı'da kurulmuştur. Günümüzde birçok yerde rüzgâr enerji santralleri kurulmuş ve rüzgârdan elde edilen elektrik enerjisinin payı artmıştır.

Rüzgâr enerjisinden özellikle Balıkesir, İzmir, Manisa, Hatay, Osmaniye, İstanbul ve Çanakkale illerinde elektrik üretme amaçlı yararlanılmaktadır. Ancak Zonguldak (II nolu alan) Türkiye'de rüzgâr santrallerinin bulunduğu başlıca yerler arasında yer almaz.

(Cevap B)

13. Mermer yatakları bakımından zengin olan ülkemiz dünyanın en önemli mermer üreticilerindedir. Yaklaşık 5,9 milyar m³ mermer rezervine sahip olduğumuz tahmin edilmektedir. Çok çeşitli türdeki mermer yataklarımızın çoğunluğu Marmara ve Ege bölgelerindedir. Marmara Adası (Balıkesir), Balıkesir, Bursa, Bilecik, Muğla, Afyon, Burdur ve Denizli illeri başlıca mermer yataklarının bulunduğu illerimizdir. İhraç ettiğimiz madenler arasında mermer ve oniks, traverten gibi doğal taşların çok önemli bir payı vardır.

(Cevap D)

14. Doğu Anadolu'daki yer şekilleri ve iklim şartları zaten tarım, ulaşım ve endüstri faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Madencilik de yer yapısıyla ilgilidir. Buna göre, yer şekilleri ve iklim şartları yalnızca enerji üretimine katkıda bulunmuştur. Çünkü bölgenin yer şekillerindeki engebe ve akarsularının akımı baraj yapımına elverişlidir.

(Cevap E)

15. Türkiye, sahip olduğu yaklaşık 3,2 milyar tonluk bor mineralleri rezervi ile dünyadaki toplam rezervin yaklaşık %72'sini elinde bulundurmaktadır. Kırka (Eskişehir), Bigadiç (Balıkesir), Kestelek (Bursa) ve Emet (Kütahya) Türkiye'de bilinen bor yataklarıdır.

(Cevap E)

TÜRKİYE'DE SANAYİ

- Çorum şeker fabrikası yakınlarında şeker pancarı tarımı yoğun olarak yapılmaktadır.
  - Elazığ ferrokrom tesisleri yakınlarında krom madeni çıkarılmaktadır.
  - Soma Termik Santrali yakınlarında linyit kömürü çıkarılmaktadır.
  - Seydişehir alüminyum tesisleri yakınlarında alüminyumun ham maddesi olan boksit madeni çıkarılmaktadır.

Ancak İskenderun Demir – Çelik Fabrikası için gerekli olan ham demir madeni, Hekimhan Yöresi'nden getirilmektedir. Dolayısıyla bu kuruluş için gerekli olan ham madde kuruluşun bulunduğu yörenin dışından elde edilmektedir.

(Cevap C)

- Günümüzde, hava kirliliğinin ülkemizde yoğun olarak yaşanmasında etkili olan en önemli faktörler, sanayinin gelişmesi ile ulaşımda kullanılan taşıtların sayısının her geçen yıl artmasıdır.

Sanayi tesislerinden, taşıtların egzozlarından çıkan gazlar havayı kirleten başlıca etkenlerdir. Türkiye'de özellikle sanayinin geliştiği, kalabalık kent merkezlerinde (İstanbul, İzmir, Bursa, Ankara vb.) hava kirliliği insan yaşamını olumsuz etkilemektedir. Ancak Erzurum vb. trafiğin yoğun olmadığı, sanayinin gelişmediği ve nüfus miktarının da az olduğu kentlerde bu sorunun diğerleri kadar önem arz etmediği söylenebilir.

(Cevap B)

- Kıyı Ege Bölümü gibi yoğun olarak göç alan yerlerde tarım alanları hızlı nüfus artışı, çarpık kentleşme ve sanayileşme baskısı ile büyük tehditler altındadır.

Ayrıca hızlı göç hareketleri kentlerde;

- işsizliğin artmasına,
- konut sıkıntısının yaşanmasına,
- ulaşım, eğitim, sağlık vb. hizmetlerin aksamasına,
- ulaşım, alt yapı, trafik, çevre kirliliği vb. sorunların yaşanmasına

neden olmuştur. Şehirleşme, sanayileşme ve göç olgularının birbirleri ile sürekli etkileşimi, Kıyı Ege'de büyük bir kentsel, ekonomik ve sosyal dönüşümlere neden olsa da turizmin gelişmesine hizmet ettiği söylenemez. Aksine soruda belirtilen endüstri faaliyetlerinin yoğunlaşması ve yol açtığı sorunlar turizmin gelişmemesine neden olur.

(Cevap A)

- Türkiye'de ilk kurulan kağıt fabrikası (1933) İzmit SEKA Kağıt Fabrikası'dır. Bunun dışında Aksu (Giresun), Çaycuma (Zonguldak), Taşköprü (Kastamonu), Dalaman (Muğla) Balıkesir ve Afyon –Bolvadin diğer kağıt fabrikalarının kurulduğu yerlerdir. Sorudaki haritada bunlardan bazılarının kurulduğu yerler gösterilmiştir. Bu fabrikaların kurulduğu yerler seçilirken de dikkate alınan en temel özelliğin, doğal bitki örtüsünün orman olmasına bağlı olarak ham madde kaynaklarına yakınlık olduğu söylenebilir.

(Cevap C)

- Sayıları her geçen gün artan organize sanayi bölgeleri ile düzenli kentleşme sağlanmaya çalışıldığı söylenebilir. Çünkü bu bölgeler kentin dışına inşa edilir. Aynı zamanda çevre sorunlarını önlemek, endüstriyel üretimde kaliteyi artırmak, kent içi trafiği rahatlatmak bu bölgelerin kuruluş amaçları arasında yer alır. Fakat organize sanayi bölgelerinin kurulmasında hedeflenen temel amaçlar arasında; bu konunun doğrudan tarım faaliyetleri ile ilgisi bulunmadığından, tarımsal verimi artırmanın olduğu söylenemez.

(Cevap C)

- Türkiye'deki planlama yaklaşımının en belirgin özelliği özel kesimi yatırıma teşvik etmesidir. 1980 sonrasında devlet imalat sanayisi yatırımlarını önemli ölçüde azaltmış, alt yapı yatırımlarına ağırlık vermiştir.

24 Ocak kararlarıyla devletin ekonomiye müdahalesi azaltılmıştır. 1983 yılından itibaren de ekonomide dışa açılma süreci başlamış giderek bölgesel ve küresel etkilere ülkemiz ekonomisi daha açık hale gelmiştir. Ayrıca savaş ekonomisinin (yatırımların azaltılıp kaynakların daha çok savunma amaçlı kullanılması) II. Dünya Savaşı nedeniyle (1938-1942 arası) uygulanması bu dönemde gerçekleşen planlar ve hedefler arasında olduğu söylenemez.

(Cevap E)

7. Türkiye'de tarım ürünlerinin çeşitliliği, bu ürünlere dayanan farklı sanayi kuruluşlarının gelişmesini sağlamıştır. Bunlardan biri de dokuma ve giyim sanayisini de içine alan tekstil endüstrisidir.

Dokuma ve giyim sanayisi; pamuklu dokuma sanayi, yünlü dokuma sanayi, ipekli dokuma sanayi, halı – kilim sanayi, hazır giyim sanayi gibi dallara ayrılır. Bu sanayi dallarının ham maddeleri ise tarım ve hayvancılık faaliyetlerinden elde edilir.

Bunların dışında kalan seçeneklerdeki; çimento ve seramik sanayisinin ham madde bakımından toprağa dayalı olduğu, kağıt sanayisinin ise ormancılığa dayalı olduğu söylenebilir. Otomotiv sanayisi ise daha çok sermaye ve pazar koşulları ile ilgilidir.

(Cevap C)

8. 1962'de kurulan Devlet Planlama Teşkilatı (günümüzde Kalkınma Bakanlığı) ile ekonomimize yön veren beş yıllık kalkınma planları daha düzenli bir şekilde uygulamaya konulmuştur. Bu planların başarıyla uygulanması sonucunda bugün ülkemizde hemen hemen tüm sanayi kollarına rastlamak mümkündür.

Türkiye'de sanayinin gelişmesiyle birlikte enerji tüketimi artmıştır. Ulaşım olanakları gelişmiştir. Gerek işlenmiş ürünlerin pazarlara, gerekse ham maddenin, işlendiği sanayi bölgelerine taşınması için ulaşım en önemli bir faktör olarak sanayi faaliyetleriyle paralel bir şekilde gelişmiştir. Artan sanayi faaliyetleri iş imkanlarını yani istihdamı artırmıştır. Ancak sanayi faaliyetlerinin gelişmesi ham maddeye olan talebi de artıracığından; ham maddenin ihracatı (dış satım) değil ithalatının (dış alım) arttığı söylenebilir.

(Cevap E)

9. Haritada işaretlenen;

I nolu yer; Batı Karadeniz (Zonguldak çevresi) Bölümüdür.

II nolu yer; Yıldız Dağları Bölümüdür.

III nolu yer; Konya Bölümüdür.

IV nolu yer; Menteşe Yöresi'dir.

V nolu yer; Çukurova çevresidir.

Bu yerlerden yalnızca Batı Karadeniz ve Çukurova (Adana) çevreleri yoğun nüfuslanmıştır. Çukurova daha çok tarım (pamuk) ve tarıma dayalı sanayi kollarına bağlı olarak; Batı Karadeniz Bölümü (Zonguldak çevresi) taş kömürü çıkarımı ve demir-çelik sanayisine bağlı olarak yoğun nüfuslanmıştır. Haritada işaretlenen diğer yerler ise seyrek nüfuslanmıştır.

(Cevap A)

10. Ülkemizde bulunan sanayi kuruluşlarından önemli bir kısmı, yakın çevresinde bulunan yada yetiştirilen ürünleri işlemektedir. Bu yüzden gıda sanayisi; un ve unlu mamüller, şeker, süt ve süt ürünleri, et ve et ürünleri, konserve ve meyve suyu, bitkisel yağ sanayileri çok yaygındır.

(Cevap B)

11. Sorudaki açıklamada zaten bu fabrikaların yakınında demir rezervlerinin yani ham madde kaynaklarının olmadığı belirtilmiştir. Bu yüzden enerji kaynağına yakınlık (Zonguldak-taş kömürü) etkili olacaktır.

(Cevap B)

12. Sanayileşmenin planlı ve programlı bir şekilde sürdürülmesi için 1933 yılından itibaren beş yıllık kalkınma planları uygulamaya konulmuştur. Bu planlarla birlikte çeşitli fabrikalar kurulmuştur. Nazilli'deki kumaş (1937), İstanbul'daki şişe ve cam (1934), İzmit'teki kağıt (1939) fabrikası bunlara örnek olarak gösterilebilir. Ancak Alpullu Şeker Fabrikası (1926) diğerlerinden daha önce kurulmuştur.

(Cevap C)

13. Fabrika kurmaya yarayacak makinelerin ithalinden gümrük vergisinin alınmaması sanayi sektörünün gelişmesi için İzmir İktisat Kongresi'nde alınan bir karardır.

(Cevap E)

14. Samsun ili Karadeniz Bölgesi'nin en kalabalık ve en gelişmiş merkezidir. Merkezde bölgenin en büyük ve en işlek limanı bulunmaktadır. Ulaşımın gelişmiş olmasına bağlı olarak sanayi, tarım, ticaret gibi ekonomik faaliyetler gelişmiştir.

(Cevap B)

15. Sanayinin geliştiği yerlerde çevre kirliliği artar. Sanayide kullanılan ham madde arttığından ham madde ihracatı azalır, ithalatı artar.

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE SANAYİ

1. Türkiye'nin kalkınmasında önemli görevler üstlenmiş olan Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) 19. asrın sonlarına doğru ortaya çıkmıştır. İlk olarak İngiltere ve ABD'de uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye'de ise, OSB uygulaması planlı ekonomi döneminde ilk olarak 1962'de Bursa'da yapılmıştır.

Türkiye'deki Organize Sanayi Bölgelerinin illere göre dağılımına bakıldığında, illerin sanayi faaliyetlerinin gelişmişliğiyle orantılı olduğu görülür.

- Bursa'da; 13 adet
- Çanakkale'de 2 adet
- Kahramanmaraş'ta 3 adet
- Kırşehir'de 3 adet
- Iğdır'da 1 adet organize sanayi bölgesi mevcuttur.

(Cevap A)

2. Enerji kaynaklarından kömürün uzak yerlere taşınması maliyet açısından olumsuz sonuçlar oluşturduğundan bazı sanayi işletmeleri enerji kaynağına yakın yerlere kurulmaktadır. Bu duruma en belirgin örnek Karabük ve Ereğli'deki demir-çelik tesisleridir. Bu tesislerin kuruluş yeri belirlenirken hammaddeye (demir) yakınlık değil enerji kaynağına yakınlık (kömür) göz önünde bulundurulmuştur. Karabük ve Ereğli çevresinde demir değil taşkömürü çıkarımı mevcuttur.

Bu durumun bir benzeri olarak;

- Soma, Yatağan, Afşin-Elbistan termik santralleri linyit kömürüne,
- Güneş enerjisi elde etmek için güneşli gün sayısının fazla olduğu yerlere (ülkemizin güneyi) yakın olma özellikleri gösterilebilir.

(Cevap E)

3. Ülkemizde bazı yerleşmeler buldukları yerde var olan ham maddeden dolayı belirli sanayi kollarıyla özdeşleşerek ön plana çıkmaktadır.

- Et ve süt üretiminde; Kars, Ağrı, Van, Edirne, Bolu
- Unlu mamullerde; Konya, Eskişehir, Ankara, Karaman, Aksaray
- Pamuklu dokumada; Adana, Denizli, Aydın, Gaziantep
- İpekli dokumada; Bursa, İstanbul, Adana
- Tütün sanayisinde; Samsun, İzmir, Manisa ve Bitlis
- Konserve ve içecek sanayisinde; İstanbul, Balıkesir, Çanakkale, İzmir, Afyon, Aydın, Uşak

bu konuya örnek olarak gösterilebilir. Oysa ki petrol rafinerilerinden yalnızca Batman, ham maddeye yakındır. Diğerleri ise daha çok pazar imkanlarına bağlı olarak büyük şehirlere yakınlarındadır.

(Cevap B)

4. Türkiye'de sanayinin dağılışında etkili olan en önemli faktörlerden biri de ulaşımdır. Karadeniz ve Akdeniz kıyıları boyunca uzanan sıradağlar ile Türkiye'nin doğusundaki yükselti ve engebe şartlarının fazla olması ulaşımı güçleştirmiş ve bu yerlerde endüstri kuruluşlarının yaygınlaşmasını olumsuz etkilemiştir. Bununla birlikte önemli limanların çevrelerinde soruda açıklanan endüstri kuruluşlarının kurulmasının ulaşım ile yakından ilgili olduğu söylenebilir. Ayrıca bu kuruluşların bulunduğu yerlerde, bu kuruluşlara ait ham madde çıkarımı yapılmamaktadır. Bu yerlerin önemli enerji üretim merkezleri oldukları da söylenebilir. Türkiye'de iş gücünün hemen her yerde bulunabilmesi mümkün olduğundan, sanayi tesislerinde bu konunun önemli bir etken olduğu söylenemez.

(Cevap D)

5. Haritada verilen taralı alanlar, yukarıdan aşağıya doğru sırasıyla Bursa, Konya ve Adana'dır. Bursa ve Adana'da pamuğa dayalı tekstil, Konya'da ise tahıl ürünlerine bağlı sanayi kuruluşları daha çok gelişmiştir. Ancak bu illerde demir - çelik sanayi gelişmemiştir. Ayrıca bu illerin tamamında sanayi sektöründe çalışanların oranı tarım ve hizmet sektöründe çalışanların oranından fazladır diyemeyiz.

(Cevap A)

6. Her ikisi de Güney Marmara Bölümü'nde yer almasına rağmen Bursa, ulaşım şartlarının elverişli olmasından dolayı daha çok gelişmiştir. Sanayi faaliyetleri daha yoğundur. Bu durum Bursa'da enerji tüketiminin daha fazla olmasına yol açan temel etkidir.

(Cevap D)

7. Türkiye'de beşerî ve ekonomik faaliyetleri etkileyen en önemli unsur ulaşım koşullarıdır. Yer şekillerinin dağlık – engebeli olduğu yerlerde ulaşımın zor olması bu tür yerlerin geri kalmasına neden olmuştur. Haritada gösterilen yerler arasında Doğu Anadolu Bölgesi daha geniş alan kaplar. Oysaki Doğu Anadolu maden ve enerji kaynakları bakımından zengindir. Ayrıca Türkiye'nin hemen her yerinde nüfus miktarı ve artış hızı yeterli olduğu için iş gücü sıkıntısı duyulmaz. Bu yüzden haritada işaretlenen yerlerin tamamında sanayinin gelişmemesinde ortak neden olarak yalnızca yer şekillerinin engebesi ve ulaşımın zorluğu gösterilir.

(Cevap D)

8. Türkiye'nin kâğıt üretimi kendi ihtiyacını karşılamaktan uzaktır. Bu yüzden ihraç edilmesi beklenemez.

(Cevap B)

9. Cam sanayisinin ham maddesi kumdur. Deniz kıyılarında kum fazla olduğundan cam fabrikaları genel olarak denize yakın yerlerde kurulmuştur.

(Cevap B)

10. Türkiye'de sanayi geliştikçe enerji tüketimi artar, nitelikli iş gücü önem kazanır, teknoloji yaygınlaşır. Ancak ham maddeye duyulan ihtiyaç fazla olacağından ham madde ihracatının (dış satım) artması beklenemez.

(Cevap D)

11. Konya unlu ürünler → Ham madde
Soma termik santral → Enerji kaynağı
İskenderun demir-çelik → Ulaşım

(Cevap C)

12. Sorudaki açıklamada büyük şehirlerin yakınlarında sanayi faaliyetlerinin yoğunlaştığı belirtilmiştir. Bu durum üzerinde sermaye, iş gücü, ulaşım, pazarlama gibi unsurlar etkilidir. Çünkü bu unsurların hepsi gelişmişlik ve yoğun nüfus ile ilgilidir. Ayrıca söz konusu kentlerde taş kömürü doğal gaz vb. enerji üretimi yoktur.

(Cevap B)

13. Doğu Anadolu yer altı kaynakları bakımından oldukça zengindir. Ayrıca nüfus miktarı, iş gücü açığını kapatmaya yeterli ve hidroelektrik enerji üretimi de fazladır. Yalnızca Doğu Anadolu'da sermaye ve ulaşım faktörü yüzünden endüstri gelişmemiştir.

(Cevap D)

14. Türkiye'de özellikle 1980 yılı sonrasında kamunun sanayi üzerindeki payının azaltılması, özel sektörün payının artırılması ilkesi benimsenmiştir.

(Cevap E)

TÜRKİYE'DE SANAYİ

1. Türkiye'de ham maddesi toprağa dayalı bir endüstri dalı olan çimento sanayisi oldukça yaygındır. Tüm kıyı ve iç bölgelerimizde çimento fabrikaları bulunur. Önemli bir ihraç ürünümüz olan çimento sanayisinin dışa bağımlı olduğumuz söylenemez.

(Cevap E)

2. Devlet kalkınma düzeyinin düşük olduğu bölgeleri kaldırmak için vergi indirimi yapar, arsa sağlar, ucuz enerji sağlar ve düşük faizli kredi sağlar. Fakat vasıfsız iş gücünü artırmaz.

(Cevap A)

3. Türkiye'nin ihracatında en yüksek paya sahip olan sanayi kolu otomotiv 2. ise tekstil'dir. İhracatta sanayi ürünlerinin payı % 94,5'tir. Türkiye'de çalışan nüfusun % 25,1'i sanayidedir.

(Cevap D)

4. Demir-çelik sanayinin bir bölgede kurulabilmesi için gerekli koşullardan biri enerji kaynağına yakınlıktır. Batı Karadeniz'de kömür çıkarımı yapıldığı için bu bölümde ağır sanayi tesisleri kurulmuştur.

(Cevap E)

5. Buğday → Bisküvi, makarna

Krom → Kaplamacılık, paslanmaz çelik, mutfak eşyası

Fosfat → Gübre, petrokimya, cam, seramik

Pamuk → Tekstil, dokuma

gibi sanayi kollarının gelişmesinde etkilidir.

(Cevap A)

6.

Organize Sanayi Bölgeleri (OSB), kentleşmeyi yönlendirmek, çevre sorunlarını önlemek, bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanmak, imalat sanayi türlerinin belirli bir plan dâhilinde yerleştirilmeleri ve geliştirilmelerini sağlamak şeklinde çok yönlü faydalar sunmaktadır. Türkiye'de bu yapılanmanın haritada belirtilen illerden en fazla Ankara'da (1 nolu alan) yaygın olduğu söylenebilir.

(Cevap A)

7. Karabük (Ereğli) demir-çelik fabrikalarının kurulma nedeni ham maddeye yakınlıktan çok enerji kaynağına yani Zonguldak (Taş kömürü) yataklarına yakın olmasıyla açıklanmaktadır.

(Cevap C)

8. Krom; paslanmaz demir (çelik) yapımında kullanılır. Demir ve kromun belirli oranlarda birleşmesiyle çelik oluşur. Bazen de demir veya başka bir madenin üzeri kromla kaplanır. Krom yatakları Türkiye'de en yaygın Antalya (Fethiye) ve Elazığ (Guleman-Palü) da çıkarılır. Buna bağlı olarak fabrikalar da buraya kurulmuştur.

(Cevap D)

9. A, C, D, E seçeneklerinden ham maddenin kendisinden elde edilen ürünler verilmişken şeker pancarının küspesi (atıkları) hayvan yemi olarak kullanır.

(Cevap B)

10. Ülkemizde silah (savunma) sanayi Kırıkkale'de yoğunlaşmıştır. Kırıkkale Orta Anadolu petrol rafinesi yine burada yer almaktadır.

(Cevap D)

11. Bu merkezlerde görülen endüstri kollarını hatırlayalım: Samsun bakır işletmeleri, İskenderun demir-çelik işletmeleri olarak karşımıza çıkar. İzmit (İpraş) ve İzmir (Aliağa) Türkiye'de petro-kimya endüstrisinin bulunduğu merkezlerdir.

(Cevap A)

12. Türkiye'de sanayileşme, tarım, madencilik, ulaşım ve turizm nüfus dağılışını etkileyen beşerî etmenlerin başlıcalarıdır.

Günümüzde nüfus dağılışında etkili olan en önemli beşerî etmen sanayileşmedir. Nüfusumuzun önemli bir kısmı, sanayi merkezlerinde toplanmıştır. Örneğin önemli sanayi merkezleri olan İstanbul, Ankara, Bursa, Adana ve İzmir nüfusu fazla olan illerimizdir. Ülkemizdeki nüfus dağılışında tarım koşullarının da etkisi fazladır. Tarıma elverişli olan ovalar, ülkemizin sık nüfuslu yerlerindedir. Örneğin; Bursa, Adana ve İzmir'in sık nüfuslanmasında bu alanların tarıma elverişli olmasının etkisi fazladır. Dolayısıyla Bursa, İzmir ve Adana hem tarım hem de sanayi şehri olarak sınıflandırılabilir. Bu şehirlerde hem tarım hem de sanayi faaliyetlerinin gelişmiş olması nüfusun kalabalık olmasına neden olmuştur. Bu şehirlerde yürütülen sanayi faaliyetleri ham madde olarak daha çok tarım ürünleri işlemektedirler.

(Cevap E)

13. Zonguldak (Çaycuma) ve Kastamonu (Taşköprü) şehirleri Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde yer alır. Bu şehirlerimizdeki orman örtüsüne bağlı olarak ham madde kaynaklarının bulunması, kâğıt fabrikalarının kurulmasına imkân tanımıştır.

(Cevap C)

14. Ülkemizde cam sanayisi Konya, Sinop, Mersin, Gebze, İstanbul, Denizli, Kırklareli'dir.

(Cevap E)

15. Seydişehir'de alüminyum fabrikası, Kars'ta deri fabrikası, Antalya'da konserve fabrikalarının kurulmasında ham madde etkili olmuştur.

(Cevap B)

TÜRKİYE'DE SANAYİ

1. Kişi başına düşen elektrik tüketiminin fazla olması ülkenin gelişmiş olduğunu gösterir. Gelişmiş ülkeler kesinlikle ham madde ihraç (dış satım) etmez, kendisi kullanır. Bu ülkelerde sanayi gelişmiştir. Tarım modern yöntemlerle yapılır. Nüfus artış hızı düşüktür. Eğitim-sağlık hizmetleri gelişmiştir.

(Cevap D)

2. Çay, zeytin, şeker pancarı gibi tarım ürünleri hasat edildikten kısa bir süre sonra işlenmelidir. Bu nedenle bu tarım ürünlerini işleyen fabrikalar üretim alanlarına (ham madde) yakın kuruluşlar.

(Cevap D)

3. Türkiye'de hızla gelişen inşaat sektörünün ham madesi olan çimento sanayi, en yaygın endüstri kuruluşları arasında yer alır. Ayrıca bu sanayi kurulurken ham maddeye yakın olma şartının bulunmaması ve taşımalarının kolay olması bu sanayi kuruluşunun yaygınlaşmasındaki sebepler arasında yer alır.

(Cevap E)

4. Türkiye haritasında verilen merkezleri incelediğimizde I. numara ile gösterilen alan (Çatalca Bölümü) Türkiye'de sanayinin en fazla geliştiği bölümdür. Dolayısıyla burada bir pamuk tarımından bahsedemeyiz.

II. numaralı merkeze gelindiğinde Orta Karadeniz her mevsim yağışlı olması sebebiyle Türkiye'de pamuk tarımının yapılmadığı bir bölgedir. Bilindiği gibi pamuk hasat döneminde kuraklık istediğinden Türkiye'de Karadeniz Bölgesi'nde tarımı yapılmamaktadır.

Haritada III numaralı merkez (Gediz Ovası) ve IV numaralı merkez (Çukurova) Türkiye'de pamuğa dayalı endüstrinin en yoğun olduğu bölgelerdir.

(Cevap E)

5. Batman, Mersin, Kırıkkale, İzmir ve İzmit'te gelişen sanayi kolu petrokimya'dır.

Petrol rafineleri;

Batman → Batman Rafinerisi

Mersin → Ataş Rafinerisi

Kırıkkale → Orta Anadolu Rafinerisi

İzmir → Aliağa Rafinerisi

İzmit → Tüpraş Rafinerisi

(Cevap B)

6. Türkiye'de günümüzdeki ve Cumhuriyetin ilk yıllarındaki fabrikaların önemli bir kısmının kuruluş yerinin belirlenmesinde ham maddeye yakınlık belirleyici olmuştur. Ayrıca soruda verilen fabrikalar savunma sanayisine yönelik değildir.

(Cevap E)

7. Ülkemizde maden çeşitliliği ve rezervinin en fazla olduğu bölge Doğu Anadolu'dur.

Ülkemizde bakır rezervinin en fazla olduğu bölge Karadeniz Bölgesi'dir. Dolayısıyla burada bir ham madde yetersizliğinden söz edilemez.

İstanbul, Türkiye'de endüstrinin en geliştiği yerdir. Fakat bu durumun nedeni ham madde ve enerji kaynaklarının zengin olmasından kaynaklanmadığından seçenekteki ifade yanlıştır.

Kömür yatakları dediğimizde aklımıza gelen merkez Zonguldak ve kömüre bağlı olarak kurulan demir-çelik endüstrisi Karabük demir-çelik fabrikalarıdır.

Türkiye'de boksit (Alüminyum) yataklarının en fazla olduğu yer Konya (Seydişehir) olduğundan ülkemizde alüminyuma bağlı endüstri kuruluşu burada yer alır.

(Cevap E)

8. Türkiye'de ulaşımın kolay olduğu yerlerde sanayi faaliyetleri yoğunlaşmıştır. Karabük'te demir – çelik fabrikalarının kurulmasında enerji kaynağına yakınlık (taş kömürü) etkili olmuştur. Ancak bu durum diğer yerlerde etkili değildir. Aynı zamanda İstanbul ve Karabük'te geniş ve verimli tarım alanların olduğu da söylenemez.

PUAN KÜPÜ

İskenderun'da (İsdemir) demir–çelik fabrikası, Samsun'da bakır işleme tesisleri, İzmit, İzmir ve Mersin'de petrol rafinerilerinin varlığı ulaşım faktörü ile ilgilidir.

(Cevap E)

9. Bir merkezde deniz kirliliğinin fazla olmasının temel nedeni sanayinin fazla olmasına bağlı olarak fabrikadan çıkan atıkların körfezi kirletmesidir. Soruda; İzmit, İskenderun, İzmir, Gemlik körfezlerinde sanayinin yoğun olması nedeniyle kirlilik fazla iken Saros Körfezi, Gelibolu Yarımadası'nın üzerinde sanayinin fazla gelişmediği bir yerde olduğundan kirlilik azdır.

(Cevap B)

10. Haritadaki merkezler incelendiğinde I, III numaralı merkezlerde petrokimya ve sanayinin yoğun olmasına bağlı olarak endüstriyel atıkların neden olduğu kirlilik fazladır. I numaralı merkezde İzmit İpraş petrol rafinesi, III numaralı merkezde İzmir (Aliağa) petrol işletmeleri kirliliğinin en önemli sebebidir.

(Cevap B)

11. Soruda verilen kentler Türkiye'de hem tarımın hem de sanayinin geliştiği merkezler olarak karşımıza çıkar. Tarım ürünlerini işleyen endüstri kuruluşlarının bulunması bu merkezlerin ortak özelliğidir. Kış turizmi için tesislerin bulunması Kayseri'de Erciyes'e bağlı görülürken diğer merkezlerde bu özelliğe rastlamak mümkün değildir.

Bu merkezlerin lokasyonlarına bakacak olduğumuzda gerçekten kavşak noktalarda yer aldığını görebiliriz. Şöyle ki Afyonkarahisar Ege ile İç Batı Anadolu arasında, Kayseri ise İç Anadolu – Akdeniz ve Doğu Anadolu arasındaki geçiş yolları üzerinde yer almından dolayı birçok bölgeyi birbirine bağlar. Mermer üretiminde önemli bir paya sahip olan Afyonkarahisar'dır. Diğer merkezler için bunu söylemek mümkün olmaz.

(Cevap B)

12. Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de sanayileşme hareketleri ağırlıklı olarak tarıma dayandırılmaktaydı. Buna bağlı olarak Cumhuriyet Dönemi'nde dokumacılık en çok gelişen sanayi kolu olarak karşımıza çıkmaktadır.

(Cevap E)

13. Türkiye'nin Otomobili Girişim Grubu veya kısaca Togg, Türkiye merkezli bir otomobil üretici şirkettir. Şirketini fikrî mülkiyet haklarına sahip olduğu ilk otomobili, Bursa'nın Gemlik ilçesinde yer alan fabrikada, 29 Ekim 2022 seri üretime hazır hâle geldi.

(Cevap A)

14. Türkiye'de çalışan işçi sayısının en fazla olduğu sanayi kolu tekstildir. Tekstil elde edilen gelir bakımından 2. sırada yer alır.

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE SANAYİ

1. Adapazarı'nda otomotiv, İstanbul'da dokuma, İzmit'te petro-kimya ve Ankara'da elektronik endüstrisinin kurulmasında ham maddeye yakınlıktan çok pazar, sermaye ve ulaşım olanakları etkiliyken seramik fabrikaları kurulurken özellikle toprağın killi yapıda ve yumuşak olması dikkate alınır. Buna göre seramik fabrikaları kurulurken ham maddeye yakınlık önemlidir.

NOT

Türkiye'de topraklarının kullandığı önemli ekonomik faaliyetlerinden biri de sanayidir. Özellikle killi toprakların yaygın olarak bulunduğu yerlerde seramik, porselen, cam, çömlek, çimento, tuğla ve kiremit sanayileri gelişmiştir. İnşaat sektörünün de her geçen gün ilerlediği ülkemizde hemen hemen her il ve ilçe merkezinde bir çimento, tuğla veya kiremit fabrikasına rastlamak mümkündür.

(Cevap A)

2. Elazığ'da krom, Batman'da petrol çıkarımı yapılır. Yine Seydişehir ilçesinde alüminyum ham maddesi çıkarılır. Ancak Bursa'da otomotiv endüstrisinin kurulmasının nedeni ham maddeye yakınlık değil; sermaye, pazar, ulaşım vb. faktörlerdir.

(Cevap A)

3. Türkiye'nin hızla gelişmesi ve kalkınmasına paralel olarak dış ticaretinde yer alan malların niteliği de değişmiştir. Önceleri Türkiye daha çok ham madde ve tarım ürünleri ihraç ederken günümüzde dünyanın dört bir tarafına sanayi ürünleri ihraç eden bir ülke konumuna gelmiştir. Buna bağlı olarak da şüphesiz ihracat gelirleri artmıştır. Ancak bu durum Türkiye'nin nüfus artış hızının arttığı anlamına gelmez. Ayrıca halen Türkiye'nin ithal ettiği endüstri ve teknoloji ürünlerinin ihracat gelirlerinden fazla maliyette olması, dış ticaret açığının kapanmadığı anlamına gelir. Türkiye'nin tarımsal üretimi değil ihracatında tarım ürünlerinin payı azalmıştır.

(Cevap E)

4. Türkiye'de genellikle tarım ürünlerini işleyen sanayi tesisleri, ürünlerin yetiştirildiği alanlara yakın yerlerde kurulmaktadır. Ayçiçeği, zeytin, mısır ve soya; yağ elde edilen başlıca tarım ürünleridir. Bitkisel yağ fabrikalarının dağılışına bakıldığında ham maddeye yakınlığın ön planda olduğu görülmektedir. Bu yüzden, ayçiçeği yağı fabrikaları Edirne ve Tekirdağ'da; zeytinyağı fabrikaları Edremit, Ayvalık ve Gemlik'te; mısır ve soya yağı fabrikaları Adana'da yaygındır.

(Cevap B)

5. Soruda verilen rafinerilerden;
İpraş → İzmit'te
Aliağa → İzmir'de
Orta Anadolu → Kırıkkale'de
Ataş → Mersin'de
Batman → Batman'da kurulmuştur.

Buna göre, yakınlarında petrol çıkarılan, yani kurulduğu yer seçilirken ham maddeye yakın olma faktörü dikkate alınan Türkiye'deki tek rafineri Batman'dır.

(Cevap E)

6. Türkiye'de endüstri kuruluşlarının ülke içindeki dağılışı; ham madde, pazar, sermaye vb. nedenlerden dolayı düzensizlik gösterir. Bazı endüstri kuruluşları özellikle bazı bölgelerde yoğunlaşmıştır. Kâğıt endüstrisi ormanlara bağlı olarak Karadeniz ve Akdeniz'de, otomotiv Marmara'da, demir-çelik Karabük ve İskenderun'da dokuma ise daha çok Ege – Marmara bölgelerindedir. Ancak tahıl tarımına bağlı olarak unlu mamullerin daha çok Türkiye'nin iç bölgelerinde toplandığı görülür.

(Cevap E)

7. Türkiye'de şeker fabrikalarının dağılışı mutlaka şeker pancarı tarımı yapılan alanların yakınında olmalıdır. Çünkü şeker pancarı çabuk bozulacağından depolanamaz, hemen işlenmesi gerekir.

(Cevap A)

8. Dokuma endüstrisi → Pamuk tarımına,
Yağ endüstrisi → Ayçiçeği – Zeytin– Mısır tarımına
Sigara endüstrisi → Tütün tarımına
Gübre endüstrisi → Azot, fosfat madenine,
Şeker endüstrisi → Şeker pancarı tarımına bağlıdır.
Buna göre ham maddesi tarım ürünlerine dayalı olmayan endüstri dalı gübre sanayisidir.

PUAN KÜPÜ

Ham maddesi tarım ürünlerine dayalı olan sanayi dalları: Dokuma, yağ, sigara, şeker, un, çay, içki ve konservedir.

(Cevap D)

9. Tarım sanayisinde daha çok ürüne yakınlık önem taşır. Bir ürünün daha fazla yetiştiği bölgelerde o ürüne yönelik tarımsal sanayi de gelişmektedir. Ürünün o bölgede yetişmesinin temel nedeni ise iklim faktörüdür. Sıcaklık ve yağış değerlerinin uygun olduğu bölgelerde o iklime uyumlu tarımsal ürünler yetiştirilir ve tarımsal sanayi de bu alanda ön plana çıkar.

(Cevap B)

10. Türkiye'de endüstri faaliyetlerinde çalışanların sayısının ve oranının en fazla olduğu bölge Marmara'dır. Marmara Bölgesi'nde ise endüstride çalışanların sayısının ve oranının en fazla olduğu il İstanbul'dur.

(Cevap A)

11. Tekstil sanayisinde hem tarım (pamuk) hem de (deri-yün vb.) hayvansal ürünler ham madde olarak kullanılır. Çimento, cam, petrol, demir-çelik vb. ürünlerin tarım-hayvancılık faaliyetleriyle ilgisi yoktur.

(Cevap B)

12. Türkiye'de ilk şeker fabrikası Kırklareli ilinin Babaeski ilçesinin Alpullu beldesinde 26.11.1926 tarihinde şeker üretiminde başlamıştır.

(Cevap C)

13. Daha önceleri geçim kaynağı tarım ve hayvancılık faaliyetleri olan Zonguldak kentinde taş kömürünün bulunmasıyla yaşanan gelişmeler sorudaki açıklamada verilmiştir. Bu gelişmelerin sonucunda Zonguldak'ta; konut sıkıntısının yaşandığı, alt yapı sorunlarının yaşandığı, hava kirliliğinin arttığı, çevredeki bitki örtüsünün tahrip edildiği söylenebilir. Ancak bütün bu olumsuzluklara rağmen halkın gelir seviyesi-nin azaldığı değil arttığı söylenebilir.

(Cevap E)

14. Tarım ve hayvancılığa dayalı endüstri kuruluşları ham madde üretim alanlarına yakın olarak kurulmuşlardır. Dolayısıyla ham madde üretiminin yoğun olduğu bazı iller ile bu ham maddeyi işleyen endüstri kuruluşları özdeşleşmişlerdir.

Örneğin Pamuklu dokuma denilince akla ilk gelen illerden biri Aydın'dır. Ya da unlu mamüller denilince akla ilk gelen illerden biri Konya'dır. Bu illerde adı geçen endüstrilerin ham maddesi olan ürünler çok yetiştirilir. Ancak Eskişehir ile meyve suyu üretimi arasında böyle bir bağ bulunmaz. Çünkü Eskişehir'de karasal iklim şartları önemli bir meyve üretimine ve meyve suyu fabrikasının kurulmasına imkan sağlamaz.

(Cevap B)

15. Çay:

- Her mevsim bol yağış ve nem ister.
- Ilıman iklim şartlarında yetişir ve kireçsiz tuzsuz toprak ister.
- Ülkemizde sadece Doğu Karadeniz Bölümü'nün kıyı kesiminde yetişir.
- Çabuk bozulduğu için fabrikaları ham maddeye yakın yerlere kurulmuştur.
- Rize – Trabzon – Giresun ve Artvin'de çay fabrikaları bulunur.

Şeker Endüstrisi: Güneydoğu Anadolu Bölgesi hariç tüm bölgelerimizde vardır.

Pamuklu Dokuma Endüstrisi: Ülkemizde en yaygın ve en gelişmiş sanayi koludur.

Bitkisel Yağ Endüstrisi:

- Edirne – Tekirdağ – Balıkesir (Marmara Bölgesi'nde)
- İzmir (Ege Bölgesi'nde)
- Adana (Akdeniz Bölgesi'nde)
- Gaziantep (Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde) yaygındır.

Meyve Suyu Endüstrisi: Tüm bölgelerimizde vardır. Meyve suyu üretiminin artması da meyveciliğin gelişmesine önemli katkılar sağlamıştır.

(Cevap E)

TÜRKİYE'DE SANAYİ

1. Kağıt sanayisinin ham maddesi ağaçtır. Orman örtüsüne bağlı olarak Türkiye'de; Kastamonu (Taşköprü), Afyon (Bolvadin), Zonguldak (Çaycuma), Mersin (Taşucu), Muğla (Dalaman), Giresun (Aksu), Balıkesir ve İzmit illerinde kağıt endüstrisi kurulmuştur. Ancak Türkiye'nin orman örtüsü bakımından en fakir bölgesi olan Güneydoğu Anadolu'da kağıt endüstrisi kurulamaz.

(Cevap D)

2. Özellikle bir fabrikada ham madde olma niteliği taşıyan şeker pancarı, pamuk, tütün, çay vb. endüstriyel bitkilerin Türkiye'de çeşitliliği ve üretiminin fazla olması, tarıma dayalı endüstrinin gelişmesini sağlamıştır. Muzun yetişme alanı çok dar ve üretim miktarı çok azdır. Muz Türkiye'nin ithal ettiği ürünlerdendir.

(Cevap B)

3. Şeker pancarı çabuk bozulduğundan tarladan söküldükten sonra kısa bir süre içinde işlenmesi gerekir. Bu yüzden şeker fabrikaları ile şeker pancarı üretim alanlarının Türkiye'deki dağılışı birbirine paraleldir. Buna göre seçenekler arasında şeker pancarı üretimi yapılmayan Artvin ilinde şeker fabrikası bulunmaz.

(Cevap E)

4. Türkiye, farklı jeolojik zamanlarda oluşmuş arazilere sahip bir ülkedir. Bundan dolayı maden çeşitliliği fazladır. Ancak bölgelere dengesiz dağılmıştır. Seçeneklere bakacak olursak;

Konya Seydişehir Alüminyum Tesisleri doğrudur. Çünkü yine boksit-alüminyum burada çıkarılır. Yani bölge içinden çıkarılır.

Hamitabat Doğal Gaz Santrali doğrudur. Çünkü yine Hamitabat'ta doğal gaz çıkarılır ve burada işlenir.

Bilecik-Bozhüyük Seramik Fabrikası'nın ham madde ihtiyacı yine buradan karşılanır.

Aliağa Petrol Rafinerisi'nin tüm ihtiyacı olan ham madde bölge dışından karşılanır. Türkiye'de petrol Batman (Raman-Garzan), Siirt (Kurtalan) ve Diyarbakır'da çıkarılır, ihtiyacı karşılamaz. Aliağa petrol rafineri bölge dışından getirilen petrolün işlenmesinde kullanılır.

Yatağan Termik Santrali'nin ham maddesi bölge içinden karşılanır. Yine Muğla-Yatağan'dan çıkarılan linyit Yatağan Termik Santrali'nde işlenir.

(Cevap D)

5. Ülkemizde sigara sanayi Malatya, Samsun, İzmir, İstanbul Bitlis, Tokat ve Adana'da gelmiştir. Batman'da sigara sanayi yer almaz.

(Cevap E)

6. Haritada işaretlenen;

I nolu yöre; Ergene Ovası; (Tarım – ahır hayvancılığı)

II nolu yöre; İzmit Körfezi; (Endüstriyel üretim)

III nolu yöre; Menteşe Yöresi; (Deniz turizmi)

IV nolu yöre; Yukarı Fırat – Yukarı Murat – Van; (Maden çıkarımı)

V nolu yöre; Çukurova'dır (Tarım – Sanayi).

Bir yöredeki akarsulardan hidroelektrik enerji üretilebilmek için ortalama yükselti, eğim ve engebenin fazla olması, akarsuların dar ve derin vadiler içinde akması gerekir. Oysa ki Ergene Irmağı ve kollarının yer aldığı Ergene Ovası düz ve ortalama yükseltisi de azdır. Bu yüzden hidroelektrik enerji üretimine elverişli değildir.

(Cevap A)

7. Türkiye'de son yıllarda kent dışına organize sanayi bölgeleri kurulmuş; kentteki çevre - trafik sorunları azaltılmaya, iş kolları bir araya toplatılmaya çalışılmıştır. Ancak bu durum üzerinde dış pazarlardaki rekabet unsurunun azaltılmasıyla bir ilgisi yoktur.

(Cevap C)

8. Ülkemizde termik santraller, linyit, fuel-oil, doğal gaz ve taş kömürü ile çalışır. Bu enerji kaynakları (özellikle linyit ve taş kömürü) kullanıldıklarında havanın kirlenmesinde çok fazla etkili olurlar. Sanayi kuruluşları ülkemizde hava kirliliğinin fazla olmasında en etkili faktördür. Tarım ilaçları ve evsel atıklar havanın kirlenmesinde fazla etkili değildir. Bu maddeler daha çok toprak ve su kirlenmesinde etkilidir.

(Cevap A)

9. Türkiye'de endüstri kuruluşları genellikle, liman özelliği olan kıyı kentlerde ve önemli ticaret yolları üzerindeki şehirlerde gelişmiştir. Seçenekleri inceleyecek olursak;

Sanayinin geliştiği yerlerde nüfusun önemli bir kısmı ikincil sektörde çalışır. Nitelikli eleman sayısı fazladır. Ulaşım olanakları gelişmiştir. Hizmet sektörü gelişmiştir.

Doğu Anadolu'da yer altı kaynakları fazladır ancak endüstri gelişmemiştir. İstanbul'da yer altı kaynağı olmamasına rağmen sanayi çok fazla gelişmiştir.

(Cevap D)

10. Bir yerde endüstrinin kurulabilmesi için gerekli olan şartlardan biri de ham madde üretim alanına yakınlıktır. Türkiye'de Aydın, İzmir, Denizli ve Adana illerinde pamuk üretimine bağlı olarak pamuklu dokuma tesisleri kurulmuştur. Ancak İstanbul'da pamuk üretimi yapılmaz. Bu yüzden buradaki pamuklu dokuma kuruluşlarının ham madde üretim alanına yakın olduğu söylenemez.

(Cevap E)

11. Sorudaki açıklamaya göre bu tip hava kirliliğinin, deniz kıyısında bulunan (nem oranı yüksek olan) ve araç trafiğinin yoğun olduğu kentlerde, yaşanma olasılığı daha yüksektir. Buna göre seçeneklerde yer alan illerin tamamının da denize kıyısı olmasına rağmen hiç birinde İstanbul kentindeki kadar yoğun trafik olduğu söylenemez.

(Cevap B)

12. Sorudaki açıklamaya göre, III.cül ekonomik faaliyetler hizmet sektörünü oluşturmaktadır. Bankacılık, turizm, basın-yayın, sigortacılık gibi meslekler grubu hizmet sektörüne dâhil edilebilir. Ancak otomotiv üretimi, sanayi; yani II.cil ekonomik faaliyetler grubundadır.

(Cevap B)

13. Bir yerde sanayi kurulurken dikkat edilmesi gereken koşullar;

- ham maddeye yakınlık,
- ulaşım olanaklarının gelişmiş ve elverişli olması,
- pazarlama olanaklarının gelişmiş olması,
- kalifiye (nitelikli) iş gücü yönünden zengin olması,
- sermayenin fazla olmasıdır.

Bu bilgiler ışığında İstanbul'da endüstri kuruluşlarının fazla ve çeşitli olmasında ham maddenin yöre dışından sağlanması diğer seçeneklerde verilen faktörler kadar etkili olmamıştır.

(Cevap C)

14. Sanayileşme için gerekli olan temel faktörlerden biri ham madde teminidir. Tarım ürünleri, hayvansal ürünler, su ürünleri, ormanlar ve madenler başlıca ham madde kaynaklarıdır. Ancak bu faktör İstanbul ve yakın çevresinde sanayi faaliyetlerinin yoğun olmasını, diğerlerine göre daha az etkiler.

(Cevap A)

15. Seçeneklerde verilen kentlerin tamamında sanayi faaliyetleri yoğunudur. Ancak İstanbul'da bu durumu ortaya çıkması üzerinde daha çok ham madde değil; sermaye, ulaşım ve pazar gibi şartlar etkilidir.

(Cevap C)

16. Mersin'de Ataş Petrol Rafinerisinin yer almasında ulaşım etkili olmuştur.

(Cevap D)

TÜRKİYE'DE SANAYİ

1. Günümüzde ülkemiz, çok sayıda ve çok çeşitli sanayi kuruluşuna sahiptir. Bu sanayi kuruluşlarının kuruldukları yerleri belirleyen faktörlerin başlıcaları ham madde, ulaşım, enerji kaynağı, pazar, iş gücü, sermaye, iklim ve yer şekilleri koşullarıdır Soruda verilenlerden; I. açıklama ham maddeye, II. açıklama ise enerji kaynağına yakınlık ile ilgilidir. III. açıklamada sermayeye, IV. açıklamada ise iş gücüne değinilmiştir. Ancak bu açıklamalarda iklim ve yer şekillerinin etkisine değinilmemiştir.

(Cevap C)

2. Verilen santrallerin bulunduğu yerlere bakarsak;

Manisa: Soma Termik Santrali

Muğla: Yatağan – Gökova Termik Santrali

Aydın: Kemer Hidroelektrik Santrali

Kırşehir (İç Anadolu): Hirfanlı Hidroelektrik Santrali

(Cevap D)

3. Ülkemizde demir-çelik sanayi; Karadeniz, Akdeniz, Ege ve İç Anadolu'da bulunur.

(Cevap D)

4. Bursa otomotiv, İstanbul ise tekstil sanayinde Türkiye'nin merkezi konumundadır. Bu durumun ortaya çıkmasında bu şehirlerimizin coğrafi konumlarının ve ulaşım olanaklarının elverişli olması ana etkindir. İstanbul'da tekstil sanayinde ve Bursa'da otomotivde kullanılan ham maddeler farklı yerlerden geldiğinden iklimin elverişli olması bu sanayi kollarının gelişmesinde fazla etkili değildir.

(Cevap B)

5. Türkiye'nin bir tarım ülkesi olması, iklim çeşitliliğinin fazla olması, Türkiye'de pamuklu dokuma, şeker, bitkisel yağ ve konserveçiliğinin gelişmesine neden olmuştur. Türkiye'de çıkarılan petrolün miktarının az olması ithal edilmesine neden olmaktadır. Bunun en somut ispatı Bakü – Ceyhan Petrol Boru hatları ve Irak – Kerkük Boru Hatlarıdır.

(Cevap C)

6. Yıllık 4,4 milyon tonluk ham petrol işleme kapasitesi bulunan Mersin'deki Ataş Rafineri'sinin kapatılması ve rafinerinin sadece yükleme boşaltma terminali olarak kullanılması kararlaştırılmıştır.

(Cevap E)

7. Şeker: Uşak, Kütahya, Afyonkarahisar

Dokuma: İzmir, Aydın, Uşak, Denizli

Çimento: İzmir

Petrokimya: İzmir (Aliağa)

Türkiye'de uçak sanayi Ankara ve Eskişehir'de yer alır.

(Cevap E)

8. DOKAP'ın hedefleri arasında;

- ulaşım ve iletişimin geliştirilmesi,
- turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi,
- mevcut işletmelerin desteklenmesi ve yenilerinin açılması,
- yetiştirilen ürün çeşidinin artırılması,
- gelir düzeyinin yükselmesi,
- bölümün sosyal olarak gelişmesi,
- doğal kaynak ve çevre kapasitesinin korunması vardır. Demir - çelik fabrikaları ise Zonguldak – Bartın – Karabük (ZBK) projesinin çalışma alanıdır. Zaten Doğu Karadeniz'de bu fabrikalar bulunmaz.

(Cevap D)

9. Karabük demir-çelik fabrikasının kurulmasında kömür yataklarına yakınlık, Edremit zeytinyağı fabrikasının kurulmasında zeytin bahçelerine yakınlık (ham madde), İskenderun demir çelik fabrikasının kurulmasında demir ve deniz yolunun gelişmiş olması (ulaşım), Afşin termik santralının kurulmasında linyit yataklarına yakınlık (enerji) etkili olmuştur. İstanbul'da dokuma-tekstil sanayinin gelişmesinde pamuk üretim alanlarına yakın olması değil, ulaşım, sermaye, iş gücü, pazar gibi faktörler etkili olmuştur.

(Cevap B)

10. Ülkemizde petrol arıtımı Batman, Mersin, İzmir, İzmit ve Kırıkkale'de yapılır. Doğu Anadolu'da petrol arıtım sanayi (rafine) görülmez.

(Cevap D)

11. Türkiye'nin iç kesimlerinde en yaygın olan sanayi dalları; ham madde kaynaklarına bağlı olarak çimento sanayisidir. Diğer seçeneklerdeki sanayi dallarına daha çok kıyı kesimlerde rastlanır.

(Cevap A)

12. Bisküvi, un ve makarna fabrikalarının ham maddesi buğday olduğundan; bu fabrikaların buğday tarımına bağlı olarak özellikle Orta Anadolu'da yaygın oldukları söylenebilir.

(Cevap D)

13. İzmit Körfezi ve yakın çevresinde sanayinin gelişmesi üzerinde ulaşım imkanlarının kolay ve gelişmiş olması, büyük pazar alanlarına yakınlık gibi faktörler etkili olmuştur. Ancak bu yerde ham madde kaynakları fazla değildir.

(Cevap E)

14. İzmir İktisat Kongresi, 17 Şubat 1923 tarihinde toplanmıştır. Bu kongrede alınan kararlar doğrultusunda yeni kurulacak devletin ekonomik yapısının milliyetçi ve liberal özellikte olması fikri benimsenmiştir. Daha sonra sanayinin gelişmesi için Teşviki Sanayi Kanunu çıkarılmıştır (1927). 1932'de sanayiye kredi sağlamak üzere Sanayi Kredi Bankası kurulmuştur. 1933-1937 arasında Birinci Sanayi Planı uygulanmıştır. 1960 yılında ise Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurularak 1963 yılından itibaren 5 yıllık kalkınma planları uygulanmaya başlamıştır.

(Cevap B)

15. Kayseri'de pamuk tarımı yapılmamasına rağmen pamuklu dokuma ve pamuk ipliği tesisleri bulunur. Bu durum ham madde temininin kolay olmasından kaynaklanır. Diğerleri pamuk yetiştirilen illerdir.

(Cevap B)

16. Türkiye'de kereste fabrikalarının daha çok Batı Karadeniz'de yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum üzerinde orman kaynaklarının varlığı yani ham maddeye yakınlık etkilidir. İstanbul, Ankara, Kayseri, İzmir ve İnegöl (Bursa) mobilya üretiminin gerçekleştiği şehirler olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak bu durum üzerinde nüfusa bağlı tüketim yani daha çok pazar koşulları etkili olmuştur.

(Cevap C)